Inarin kunta

Ivalon lukion opetussuunnitelma

1.8.2016

INARI

Voimakas luonnostaan
Sivistystoimi

Sivistyslautakunta 15.6.2016/ § 33

SISÄLTÖ

1 OPETUSSUUNNITELMA ... 4
1.1 Opetussuunnitelman laatiminen ... 4
1.2 Opetussuunnitelman sisältö ... 5
2 LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA ... 8
2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä ... 8
2.2 Arvoperusta ... 8
3 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN ... 10
3.1 Oppimiskäsitys ... 10
3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät ... 10
3.3 Toimintakulttuuri ... 12
3.4 Opintojen rakenne ... 14
4 OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN ... 15
4.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö ... 15
4.2 Ohjaus ... 15
4.3 Oppimisen ja opiskelun tuki ... 23
4.4 Opiskeluhuolto ... 24
4.4.1 Opiskeluhuollon keskeiset periaatteet ... 25
4.4.2 Opiskeluhuollon suunnitelmat ja niiden laatiminen ... 28
4.5 Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä ... 33
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä ... 36
5 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT ... 40
5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet ... 40
5.2 Aihekokonaisuudet ... 41
5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus ... 47
5.3.1 Suomen kieli ja kirjallisuus –oppimäärä ... 47
5.3.2 Inarinsaamen kieli ja kirjallisuus –oppimäärä ... 58
5.3.3 Koltansaamen kieli ja kirjallisuus –oppimäärä ... 68
5.3.4 Pohjoissaamen kieli ja kirjallisuus – oppimäärä ... 77
5.4 Toinen kotimainen kieli ... 86
5.4.1 Ruotsi ... 86
5.4.1.1 Ruotsi, B1-oppimäärä ... 88
5.5 Vieraat kielet ... 93
5.5.1 Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä ... 96

5.5.2 Vieraat kielet, ranska, A-oppimäärä ... 100
5.5.3 Vieraat kielet, espanja, B2- ja B3-oppimäärät ... 102
5.5.4 Vieraat kielet, saksa, B2- ja B3-oppimäärät ... 105
5.5.5 Vieraat kielet, venäjä, B2- ja B3-oppimäärät ... 109
5.5.6 Vieraat kielet, inarinsaame ... 114
5.5.6.1 Vieraat kielet, inarinsaame, A-oppimäärä ... 114
5.5.6.2 Vieraat kielet, inarinsaame, B2-oppimäärä ... 120
5.5.6.3 Vieraat kielet, inarinsaame, B3-oppimäärä ... 126
5.5.7 Vieraat kielet, koltansaame ... 132
5.5.7.1 Vieraat kielet, koltansaame, A-oppimäärä ... 132
5.5.7.2 Vieraat kielet, koltansaame, B2- ja B3-oppimäärät ... 136
5.5.8 Vieraat kielet, pohjoissaame ... 140
5.5.8.1 Vieraat kielet, pohjoissaame, A-oppimäärä ... 140
5.5.8.2 Vieraat kielet, pohjoissaame, B2-oppimäärä ... 146
5.5.8.3 Vieraat kielet, pohjoissaame, B3-oppimäärä ... 153
5.6 Matematiikka ... 159
5.6.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus ... 161
5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä ... 162
5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä ... 169
5.7 Biologia ... 176
5.8 Maantiede ... 188
5.9 Fysiikka ... 199
5.10 Kemia ... 205
5.11 Filosofia ... 211
5.12 Psykologia ... 217
5.13 Historia ... 225
5.14 Yhteiskuntaoppi ... 234
5.15 Uskonto ... 240
5.15.1 Evankelisluterilainen uskonto ... 241
5.15.2 Ortodoksinen uskonto ... 247
5.16 Elämänkatsomustieto ... 252
5.17 Terveystieto ... 258
5.18 Liikunta ... 264
5.19 Musiikki ... 266

5.20 Kuvataide 270
5.21 Opinto-ohjaus 274
5.22 Teemaopinnot 278
5.23 Lukiodiplomit 280
6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI 282
6.1 Arvioinnin tavoitteet 282
6.2 Kurssisuorituksen arviointi 282
6.2.1 Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät 283
6.2.2 Itsenäisesti suoritettu kurssi 283
6.2.3 Suullisen kielitaidon kurssien arviointi 284
6.2.4 Opinnoissa edistyminen 284
6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen 286
6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi 287
6.4 Lukion oppimäärän suoritus 289
6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot 290
7 LIITTEET ..... **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

LIITE 1 Inarin kunnan peruskoulujen ja lukion järjestyssäännöt

LIITE 2 Ivalon lukion tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön suunnitelma

LIITE 3 Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko

1 OPETUSSUUNNITELMA

1.1 Opetussuunnitelman laatiminen

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- lukiolaki (629/1998) ja -asetus (810/1998)
- valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (942/2014)
- Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma
- lukioasetuksen (810/1998) 3 §:n mukainen vuosittainen suunnitelma.

Ivalon lukion opetussuunnitelma on laadittu näiden lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Opetussuunnitelmassa päätetään Ivalon lukion opetus- ja kasvatustyöstä. Opetussuunnitelma pohjalta laaditaan lukuvuosittainen työsuunnitelma opetuksen käytännön järjestämisestä. Lisäksi opiskelija laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa lukion opetussuunnitelman sekä lukuvuosittaisen työsuunnitelman pohjalta.

Ivalon lukion opetussuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon muiden oppilaitosten opetustarjonta sekä lukion toimintaympäristö, paikalliset osaamisvahvuudet ja erityisresurssit. Paikkakunnan ja alueen luonto ja ympäristö, historia, kieliolosuhteet sekä elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä. Opetussuunnitelmaa laadittaessa on myös ajankohtaistettu opetussuunnitelman perusteissa määrättyjä asioita.

Opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa turvataan järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarjoamalla tarvittava oppimisen ja opiskelun tuki, ks. kohta 4.3 Oppimisen ja opiskelun tuki. Opetussuunnitelma on laadittu siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin valintoihin myös muiden koulutuksen järjestäjien antamaa opetusta hyväksi käyttäen.

Ivalon lukion opetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä koulun henkilöstön, opiskelijoiden, opiskelijoiden vanhempien ja huoltajien sekä säädösten edellyttämiltä osin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Yhteistyötä opetussuunnitelman laatimisessa on tehty myös Sodankylän lukion kanssa. Ennen opetussuunnitelman hyväksymistä on kuultu Ivalon lukion oppilaskuntaa ja lukion henkilöstöä. Lisäksi kaikille lukion opiskelijoille varattiin mahdollisuus ilmaista mielipiteensä opetussuunnitelmasta. Yhteistyöllä eri tahojen kanssa on pyritty varmistamaan lukiokoulutuksen korkeatasoisuus, yhteiskunnallinen merkittävyys sekä koko yhteisön sitoutuminen yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Ivalon lukion opetussuunnitelmaa laadittaessa on pyritty ratkaisuihin, jotka kehittävät lukion toimintakulttuuria, tukevat opiskelijoiden hyvinvointia, jaksamista ja osallisuutta, rohkaisevat resurssien joustavaan ja tehokkaaseen käyttöön sekä monipuolistavat vuorovaikusta lukion sisällä ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.

1.2 Opetussuunnitelman sisältö

Ivalon lukion opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- toiminta-ajatus ja arvopainotukset
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä lukion tuntijako
- kieliohjelma
- toimintakulttuurin pääpiirteet
- opiskeluympäristöt ja -menetelmät
- itsenäisen opiskelun periaatteet
- aihekokonaisuudet
- oppiaineen tehtävä, oppiaineen opetuksen yleiset tavoitteet ja arviointi
- tavoitteet ja keskeiset sisällöt kursseittain
- kodin ja oppilaitoksen yhteistyö
- yhteistyö ammatillisten oppilaitosten ja muiden lukioiden kanssa
- yhteistyö yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, muiden oppilaitosten ja tahojen kanssa
- tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön suunnitelma
- ohjaussuunnitelma
- oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus
- kieli- ja kulttuuriryhmien opetus
- opiskeluhuolto
- opiskelijan oppimisen arviointi
- toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi.

Ivalon lukion opetussuunnitelmassa on kuvata kaikkien siihen sisältyvien kurssien tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Opetussuunnitelmassa on myös määritelty koulun järjestämä etäopetus sekä mahdollisuus suorittaa lukiodiplomeita.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Ivalon lukiossa on laadittu oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma, jonka Inarin kunnan sivistyslautakunta on hyväksynyt.

Lukiolain 21 §:n 3 momentin mukaan (629/1998, muutettu lailla 1268/2013) koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Kyseinen suunnitelma on kirjattava oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuoltosuunnitelmaan [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), 13 §]. Ivalon lukiossa on laadittu turvallisuusohjeet, jotka sisältävät suunnitelman opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Koulun turvallisuusohjeet ovat osa oppilaitoskohtaista opiskeluhuoltosuunnitelmaa. Turvallisuusohjeet päivitetään säännöllisesti ja Inarin kunnan sivistyslautakunta hyväksyy turvallisuusohjeet.

Lukiolain 21 §:n 3 momentin mukaan (629/1998, muutettu lailla 1268/2013) koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja ohjeistaa opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin

liittyvistä menettelytavoista. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä on kirjattu lukuun 4.5.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 5 a §:n mukaan (609/1986, muutettu lailla 1329/2014) koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältyä opetussuunnitelmaan.

Ivalon lukiossa on laadittu toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa ja suunnitelman vuosittaisesta toimeenpanosta huolehtii koulun tasa-arvotyöryhmä. Suunnitelma päivitetään säännöllisesti ja sen hyväksyy Inarin kunnan sivistyslautakunta.

Ivalon lukion kieliohjelma

Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät käyvät ilmi alla olevassa taulukosta, jossa on kuvattu Inarin kunnan kieliohjelma perusopetuksesta lukioon. Opetussuunnitelman perusteiden pohjalta määritellyt vieraiden kielten tavoitteet ja sisällöt kursseittain on kuvattu ainekohtaisten opetussuunnitelmien yhteydessä.

INARIN KUNNAN KIELIOHJELMA

Luokat	A1-kieli	A2-kieli	B1-kieli	B2-kieli	B3-kieli
perusopetus 1-9		inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame			
perusopetus 2-9	englanti				
perusopetus 4-9		ranska, saksa, venäjä			
perusopetus 6-9			ruotsi		
perusopetus 8-9				inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, espanja, saksa, ranska, venäjä	
lukio	englanti	inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, ranska, saksa, venäjä	ruotsi	inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, espanja, saksa, ranska, venäjä	inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, espanja, saksa, ranska, venäjä

Ivalon lukion tuntijako

Oppiaine	Pakolliset Kurssit	Valtakunn. syventävät kurssit	Valtakun. soveltavat kurssit	Koulukohtaiset syventävät ja soveltavat kurssit
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi	6	3		1
Äidinkieli ja kirjallisuus, inarinsaame ja koltansaame	6	3		
Äidinkieli ja kirjallisuus, pohjoissaame	6	3		1
Ruotsi B1	5	2		3
Englanti A	6	2		2
Ranska A	6	2		
Espanja B2		8		4
Espanja B3		8		2
Saksa B2		8		4
Saksa B3		8		2
Ranska B2		8		4
Ranska B3		8		2
Venäjä B2		8		4
Venäjä B3		8		2
Inarinsaame A	6	2		1
Koltansaame A	6	2		
Pohjoissaame A	6	2		1
Inarinsaame B2		8		2
Inarinsaame B3		8		2
Koltansaame B2		8		
Koltansaame B3		8		
Pohjoissaame B2		8		4
Pohjoissaame B3		8		2
Matematiikka				
- yhteinen opintokokonaisuus	1			
- lyhyt	5	2		7
- pitkä	9	3		3
Biologia	2	3		1
Maantiede	1	3		1
Fysiikka	1	6		4
Kemia	1	4		2
Filosofia	2	2		
Psykologia	1	4		1
Historia	3	3		
Yhteiskuntaoppi	3	1		
Uskonto evl.	2	4		
Uskonto ort.	2	4		
Elämänkatsomustieto	2	4		
Terveystieto	1	2		
Liikunta	2	3		
Musiikki	1-2	2	1	1
Kuvataide	1-2	2	1	
Opinto-ohjaus	2			
Teemaopinnot			3	

Pakolliset kurssit	**47-51**
Syventävät kurssit vähintään	**10**
Soveltavat kurssit	
Kurssit yhteensä vähintään	**75**

2 LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA

2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä

Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Lukiokoulutuksessa yleissivistys koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun pystyvät yksilöt osaavat toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja menestyksekkäästi. Lukioaikana opiskelija kartuttaa olennaista ihmistä, kulttuureja, luontoa ja yhteiskuntaa koskevaa tietoa ja osaamista. Lukio-opetus harjaannuttaa opiskelijaa ymmärtämään elämässä ja maailmassa vallitsevia monitahoisia keskinäisriippuvuuksia sekä jäsentämään laaja-alaisia ilmiöitä.

Lukiokoulutuksella on opetus- ja kasvatustehtävä. Lukiokoulutuksen aikana opiskelija rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla opiskelija kehittää suhdettaan menneisyyteen ja suuntautuu tulevaisuuteen. Lukiokoulutus syventää opiskelijan kiinnostusta tieteiden ja taiteiden maailmaan sekä kehittää valmiuksia työelämään ja työhön.

Lukiokoulutus rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Se antaa yleiset jatko-opintovalmiudet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja lukion oppimäärään perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja muilla näytöillä. Lukiokoulutus ohjaa opiskelijaa tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan ja elinikäiseen oppimiseen.

2.2 Arvoperusta

Lukion opetussuunnitelman perusteiden arvoperusta rakentuu suomalaiselle sivistysperinteelle, jonka mukaan opiskelu ja oppiminen uudistavat yhteiskuntaa ja kulttuuria. Sivistys on yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Sivistykseen kuuluu taito ja tahto käsitellä inhimillisten pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välisiä ristiriitoja eettisesti, myötätuntoisesti ja ratkaisuja etsimällä. Sivistys ilmenee huolenpitona, avarakatseisuutena, laaja-alaisena todellisuuden hahmottamisena ja sitoutumisena toimintaan myönteisten muutosten puolesta. Lukion sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Lukio-opetus kehittää arvo-osaamista käsittelemällä julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä jännitteitä.

Lukio-opetuksen perustana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Opiskelija muodostaa lukioaikanaan jäsentyneen käsityksen perus- ja ihmisoikeuksien taustalla olevista arvoista, keskeisistä perus- ja ihmisoikeusnormeista sekä näitä oikeuksia edistävistä toimintatavoista. Lukio-opetus pohjautuu keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin, kuten Lapsen oikeuksien sopimukseen.

Lukio-opetus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia ja demokratiaa. Lukio-opetus on opiskelijoita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta, eikä sitä saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen välineenä. Lukio-opetus kannustaa pohtimaan suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen mahdollisuuksia, vaihtoehtoja ja epäkohtia. Osallisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat kaikessa lukion toiminnassa.

Lukio-opetuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys sekä rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Opiskelija ymmärtää oman toimintansa ja globaalin vastuun merkityksen luonnonvarojen kestävässä käytössä, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä. Lukio-opetus kannustaa kansainväliseen yhteistyöhön ja maailmankansalaisuuteen YK:n kehitystavoitteiden suunnassa.

Jokainen lukio on yhteisö, jossa monista kieli-, katsomus- ja uskontotaustoista tulevilla ihmisillä on mahdollisuus tunnistaa yhteisiä hyvän elämän arvoja ja periaatteita sekä harjaantua yhteistyöhön. Lukiossa kannustetaan keskinäiseen välittämiseen ja huolenpitoon. Luovuutta, aloitteellisuutta, rehellisyyttä ja sisua arvostetaan. Inhimillinen ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja luovuuden lähteenä. Kulttuuriperintöjä vahvistetaan välittämällä, arvioimalla ja uudistamalla niihin liittyvää tietoa ja osaamista.

Opetussuunnitelmassa arvoperustaa konkretisoidaan oman lukion kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperusta toteutuu lukion toimintakulttuurissa, kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja työskentelyn organisoinnissa. Lukion arvoperustaa syventävät näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvatut aihekokonaisuudet, jotka ovat arvokannanottoja ajankohtaisiin kasvatus- ja koulutushaasteisiin.

Ivalon lukion paikallisissa arvoissa korostuvat koulutukseen liittyvät yksilölliset ja yhteisölliset arvot, hyvinvointiarvot ja ekologiset arvot. Tärkeimpiä yksilöllisiä arvoja ovat opiskelijan valinnanvapaus omien kiinnostuksen kohteiden mukaan, mahdollisuuksien tasa-arvo ja oppimaan oppimisen taidot. Yhteisöllisistä arvoista korostuvat opettajien ja opiskelijoiden keskinäinen kunnioitus ja arvostus. Lukion toimintakulttuurissa tämän tulee näkyä esimerkiksi hyvänä käytöksenä ja kielenkäyttönä kaikissa tilanteissa. Kannustava ja positiivinen opiskeluilmapiiri, opiskelijalähtöinen lähestymistapa sekä opetuksen tasokkuus ovat tärkeitä tekijöitä oppimisen kannalta. Opiskelussa arvostetaan sinnikkyyttä ja itsenäisyyttä. Ivalon lukiossa on tiivis yhteisö, jonka kaikkien hyvinvointia lisääviä ominaisuuksia ovat tasa-arvo, suvaitsevaisuus, välittäminen ja turvallisuus.

Sijaintinsa ansiosta Ivalon lukion paikallisiin arvoihin liittyy myös saamelaisuus, kansainvälisyys sekä pohjoinen luonto. Ivalon lukio tarjoaa monipuolista kielten opetusta sekä opetusta inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kielissä. Saamelaisuus näkyy myös koulun juhlissa (esim. saamelaisten kansallispäivä 6.2.) sekä ulkoasussa. Paikalliskulttuurin- ja -historiantuntemus sekä kulttuurien monimuotoisuus ovat tärkeitä. Ivalon lukiolta on hyvät kulkuyhteydet naapurimaihin. Koululla on ulkomaisia yhteistyökouluja, joiden kanssa osallistutaan kansainvälisiin projekteihin. Pohjoisessa luonnossa läheisiä asioita ovat erityisesti Lapin erilaisuus muuhun Suomeen verrattuna, erähenkisyys, luonnonläheisyys ja ekologisuus. Tärkeimpänä pidetään luonnon puhtautta sekä sen tarjoamia ekosysteemipalveluita. Pohjoisen sijainnin ansiosta lähialueilta löytyy niin taigaa eli pohjoista havumetsää kuin tunturikasvillisuutta erilaisine eliöstöineen.

3 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelma pohjautuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta, tavoitteellisesta ja itseohjautuvasta toiminnasta. Oppimisprosessin aikana opiskelija tulkitsee, analysoi ja arvioi eri muodoissa esitettyä informaatiota, rakentaa uutta tietoa ja syventää siten osaamistaan aikaisempien kokemustensa ja tietojensa pohjalta. Ohjaus ja rakentava palaute vahvistavat itseluottamusta ja auttavat opiskelijaa kehittämään ajatteluaan ja työskentelemään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen (esimerkiksi saamelaiskäräjien, Metsähallituksen tai paikallisten yrittäjien) kanssa erilaisissa ympäristöissä. Se on monimuotoista ja sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Ivalon lukiossa on esillä suomalainen, inarinsaamelainen, kolttasaamelainen ja pohjoissaamelainen kulttuuri. Oppimista voi tapahtua myös kansainvälisessä kontekstissa, sillä Ivalon lukio tekee yhteistyötä useiden ulkomaisten koulujen kanssa. Lukio-opinnoissa opiskelijoita ohjataan havaitsemaan käsitteiden, tiedonalojen ja osaamisen välisiä yhteyksiä sekä soveltamaan aiemmin oppimaansa muuttuvissa tilanteissa. Oppimisprosesseistaan tietoiset opiskelijat osaavat arvioida ja kehittää opiskelu- ja ajattelutaitojaan. Näin kehittyvät myös elinikäisen oppimisen edellyttämät taidot. Opintoihin liittyvät onnistumiset ja muut myönteiset kokemukset edistävät oppimista ja innostavat osaamisen kehittämiseen.

3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät

Lukion opiskeluympäristöjä ja -menetelmiä koskevien ratkaisujen lähtökohtana ovat oppimiskäsitys sekä opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskeluympäristöjen ja -menetelmien valinnan ja kehittämisen perustana ovat myös opiskelijoiden edellytykset, kiinnostuksen kohteet, näkemykset ja yksilölliset tarpeet. Opiskelijoita kuullaan, kun kehitetään opiskeluympäristöjä ja -menetelmiä sekä kun suunnitellaan yksittäisten kurssien toteutusta.

Koska oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa aiemmin hankittuun osaamiseen, käytetään lukiossa monipuolisia opetus-, ohjaus- ja opiskelumenetelmiä. Menetelmien valinnassa otetaan huomioon eri oppiaineissa edellytetty käsitteellinen ja menetelmällinen osaaminen. Tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat opiskelumenetelmät edistävät oppimaan oppimista ja kehittävät kriittistä ja luovaa ajattelua. Menetelmällisillä ratkaisuilla voidaan rakentaa kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää osaamista.

Lukion opetus- ja opiskelumenetelmien tarkoituksena on edistää opiskelijoiden aktiivista työskentelyä ja yhteistyötaitojen kehittymistä. Opiskelijoita ohjataan suunnittelemaan opiskeluaan, arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Heitä ohjataan myös käyttämään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Lisäksi opiskelumenetelmien valinnassa ja työskentelyn ohjauksessa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Merkitykselliset oppimiskokemukset sitouttavat ja innostavat opiskeluun. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia työskentelyyn, joka kytkee opiskeltavat tiedot ja taidot sekä heidän kokemuksiinsa että ympäristössä ja yhteiskunnassa esiintyviin ilmiöihin. Opiskelijoita kannustetaan seuramaan ajankohtaisia kotimaan ja ulkomaan asioita erilaisista medioista. Opiskelijoita rohkaistaan ratkomaan avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä, havaitsemaan ongelmia sekä esittämään kysymyksiä ja etsimään vastauksia.

Lukiossa opiskelijat toimivat turvallisissa ja terveellisissä opiskeluympäristöissä. Tavoitteena on, että opiskeluympäristöt ovat monipuolisia ja että ne rikastuttavat opiskeluun liittyviä kokemuksia ja edistävät opiskelumotivaatiota. Opiskeluympäristöjen kehittämisellä tuetaan vuorovaikutusta ja yhdessä oppimista itsenäisen työskentelyn ohella. Opiskeluympäristöjä koskevissa ratkaisuissa otetaan huomioon, että oppimista tapahtuu mitä moninaisimmissa tilanteissa ja paikoissa. Rakennettuja tiloja ja etenkin pohjoista luontoa hyödynnetään opiskelussa siten, että luova ajattelu ja tutkimiseen perustuva opiskelu on mahdollista. Opiskeluympäristöjä laajennetaan oppilaitoksen ulkopuolelle myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten, kirjastojen, liikunta- ja luontokeskusten, taide- ja kulttuurilaitosten, työelämän ja yritysten sekä muiden tahojen tarjoamia opiskeluympäristöjä hyödynnetään monin tavoin.

Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä eri muodossa esitetyn informaation hankintaan ja arviointiin sekä uuden tiedon tuottamiseen ja jakamiseen. Opiskelijat vastaavat itse henkilökohtaiseen opiskelukäyttöön tarkoitettujen työvälineiden, laitteiden ja materiaalien hankinnasta, ellei koulutuksen järjestäjä niitä tarjoa. Ivalon lukio on vuodesta 2013 tarjonnut opiskelijoiden käyttöön kannettavat tietokoneet. Käytäntöä jatketaan niin kauan, kuin se on taloudellisesti mahdollista.

Opiskelijoiden yksilöllistä etenemistä, henkilökohtaisia oppimispolkuja ja verkko-opiskelutaitojen kehittymistä tuetaan tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia suorittaa opintoja myös etäopiskeluna. Opiskelijat voivat suorittaa etäopiskeluna kursseja muissa lukioissa ja suoritukset luetaan hyväksi heidän lukio-opintoihinsa. Opettajatilanteesta riippuen saamen kielten opiskelussa hyödynnetään etäopetuksen tarjoamia mahdollisuuksia ja lukio tekee yhteistyötä muiden Inarin kunnan koulujen kanssa. Lisäksi Ivalon lukio voi tarjota muissa oppilaitoksissa opiskeleville mahdollisuuden opiskella etäopiskeluna joitakin aineita, kuten pohjoissaamea. Myös naapurikuntien lukioiden kanssa voidaan tehdä yhteistyötä etäopetuksessa. Etäopiskeluna suoritettu kurssi koostuu opettajan ohjaamasta itsenäisestä opiskelusta, ja siinä käytetään monipuolisesti tietoverkkoja sekä muuta tieto- ja viestintäteknologiaa. Etäopiskelussa pyritään käyttämään myös yhteisöllisiä työtapoja. Lukiokurssi voidaan järjestää myös monimuoto-opetuksena, jolloin verkossa tapahtuvan etäopetuksen ja -opiskelun lisäksi kurssi sisältää myös lähiopetusta ja -ohjausta.

Itsenäistä opiskelua järjestettäessä otetaan huomion opiskelijan edellytykset suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta sekä hänen ohjauksen ja tuen tarpeensa. Oppiainekohtaisissa opetussuunnitelmissa on määritelty itsenäisen opiskelun periaatteet ainekohtaisesti sekä ne kurssit, jotka voidaan edellyttää itsenäisesti suoritettaviksi. Lisäksi rehtori voi erityisestä syystä sallia opiskelijan suorittaa itsenäisesti lukion opetussuunnitelmaan kuuluvan aineen kurssin, vaikka sitä ei olisi määritelty ainekohtaisessa opetussuunnitelmassa. Kurssin itsenäisestä suorittamisesta laaditaan kirjallinen sopimus, jossa on määritelty kurssisuoritukseen vaadittavat työt. Sopimuksen allekirjoittavat sekä aineen opettaja että opiskelija. Kaikkia kursseja, varsinkaan taito- ja taideaineiden kursseja, ei voi suorittaa tenttimällä. Itsenäisesti suoritetusta kurssista edellytetään hyväksytty arvosana.

3.3 Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Se tulee näkyväksi yhteisön kaikessa toiminnassa ja sen jäsenten tavassa kohdata toinen toisensa. Lukio on oma koulutusmuotonsa, ja jokaisella lukiolla on omanlaisensa toimintakulttuuri. Opetussuunnitelman eri osat konkretisoituvat toimintakulttuurissa. Toimintakulttuuri sisältää sekä tiedostettuja että tiedostamattomia tekijöitä, jotka heijastuvat oppilaitoksen toimintaan.

Opetussuunnitelma korostaa toimintakulttuuria, joka edistää kestävää hyvinvointia ja osallisuutta sekä on avoin monimuotoiselle vuorovaikutukselle ja maailmassa tapahtuville muutoksille. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä lukion koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet sekä mahdolliset paikalliset painotukset kuvataan opetussuunnitelmassa.

Toimintakulttuurin kehittäminen on jatkuva prosessi, johon osallistuu koko koulu. Opettajat osallistuvat koulutuksiin säännöllisesti ja tekevät kehittämistyötä esimerkiksi tiimeittäin. Toimintakulttuurin kehittämisessä ovat mukana myös oppilaskunta ja koulun tasa-arvotyöryhmä. Toimintakulttuuri näkyy erilaisissa koulun tapahtumissa ja teemapäivissä, joita kehitetään tarpeen mukaan. Aineenopettajien välinen yhteistyö lisää yhdessä tekemisen kulttuuria ja tämä konkretisoituu esimerkiksi teemaopintojen ja kansainvälisen toiminnan kohdalla. Toimintakulttuuria voidaan arvioida muun muassa järjestämällä kyselyitä ja vanhempainiltoja sekä yhteisiä keskustelutilaisuuksia. Koulun toimintakulttuurista annetaan tietoa vuosittain laadittavassa opinto-oppaassa sekä koulun verkkosivuilla. Lukuvuoden kehittämiskohteet ja arviointikohteet määritellään vuosittain laadittavassa koulun työsuunnitelmassa. Ivalon lukiossa mahdolliset vuosittain vaihtuvat paikalliset painotukset kirjataan vuosittaiseen työsuunnitelmaan.

Opetussuunnitelman lähtökohtana ovat seuraavat toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat teemat.

Oppiva yhteisö
Oppilaitos on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Sen rakentuminen edellyttää dialogisuutta ja pedagogista johtajuutta. Yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista vahvistavia käytäntöjä kehitetään suunnitelmallisesti. Jaksojen temaattinen toteutus voi luoda edellytyksiä opetuksen eheyttämiselle. Toiminta on opiskelijalähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijoiden omaa toimijuutta, kehitystä ja oppimista. Myönteinen asenne oppimiseen luo perustaa tulevaisuuden taidoille ja elinikäiselle oppimiselle. Oppiva yhteisö luo toimintatapoja vuorovaikutukselle niin oppilaitoksen sisällä kuin ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä kotien, muiden oppilaitosten ja koulutusasteiden sekä työ- ja yrityselämän kanssa. Digitalisaatio tuo mahdollisuuksia yhteisölliseen oppimiseen ja tiedon luomiseen sekä erilaisten opiskelu- ja tietoympäristöjen hyödyntämiseen. Opiskelijoita ohjataan toimimaan myös verkostoituneessa ja globalisoituneessa maailmassa.

Osallisuus ja yhteisöllisyys
Osallisuus ja demokraattinen toiminta luovat perustaa opiskelijoiden kasvulle aktiiviseen kansalaisuuteen. Koulutuksen järjestäjä edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja luo heille monipuolisia mahdollisuuksia osallistua oppilaitoksen päätöksentekoon ja toimintatapojen kehittämiseen. Heitä rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteensä, osallistumaan yhteisistä asioista päättämiseen sekä toimimaan vastuullisesti yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Opiskelijoita kannustetaan aktiivisuuteen ja osallistumiseen muun muassa opiskelijakun-

nan ja tasa-arvotyöryhmän toiminnan kautta. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa hyödynnetään yhteistoiminnallisuutta ja tuetaan ryhmän sosiaalisten suhteiden muotoutumista. Yhteisöllisten toimintatapojen ja ryhmänohjauksen merkitys korostuvat lukio-opintojen aloitusvaiheessa. Ivalon lukion yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Inarin kunnan sosiaali- ja terveystoimi, nuorisotoimi, kulttuuritoimi, liikuntatoimi, kirjastotoimi, Inarin kunnan muut koulut, naapurikuntien lukiot, yrittäjäjärjestöt ja harrastusseurat.

Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus

Oppivassa yhteisössä edistetään kestävää elämäntapaa ja hyvän tulevaisuuden edellytyksiä. Opiskelijoita rohkaistaan toimimaan oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden puolesta. Vastuullinen suhtautuminen ympäristöön heijastuu arjen valintoihin ja toimintatapoihin. Toimintatavat ja käytännöt tukevat opiskelijan ja yhteisön hyvinvointia sekä ilmapiirin kiireettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisön vuorovaikutuksessa korostuvat avoimuus, välittäminen ja keskinäinen arvostus. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen oppilaitoksen toimintaan ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Ohjaus ja opiskeluhuolto ovat oppilaitoksessa yhteinen tehtävä. Opiskelijoilla on mahdollisuus saada säännösten mukaista ohjausta ja tukea ottaen huomioon heidän moninaisuutensa ja erityistarpeensa. Toiminnassa edistetään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia eikä syrjintää hyväksytä vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan. Opiskelijoita kannustetaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista edistävään sekä liikunnalliseen elämäntapaan. Ruokailu on osa opiskelijoiden hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Opiskelijoita ohjataan arjenhallintataitojen kehittämiseen, kohteliaisiin käytöstapoihin ja määräaikojen noudattamiseen. Lukiokoulutus tukee opiskelijan sosialisaatioprosessia.

Ivalon lukiossa pyritään vahvistamaan opiskelijan luontosuhdetta. Tavoitteena on, että opiskelija arvostaisi luonnon hyötyarvojen lisäksi myös siitä saatavia esteettisiä ja henkisiä voimavaroja. Luontosuhteella nähdään olevan merkitystä opiskelijan hyvinvoinnille.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Lukiossa arvostetaan kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Eri kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisö hyödyntää maan kulttuuriperintöä, kansallis- ja vähemmistökieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta, esimerkiksi inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kieliä ja kulttuuria. Yhteisössä ymmärretään kielten keskeinen merkitys oppimisessa ja vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on tapansa käyttää kieltä, oma käsitteistönsä ja omat tekstikäytäntönsä, jotka avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Kielitietoisessa lukiossa kehitetään opiskelijan monikielistä osaamista, joka koostuu tieteenalojen kielistä, äidinkielten, niiden murteiden ja rekistereiden sekä muiden kielten eritasoisesta hallinnasta. Lukiossa jokainen opettaja on myös oppiaineensa kielen opettaja. Kaikissa oppiaineissa pyritään kehittämään opiskelijan kirjallista ja suullista tuottamista ja kirjoittamisen taidoissa kiinnitetään huomiota asiatyylin hallintaan.

Matkailu on tärkeä elinkeino Inarin kunnassa ja tulevaisuuden työllistäjä, joten Ivalon lukiossa kannustetaan opiskelijoita valitsemaan vieraita kieliä. Lukio tarjoaa opiskelijoille laajat kielivalinnat tai vaihtoehtoisesti mahdollisuuden opiskella vieraasta kielestä alkeet.

3.4 Opintojen rakenne

Nuorille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia. Lukio-opinnot muodostuvat lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (942/2014) mukaisesti pakollisista, syventävistä ja soveltavista kursseista. Syventävät kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia, pääasiassa oppiaineen pakollisiin kursseihin välittömästi liittyviä jatkokursseja. Valtakunnalliset syventävät kurssit ovat valtioneuvoston asetuksessa (942/2014) tarkoitettuja syventävinä opintoina tarjottavia kursseja, joihin Opetushallitus on laatinut opetussuunnitelman perusteet. Näitä kursseja opiskelijan on valittava opinto-ohjelmaansa vähintään kymmenen. Valtakunnallisten syventävien kurssien lisäksi Ivalon lukion opetussuunnitelmassa on paikallisia syventäviä kursseja, joiden tavoitteet ja sisällöt on määritelty oppiainekohtaisten opetussuunnitelmien kohdalta.

Soveltavat kurssit ovat menetelmäkursseja, saman tai muun koulutuksen järjestäjän tarjoamia ammatillisia opintoja, aineksia eri oppiaineista sisältäviä eheyttäviä kursseja tai muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja. Soveltaviin kursseihin kuuluu valtakunnallisia soveltavia kursseja ja lukion opetussuunnitelmassa määriteltyjä paikallisia soveltavia kursseja, joiden tavoitteet ja sisällöt on määritelty oppiainekohtaisten opetussuunnitelmien kohdalta. Valtakunnallisia soveltavia kursseja ovat eri aineissa ja aineryhmissä suoritettavat koulutuksen järjestäjän tarjoamat valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaiset lukiodiplomit, jotka ovat Ivalon lukiossa musiikki ja kuvataide.

Kurssien suoritusjärjestyksestä päätetään lukion opetussuunnitelmassa. Oppiainekohtaisissa opetussuunnitelmissa määritellään eri oppiaineiden kurssien suoritusjärjestys.

4 OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN

4.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Nuorten lukiokoulutuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa (lukiolaki 629/1998, 2 §). Yhteistyön lähtökohtana on avoin ja yhdenvertainen vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö tukee opiskelijan oppimisen edellytyksiä, tervettä kehitystä ja hyvinvointia. Sen tarkoituksena on edistää myös opiskelijoiden, huoltajien ja kotien osallisuutta sekä oppilaitosyhteisön yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta. Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu lukion toimintakulttuuriin, ja se jatkuu opiskelijan koko lukio-opiskelun ajan.

Yhteistyö on monipuolista, ja sen toteuttamisen tapoja kehitetään suunnitelmallisesti. Lukiosta koulutusmuotona ja sen käytänteistä tiedotetaan huoltajia ja heitä kannustetaan osallistumaan toiminnan kehittämiseen ja yhteistyöhön. Opiskelijan työskentelyä ja opintojen edistymistä seurataan yhdessä opiskelijan kanssa ja niistä annetaan tietoa hänen huoltajilleen. Lisäksi opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa ohjauksesta, opiskeluhuollosta sekä oppimisen ja opiskelun tuesta.

Opiskelijan yksilölliset edellytykset ja tarpeet ohjaavat yhteistyön toteutusta. Yhteistyössä otetaan huomioon aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan itsenäisyys ja oma vastuullisuus. Yhteistyössä huomioidaan myös perheiden moninaisuus ja yksilöllisyys. Huoltajien osaamisen hyödyntäminen yhteistyössä vahvistaa toimintakulttuuria. Yhteistyö korostuu koulutuksen nivelvaiheissa, opintojen suunnittelussa ja huolenpidossa mahdollista tukea tarvitsevasta opiskelijasta.

Vastuu yhteistyön kehittämisestä, sen edellytysten ja toimintatapojen luomisesta on koulutuksen järjestäjällä. Koulutuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelmassa kodin ja oppilaitoksen yhteistyön järjestämistavasta. Koulutuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta (lukiolaki 629/1998, 27 §). Opetussuunnitelma on laadittu kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä koskevilta osiltaan yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

Kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä vastaavat Ivalon lukiossa pääosin ryhmänohjaajat, jotka pitävät yhteyttä koteihin. Tietoa koulun käytänteistä, ohjauksesta, opiskeluhuollosta sekä oppimisen ja opiskelun tuesta antavat ryhmänohjaajat, opinto-ohjaaja ja rehtori. Opiskelijoiden työskentelyä ja opintojen edistymistä seuraavat ryhmänohjaajat, jotka antavat tietoa niistä myös huoltajille. Tarkempi työnjako on määritelty Ivalon lukion ohjaussuunnitelmassa, joka on osa koulun opetussuunnitelmaa. Ivalon lukiossa järjestetään vanhempainillat joka vuosiluokan vanhemmille vähintään kerran lukuvuodessa. Vanhempia kutsutaan erilaisiin koulun tilaisuuksiin kuten penkkareiden aamukahveille tai koulussa voidaan järjestää avoimien ovien päivä, jossa vanhemmat voivat tutustua kouluun ja sen toimintakulttuuriin.

4.2 Ohjaus

Ohjaustoiminta muodostaa lukion toiminnassa kokonaisuuden, joka tukee opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja tulevaisuutta koskevia valintoja ja ratkaisuja. Ohjaustoiminta tukee opiskelijoiden hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, tarjoaa aineksia itsetuntemuksen

ja -ohjautuvuuden lisääntymiseen sekä kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja toimijuutta kehitetään ja pidetään yllä lukio-opintojen ajan. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä. Opiskelijoiden opintojen sujumista seurataan ja heidän opintojensa etenemistä tuetaan. Opiskelijoiden opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä huoltajien ja opiskeluhuoltohenkilöstön kanssa.

Ohjaus on lukiokoulutuksen henkilöstön tavoitteellisesti johdettua yhteistä työtä. Opinto-ohjaajalla on päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Ryhmänohjaaja toimii opiskelijaryhmänsä lähiohjaajana. Aineenopettaja ohjaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelutaidoissa, auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja tukee opiskelijoiden jatko-opintovalmiutta ja työelämätuntemusta oman oppiaineensa osalta. Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija. Jokaista opiskelijaa kunnioitetaan yksilönä, jolla on oikeus ohjaukseen. Ohjausta voidaan järjestää kurssimuotoisena opetuksena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena, vertaisohjauksena sekä näiden yhdistelmänä.

Opiskelijan tulee saada lukio-opintojensa aikana ohjausta opiskelunsa ja valintojensa tueksi. Ohjauksen avulla opiskelija ymmärtää erilaisten lukioaikaisten valintojen vaikutuksen ura- ja jatko-opintomahdollisuuksiinsa. Opiskelijan opiskelutaidot sekä kyky arvioida taitojaan kehittyvät. Häntä tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittymistarpeensa oppijana sekä käyttämään hänelle soveltuvia opiskelumenetelmiä. Opiskelijaa harjaannutetaan omien valintojen suunnitteluun ja tekemiseen sekä vastuuseen valinnoistaan. Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää elinikäisen oppimisen merkityksen. Ohjauksessa käsitellään monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti erilaisia jatko-opintoihin ja urasuunnitteluun liittyviä vaihtoehtoja opiskelijan omien suunnitelmien ja valintojen tueksi sekä ohjataan opiskelijaa näihin liittyvässä tiedonhaussa. Opiskelijan lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen suunnitelman, joka pitää sisällään opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Opiskelija päivittää suunnitelmiaan oppilaitoksen ohjaushenkilöstön tuella.

Ohjauksen merkitys korostuu koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa. Oppilaitos antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua opetukseen lukiossa. Lukio-opintonsa aloittavat opiskelijat perehdytetään oppilaitoksen toimintaan sekä opiskelun käytänteisiin. Opiskelijoille järjestetään lukioaikana mahdollisuuksia tutustua sekä työelämään että opiskeluun jatko-opiskelupaikoissa. Jatko-opintoihin siirtymiseen kiinnitetään huomiota lukio-opintojen loppuvaiheessa.

Aineenopettajat perehdyttävät ensimmäisen vuosiluokan opiskelijoita lukion toimintatapoihin ja opiskelumenetelmiin ensimmäisten kurssien aikana. Ryhmänohjauksen tunneilla ryhmänohjaajat perehdyttävät opiskelijoita koulun toimintatapoihin. Lisäksi opinto-ohjauksen 1. ja 2. kurssilla käsitellään opiskeluun ja jatko-opintoihin liittyviä asioita syvällisemmin ja yksilöllisemmin. Opiskelijat pääsevät mahdollisuuksien mukaan myös tutustumaan jatko-opintoihin Rovaniemen ja Oulun abipäiville.

Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, mitkä ovat eri toimijoiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa sekä missä asioissa ja miten opiskelija voi saada heiltä tukea. Osaksi opetussuunnitelmaa laaditaan ohjaussuunnitelma, joka osaltaan toimii koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen välineenä. Ohjaussuunnitelmasta tulee käydä ilmi ohjaustoiminta ja sen tavoitteet, ohjaukseen liittyvien tehtävien ja työn jakautuminen luki-

on koko henkilöstön kesken, ohjaus koulutuksen nivelvaiheissa, kuvaus ohjausta koskevan yhteistyön järjestämisestä keskeisten yhteistyökumppaneiden, kuten jatko-opintopaikkojen, työelämän ja muiden lukion ulkopuolisten tahojen, kanssa. Ohjaussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös huoltajien kanssa tehtävä ohjaukseen liittyvä yhteistyö. Ivalon lukion ohjaussuunnitelmasta käy ilmi koulukohtaiset painotukset ja ohjaustoiminnan työnjako.

Ivalon lukion ohjaussuunnitelma

Ohjaussuunnitelma on koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen väline. Ohjaustyö itsessään on tavoitteellisesti johdettua yhteistyötä, jonka päävastuu on opinto-ohjaajalla.

Ohjaustoiminta ja sen tavoitteet

Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen toimija ja kasvaa ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan, sen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ohjaustoiminnan tavoitteena on kehittää opiskelijoiden itsetuntemusta ja -luottamusta, tukea häntä opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyviä valintoja ja ratkaisuja. Ohjaustoiminnan tarkoitus on myös tukea opiskelijan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä.

Ohjauksen rakenteet

Opinto-ohjauksen pakolliset kurssit Minä opiskelijana (OP1) sekä Jatko-opinnot ja työelämä (OP2) toteutetaan lukujärjestykseen sijoitettuina oppitunteina, pien- ja vertaisryhmäohjauksena, henkilökohtaisena ohjauksena sekä erilaisin vierailuin. Niiden toteutuksesta vastaa pääasiassa opinto-ohjaaja, mutta hän tekee yhteistyötä opettajien ja opiskeluhuoltohenkilöstön sekä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Opiskelija tekee ensimmäisestä opiskeluvuodesta lähtien suunnitelmia lukio-opintojensa suorittamisesta, ylioppilaskirjoituksissa kirjoitettavista aineista aikatauluineen sekä jatko-opinnoista ja tulevaisuudesta. Suunnitelmat kirjataan sähköiseen järjestelmään, esimerkiksi Wilma-ohjelmaan. Niitä päivitetään säännöllisesti ja tarvittaessa yhteistyössä opinto-ohjaajan sekä ryhmänohjaajan tai aineenopettajan kanssa. Ivalon lukiossa opiskelija saa ohjausta suunnitelmien tekemiseen seuraavan suuntaa antavan aikataulun mukaisesti.

Opiskelusuunnitelman teko, päivitys ja tarkistus:

1. lukio-opiskelijaksi valinnan yhteydessä (kurssivalintojen teko)
2. ensimmäisen opiskeluvuoden keväällä (kurssivalintojen teko)
3. toisen opiskeluvuoden keväällä (kurssivalintojen teko)
4. kolmannen opiskeluvuoden alussa
5. mahdollisen kolmannen opiskeluvuoden keväällä ja neljännen syksyllä
6. viimeisen lukukauden alussa

Ylioppilaskirjoitusten suunnitelman teko ja päivitys:

1. toisen opiskeluvuoden syksyllä ja keväällä

2. kolmannen opiskeluvuoden syksyllä

Jatko-opintosuunnitelmien teko ja päivitys:

1. alustavasti ensimmäisen opiskeluvuoden aikana
2. toisena opiskeluvuonna
3. kolmantena opiskeluvuonna
4. tarvittaessa neljäntenä opiskeluvuonna

Ohjaukseen liittyvien tehtävien ja työn jakautuminen lukion henkilöstön kesken

Jokainen opiskelijan kanssa toimiva vastaa osaltaan hänen ohjauksestaan.

Opinto-ohjaaja

- suunnittelee ja huolehtii ohjauksen toteutumisesta lukiossa ja yksittäisten opiskelijoiden kohdalla
- toimii opiskeluhuollossa
- huolehtii opinto-ohjauksen kurssien toteuttamisesta
- perehdyttää uusia opiskelijoita lukio-opintoihin
- antaa yksilöohjausta oppimiseen ja opiskeluun sekä jatkosuunnitelmien ja ammatinvalinnan tekemiseen liittyen
- selvittelee opiskelijan tuen tarvetta ja sen saamista yhdessä aineenopettajan, ryhmänohjaajan, erityisopettaja ja rehtorin kanssa
- osallistuu opiskelijan opiskelujen tukemiseen
- tiedottaa opiskelijoille terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista ja tarvittaessa ohjaa opiskelijoita käyttämään ko. palveluita
- ohjaa lukion keskeyttäjiä eteenpäin
- auttaa erityisjärjestelyjen ja niihin liittyvien lausuntojen hankkimisessa
- huolehtii opiskelijan opiskelu- ja ylioppilaskirjoitussuunnitelmien tekemisestä, tarvittaessa yhteistyössä ryhmänohjaajan kanssa
- seuraa opiskelijoiden opintojen etenemistä yhdessä ryhmänohjaajien ja aineenopettajien kanssa
- huolehtii opiskelijan jatko-opintosuunnitelmien tekemisestä
- antaa pienryhmä- ja vertaisohjausta
- tekee yhteistyötä huoltajien kanssa, osallistuu vanhempainiltoihin ja niiden suunnitteluun
- koordinoi vierailuja
- koordinoi yhteistyötä eri sidosryhmien, työelämän ja oppilaitosten kanssa

Ryhmänohjaaja

- on opiskelijaryhmänsä lähiohjaaja
- kehittää oman ohjausryhmänsä ryhmähenkeä ja huolehtii ikäluokan ryhmäytymisestä yhdessä muiden ryhmänohjaajien kanssa
- seuraa opiskelijoidensa opintojen etenemistä, poissaoloja ja keskeytyksiä yhdessä opinto-ohjaajan kanssa
- vastaa kodin ja koulun välisestä yhteistyötä ja pitää yhteyttä koteihin
- osallistuu vanhempainiltoihin ja niiden suunnitteluun
- haastattelee oman ohjausryhmänsä opiskelijat vähintään kerran lukuvuodessa

- tiedottaa opiskelijoille terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista ja tarvittaessa ohjaa opiskelijoita käyttämään ko. palveluita
- osallistuu opiskelijoidensa opiskelu- ja ylioppilaskirjoitussuunnitelmien tekoon
- ohjaa kurssivalintojen tekemisessä jaksojen vaihtuessa, auttaa opiskelijoita laatimaan aikatauluja puuttuvien töiden tekemiseksi
- tekee yhteistyötä muiden ryhmänohjaajien ja aineenopettajien kanssa
- tarvittaessa arvioi tukitoimien tarvetta, suunnittelee oppimisen tukitoimet yhdessä opiskelijan ja mahdollisesti opinto-ohjaajan, opiskeluhuoltohenkilöstön tai muun asiantuntijan kanssa

Aineenopettaja
- seuraa opiskelijoidensa opintojen etenemistä omissa oppiaineessaan ja niissä menestymisestä ja tarvittaessa tukee aineen opinnoissa
- ohjaa oman oppiaineensa opiskelutaidoissa ja auttaa kehittämään oppimaan oppimisen taitoja
- tarvittaessa arvioi tukitoimien tarvetta, suunnittelee oppimisen tukitoimet yhdessä opiskelijan ja mahdollisesti opinto-ohjaajan, opiskeluhuoltohenkilöstön tai muun asiantuntijan kanssa
- tekee yhteistyötä ryhmänohjaajien kanssa ja tiedottaa huolenaiheista ryhmänohjaajille
- tukee jatko-opintovalmiutta ja työelämätuntemusta oman oppiaineensa osalta
- osallistuu luki-lausuntojen laatimiseen

Erityisopettaja
- tekee opiskelijoiden yksilötestauksen luku- ja kirjoitustaidon osalta mahdollisia tukitoimia ja erityisjärjestelyhakemuksia varten
- kirjoittaa luki-lausunnot
- osallistuu tarvittaessa opiskelijan tukitoimien tarpeen arviointiin ja niiden järjestämiseen
- auttaa opiskelijaa oppimisstrategioiden kehittämisessä

Rehtori
- huolehtii ohjauksen resurssoinnista, järjestää aikaa ohjaukselle lukujärjestyksestä
- luo olosuhteet, joissa ohjaus onnistuu
- tiedottaa opiskelijoille ja vanhemmille säännöistä ja määräyksistä, jotka ohjaavat lukio-opiskelua ja yo-tutkinnon suorittamista
- osallistuu opiskeluhuoltoon
- tiedottaa opiskelijoille terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista ja tarvittaessa ohjaa opiskelijoita käyttämään ko. palveluita
- huolehtii tukitoimien järjestelyistä ja resurssoinnista
- huolehtii opiskelijan erityisjärjestelyiden hakemisesta ja niiden toteuttamisesta
- huolehtii ohjaussuunnitelman toteutumisesta
- arvioi ohjaussuunnitelman toteutumista

Kuraattori
- huolehtii opiskelijan psykososiaalisesta tukemisesta
- osallistuu opiskeluhuoltoon

Terveydenhoitaja
- huolehtii opiskelijan terveydenhoidosta

- osallistuu opiskeluhuoltoon

Toimistosihteeri
- kirjaa ja seuraa uusintokokeisiin osallistumisen
- avustaa opinto- ja koulumatkatukien hakemisessa
- antaa opiskelutodistuksia
- tekee tarvittaessa uudet Wilma-tunnukset

Opiskelija
- suunnittelee itse opintojaan ja seuraa aktiivisesti niiden etenemistä
- pyytää tarvittaessa apua opiskeluun liittyvissä ongelmatilanteissa

Huoltaja
- osallistuu opiskelijan opiskelujen tukemiseen
- huolehtii, että opiskelijan elämänhallinnan kannalta oleelliset asiat ovat kunnossa

Keneltä kysyn?

Oheisessa listassa on kuvattu, kenen puoleen opiskelija tai huoltaja voi kääntyä erilaisten kysymysten, huolien ja ongelmien kanssa. Ohjeena on kääntyä ensisijaisesti ensimmäisenä listalla mainitun henkilön puoleen.

Kurssivalintojen tekeminen
- ryhmänohjaaja, aineenopettaja, opinto-ohjaaja, rehtori

Opinto-ohjelman muutokset
- opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja, rehtori

Opintomenestyksen seuranta
- ryhmänohjaaja, aineenopettaja

Aineen oppimäärän suorittaminen
- aineenopettaja, ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja, rehtori

Kokonaiskurssimäärä
- ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja, rehtori

Itsenäinen opiskelu
- rehtori, aineenopettaja, ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja

Muualla suoritetut kurssit
- rehtori, opinto-ohjaaja

Opiskeluvaikeudet

- ryhmänohjaaja, aineenopettaja, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, rehtori, psykologi, kuraattori, terveydenhoitaja

Kurssin keskeyttäminen

- aineenopettaja, ryhmänohjaaja

Opintojen keskeyttäminen

- rehtori, opinto-ohjaaja

Yo-tutkinto ja yo-kokeet

- rehtori, opinto-ohjaaja, aineenopettaja, ryhmänohjaaja

Terveyspalvelut

- terveydenhoitaja

Äkillinen sairastuminen

- terveydenhoitaja, ryhmänohjaaja

Poissaoloilmoitus kokeesta

- aineenopettaja, ryhmänohjaaja

Poissaoloselvitys

- ryhmänohjaaja

Loma-anomus

- 1-3 päivää ryhmänohjaaja
- yli 3 päivää rehtori

Jatko-opinnot, ammatinvalinta

- opinto-ohjaaja

Vaihto-oppilasasiat

- rehtori, ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja

Opinto- ja koulumatkatuki, opiskelutodistukset

- toimistosihteeri

Henkilökohtaiset ongelmat

- opiskelija saa itse valita henkilön, jolle haluaa puhua henkilökohtaisista ongelmista (ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja, rehtori, aineenopettaja, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori, erityisopettaja)

Kiusaaminen, häirintä

- opiskelija saa itse valita henkilön, jolle haluaa puhua henkilökohtaisista ongelmista (ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja, rehtori, aineenopettaja, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori, erityisopettaja)

Kuvaus ohjausta koskevan yhteistyön järjestämisestä keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa

Ivalon lukio tekee oppilaitosyhteistyötä paikkakunnan ammatillisen oppilaitoksen sekä pohjoisen alueen muiden toisen ja korkea-asteen oppilaitosten kanssa. Käytännössä tämä toteutetaan useimmiten vierailemalla oppilaitoksissa ja kutsumalla oppilaitoksista vierailijoita lukioon. Lisäksi hyödynnetään oppilaitoksissa järjestettäviä messuja ja avoimien ovien päiviä.

Työelämäyhteistyötä toteutetaan vierailemalla paikallisissa yrityksissä ja kutsumalla työelämän asiantuntijoita kouluvierailuille. Opinto-ohjauksen toisella kurssilla voidaan toteuttaa työelämään tutustumisen jakso, jonka tavoite on tehdä työelämä tutuksi opiskelijan oman urasuunnittelun näkökulmasta.

Opiskeluhuoltotyössä tehdään yhteistyötä myös mm. etsivän nuorisotoimen, sosiaalitoimen, seurakunnan, poliisin, Inarin kunnan viestintäpajan, mielenterveys- ja perheneuvolan kanssa. Se voi olla yhteisten tapahtumien järjestämistä opiskelijahyvinvoinnin lisäämiseksi tai yksittäisten opiskelijoiden tai opiskelijaryhmien opiskeluhuoltotyötä.

Ohjaus koulutuksen nivelvaiheissa

Ivalon lukiossa järjestetään kevätlukukaudella tutustumispäivä kaikille lähialueen yhdeksäsluokkalaisille. Lisäksi opinto-ohjaaja käy peruskouluilla antamassa ennakko-ohjausta tulevia lukio-opintoja varten ja tarvittaessa avustaa alustavien kurssivalintojen tekemisessä. Syyslukukauden alettua 1. jaksossa OP1-kurssilla uudet opiskelijat perehdytetään lukio-opiskeluun ja -opintoihin. Tämän lisäksi uusille opiskelijoille järjestetään ryhmäytymisiltapäivä.

Opiskelijan tavoitteena on saada lukio-opintojensa aikana sellainen itsetuntemus sekä tietämys jatko-opintomahdollisuuksista ja työelämästä, että siirtyminen lukion jälkeisiin opintoihin sujuu oppilaitoksen henkilökunnan, erityisesti opinto-ohjaajan tukemana itsenäisesti. Keskeinen osa tavoitteen saavuttamisessa on opintojen ohjaus sekä henkilökohtaiset keskustelut. Itsetuntemus ja tietopääoma kertyvät kaikessa opiskelussa mutta myös opiskelijan osallistuessa erilaisiin vierailuihin ja tutustuessa työelämään.

Huoltajien kanssa tehtävä ohjaukseen liittyvä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on, että koti ja koulu yhdessä tukevat nuorta tämän opinnoissa ja auttavat häntä ottamaan vastuun niistä sekä tulevaisuuteen vaikuttavista valinnoistaan. Lukio-opintojen edetessä nuoren on tarkoitus kasvaa itsenäiseksi, itsensä tuntevaksi ja itseensä luottavaksi nuoreksi aikuiseksi.

Huoltajille pyritään tiedottamaan opiskeluun liittyvistä asioista jo ennen kuin hänen nuorensa on aloittanut lukio-opinnot, jotta kotona voitaisiin osallistua ja antaa tukea esimerkiksi hänen opintosuunnitelmansa tekoon. Opintojen aikana tietoa huollettavan opinnoista saa myös Wilman kautta, kuitenkin vain siihen asti, kunnes hän täyttää 18 vuotta. Jos opiskelija antaa luvan, voi huoltaja saada tietoa opinnoista myös sen jäl-

keen, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta. Opintojen aikana koulunkäyntiin liittyvistä asioista voidaan keskustella yhdessä opiskelijan, huoltajan ja opettajan tai opinto-ohjaajan kanssa. Aloite tähän voi tulla opiskelijalta, huoltajalta tai koulusta. Keskusteluun tarvitaan opiskelijan suostumus.

Ivalon lukiossa järjestetään vanhempainiltoja jokaisen vuosiluokan vanhemmille. Niissä käsitellään opiskelijoita koskevia ajankohtaisia asioita, mutta myös esim. terveys-, hyvinvointi- tai muita kyselyiden perusteella esiin nousseita aiheita. Tarvittaessa vanhemmat kutsutaan koolle useammin kuin kerran lukuvuodessa.

4.3 Oppimisen ja opiskelun tuki

Oppimisen ja opiskelun tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa. Tuki järjestetään ottaen huomioon opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat, vahvuudet ja kehitystarpeet. Oppimisen ja opiskelun tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Keskeisiä asioita ovat oppimisen esteettömyys, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Jokaisella opiskelijalla tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin onnistua oppimisessa, kehittyä oppijana sekä kasvaa ja sivistyä ihmisenä. Huomiota kiinnitetään opiskelijan oppimisen valmiuksiin, oppimaan oppimisen taitojen kehittämiseen ja mahdollisuuteen ottaa vastuuta omasta opiskelustaan, sen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan opiskelijan tavoitteellista oppimista.

Opiskelija voi olla tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan, tai tuen tarve voi johtua esimerkiksi kielellisestä, matemaattisesta, motorisesta tai tarkkaavaisuuden häiriöstä. Se voi liittyä myös sosiaalisiin vaikeuksiin, mielenterveyden tai elämäntilanteen ongelmiin. Lähtökohtana tuen tarpeen arvioinnissa on yhteistyö ja vuorovaikutus opiskelijan ja mahdollisuuksien mukaan myös huoltajien kanssa. Tuen tarpeen tunnistaminen voi pohjautua perusopetuksesta perusopetuslain 40 §:n perusteella (628/1998, muutettu lailla 1288/2013) saatuun tietoon, opiskelijan omiin, opettajien tai muun henkilöstön havaintoihin tai erilaisiin arviointeihin. Tuen suunnittelu perustuu saatavilla olevaan tietoon opiskelijan tuen tarpeesta ja mahdollisesti aiemmin annetusta tuesta. Tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lukiossa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja opiskeluympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta opiskelijalle tarkastellaan ja niihin pyritään löytämään opiskelijan opiskelua tukevia ratkaisuja. Opettaja suunnittelee tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa sekä yhteistyössä muiden mahdollisten asiantuntijoiden kanssa. Jokaisen opettajan tehtävänä on antaa kannustavaa palautetta ja ohjata tukea tarvitsevaa opiskelijaa siten, että hänen itseluottamuksensa, itsearviointitaitonsa ja oppimaan oppimisen taitonsa sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Opiskelijan tarvetta erityisjärjestelyihin ylioppilastutkinnon kokeissa arvioidaan hänen lukioaikana tarvitsemansa ja saamansa tuen pohjalta. Häntä ohjataan tarvittavien lausuntojen hankkimisessa sekä sovitaan yhteistyöstä opiskelijan tarvitsemien erityisjärjestelyjen kokeilemiseksi ja harjoittelemiseksi.

Tukimuotoina voivat olla opetuksen eriyttäminen ja muut pedagogiset ratkaisut, kurssien valintamahdollisuuksien hyödyntäminen, monipuolinen opinto-ohjaus ja ryhmänohjaajan tuki. Oppimistilanteet ja kokeet pyritään järjestämään siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Lukiolain 13 §:n (629/1998, muutettu lailla 478/2003) mukaan opiskelijan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin

lukiolaissa ja -asetuksessa säädetään ja lukion opetussuunnitelmassa määrätään. Tarvittavat tukitoimet ja tuki eri oppiaineissa voidaan sopia kirjattavaksi opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan lukiolain 29 §:n 2 momentin mukaisia palveluja. Oppimisen ja opiskelun tuen rinnalla opiskelija voi saada myös yksilökohtaista opiskeluhuoltoa.

Opetussuunnitelmassa määritellään, miten opiskelijoiden tukitoimien tarve arvioidaan ja miten tuki suunnitellaan ja järjestetään. Ivalon lukiossa tuen tarve arvioidaan yhteistyössä opinto-ohjaajan, aineenopettajan, ryhmänohjaajan ja rehtorin kanssa. Tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin osallistuvat koulun ulkopuoliset asiantuntijat. Tuki suunnitellaan ja järjestetään opiskelijan tarpeiden mukaisesti koulun resurssien puitteissa. Tuen muotoja voivat olla opetuksen eriyttäminen, tukiopetus, pienryhmäopetus, opetusympäristön muutokset, opiskeluvälineisiin liittyvät yksilölliset ratkaisut, muut pedagogiset keinot, opiskelusuunnitelman muuttaminen esim. väliaikaisesti, opinto-ohjaus ja ryhmänohjaajan tuki.

4.4 Opiskeluhuolto

Lukion opetussuunnitelman perusteissa käytetään lukiolain mukaisen käsitteen opiskelijahuolto sijasta oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitettä opiskeluhuolto.

Lukion opiskeluhuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia ja huolehtia oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista sekä opiskeluympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Opiskeluhuoltoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhuoltona. [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 2 ja 3 §.]

Lukion opiskeluhuollon kokonaisuuteen sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhuolto sekä opiskeluhuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhuollon palveluiden järjestämisestä vastaa lähtökohtaisesti oppilaitoksen sijaintikunta. Yksityinen koulutuksen järjestäjä tai valtio koulutuksen järjestäjänä voi päättää järjestää näitä palveluja kokonaan tai osittain omana toimintanaan ja omalla kustannuksellaan. Opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhuolto, jota koulutukseen osallistuminen edellyttää lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja. Opiskelijoille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhuollosta ja opiskelijaa ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon palveluja. [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3, 9 (muutettu lailla 1409/2014) ja 11 §.]

Opiskeluhuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuollossa huolehditaan kaikkien opiskelijoiden mahdollisuudesta osallistua opiskeluhuollon suunnitteluun ja kehittämiseen. Opiskeluhuolto on kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskeluhuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilökunnalla. [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 ja 4 §, lukiolaki 629/1998, 27 § (1268/2013).]

4.4.1 Opiskeluhuollon keskeiset periaatteet

Näissä opetussuunnitelman perusteissa määrätään opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista sekä opetussuunnitelman ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta [lukiolaki 10 §, 29 a § (muutettu lailla 1289/2013), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §].

Yhteisöllinen opiskeluhuolto

Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Opiskeluhuolto on osa oppilaitoksen toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden osallisuutta, oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja sosiaalista vastuullisuutta. Lisäksi edistetään ja seurataan opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §.)

Yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelun ja kehittämisen lähtökohtana on opiskelijan osallisuus, myönteinen vuorovaikutus sekä aikuistuvan nuoren itsenäistymisen tukeminen. Kaikilla opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osallistua yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatapojen kehittämiseen ja mielipiteensä ilmaisemiseen opiskelijoita ja oppilaitosyhteisöä koskevissa asioissa [lukiolaki 27 § (muutettu lailla 1268/2013), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §]. Huoltajien mahdollisuutta osallistua yhteistyöhön tuetaan. Huoltajia kannustetaan osallistumaan yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen ja oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin ja yhteistyön vahvistamiseen. Yhteistyötä tehdään myös kunnassa nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön [lukiolaki 21 § (muutettu lailla 1268/2013)]. Siihen kuuluu fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on opiskelijoiden ja henkilökunnan turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Opiskelijoiden osallisuus opiskeluyhteisön turvallisuuden edistämisessä tukee hyvinvointia ja tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on osa oppilaitoksen toimintakulttuuria, ja se otetaan huomioon kaikessa oppilaitoksen toiminnassa.

Yhteisöllinen opiskeluhuolto on ehkäisevää ja ensisijaista. Kaikkien Ivalon lukion opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja Ivalon lukion yhteisön hyvinvointia sekä kotien ja lukion välistä yhteistyötä. Ivalon lukion oppilaitoskohtaisessa opiskeluhuoltoryhmässä voidaan käsitellä esimerkiksi myöhästelyihin, poissaoloihin ja kiusaamiseen puuttumista, kurinpidollisia toimia, kirjaamiskäytäntöjä ja erilaisia hyvinvointikyselyjä.

Ivalon lukiossa yhteisöllisen opiskeluhuoltotyön toimintamuotoja ovat opiskelijoiden hyvinvoinnin seuranta, tiedonvälitys ja yhteistyö nivelvaiheissa, opiskelijoiden sosiaalista kasvua ja yhteisöllisyyttä tukeva toiminta sekä opiskelijoiden koulunkäyntiä tukevat toimintamuodot. Opiskelijoiden hyvinvoinnin seurantaan sisältyy tiedonkulku kodin ja koulun välillä, tiedonkulku opettajien ja muun opiskelijahuoltohenkilöstön välillä, opiskelijakyselyt ja niiden raportointi, opiskelijoiden haastattelut, valtakunnalliset seurantatutkimukset ja terveystarkastukset. Tiedonvälitys ja yhteistyö seuraavat opiskelijaa nivelvaiheessa peruskoulusta jatkoopiskelupaikkaan ja sisältää erityisopettajan tekemät oppimisen kartoitukset tarvittaessa sekä vanhem-

painillat ja tiedotustilaisuudet. Opiskelijoiden sosiaalista kasvua ja yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa toteuttavat käytännössä oppilaskunta ja tasa-arvotyöryhmä. Tiivistä yhteistyötä tehdään nuorisotoimen kanssa ja yhteistyöhön voi sisältyä terveys-, päihde- ja huumevalistusta, teemapäiviä sekä yhteistyötä myös muiden koulun ulkopuolisten tahojen kanssa (koulupoliisi, seura- ja järjestötoiminta, sosiaalitoiminta, mielenterveys- ja perhepalvelukeskus). Opiskelijoiden koulunkäyntiä tukevia toimintamuotoja ovat opinto-ohjaajan, ryhmänohjaajien ja aineenopettajien ohjaustoiminta.

Järjestyssääntöjen tarkoituksena on varmistaa opetukseen osallistuvan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Järjestyssäännöillä edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännöt ovat voimassa ajan, jolloin opiskelija osallistuu opetussuunnitelman mukaiseen toimintaan, jota tarkennetaan vuosittain laadittavassa työsuunnitelmassa (esim. opintoretket ja leirikoulut). Ivalon lukion järjestysäännöt ovat opetussuunnitelman liitteenä 1.

Poissaolojen seuranta liittyy yhteisölliseen opiskeluhuoltoon. Ivalon lukiossa on käytössä opiskelijahallintoohjelma Wilma, jonne merkitään poissaolot. Opettajat merkitsevät poissaolot Wilmaan ja ryhmänohjaajat huolehtivat poissaolojen seuraamisesta. Nuoren ollessa pois koulusta tulee vanhempien ilmoittaa siitä ryhmänohjaajalle mahdollisimman pian Wilman kautta, puhelimitse tai tekstiviestillä. Ryhmänohjaaja voi myöntää luvan enintään kolme päivää kestäviin poissaoloihin. Lupa pidempiin poissaoloihin anotaan rehtorilta.

Yhteisölliseen opiskeluhuoltoon sisältyy myös suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Koulutuksen järjestäjä myös toimeenpanee suunnitelman ja valvoo sen noudattamista ja toteutumista. Kyseinen suunnitelma kirjataan Ivalon lukion oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuoltosuunnitelmaan. Toimenpiteet koulukiusaamisen ehkäisemiseksi sekä selvittämiseksi on linjattu Inarin kunnan koulujen yhteisissä turvallisuusohjeissa. Toimintaohjeet äkillisissä kriisi-, uhka- ja vaaratilanteissa on myös kirjattu koulujen turvallisuusohjeissa.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia opiskeluhuollon palveluja, joita ovat opiskeluterveydenhuollon palvelut, opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä yksittäistä opiskelijaa koskeva monialainen yksilökohtainen opiskeluhuolto, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §.)

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tehtävänä on edistää hyvinvointia, terveyttä ja opiskelukykyä sekä tunnistaa näihin ja opiskelijan elämäntilanteeseen liittyviä yksilöllisiä tarpeita. Tavoitteena on myös varhaisessa vaiheessa ehkäistä ongelmia ja huolehtia tarvittavan tuen järjestämisestä.

Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja hänen suostumuksellaan. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä itseään koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa. Lähtökohtana on opiskelijaa arvostava, hänen mielipiteitään kuunteleva ja luottamusta rakentava vuorovaikutus sekä opiskelijan itsenäinen asema opiskeluhuoltoon liittyvissä kysymyksissä. Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen annetaan tietoa yksittäisen opiskelijan oikeuksista opiskeluhuollossa sekä asioiden käsittelyyn liittyvistä lain edellyttämistä menettelytavoista ja tietojen käsittelystä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 ja 18 §.)

Yksilökohtainen opiskeluhuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja edellyttää opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan suostumuksen. Yksittäisen opiskelijan tueksi koottavan asiantuntijaryhmän kokoonpano perustuu opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Ryhmän jäsenillä on oikeus pyytää neuvoa opiskelijan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 18 § ja 19 §.)

Yksilöllisen opiskeluhuollon asioita ovat mm. toistuvat poissaolot, myöhästelyt, kurssien suorittamatta jättäminen, toiminnanohjauksen tarpeet, tarkkaamattomuus, haasteet sosiaalisissa suhteissa tai vaikeudet koulutyössä. Asian käsittely ja toteutetut toimenpiteet kirjataan opiskelijan yksilölliseen opiskeluhuoltokertomukseen ja se säilytetään lain vaatimalla tavalla.

Ivalon lukio tekee yhteistyötä opiskeluterveydenhuollon kanssa. Inarin kunnassa opiskeluterveydenhuollolla tarkoitetaan toisen asteen oppilaitosten opiskeluterveydenhuoltoa, johon sisältyvät myös suun terveydenhuolto ja mielenterveyspalveluihin ohjaaminen. Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen yhteistyössä opiskelijan, vanhempien, opettajien ja muun opiskeluhuoltohenkilöstön kanssa. Tuen tarpeen tunnistaminen ja tarvittavan tuen järjestäminen yhteistyössä huoltajien ja opiskeluhuollon toimijoiden kanssa kuuluu myös opiskeluterveydenhuollon palveluihin.

Opiskeluterveydenhuollon laajat tarkastukset sekä määräaikaistarkastukset ovat osa yksilöllistä opiskeluterveydenhuoltoa. Määräaikaiset koko ikäluokkaa koskevat lääkärintarkastukset muodostavat opiskeluterveydenhuollon rungon. Lukion toisen vuosiluokan opiskelijoille tehdään laaja terveystarkastus, johon kuuluu terveydenhoitajan- ja lääkärintarkastus. Muut lukion opiskelijat kutsutaan vuosittain terveydenhoitajan tarkastukseen.

Opiskelijan sairauden vaatiman hoidon tai eritysruokavalion järjestäminen koulussa kuuluu lukion yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon. Opiskelijan tarvitseman lääkityksen sekä hoidon tukemisesta koulussa sovitaan monialaisesti ja tapauskohtaisesti yhdessä huoltajien, opiskelijan, opiskeluterveydenhuollon, koulun henkilöstön ja hoitavan tahon kanssa suullisesti ja kirjallisesti. Opiskeluterveydenhuollolla on kokonaisvastuu opiskelijan terveydenhuollosta, jolloin opiskeluterveydenhuollon tulee aina olla tietoinen opiskelijan yhteyksistä erikoissairaanhoitoon, opiskelijan saamasta hoidosta sekä hänelle tehdyistä tutkimuksista. Terveydenhoitaja pitää listaa terveydellisistä syistä erityisruokavaliota tarvitsevista opiskelijoista ja toimittaa tiedon ruokahuollosta vastaavalle henkilökunnalle mahdollisimman pian lukuvuoden alettua.

Opiskelijalle, jolle on määrätty kurinpitorangaistus (Lukiolaki 26 §, 26 a §) tai jolta on evätty opetus jäljellä olevan työpäivän ajaksi, järjestetään tarvittava opiskeluhuolto. Opiskelijalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan.

Opiskeluhuoltoryhmät monialaisessa yhteistyössä

Opiskeluhuollon monialaiseen yhteistyöhön kuuluvien opiskeluhuoltoryhmien toiminta on osa opiskeluhuollon kokonaisuutta. Opiskeluhuoltoryhmiä ovat 1) opiskeluhuollon ohjausryhmä, 2) oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä sekä 3) tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §.)

Koulutuksen järjestäjä asettaa opiskeluhuollon ohjausryhmän ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän. Yksittäistä opiskelijaa koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Kaikki opiskeluhuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on mukana opetushenkilöstöä, opiskeluterveydenhuollon palveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano.

Opiskeluhuollon ohjausryhmä vastaa koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla useamman koulutusmuodon yhteinen. Opiskeluhuollon ohjausryhmä vastaa Inarin kunnan opiskeluhuollon yhteisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Inarin kunnassa opiskeluhuollon ohjausryhmään kuuluvat sivistysjohtaja, edustajia perusopetuksesta ja lukiosta, psykologi sekä sosiaalityön johtaja. Ohjausryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa. Sivistysjohtaja kutsuu ryhmän koolle ja toimii puheenjohtajana.

Oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän tehtävänä on vastata oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Koulutuksen järjestäjä ja opiskeluhuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä sen kokoonpanosta sekä tehtäviin liittyvistä toimintatavoista. Opiskeluhuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on oppilaitosyhteisön terveellisyyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Ivalon lukion monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä vastaa koulun opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Ryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja, joka on rehtori. Rehtori kutsuu ryhmän koolle ja valmistelee käsiteltävät asiat. Ryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa. Ivalon lukion oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuoltoryhmään kuuluvat rehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori ja psykologi.

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän opiskeluhuollon tuen tarpeen selvittämiseksi ja palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se opetushenkilöstön tai opiskeluhuollon palvelujen edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Asiantuntijaryhmän tapauskohtainen kokoonpano perustuu yksilölliseen harkintaan, käsiteltävään asiaan ja siinä vaadittavaan osaamiseen. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan, tai, ellei hänellä poikkeuksellisesti ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Opiskelijan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia opiskeluhuollon yhteistyötahoja tai opiskelijan läheisiä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §).

4.4.2 Opiskeluhuollon suunnitelmat ja niiden laatiminen

Paikallisella tasolla opiskeluhuollon suunnittelua ja toteuttamista ohjaa kolme eri suunnitelmaa. Suunnitelmat ovat 1) lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon sisältyy opiskeluhuoltoa koskeva osuus, 2) opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus opiskeluhuollosta sekä 3) oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunni-

telma. [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 12 ja 13 §, lastensuojelulaki 417/ 2007, 12 § (muutettu lailla 1292/2013), lukiolaki 10 § (muutettu lailla 478/2003), terveydenhuoltolaki (1326/2013) 17 §.]

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Se hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. [Lastensuojelulaki 12 § (muutettu lailla 1292/2013).]

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa opetussuunnitelman opiskeluhuoltoa koskevaa osuutta sekä oppilaitoskohtaisia opiskeluhuoltosuunnitelmia.

Inarin kunnassa on laadittu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon on kirjattu oppilas- ja opiskeluhuoltoa koskeva osuus. Ivalon lukion opetussuunnitelmaan sisältyy kuvaus opiskeluhuollosta ja koululla on oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma, jonka Inarin kunnan sivistyslautakunta on hyväksynyt. Suunnitelmat päivitetään säännöllisesti.

Opiskeluhuolto opetussuunnitelmassa

Opetussuunnitelmassa kuvataan käytännön tasolla opetussuunnitelman perusteissa määrättyjen asioiden toteutus, opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä linjaukset oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelma laatimiseksi.

Opetussuunnitelma tulee opiskeluhuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa [lukiolaki 10 § (muutettu lailla 478/2003), terveydenhuoltolaki 17 §]. Opetussuunnitelman laatimisessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Osa oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisältyvistä asioista on tarkoituksenmukaista kuvata yhdenmukaisesti kaikissa koulutuksen järjestäjän oppilaitoksissa siten, että niitä täsmennetään ja täydennetään oppilaitoskohtaisesti. Tämä tukee opiskeluhuollon palvelujen yhdenvertaista laatua ja saatavuutta (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2 §).

Oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman laadinta

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Ivalon lukiossa on laadittu Oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukainen oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma, jonka Inarin kunnan sivistyslautakunta on hyväksynyt. Opiskeluhuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen ja opiskeluhuollon henkilöstön sekä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Se on tarkistettava vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §.)

Oppilaitoksen opiskelijakuntaa kuullaan ennen suunnitelman vahvistamista [lukiolaki 27 § (muutettu lailla 1268/2013)]. Suunnitelmaa laadittaessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja

yhteistyökumppaneiden kanssa.

Oppilaitoksen opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan seuraavat asiat:

1. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhuoltopalvelut

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa esitetään arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien opiskeluhuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arviossa otetaan huomioon opiskelijoiden terveyteen ja hyvinvointiin sekä opiskeluyhteisöön ja ympäristöön liittyvät tarpeet. Arviota laadittaessa hyödynnetään monipuolisesti näihin liittyviä selvityksiä ja seurantatietoja, opiskeluhuollossa muodostunutta tietoa sekä huoltajilta ja erityisesti opiskelijoilta saatavaa tietoa.

Opiskeluhuoltohuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio oppilaitoksen käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista, joita ovat opiskeluterveydenhuolto- sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut.

Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- opiskeluhuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava yhteistyö sekä palveluista tiedottaminen ja niihin ohjaaminen
- opiskeluhuollon palveluiden kohdentaminen yksittäisiin opiskelijoihin, oppilaitosyhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä opiskeluhuollon kehittämiseen ja seurantaan.

2. Yhteisöllinen opiskeluhuolto ja sen toimintatavat

Oppilaitoksen opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen opiskeluhuollon järjestäminen opiskelijan ja opiskeluyhteisön terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi.

Suunnitelmassa kuvataan

- toimenpiteet yhteisöllisyyden edistämiseksi oppilaitosyhteisössä
- toimenpiteet opiskeluyhteisön ja ympäristön terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi
- yhteistyö ja toimenpiteet opiskelijoiden osallisuuden vahvistamiseksi
- yhteistyö ja toimenpiteet huoltajien yhteistyön ja osallisuuden vahvistamiseksi
- oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän toimintatavat ja käytännöt
- opiskeluhuollon kokonaisuudesta tiedottaminen
- yhteistyö nuorisotoimen, lastensuojelun ja poliisin sekä muiden opiskeluhuollon kehittämiseen tarvittavien tahojen kanssa
- terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välinen yhteistyö
- opiskeluun osallistumisen seuranta, poissaolojen ehkäiseminen ja niihin puuttuminen
- toimenpiteet esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi opiskeluympäristössä
- tapaturmien ehkäiseminen, ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus oppilaitoksessa

- tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen
- yhteistyö ja käytänteet oppilaitoksen terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa
- suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a) Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma [lukiolaki 21 § (muutettu lailla 1268/2013), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §].
Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon sekä opiskelijoiden keskinäiset että opiskelijoiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet oppilaitoksessa.

Suunnitelman tulee sisältää seuraavat kuvaukset:
- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b) Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa otetaan huomioon myös toimintavalmiudet ylioppilastutkinnon kokeiden aikana mahdollisesti tapahtuvassa äkillisessä uhka- ja vaaratilanteessa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset, kuten pelastussuunnitelma [pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §)].

Suunnitelmassa kuvataan
- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako erilaisissa kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyötahoille

- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

3. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestäminen

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen opiskeluhuollon toteuttamistavat ja yhteistyö opiskelijan terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi ja seuraamiseksi sekä tarvittavien yksilöllisten tukitoimien järjestämiseksi:

- opiskeluterveydenhuolto- sekä kuraattori- ja psykologipalvelujen järjestäminen ja keskinäinen työn- ja vastuunjako sekä palvelujen järjestämisessä tarvittava yhteistyö
- monialaisen asiantuntijaryhmän toimintatapojen ja käytäntöjen sopiminen ja yksilöllisten tukitoimien järjestämisen periaatteet
- opiskeluhuollon yhteistyö opiskelijan opintojen ohjauksessa ja jatko-opintojen suunnittelussa
- opiskeluhuoltokertomuksen laatiminen ja säilytys
- sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestämiseen liittyvä yhteistyö oppilaitoksessa
- opiskeluterveydenhuollon sairaanhoitopalveluiden järjestämistapa ja ohjaus niihin hakeutumiseksi
- tarvittava yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa (erikoissairaanhoito, sosiaalitoimi, poliisi, nuorisotoimi jne.).

4. Yhteistyö opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa

Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Suunnitelmassa kuvataan

- opiskelijan ja huoltajan osallisuus ja yhteistyö opiskeluhuollon suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioimisessa
- opiskelijalle ja hänen huoltajalleen annettava tieto yksittäisen opiskelijan asioiden käsittelyyn liittyvistä lain edellyttämistä menettelytavoista ja tietojen käsittelystä
- opiskelijan itsenäinen asema opiskeluhuollon asiakkaana ja suostumuksen hakeminen opiskelijalta ja tarvittaessa tämän huoltajalta yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa
- käytänteet opiskelijan toiveiden huomioimisessa häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa sekä huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä
- käytänteet opiskelijan kehitystason ja edun toteutumisen arvioimiseksi opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluvan sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta
- menettelytavat yksittäistä opiskelijaa koskevan asian käsittelyssä monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

5. Opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Koulutuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa opiskeluhuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 26 §).

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi

(omavalvonta). Suunnitelmassa esitetään seurattavat asiat, tietojen kokoamiseksi käytettävät menetelmät, seurannan aikataulu sekä vastuussa oleva taho. Tämän lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja niiden hyödyntäminen opiskeluhuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen opiskelijoille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyökumppaneille.

4.5 Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä

Lukiolain 21 §:n (629/1998, muutettu lailla 1268/2013) mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Lukioyhteisön yhteistyö ja erilaiset pedagogiset ratkaisut luovat edellytyksiä hyvän työrauhan rakentumiselle. Lukiokoulutuksen järjestäjällä on oikeus käyttää myös lukiolain mukaisia kurinpitokeinoja.

Lukiolain 21 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallitus antaa määräykset suunnitelman laatimisesta opetussuunnitelman perusteissa. Suunnitelman tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös oppilaitoksen järjestyssääntöjen toteutumista.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain lainmukaisia keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla oikeassa suhteessa tekoon, eikä niitä saa käyttää asiaan kuulumattomassa tarkoituksessa, kuten esimerkiksi häpäisemistarkoituksessa.

Koulutuksen järjestäjä laatii suunnitelman kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Ennen suunnitelman hyväksymistä tai sen päivittämistä koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ja oppilaitoksen henkilöstöä sekä varata lukion kaikille opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä siitä. Yhteistyö opiskelijoiden huoltajien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaistahojen kanssa tukee suunnitelman laatimista ja toteuttamista.

Suunnitelman kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee sisältää seuraavat asiakokonaisuudet:

- menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, asioiden selvittämisvastuut, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt
- periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitokeinoja käytettäessä
- henkilökunnan osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä
- suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedottaminen eri tahoille
- yhteistyö eri viranomaistahojen ja huoltajien kanssa
- menettelytavat suunnitelman seurantaa sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten.

Suunnitelma voi sisältyä opetussuunnitelmaan, tai se voi olla erillinen.

Ivalon lukion suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä

Yleiset periaatteet

Rike- tai häiriötilanteen sattuessa opettajat ja rehtori puuttuvat tilanteeseen välittömästi. Tapahtuman selvittämiseen osallistuvat tilanteen nähnyt opettaja ja rehtori sekä osallisena olleet opiskelijat. Opiskelijoita kuullaan tapahtuneesta ja kaikki tapahtumat ja suoritetut toimenpiteet kirjataan aina ylös ja kirjaukset toimitetaan rehtorille. Kirjaukset säilytetään koulun kansliassa. Rike- ja häiriötilanteissa koulu tekee yhteistyötä alaikäisten opiskelijoiden huoltajien kanssa sekä tarvittaessa eri viranomaisten kanssa

Koulussa laaditaan suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja rehtori perehdyttää opettajat suunnitelmaan sekä lukiolain määräyksiin. Suunnitelma kurinpitokeinojen käytöstä, järjestyssäännöt sekä laissa säädetyistä kurinpitokeinoista kirjataan koulun opinto-oppaaseen. Opinto-oppaat jaetaan kaikille opiskelijoille lukuvuoden alussa ja opiskelijat vievät oppaan kotiin, jotta huoltajat voivat myös tutustua oppaaseen. Ryhmänohjaajat käyvät läpi asiat ohjausryhmänsä kanssa lukuvuoden alkaessa ja käytänteistä tiedotetaan huoltajille vanhempainilloissa.

Kurinpito

Lukiolain 26§ (629/1998, muutettu lailla 11268/2013) mukaan opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitorangaistuksia. Kirjallisesta varoituksesta päättää koulun rehtori ja oppilaitoksesta erottamisesta Inarin kunnan sivistyslautakunta. Ennen kurinpitorangaistuksen määräämistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti taikka epäilty rikos tai siihen liittyvä seikka, kuultava opiskelijaa ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangaistuksen antamista on alaikäisen opiskelijan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Rehtori vastaa kuulemisesta ja tarpeellisten selvitysten hankkimisesta yhdessä opettajien kanssa. Kaikki tapahtumat ja suoritetut toimenpiteet kirjataan ylös.

Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta. Tuntia pitävä opettaja tai tilaisuutta valvova opettaja voi määrätä opiskelijan poistumaan. Opettaja kirjaa tapahtuman ja ilmoittaa siitä rehtorille sekä opiskelijan huoltajalle.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Opetukseen osallistumisen epäämisestä päättää koulun rehtori ja asiaa käsittelee myös koulun moniammatillinen opiskeluhuoltoryhmä, jonka rehtori kutsuu koolle. Opiskelija ohjataan käyttämään opiskeluhuollon palveluita. Tilanteet ja niissä tehdyt toimenpiteet kirjataan ylös. Rehtori tai ryhmänohjaaja on yhteydessä opiskelijan huoltajiin ja

rehtori ilmoittaa opetuksen epäämisestä myös Inarin kunnan sosiaalihuollon viranomaisille. Tarvittaessa rehtori on yhteydessä poliisiin.

Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua. Rehtori tekee päätöksen opiskeluoikeuden pidättämisestä kuultuaan opiskelijaa yhdessä opettajien kanssa. Tapahtumat ja tehdyt toimenpiteet kirjataan ylös ja asiasta ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle.

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta opiskelija, joka ei noudata poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa oppilaitoksen alueelta opiskelija, joka ei poistu saatuaan tiedon opetuksen epäämisestä.

Jos poistettava opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia opiskelijan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Rehtori ja opettaja voivat toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle.

Plagiointi ja lunttaus

Plagioinnilla tarkoitetaan toisen henkilön kirjoituksen käyttöä ilman alkuperäisen lähteen asianmukaista ilmoittamista. Lunttaaminen on toisen henkilön tai luvattomien muistiinpanojen käyttämistä esimerkiksi koetilanteessa. Jos opiskelijaa epäillään lunttauksesta tai plagioinnista, tulee häntä kuulla Jos opiskelija jää kiinni lunttauksesta tai plagioinnista, tehdään asiasta pöytäkirja, jonka opiskelija, aineenopettaja ja rehtori allekirjoittavat. Aineenopettaja ilmoittaa asiasta myös alaikäisen opiskelijan huoltajalle.

Tilanteen vakavuudesta riippuen opettaja voi hylätä kyseisen kurssin, hylätä kyseisen osan kurssisuorituksesta tai määrätä lisätehtäviä

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Lukiolain 21 §:n (629/1998, muutettu lailla 1268/2013) mukaan oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Rehtorilla ja opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta kielletty esine tai aine. Jos haltuun otettavaa esinettä tai ainetta hallussaan pitävä opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Oikeus käyttää voimakeinoja koskee vain opiskelijan omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita.

Oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat

Opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat sekä päällisin puolin hänen vaatteensa, sellaisen esineen tai aineen haltuun ottamiseksi, jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta, jos on ilmeistä, että opiskelijan hallussa on tällaisia esineitä tai aineita ja opiskelija pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole. Opiskelijalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva. Opiskelijan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitsemansa oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla. Tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä. Tarkastus suoritetaan erillisessä tilassa ja tarkastuksen suorittavat rehtori ja/tai opettaja. Suoritettu tarkastus ja haltuun otetut esineet tai aineet kirjataan ylös ja asiasta ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle mahdollisimman pian.

Opiskelijalta haltuun otetut esineet ja aineet luovutetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tai muulle laillisselle edustajalle tai, jos opiskelija on täysi-ikäinen, hänelle itselleen. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos opiskelijalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan. Esineiden ja aineiden luovutus tehdään mahdollisimman pian haltuunotosta ja siihen saakka esine tai aine säilytetään koulun kansliassa. Opiskelijalle itselleen luovutettavat esineet ja aineet luovutetaan työpäivän päätyttyä.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen kirjataan ylös. Kirjaukset säilytetään koulun kansliassa.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

Kaikkien opiskelijoiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Opiskelijoiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan lukio-opetuksessa huomioon. Jokaisen opiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Opiskelijoita ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan perustuslain mukaista oikeutta jokaisen omaan kieleen ja kulttuuriin. Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa.

Tavoitteena on ohjata opiskelijoita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyyttä ja siten vahvistaa opiskelijoiden kielellistä tietoisuutta ja metakielellisiä taitoja. Lukio-opiskeluun voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita.

Lukiokoulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan lukiolain 6 §:n 1 momentin mukaisesti antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä. Opetussuunnitelmaan tulee tällöin kirjata, missä oppiaineissa, missä määrin ja millä tavoin edellä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa.

Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisopiskelijoiden opetuksessa otetaan huomioon, että saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisopiskelijoiden lukio-opetuksen erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa omaa identiteettiään. Lukio-opetus voi tukea myös menetetyn alkuperäiskielen uudelleen oppimista ja kielen elvyttämistä. Lukio-opetus edistää oman historian, kulttuurin ja usean valtion alueelle ulottuvan saamelaisyhteisön tuntemusta, tietoisuutta saamelaisista yhtenä maailman alkuperäiskansoista ja antaa mahdollisuuksia perinteisen tiedon oppimiseen. Lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia saamen kielen ja saamenkielisiin korkea-asteen opintoihin Suomessa ja naapurimaissa.

Suomessa puhuttuja saamen kieliä – inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea – voidaan opettaa lukiossa lukiolain 8 §:n mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Saamen kieltä voidaan opettaa myös vieraan kielen eripituisina oppimäärinä tai lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Saamen kieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Saamea äidinkielenä opiskeleville opetetaan suomen kieltä tai ruotsin kieltä joko erillisen saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän tai suomen kieli ja kirjallisuus tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Saamelaisille opiskelijoille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta oppia saamea omassa ympäristössään, voidaan tarjota saame vieraana kielenä -opetusta.

Saamen kieli voi olla lukio-opetuksen opetuskieli, ja perusopetuksessa saamenkielistä opetusta saaneille opiskelijoille pyritään turvaamaan saamenkielisen opetuksen jatkuminen myös lukiossa. Saamenkielisen opetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijoiden tukeminen heidän kasvamisessaan kaksikielisyyteen. Opetus tukee myös saamelaisten yhdenvertaisia opiskelu- ja toimintamahdollisuuksia sekä saamen- että suomenkielisessä yhteisössä. Saamenkielisessä opetuksessa eri oppiaineiden opetus ja opiskelu tukevat saamen kielen taitojen kehittymistä. Saamenkielisessä opetuksessa noudatetaan opetussuunnitelman perusteita ottaen huomioon saamelaisen kulttuurin erityispiirteitä. Opetuksessa painotetaan saamelaisten oman historian sekä saamelaisyhteisön perinteisten elinkeinojen, perinteisen tiedon, saamelaisalueen luonnon sekä saamelaisen musiikki-, kertoma- ja käsityöperinteen tuntemusta. Opetuksen resursseina käytetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä, saamenkielistä mediaa ja aktiivisia yhteyksiä muille saamelaisalueille.

Romanit

Romaniopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Lukio-opiskelun erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa yhteiskunnallista osallisuuttaan ja omaa identiteettiään. Tavoitteena on lisäksi edistää romaniopiskelijoiden siirtymistä jatko-opintoihin.

Romanikieltä voidaan opettaa lukiossa lukiolain 8 §:n mukaisesti äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Romanikieltä voidaan opettaa myös lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Romanikielen lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia sekä kielen elvyttämiseen että romanikielen korkea-asteen opintoihin. Romanikielen opetus lukiossa vahvistaa romaniopiskelijoiden identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään siten, että huomioidaan heidän kotoaan, yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän oma halunsa ilmaista identiteettiään. Opetus edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa

maissa. Romanikielen opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa. Opiskelussa voidaan hyödyntää lähiympäristöä, romaniyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

Viittomakieliset

Viittomakielisten lukiokoulutuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja -kulttuurin rinnalla. Viittomakieltä käyttävät opiskelijat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan lukion yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä voi olla suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli, jolloin suomea tai ruotsia käytetään luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakieliä tai niistä johdettuja kommunikaatiomenetelmiä voidaan käyttää myös suomen- tai ruotsinkielisen opetuksen rinnalla. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskuntapalveluja. Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan äänimaailman ja kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista. Viittomakieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta viittomakielellä. Viittomakieltä äidinkielenä opiskeleville opetetaan suomen tai ruotsin kieltä joko erillisen viittomakielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan tai suomen kieli ja kirjallisuus tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan.

Koska suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli ovat vähemmistökieliä, opetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen opiskeluympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin.

Viittomakielisiä opiskelijoita on informoitava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Vieraskieliset opiskelijat

Vieraskielisten opiskelijoiden opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden ja lukion opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita ja periaatteita huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat, kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli, suomalaisen lukiokoulutuksen ja opiskelukulttuurin tuntemus sekä aikaisempi koulunkäynti. Opetus ja opiskelu lukiossa tukevat opiskelijan opetuskielen hallintaa, monikielistä identiteettiä, oman kieli- ja kulttuuritaustan arvostusta sekä kasvua kulttuurisesti monimuotoisen yhteiskunnan aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen tai ruotsin kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan opettaa lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan myös opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppimääränä lukiolain 8 §:n mukaan. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus, oma-

kielinen opetus ja opiskelijan oman äidinkielen opetus järjestetään ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.

Vieraskielisiä opiskelijoita on informoitava heidän opiskelumahdollisuuksistaan ja tukijärjestelyistä lukiossa sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Jos opiskelija on suorittanut lukiokoulutuksen kursseja maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävässä lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, ne voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin.

5 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään valtioneuvoston asetuksessa (942/2014) määriteltyjen lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kasvaa sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi, hankkia muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä kartuttaa elinikäisen oppimisen taitoja. Tavoitteet korostavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja kokonaisuuksien ymmärtämisen merkitystä sekä kannustavat eettisesti vastuulliseen ja aktiiviseen toimijuuteen paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Lukio-opetus vahvistaa opiskelijan tietoisuutta ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristön tilaan. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään kestävän elämäntavan välttämättömyyden ja moniulotteisuuden. Opetus kannustaa opiskelijaa tunnistamaan ja käsittelemään eettisiä kysymyksiä, ristiriitoja ja jännitteitä monista näkökulmista. Se rohkaisee opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan nykyistä oikeudenmukaisemman, kestävämmän ja ihmisoikeuksia paremmin kunnioittavan yhteiskunnan ja maailman puolesta.

Lukioaikana opiskelija saa monipuolisia kokemuksia uuden tiedon ja osaamisen rakentamisesta myös oppiainerajat ylittäen. Opiskelija kehittää tiedonhankinta- ja soveltamistaitojaan sekä ongelmanratkaisutaitojaan. Opiskelija saa kokemuksia tutkivasta oppimisesta sekä osallisuudesta tieteen ja tutkimuksen tekoon. Opetus vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa niin, että hän ymmärtää tieteen- ja taiteenaloille ominaista kieltä sekä osaa tuottaa ja tulkita erilaisia tekstejä. Opiskelija tottuu arvioimaan tiedon luotettavuutta. Lukio-opetuksessa arvostetaan ja tuodaan näkyväksi kieliä monipuolisesti. Opiskelija harjaantuu toimimaan sekä molemmilla kotimaisilla kielillä että vierailla kielillä. Opetus ohjaa opiskelijaa syventämään ymmärrystään tieto- ja viestintäteknologiasta sekä käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja turvallisesti niin itsenäisessä kuin yhteisöllisessäkin työskentelyssä. Ivalon lukion tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön suunnitelma on opetussuunnitelman liitteenä 2.

Lukio-opiskelu rakentaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia vahvistamalla vuorovaikutus-, yhteistyö- ja ilmaisutaitoja. Opiskelussa saadaan kokemuksia tavoitteellisesta toiminnasta ja vertaisoppimisesta tiimeissä ja projekteissa. Lukio-opetus kannustaa opiskelijoita eri taiteenaloille ominaiseen ilmaisuun ja toimintaan sekä taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen. Fyysinen aktiivisuus ja terveelliset elämäntavat ymmärretään terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksiksi.

Lukioaikana opiskelijan oppimaan oppimisen taidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Opiskelija oppii tuntemaan vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan oppijana sekä luottamaan mahdollisuuksiinsa oppia. Opiskelija ymmärtää sitoutumisen merkityksen oppimiselleen, mikä vahvistaa hänen itseohjautuvuuttaan. Lukio-opetus auttaa opiskelijaa tunnistamaan hänelle sopivia opiskelustrategioita ja kehittymään niissä taitavaksi. Lukioaikana opiskelijalle muodostuu vankka elinikäisen opiskelun taito ja tahto.

Lukio-opetus lujittaa opiskelijan identiteettiä ja ohjaa oman ainutlaatuisuuden ymmärtämiseen ja arvostamiseen. Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden ymmärtäminen luo edellytyksiä sukupuoli- ja tasa-arvotietoiselle opetukselle. Opetus antaa opiskelijalle koulutusmahdollisuuksista, yhteiskunnasta ja työelämästä tietoja ja kokemuksia, joiden avulla hän osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatko-

koulutustaan ja tulevaa ammattiaan. Opetus vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää osaamistaan sekä tehdä opiskeluaikaisia ja tulevaisuutta koskevia valintoja.

5.2 Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvatus- ja koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat oppiainerajat ylittäviä teemoja ja laaja-alaisia osaamisalueita. Aihekokonaisuudet on otettu huomioon perusteiden oppiainekohtaisissa osuuksissa sekä toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavissa teemoissa.

Kaikkien aihekokonaisuuksien yhteisinä tavoitteina on, että opiskelija

- havainnoi ja analysoi nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä
- ymmärtää asioiden välisiä yhteyksiä, vuorovaikutussuhteita ja keskinäisriippuvuuksia sekä osaa jäsentää laaja-alaisia kokonaisuuksia tiedon- ja taidonalat ylittävästi ja yhdistävästi
- saa mahdollisuuksia osaamisen jakamiseen, vertaisoppimiseen, ratkaisujen yhdessä ideointiin ja tuottamiseen sekä luovaan ongelmanratkaisuun ja ajatteluun
- osaa esittää perusteltuja käsityksiä toivottavista muutoksista sekä rohkaistuu toimimaan hyvän tulevaisuuden puolesta.

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta.

Näiden aihekokonaisuuksien lisäksi koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetussuunnitelmaan muita aihekokonaisuuksia.

Aihekokonaisuuksia täydennetään ja konkretisoidaan opetussuunnitelmassa. Aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja lukion toimintakulttuurissa. Teemaopintojen sisältöjä voidaan valita aihekokonaisuuksista. Vapaaehtoistyö, työharjoittelu tai jokin muu lukion ulkopuolinen toiminta voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Ainekohtaisissa opetussuunnitelmissa kuvaillaan tarkemmin aihekokonaisuuksien toteutuminen eri kursseilla. Ivalon lukion toimintakulttuurissa aihekokonaisuudet näkyvät seuraavilla tavoilla:

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä:

- oppilaskuntatoiminta
- tasa-arvotyöryhmän toiminta
- sidosryhmien edustajien vierailut lukiolla
- opiskelijoiden käynnit työpaikoilla ja yrityksissä
- erilaiset teematapahtumat

Hyvinvointi ja turvallisuus:

- oppilaskunta-toiminta
- opiskelijaterveydenhuoltopalvelut
- opiskelijahuoltotyöryhmän toiminta
- tasa-arvotyöryhmän toiminta
- ulkoiluiltapäivät ja erilaiset liikuntatapahtumat
- ryhmäytymispäivät ja muut teemapäivät
- koulupoliisin vierailut
- terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät viikonavaukset

Kestävä elämäntapa ja globaalivastuu:

- paperin kierrätys
- monisteiden käytön vähentäminen
- jätteiden lajittelu
- lähiympäristön siivous keväisin

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys:

- itsenäisyyspäivän juhla
- Saamen kansallispäivä
- koulun kansainväliset yhteydet
- kansainväliset hankkeet
- Kaamoskuvat sekä Saamelaisnuorten taidetapahtuma
- muut mahdolliset konsertit, juhlat ja tapahtumat

Monilukutaito ja mediat:

- ajankohtaisten asioiden korostaminen oppitunneilla, viikonavauksissa ja teemapäivissä
- median käyttö opetuksessa

Teknologia ja yhteiskunta:

- sähköiset opetus- ja viestintävälineet
- sähköiset kokeet
- etäopetus

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Aihekokonaisuuden tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden tahtoa ja taitoa toimia aktiivisina kansalaisina sekä lisätä heidän työn, työelämän ja yrittäjyyden tuntemustaan. Aihekokonaisuus antaa opiskelijoille oppimiskokemuksia, jotka kannustavat aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ja tietoperustaiseen kriittisyyteen. Osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemukset sekä niiden reflektointi ovat aihekokonaisuuden keskeistä sisältöä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kansalaisyhteiskunnan, yritysten ja julkisen vallan toimintaperiaatteita, analysoi yhteiskunnallisia kysymyksiä ja laajentaa työelämän tuntemustaan

- ymmärtää työelämän ja yrittäjyyden lähtökohtia sekä perehtyy yrittäjyyden ja työn tekemisen eri muotoihin, talouden toimintaperiaatteisiin ja tulevaisuuden näkymiin
- saa kokemuksia toimijuudesta kansalaisyhteiskunnassa sekä työ- ja yrityselämässä sekä löytää omia kiinnostuksen kohteita, toimintatapoja ja -kanavia
- kehittää ja käyttää kansalaisyhteiskunnan sekä työelämän edellyttämiä taitojaan, kuten kieli-, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja
- osaa käyttää sananvapauttaan sekä analysoida ajankohtaisten esimerkkien valossa vastuullisen sananvapauden rajoja
- harjaantuu suunnittelemaan omaa toimintaansa, oppii ennakoivaa ajattelua ja tilannearviointia sekä ottamaan kohtuullisia riskejä ja kestämään myös epäonnistumista ja pettymyksiä
- rohkaistuu ideoimaan, tekemään aloitteita, käynnistämään keskusteluita ja vaikuttamaan eri yhteisöissä
- tunnistaa omia taipumuksiaan, vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan sekä osaa tehdä opintoihin ja työhön liittyvät valintansa harkiten.

Aihekokonaisuuden toteuttamista tukevia opiskeluympäristöjä kehitetään yhteistyössä opiskelijoiden sekä muiden toimijoiden, kuten erilaisten järjestöjen ja yritysten kanssa. Lähidemokratia, media eri muodoissaan sekä nuorten toimintaryhmät tarjoavat väyliä aktiiviseen kansalaisuuteen. Elinkeino- ja työelämän sekä yrittäjyyden tuntemusta opiskelijat rakentavat perehtymällä näihin elämänalueisiin käytännössä ja erilaisten tietolähteiden avulla. Harjoitusyritystoiminta sekä yritysten, korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa tehtävät yhteiset projektit voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Aihekokonaisuuden tavoitteena on luoda yleiskuva hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavista psyykkisistä, sosiaalisista, fyysisistä, yhteiskunnallisista ja kulttuurisista tekijöistä. Elämänhallinnan taidot ja itsetuntemus sekä terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät tiedot, taidot, asenteet, arvot ja tahto ovat aihekokonaisuuden keskeisiä sisältöjä. Aihekokonaisuudella edistetään liikunnallisen elämäntavan omaksumista, vahvistetaan mielenterveyden suojatekijöitä ja opitaan tunnistamaan mahdollisia riskitekijöitä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kuvata psyykkistä, sosiaalista, fyysistä ja kulttuurista hyvinvointia ymmärtäen inhimillistä moninaisuutta sekä ihmisten erilaisia tarpeita ja elämäntilanteita
- ymmärtää omaan, lukioyhteisön ja yhteiskunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa pohtia, miten niiden ylläpitämiseen voi osallistua
- tunnistaa hyvinvointia heikentäviä tekijöitä, kuten kiusaamisen, häirinnän, rasismin ja yhteisön ulkopuolelle jättämisen, sekä osaa puolustaa itseään ja muita näiltä
- osaa käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti ja myös sovittelun keinoin
- osaa toimia ongelma- ja poikkeustilanteissa sekä tarvittaessa hakeutua ja ohjata toisia hakeutumaan palvelujärjestelmän tarjoaman avun piiriin
- osaa toimia oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi lukiossa, lähiyhteisöissä ja yhteiskunnallisesti
- tuntee hyvinvoinnin ja turvallisuuden yhteiskunnallisia edistämiskeinoja sekä osaa kohdata muuttuvan

maailman epävarmuutta.

Aihekokonaisuus on osa lukion hyvinvointia ja turvallisuutta ylläpitävää toimintakulttuuria, jossa yhteisöllisyys ja keskinäinen huolenpito korostuvat. Hyvinvointi- ja turvallisuusnäkökulmat liittyvät myös opiskelijakunnan toimintaan, kodin ja oppilaitoksen yhteistyöhön, oppilaitosruokailuun sekä opiskeluhuoltoon. Aihekokonaisuuden toteuttamiseksi lukio voi tehdä yhteistyötä nuoriso-, liikunta-, kulttuuri- ja sosiaalitoimen sekä poliisin ja pelastuslaitoksen kanssa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Aihekokonaisuuden tavoitteena on kannustaa opiskelijoita kestävään elämäntapaan ja toimintaan kestävän kehityksen puolesta. Kestävän kehityksen päämääränä on turvata nykyiselle ja tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuudet paikallisesti, alueellisesti ja globaalisti. Lähtökohtana on ihmisen toiminnan sopeuttaminen luonnonympäristöjen kantokykyyn ja luonnonvarojen rajallisuuteen sekä ekosysteemipalveluiden toimivuudesta huolehtiminen. Pyrkimyksenä on opiskelijoiden kasvaminen vastuullisiksi toimijoiksi, joilla on taito ja tahto toimia kestävän tulevaisuuden puolesta omassa elämässään.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee perusasiat kestävän elämäntavan ekologisesta, taloudellisesta sekä sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä ymmärtää, että vasta niiden yhteensovittaminen tekee elämäntavasta kestävän
- osaa analysoida ja arvottaa luonnonympäristöissä, rakennetuissa ympäristöissä ja sosiaalisissa ympäristöissä tapahtuvia muutoksia sekä rohkaistuu toimimaan myönteisten ratkaisujen puolesta
- tuntee ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen vaikuttavia tekijöitä sekä tiedostaa niiden merkityksen ympäristölle ja ihmisen toiminnalle
- osaa analysoida globalisoitumista ja sen vaikutuksia kestävään elämäntapaan paikallisesti ja maailmanlaajuisesti sekä tuntee keinoja köyhyyden ja eriarvoisuuden lievittämiseksi
- osaa analysoida kestävän elämäntavan, tuotanto- ja kulutustapojen sekä poliittisten päätösten välisiä yhteyksiä
- osaa noudattaa luontoperustastaan ja kulttuuriperinnöstään ylisukupolvisesti huolehtivaa elämäntapaa
- osaa tehdä yhteistyötä eri tahojen kanssa edistääkseen yhteisvastuullisesti kestävää ja oikeudenmukaista kehitystä.

Aihekokonaisuuden toteuttamisessa luodaan yleiskuva muutostarpeista ja niiden mittavuudesta sekä tuodaan esiin jo tehtyjä korjauksia ja muutosmahdollisuuksia. Kasvaakseen kestävän kehityksen aktiiviseksi edistäjäksi opiskelija tarvitsee kokemuksia siitä, että hänen omilla valinnoillaan ja teoillaan on merkitystä. Globaalin vastuun näkökulman sisällyttäminen lukion toimintaan edistää kestävän elämäntavan oppimista. Lukio voi tukea kestävän kehityksen toteutumista laatimalla oman kestävän kehityksen ohjelman. Keskeistä kestävän kehityksen ohjelman toteuttamisessa on opiskelijoiden osallisuus sekä yhteistyö järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Aihekokonaisuuden tavoitteena on kartuttaa opiskelijoiden kulttuurien tuntemusta ja monikielisyyttä, antaa aineksia kulttuuri-identiteettien rakentamiseen sekä vahvistaa heidän toimijuuttaan kulttuurisesti moninaisissa toimintaympäristöissä. Aihekokonaisuuden keskeisenä lähtökohtana on lukion opiskelijoiden oma

kokemusmaailma, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia tutkia, mistä osallisuus ja toimintakykyisyys muodostuvat kulttuurisesti moninaistuvassa yhteiskunnassa, kansainvälistyneessä työelämässä ja monitulkintaisessa, keskinäisriippuvuuksien muovaamassa maailmassa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee ihmisoikeuksia ja osaa pohtia ihmisoikeuksien edistämistä kulttuurisesti ja katsomuksellisesti moninaisissa yhteisöissä
- osaa reflektoida kulttuuriperintöjä, arvoja, taloudellisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa, suomalaisessa yhteiskunnassa ja maailmassa
- vahvistaa myönteisiä kulttuuri-identiteettejään ja kulttuurien tuntemustaan sekä oppii näkemään asioita toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin ja harjaantuu toimimaan kulttuuritulkkina
- ymmärtää, miten aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö ovat muodostuneet sekä mikä voi olla hänen ja hänen yhteisöjensä tehtävä kulttuuriperinnön vaalimisessa ja uusintamisessa
- vahvistaa kielitietoisuuttaan, monikielisyyttään ja monilukutaitoaan
- osaa toimia kulttuurisesti moninaisissa verkostoissa ja toimintaympäristöissä pyrkien keskinäiseen kunnioitukseen ja aitoon vuorovaikutukseen
- saa tilaisuuksia harjoitella ja kartuttaa maailmankansalaisen osaamistaan tehden luovaa, monenkeskistä yhteistyötä hyvän tulevaisuuden rakentamiseksi**.**

Aihekokonaisuuden teemoja käsitellään mahdollisuuksien mukaan autenttisissa ja monikielisissä opiskeluympäristöissä. Opiskeluympäristöjen rakentamisessa lukio voi hyödyntää kansainvälisen toiminnan verkostojaan ja kotikansainvälisyyden keinovalikoimia. Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden kanssa. Toimintakulttuuria kehitettäessä kiinnitetään huomiota lukioon kieli- ja kulttuuriympäristönä sekä hyvien tapojen edistämiseen. Lukion traditiot, juhlat ja muut tapahtumat voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Monilukutaito ja mediat

Aihekokonaisuus syventää opiskelijoiden ymmärrystä monilukutaidosta ja medioista sekä niiden keskeisestä asemasta ja merkityksestä ihmisenä kasvamiselle ja kulttuurille. Monilukutaidolla tarkoitetaan taitoja tulkita, tuottaa ja arvottaa tekstejä eri muodoissa ja konteksteissa. Medialukutaito on osa monilukutaitoa. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen tekstikäsitykseen, jonka mukaan tekstit ovat sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen tai kinesteettisten symbolijärjestelmien tai niiden yhdistelmien muodostamia kokonaisuuksia. Monilukutaito tukee ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä sekä syventää kriittistä lukutaitoa ja kielitietoisuutta. Erilaiset lukutaidot kehittyvät kaikessa opetuksessa ja kaikissa oppiaineissa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja kehittää monilukutaitoaan, erityisesti monimuotoisten tekstien tulkintaa, tuottamista ja arvottamista
- syventää käsitystään eri tieteen- ja taiteenalojen kielten merkityksestä opiskelussa ja työelämässä
- harjaantuu hakemaan, valitsemaan, käyttämään ja jakamaan monenlaisia tekstiaineistoja tiedonhankinnassa ja opiskelussa
- syventää vuorovaikutus- ja vaikuttamistaitojaan kehittämällä yhteisen mediatuottamisen osaamistaan yhdessä muiden kanssa eri viestintäympäristöissä ja eri välinein

- harjaantuu mediakriittisyyteen perehtymällä medioiden toimintaan vaikuttaviin yhteiskunnallisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin tekijöihin
- tuntee tekijänoikeuksia ja sananvapautta koskevia keskeisiä normeja sekä osaa analysoida medioihin liittyviä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä
- osaa käyttää monilukutaitoa ja medioita itseilmaisussa ja vuorovaikutuksessa sekä toimia vastuullisesti sisällön tuottajana, käyttäjänä ja jakajana.

Opiskelijoiden monilukutaidon kehittymistä tukee oppiaineiden välinen yhteistyö, opiskelu monipuolisissa opiskeluympäristöissä, opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen sekä yhteistyö esimerkiksi medioiden, kirjastojen sekä tutkimus- ja kulttuurilaitosten kanssa. Opiskelijat oppivat erilaisia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä mediassa toimimisen tapoja esimerkiksi osallistumalla mediamateriaalin laatimiseen. Lukion tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön suunnitelma voi tukea aihekokonaisuuden toteutusta.

Teknologia ja yhteiskunta

Aihekokonaisuuden tavoitteena on syventää opiskelijan ymmärrystä teknologisen ja yhteiskunnallisen kehityksen vuorovaikutteisuudesta. Teknologian avulla ihminen rakentaa maailmaa tarpeidensa pohjalta uusia ratkaisuja etsien ja luoden. Teknologisten ratkaisujen perustana on tietämys luonnonlaeista ja -ilmiöistä. Luovuus ja ongelmanratkaisu, tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus sekä kestävä tulevaisuus ovat näkökulmia teknologian kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologian kehityksen keskeisiä sisältöjä ovat elämäntapojen, toimintaympäristön ja yhteiskunnan muuttuminen. Aihekokonaisuutta voidaan lähestyä historiallisista, ajankohtaisista ja tulevaisuuden näkökulmista.

Tavoitteena on, että opiskelija
- käyttää eri oppiaineiden tietoja ja taitoja arvioidessaan teknologian eri ilmentymiä sekä pohtiessaan teknologisten innovaatioiden vaikutuksia ja teknologian moninaisia kehittämismahdollisuuksia
- ymmärtää ihmisen suhdetta teknologiaan sekä osaa pohtia teknologian osuutta ja merkitystä elämäntapojen muotoutumisessa, yhteiskunnan muutoksissa ja ympäristön tilaan vaikuttavana tekijänä
- ymmärtää tieteen, taiteen ja teknologian kehityksen keskinäistä vuorovaikutusta
- rohkaistuu käyttämään omia mahdollisuuksiaan, luovuuttaan ja ongelmanratkaisutaitojaan hakiessaan ratkaisuja käytännöllisiin ongelmiin sekä oppii suhtautumaan erehdyksiin luovaan prosessiin kuuluvana kokemuksena
- oppii yhteistyön taitoja ja yrittäjyyttä sekä tutustuu teknologisilta ratkaisuiltaan kiinnostaviin yrityksiin ja innovatiivisiin työelämän toimijoihin
- osaa tehdä järkeviä teknologiaa koskevia valintoja kansalaisena ja kuluttajana
- osaa pohtia teknologian, talouden ja politiikan vuorovaikutusta sekä teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työpaikkojen kehitykseen, työn sisältöön ja työllisyyteen

Ihmisen suhdetta teknologiaan pohditaan kodin, työelämän ja vapaa-ajanvieton näkökulmista. Teknologisen kehityksen suuntia ja vaihtoehtoja arvioidaan eettisin ja taloudellisin perustein sekä hyvinvointi- ja turvallisuusnäkökulmista. Opiskelijoita kannustetaan ottamaan kantaa teknologian kehittämiseen ja osallistumaan sitä koskevaan päätöksentekoon pitäen esillä pyrkimyksiä kestävään elämäntapaan. Aihekokonaisuuteen liittyviä kysymyksiä konkretisoidaan tutustumalla teknologioiden soveltamiseen eri aloilla. Työskentely digitaalisissa ympäristöissä ja teknologia-alan eri toimijoiden kanssa voi olla osa aihekokonaisuuden toteu-

tusta. Ohjauksella voidaan edistää tasa-arvoa opiskelijoiden valinnoissa.

Ivalon lukion opetuksen tavoitteena on, että opiskelijoista kasvaa vastuullisia, itsenäisiä ja aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, jotka osaavat toimia erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä. Ihanteena on, että opiskelijat arvostavat omia juuriaan riippumatta siitä, missä he tulevaisuudessa asuvat.

5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine. Se tarjoaa aineksia kielellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen sekä oman identiteetin rakentamiseen. Opetus kehittää ajattelemisen taitoja ja vahvistaa sekä arjessa että opiskelussa tarvittavia oppimaan oppimisen taitoja ja vuorovaikutusosaamista. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Oppiaine on osa lukion kieli-, kulttuuri-, media- sekä kansalais- ja demokratiakasvatusta.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on taito ilmaista itseään suullisesti ja kirjallisesti eri tilanteiden vaatimalla tavalla. Opetus tähtää sellaiseen kielen ja kirjallisuuden tuntemukseen sekä kielenkäyttö-, teksti-, moniluku-, vuorovaikutus- ja mediataitoihin, joita jatko-opinnot, työelämä ja yhteiskunnassa toimiminen edellyttävät. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen, jonka mukaan tekstit voivat koostua sanoista, kuvista, äänistä, numeroista tai niiden yhdistelmistä tai muista symbolijärjestelmistä. Opetus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tulkintaan ja eettiseen pohdintaan.

Kirjallisuudenopetuksen tavoitteena on sekä kauno- että tietokirjallisuuden ymmärtäminen, lukukokemusten syventäminen sekä tekstien eritteleminen ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kirjallisuus tarjoaa elämyksiä ja tukee kriittisen ajattelun, empatian ja identiteetin sekä eettisen ja esteettisen pohdinnan kehittymistä ja kulttuuriperintöön tutustumista. Kirjallisuuden lukeminen monipuolistaa omaa ilmaisua.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus mahdollistaa omasta kielellisestä ja kulttuurisesta taustasta lähtevän identiteetin rakentamisen moninaisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Tavoitteena on oppia arvostamaan monikielisyyttä, kulttuurista monimuotoisuutta, kielellisiä ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat yhteydessä toisiinsa. Opiskelussa käytetään monipuolisia menetelmiä ja vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten verkkoympäristöjä, kirjastoja ja kulttuurilaitoksia, sekä opiskelijoille merkityksellisiä, elämyksellisiä ja oppimisen iloa tuottavia tehtäviä. Tekstejä tuotetaan, tulkitaan ja jaetaan sekä yksin että yhdessä, myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien opetuksessa tehdään yhteistyötä oppimäärien välillä ja muiden oppiaineiden kanssa.

5.3.1 Suomen kieli ja kirjallisuus –oppimäärä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää suomen kielen taitoa, moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä erityisesti suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta. Opetus syventää opiskelijan käsitystä kielitaidon, kielitietoisuuden, omien kielten ja kulttuurien merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteisöille. Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä sekä suomen kielen asema Suomen enemmistökielenä ja opetuksen kielenä sekä saamen kieli maan alku-

peräiskansan kielenä. Suomen kieli on sekä opetuksen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen ja kirjallisuuden opintoja korkea-asteella.

Opetuksessa toteutetaan oppimäärän sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, vuorovaikutus, kieli, tekstit, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja teksti-, puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä luetaan kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta. Kokonaisteosten lukeminen ja laajojen tekstien kirjoittaminen kuuluvat kurssien sisältöihin.

Opetuksen tavoitteet

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa suomen kielen taitoaan sekä teksti- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen itsensä ilmaisemiseen ja vuorovaikutukseen
- syventää ja monipuolistaa tietojaan kielestä, kauno- ja tietokirjallisuudesta, mediasta sekä vuorovaikutuksesta ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää monilukutaitoaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä ja tekstikokonaisuuksia tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista
- monipuolistaa vuorovaikutusosaamistaan siten, että osaa eritellä ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita tietoisena niiden konteksteista, niihin liittyvistä vuorovaikutusilmiöistä ja -taidoista sekä vuorovaikutusetiikasta
- ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden, tiedon- ja tieteenalojen kielen merkityksen ja hallitsee yleiskielen normit
- syventää kielen ja kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa ja identiteettiään
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoitusperiä sekä etsiä ja valikoida tilanteeseen sopivan tietolähteen
- ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia ja käyttää lähteitä oikein
- osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti kaikilla oppimäärän osa-alueilla sekä ymmärtää digitaalisuuden vaikutuksia kieleen, teksteihin ja vuorovaikutukseen
- nauttii kielestä ja kulttuurista ja arvostaa niiden monimuotoisuutta sekä ymmärtää niiden historiallisten juurten merkityksen ja näkyvyyden nykykulttuurissa.

Arviointi

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän arviointi kohdistuu oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin kurssikohtaisiin tavoitteisiin. Kurssin tavoitteet kerrotaan opiskelijalle, jotta sekä opettaja että opiskelija voivat seurata kurssilla edistymistä. Oppimisprosessin aikainen arviointi, henkilökohtainen tavoitteenasettelu, itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään osaamistaan. Kurssiarvosanaan vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely kurssin aikana. Arviointi on monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Itsearviointitaitojen avulla opiskelija rakentaa myönteistä ja realistista käsitystä itsestään puhujana, tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Äidinkielen ja kirjallisuuden kursseilla arvioidaan monipuolisesti oppiaineen eri osa-alueita. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset sekä aktiivinen osallistuminen. Arvioinnissa hyödynnetään myös sekä itsearviointia että vertaisarviointia.

Kaikki äidinkielen ja kirjallisuuden pakolliset ja valtakunnalliset kurssit arvioidaan numerolla 4 – 10. Kurssiarvosanan saa, kun sen perusteeksi on näyttöjä: riittävästi säännöllistä opiskelua ja riittävästi suoritettuja kurssin tehtäviä sekä osallistuminen kurssikokeeseen. Koulukohtaiset kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä S (=hyväksytysti suoritettu) tai H (=hylätty). Suoritusmerkinnän saa, jos on osallistunut opetukseen säännöllisesti ja tehnyt riittävästi annettuja tehtäviä

Kurssien suoritusjärjestys

Pakolliset äidinkielen ja kirjallisuuden kurssit suositellaan suoritettavaksi etupäässä numerojärjestyksessä. Valtakunnalliset syventävät kurssit 8 – 9 on tarkoitettu suoritettavaksi lähinnä ylioppilaskoevuonna. Kurssin 7 sekä koulukohtaisen kurssin 10 voi valita, kun ne ovat tarjolla.

Itsenäinen opiskelu

Äidinkielen ja kirjallisuuden kursseja ei voi suorittaa itsenäisesti kuin poikkeustapauksissa. Lisäksi itsenäisestä suorittamisesta on aina sovittava opettajan ja rehtorin kanssa. Valtakunnallista syventävää kurssia 7 ei voi lainkaan suorittaa itsenäisesti.

Pakolliset kurssit

1. Tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1)

Opiskelijan käsitys monimuotoisista teksteistä ja vuorovaikutuksesta syvenee. Hänen monilukutaitonsa sekä kykynsä toimia vuorovaikutustilanteissa tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti lisääntyvät. Hän harjaantuu tarkkailemaan ja kehittämään omia taitojaan kuuntelijana, puhujana, lukijana ja kirjoittajana erilaisissa ympäristöissä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii hahmottamaan tekstejä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- kehittää taitoaan tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja
- monipuolistaa käsitystään kirjoittamisesta, lukemisesta ja puhumisesta vuorovaikutuksellisena, yhteisöllisenä ja yksilöllisenä ilmiönä
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana
- lisää tietojaan ja taitojaan puhumisesta ja ryhmäviestinnästä.

Keskeiset sisällöt

- oman viestijäkuvan kehittyminen puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana ja lukijana
- tekstin käsite ja tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit ja niiden yhdistelmät

- tekstikokonaisuuden rakentuminen, tekstien tavoitteen, kontekstin, sisällön, rakenteen ja näkökulmien erittely sekä tiedon soveltaminen omaan ilmaisuun
- tekstien monimuotoisuus, erityisesti mediatekstit ja kuvat mediassa
- tekstien moniäänisyys
- proosan erittely ja tulkinta: fiktiiviset ja faktatekstit, erityisesti romaanien ja novellien analyysi
- tiedonhankinnan ja arvioinnin taidot, verkkolukeminen, lähdekritiikki, lähdeviittaukset
- tekstien referointi, kommentointi ja aineiston pohjalta kirjoittaminen sekä yhdessä kirjoittaminen
- ryhmäviestintätaidot ja ryhmädynamiikka tavoitteellisessa ryhmäkeskustelussa

Paikallisuutta ja ajankohtaisuutta voidaan käsitellä eri tekstinäytteiden ja keskustelujen yhteydessä. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen ja keskustelu sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa. TVT:tä hyödynnetään erityisesti kirjoittamisessa.

Aihekokonaisuuksista ainakin Kulttuurien tuntemusta ja kansainvälisyyttä käsitellään romaanien ja muiden kaunokirjallisten näytteiden lukemisen yhteydessä. Lisäksi harjoitellaan aktiivista kansalaisuutta sekä monilukutaitoa ja mediakriittisyyttä, kun analysoidaan ja kirjoitellaan erilaisia tekstejä. Samalla oppilaita rohkaistaan ilmaisemaan itseään. Lisäksi opiskelijoita ohjataan itsenäiseen, kriittiseen ajatteluun ja näkemään itsensä yksilönä.

Painotuksena ovat kirjoittamisen perustaitojen vahvistaminen, proosan erittelyn käsitteiden opettelu ja ryhmäviestintätaitojen harjoittelu.

Arvioitavia laajahkoja tehtäviä voivat olla esimerkiksi referaatti, kommentti tai kommentoitu referaatti. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muut tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄI2)

Opiskelijan käsitys kielen ja muiden ilmaisutapojen merkityksiä rakentavasta luonteesta, kielen vaihtelusta, kulttuurin merkityksestä ja vuorovaikutuksesta monipuolistuu. Opiskelija saa yleiskuvan siitä, mikä merkitys kielellä ja kulttuurilla on yksilön identiteetille ja yhteiskunnalle.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää kieli- ja tekstitietoisuuttaan sekä ymmärtää kielen ja kirjallisuuden yhteiskunnallisen, yksilöllisen, yhteisöllisen ja merkityksiä rakentavan tehtävän
- oppii ymmärtämään kielen rakenteita ja käyttämään kieliopillisia käsitteitä tekstejä eritellessään
- ymmärtää suomen kielen aseman maailman kielten joukossa
- ymmärtää Suomen kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden, äidinkielen ja kielitaidon sekä tiedon- ja tieteenalojen kielten merkityksen
- oppii suunnittelemaan, muokkaamaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä, antamaan ja vastaanottamaan palautetta sekä arvioimaan puhe- ja kirjoitustaitojaan.

Keskeiset sisällöt
- kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin merkitys identiteetin rakentamisessa

- kielen rakenteiden ja muiden merkityksiä rakentavien ilmaisutapojen analyysi, kielen metaforisuus
- suomen kielen vertailu muihin kieliin, kielen vaihtelu ja muuttuminen, kirjakielen normit, kehittäminen ja ohjailu, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, kielen ja kulttuurin yhteys, monikielisyys, kielten elinvoimaisuus
- kurssin teemaan liittyviä fiktiivisiä ja faktatekstejä
- kirjoittaminen prosessina: ideointi, suunnittelu, aiheen rajaus ja näkökulman valinta, jäsentely, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja viimeistely
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen

Paikallisuus painottuu tässä kurssissa. Opiskelijoiden kulttuuri-identiteettiä suomalaisina, lappilaisina ja inarilaisina vahvistetaan tutustumalla kieleen ja kirjallisuuteen. Oman kulttuurin tunteminen on perusta myös toisten kulttuurien arvostamiselle.

Kulttuurisen moninaisuuden ja identiteetin käsittelyn yhteydessä tutustutaan ajankohtaisiin mediateksteihin. Ajankohtaisia tekstejä luetaan myös, kun käsitellään suomen kielen ilmiöitä. Opiskelija ymmärtää median keskeisen aseman kulttuurissamme: media on viihdyttäjä ja elämysten antaja, tiedon välittäjä ja yhteiskunnallinen vaikuttaja, käyttäytymismallien ja yhteisöllisyyden kokemusten tarjoaja sekä maailman- ja minäkuvan muokkaaja.

Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, keskustelu ja ryhmäkeskustelu sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa. Opiskelijoita ohjataan ymmärtämään, käyttämään ja hallitsemaan informaatio- ja viestintätekniikkaa. Lisäksi TVT:tä käytetään prosessoinnin apuna ja parikirjoittamisessa.

Aihekokonaisuuksista toteutuvat ainakin aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä. Opiskelijoiden tulisi ymmärtää kansalaisyhteiskunnan toimintaperiaatteita sekä osata käyttää sananvapauttaan, tekemään aloitteita, käynnistämään keskustelua ja vaikuttamaan. Lisäksi kiinnitetään huomiota hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Kieli liittyy vahvasti identiteettiin ja yksilön kielitaito on yhteydessä vahvaan itsetuntoon ja minuuteen. Kielen avulla ihminen kommunikoi, ilmaisee tunteensa ja on vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin sekä yhteisöönsä. Lisäksi toteutuu Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu. Käyttäjälleen korvaamaton kieli on olennainen osa identiteettiä ja sen säilymisen eteen on tehtävä töitä.

Painotetaan jatkuvaa itsensä kehittämistä ja tervettä itsearviointia: kielitaito kehittyy läpi elämän. Sekä kirjoittamisessa että puheenvuoroissa korostetaan suunnittelun ja tietoisen rakenteen tärkeyttä. Arvioitavia tehtäviä voisivat olla uutinen, esseet, valmisteltu puheenvuoro ja kirjallisuusanalyysi. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muut tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3)

Opiskelijan käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee. Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä ja nauttimaan kaunokirjallisuudesta sen eri muodoissaan.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu lukemaan fiktiivisiä tekstejä analyyttisesti ja eläytyen sekä omaa lukemistaan reflektoiden
- syventää käsitystään kaunokirjallisuudesta ja sen vaikutuskeinoista
- monipuolistaa taitoaan eritellä ja tulkita kaunokirjallisuutta sopivaa käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen ja oppii perustelemaan tulkintaansa
- oppii ymmärtämään kielen poeettista luonnetta
- syventää ryhmäviestintätaitojaan.

Keskeiset sisällöt

- kaunokirjallisuuden lajit sekä niiden moninaisuus ja muuttuvuus
- monitulkintaisuus, kielen kuvallisuus ja tekstuaaliset keinot kaunokirjallisuudessa ja omissa teksteissä
- proosan, lyriikan ja draaman erittely ja tulkinta, erityisesti näytelmien ja runojen analyysi
- monimuotoisten tekstien kerronnan ja ilmaisun tarkastelua, esimerkiksi teatterin, elokuvan ja taidekuvien erittelyä ja tulkintaa
- kirjallisuuden pohjalta kirjoittaminen
- tavoitteellinen kirjallisuuskeskustelu sekä keskustelun erittelyä ja arviointia ryhmätaitojen näkökulmasta

Paikallisuutta voidaan korostaa esimerkiksi novellien, runojen ja laulujen, näytelmien ja taidekuvien käsittelyssä. Ajankohtaisuus korostuu erityisesti lyriikan yhteydessä, kun voidaan tutustua ja analysoida uutta kotimaista nykymusiikkia.

Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen ja keskustelu sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa. TVT:tä käytetään erityisesti tekstien prosessoinnin yhteydessä ja parikirjoittamisessa.

Aihekokonaisuuksista korostuu Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys. Erilasten fiktiivisten tekstien käsittelyssä on aina otettava huomioon kulttuurinen konteksti - sekä tekstin tekijän että vastaanottajan. Painotetaan proosan, lyriikan ja draaman analysointia, erittelyä ja tulkintaa.

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi novelli-, runo- ja kuva-analyysit. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmista. Hän perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- osaa perustella niin kirjoittajana kuin puhujanakin monipuolisesti näkemyksiään

- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja esimerkiksi ideologisista ja eettisistä lähtökohdista
- osaa tarkastella kirjallisuuden, muun taiteen ja median yhteiskunnallista vaikutusta ja kulttuurista merkitystä.

Keskeiset sisällöt

- vaikuttamisen ja argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot
- vaikuttamisen kielelliset ja visuaaliset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, tiedon- ja tieteenalojen puhetavat ja näkökulmat, tiedonhankinta ja -hallinta, viestinnän eettisyys
- sananvapaus, sensuuri, lähdekritiikki, tekijänoikeudet, mediakritiikki
- kantaa ottavan ja vaikuttavan kauno- ja tietokirjallisuuden keinoja ja lajeja
- argumentointitaidot, kantaa ottavien kirjoitusten ja puheenvuorojen harjoittelu

Paikallisuus ja ajankohtaisuus ovat erityisen tärkeitä asioita tässä kurssissa, koska käsitellään sekä kantaa ottavia että vaikuttavia kauno- ja tietokirjallisuuden näytteitä ja teoksia sekä mediatekstejä. Lisäksi paikallisuus korostuu, jos käsitellään yhteistyössä historian kurssin kanssa vaikkapa Lapin sotaa. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen ja keskustelu, väittely sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa. Lisäksi voidaan tehdä isohko projekti ryhmissä. TVT:tä käytetään monipuolisesti ja opiskelijat voivat projektitehtävässä valita eri työskentely- ja toteuttamistapoja.

Aihekokonaisuuksista painottuu erityisesti Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä. Projektissa opiskelijoita kannustetaan aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ja tietoperustaiseen kriittisyyteen. Myös toinen aihekokonaisuus, Monilukutaito ja mediat, korostuu. Nimittäin monilukutaitoa harjoitellaan, kun pyritään tulkitsemaan ja arvottamaan mediatekstejä. Lisäksi opiskelijoita rohkaistaan niin, että he voisivat tulevaisuudessa ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Painotetaan perustelutaitojen harjoittelua. Tärkeää on tunnistaa ja osata käyttää sekä argumentointia että retorisia keinoja. Lisäksi pyritään tunnistamaan ja erottamaan toisistaan tieto ja mielipide. Ainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi historian kanssa, kun käsitellään jatkosotaa ja Lapin sotaa.

Arvioitavia töitä ovat erilaiset mielipidetekstit, esimerkiksi kolumnit, vastineet, mielipide-esseet, yleisönosastokirjoitukset tai arvostelut. Arvosanaan huomioidaan vielä erityisesti erilaisia ryhmäkeskustelu- ja väittelyharjoituksia. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

5. Teksti ja konteksti (ÄI5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden konteksteja. Opiskelija harjaantuu erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityylisiä ja -lajisia tekstejä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- oppii tarkastelemaan tekstejä niiden maantieteellisissä, kielellisissä, ajallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tekstien tyylipiirteitä
- kehittää ja laajentaa omia suullisia ja kirjallisia ilmaisutapojaan
- tuntee suomalaisen kaunokirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia sekä teemoja ja osaa sijoittaa ne kulttuurikontekstiinsa.

Keskeiset sisällöt
- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä tekstin ilmestymisajankohdan että nykyajan kontekstissa
- tyylin vaikutus tekstiin ja kielenhuoltoa tyylin näkökulmasta
- suomalaisen ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia
- kirjallisuusaiheisia kirjoitus- ja puhetehtäviä, esimerkiksi puheenvuoro, draama, essee

Paikallisuutta voidaan käsitellä kaunokirjallisten tekstien yhteydessä. Samoin ajankohtaisuus tulee esille, kun käsitellään suomalaista kaunokirjallisuutta ja maailmankirjallisuutta ja pyritään sijoittamaan ne kulttuurikontekstiinsa. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen ja keskustelu sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa. TVT:tä hyödynnetään kirjoittamistehtävissä ja erilaisissa kirjallisuustehtävissä.

Aihekokonaisuuksista toteutuu ensinnäkin Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu. Olennaista on saada opiskelijat arvostamaan eri kulttuureja. Lisäksi tietysti kiinnitetään huomiota Kulttuurien tuntemukseen ja kansainvälisyyteen, kun tulkitaan kaunokirjallisuutta.

Painotuksina ovat suomalaisen ja maailmankirjallisuuden keskeiset teokset sekä niiden kulttuurikonteksti. Lisäksi painotetaan tyylin käsitettä, kun analysoidaan kirjallisuutta ja kun käsitellään kielenhuoltoa. Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi kirjallisuusaiheiset kirjoitus- ja puhetehtävät ja pohtivat tekstit. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

6. Nykykulttuuri ja kertomukset (ÄI6)

Opiskelija oppii tarkastelemaan nykykulttuurin ilmiöitä erityisesti kertomusten ja kertomuksellisuuden näkökulmasta. Opiskelijan käsitys suomalaisesta nykykulttuurista ja sen moninaisuudesta syvenee. Opiskelija syventää tietojaan vuorovaikutusetiikasta.
Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- perehtyy ajankohtaisiin teksteihin ja ilmiöihin
- syventää käsitystään kielen ja tekstien merkityksestä kulttuurissa
- syventää käsitystään kertomuksista ja kertomuksellisuudesta kulttuurien keskeisenä ilmiönä sekä kerronnan ja ilmaisun keinoista
- tuntee Suomen ja muiden maiden nykykirjallisuuden ja -kulttuurin keskeisiä teoksia ja teemoja
- oppii toimimaan eettisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt

- ajankohtaisia kielen ja kulttuurin ilmiötä, esimerkiksi kielen ja tekstien muuttuminen digitaalisissa ympäristöissä, kieli ja identiteetti
- monimuotoisten tekstien ajankohtaiset lajit, esimerkiksi teatteri, mediatekstit, elokuva, kuvat
- kertomukset ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa ja muussa kulttuurissa, intertekstuaalisuus, kuten myytit ja klassikot nykykulttuurissa
- nykyteosten käsittelyä, puhe- ja kirjoitustehtäviä kurssin teemoista sekä kielenhuoltoa
- dialoginen vuorovaikutus ja vuorovaikutusetiikka, myös verkossa

Sekä paikallisuus että erityisesti ajankohtaisuus korostuvat, kun perehdytään ajankohtaisiin teksteihin ja ilmiöihin. Tarkoitushan on tutustua niin suomalaisen kuin kansainvälisenkin nykykirjallisuuden ja -kulttuurin keskeisiin teoksiin ja teemoihin. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, katselu ja keskustelu sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa.

TVT:tä käytetään erityisesti, kun tutkitaan vaikkapa elokuvia ja tv-sarjoja ja muuta kuvallista materiaalia. Aihekokonaisuuksista toteutuvat kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä monilukutaito ja mediat. Painotetaan nykykirjallisuuden ja –kulttuurin ilmiöitä.

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi esseet, nykykulttuurin ilmiöistä tehtävät kirjalliset ja suulliset tuotokset. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄI7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puhe- ja vuorovaikutustaitojaan ja niihin liittyviä tietojaan sekä kehittää kykyään ennakoida, mukauttaa ja arvioida viestintäänsä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä. Opiskelijalle voidaan tarjota mahdollisuus osallistua toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli Puhvi-kokeeseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puheyhteisöistä
- syventää käsitystään vuorovaikutussuhteiden rakentumisesta, ylläpitämisestä ja jännitteistä
- kehittää kykyään toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä rakentaa ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita
- kehittää viestintärohkeuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja eri näkökulmista.

Keskeiset sisällöt

- vuorovaikutustilanteiden ja vuorovaikutussuhteiden osatekijät ja ominaispiirteet

- puhuttujen tekstien erittely, tulkinta, arviointi
- kielellinen ja ei-kielellinen viestintä
- arjen vuorovaikutustilanteet
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat sekä argumentointitaidot niissä
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelu
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä

Mahdollisuuksien mukaan voidaan tehdä yhteistyötä paikallisten alan toimijoiden kanssa. Harjoituksissa käytetään ajankohtaisia materiaaleja ja esimerkkejä. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa keskustelut, neuvottelut, kokoukset, väittelyt sekä erilaiset puheenvuorot. TVT: tä käytetään esimerkiksi harjoitustehtävien työstämiseen sekä näytteiden analysointiin.

Aihekokonaisuuksista painottuu erityisesti Hyvinvointi ja turvallisuus. Kurssilla harjoitellaan nimenomaan vuorovaikutustaitoja ja on tärkeää luoda sellainen ilmapiiri, että opiskelijat voivat rennosti harjoitella kuuntelua, itseilmaisua ja erilaisia puhetilanteita. Tavoitteena on sisäistää, että erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sopiva ja kohtelias kielenkäyttö kuuluu äidinkielen taitoihin. Lisäksi painottuu Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä. Puheharjoituksethan kehittävät kansalaisyhteiskunnan sekä työelämän edellyttämiä taitoja, kuten kieli-, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja.

Lisäksi opiskelijoita rohkaistaan tekemään aloitteita, käynnistämään keskusteluita ja vaikuttamaan eri yhteisöissä. Painotetaan harjoituksille otollista ilmapiiriä, toisten hyväksymistä ja erilaisia pieniä puheharjoituksia.

Arvioitavia töitä ovat vaikkapa keskustelut, neuvottelut, väittelyt, kokoukset, puheenvuorot ja puheet. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

8. Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄI8)

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä
- varmentaa taitoaan valmistella sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä
- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia teemoja
- löytää itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun tuottamalla omaa tekstiä.

Keskeiset sisällöt
- kirjoitusprosessi, erityisesti tekstin muokkaaminen ja viimeistely palautteen perusteella sekä yhdessä kirjoittaminen, tekstien jakaminen
- tekstien ymmärrettävyyden, havainnollisuuden ja eheyden harjoittelua sekä kielenhuoltoa

- kirjoittaminen monipuolisen aineiston pohjalta, kuten fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstien pohjalta
- mediatekstien tuottamista ja analyysia

Paikallisuus ja ajankohtaisuus toteutuvat, kun perehdytään ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen ja keskustelu sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa.

TVT:tä hyödynnetään erityisesti kirjoitusprosessin harjoittelussa. Aihekokonaisuuksista toteutuvat ainakin Monilukutaito ja mediat sekä teknologia ja yhteiskunta, kun tuotetaan ja analysoidaan mediatekstejä.

Painotetaan kirjoittamisprosessia ja kielenhuoltoa. Arvioitavia töitä ovat erilaiset keskustelu- ja kirjoittamistehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

9. Lukutaitojen syventäminen (ÄI9)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee. Opiskelija harjaantuu tuottamaan tekstien tulkintoja sekä puhuen että kirjoittaen.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- vahvistaa taitoaan lukea analyyttisesti, kriittisesti, eläytyvästi ja luovasti erilaisia tekstejä
- syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä, ominaisuuksista ja tekstilajeista
- varmentaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan sekä lukustrategioitaan
- syventää käsitystään tiedon- ja tieteenalojen kielistä ja puhetavoista.

Keskeiset sisällöt
- tekstitiedon ja -analyysin syventäminen, kielen, kirjallisuuden, kuvan ja median käsitteiden käyttö tekstien erittelyssä, tulkinnassa ja arvioinnissa
- fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstien analysointia eri näkökulmista
- tekstikokonaisuuksien lukeminen, esimerkiksi esseiden, romaanien, novellien, tietokirjojen ja oppiaineen alaan kuuluvien tietotekstien lukeminen

Paikallisuus ja ajankohtaisuus toteutuvat, kun eritellään, tulkitaan ja tuotetaan erilaisia tekstejä. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen ja keskustelu sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa. TVT:tä käytetään monipuolisesti.

Aihekokonaisuuksista painottuu ainakin Kulttuurien tuntemus, kun tavoitteena on varmentaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa. Lisäksi tavoitteena on syventää käsitystä monilukutaidosta. Painotetaan tekstien erittelyä ja tulkintaa.

Arvioitavia töitä ovat erilaiset kirjoittamis- ja tuottamistehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

Koulukohtainen soveltava kurssi

10. Prosessointia ja luovaa kirjoittamista (ÄI10)

Opiskelija voi keskittyä ensinnäkin parantamaan perustaitojaan. Tällöin opiskelussa hyödynnetään prosessointia. Vaihtoehtoisesti opiskelija voi keskittyä luovaan kirjoittamiseen. Tällöin opiskelija voi keskittyä kaunokirjallisten tekstien kirjoittamiseen.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kirjoittamisen prosessiluonteen ja vahvistaa asiakirjoittamisen taitoaan
- hioo kykyään suunnitella, rakentaa, muokata ja viimeistellä asiatekstejä
- hioo kielenhuollon taitojaan
- innostuu kirjoittamisesta harrastuksena ja ilmaisuvälineenä
- monipuolistaa kirjoitustaitojaan: hän oppii havainnollistamaan, elävöittämään ja värittämään tekstejään
- oppii antamaan ja vastaanottamaan palautetta

Keskeiset sisällöt

- monipuolisia kirjoittamisen harjoituksia
- luovan kirjoittamisen harjoituksia

Paikallisuus ja ajankohtaisuus voivat näkyä voimakkaastikin, kun opiskelijat tutustuvat esimerkkeihin ja aineistoihin sekä kirjoittavat omia tuotoksiaan. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, keskustelu sekä kirjoittaminen yksin ja parin kanssa. TVT:tä käytetään erityisesti tekstien prosessointiin ja tuottamiseen.

Aihekokonaisuuksista toteutuu erityisesti Hyvinvointi ja turvallisuus. Tarkoitus on, että jokainen kehittää omia kirjoittamistaitojaan ja nauttii toisten mainioista tuotoksista. Painotetaan opiskelijan henkilökohtaisia tarpeita ja ohjausta.

Arvioitavia töitä ovat erilaiset asiakirjoittamisen ja luovan kirjoittamisen tehtävät. Arviointi on kannustavaa. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

5.3.2 Inarinsaamen kieli ja kirjallisuus –oppimäärä

Inarinsaamen kieli ja kirjallisuus oppimäärän erityinen tehtävä

Inarinsaamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää inarinsaamen kielen taitoa, moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä erityisesti inarinsaamenkielisen kirjallisuuden ja inarinsaamelaisen kulttuurin tuntemusta. Opetuksessa otetaan huomioon inarinsaamen kieli maan alkuperäiskansan ja vähemmistön elvytettävänä kielenä ja opetuskielenä. Opetus syventää opiskelijan käsitystä siitä, mikä merkitys kielitaidolla, kielitietoisuudella, asemalla kielen säilyttäjänä ja siirtäjänä omilla kielillä ja kulttuurilla on yksilön identiteetille ja yhteisöille. Opetus vahvistaa saamelaisten historian ja kulttuuriperinnön tuntemusta

sekä avartaa opiskelijoiden käsitystä kirjallisuudesta ja kulttuurista. Hyvät kieli- ja vuorovaikutustaidot ovat merkityksellisiä työelämän ja arjessa selviytymisen kannalta. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustumaan mahdollisuuksiin jatkaa inarinsaamen kielen opintoja korkea-asteella.

Opetuksessa toteutetaan oppimäärän sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, vuorovaikutus, kieli, tekstit, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja teksti-, puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä luetaan inarinsaamenkielisiä kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta. Tekstikokonaisuuksia luetaan ja kirjoitetaan sekä yksin että yhdessä.

Opetuksen tavoitteet

Inarinsaamen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa inarinsaamen kielen taitoaan sekä teksti- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen itsensä ilmaisemiseen ja vuorovaikutukseen
- syventää ja monipuolistaa tietojaan kielestä, kauno- ja tietokirjallisuudesta, mediasta sekä vuorovaikutuksesta ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää monilukutaitoaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä ja tekstikokonaisuuksia tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista
- monipuolistaa vuorovaikutusosaamistaan siten, että osaa eritellä ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita tietoisena niiden konteksteista, niihin liittyvistä vuorovaikutusilmiöistä ja -taidoista sekä vuorovaikutusetiikasta
- hallitsee kirjoitetun inarinsaamen kielen normit ja rakenteen, ymmärtää kirjakielen tarpeellisuuden ja tutustuu eri maissa puhuttaviin saamen kieliin sekä ymmärtää oman asemansa saamen kielen säilyttäjänä ja siirtäjänä
- syventää kielen ja kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa ja identiteettiään
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoitusperiä sekä etsiä ja valikoida tilanteeseen sopivan tietolähteen
- ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia, käyttää lähteitä oikein ja hallitsee lähdeviittaukset
- osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti kaikilla oppimäärän osa-alueilla
- tuntee inarinsaamelaisten historiaa ja syventää tietojaan inarinsaamelaisten aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä
- tutustuu laajemmin saamelaisten historiaan ja kulttuuriperintöön
- nauttii kielestä ja kulttuurista ja arvostaa niiden monimuotoisuutta.

Arviointi

Inarinsaamen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän arviointi kohdistuu oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin kurssikohtaisiin tavoitteisiin. Kurssin tavoitteet kerrotaan opiskelijalle, jotta sekä opettaja että opiskelija voivat seurata kurssilla edistymistä. Oppimisprosessin aikainen arviointi, henkilökohtainen tavoitteenasettelu, itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään osaamistaan. Kurssiarvosanaan vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset

sekä aktiivinen työskentely kurssin aikana. Arviointi on monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Itsearviointitaitojen avulla opiskelija rakentaa myönteistä ja realistista käsitystä itsestään puhujana, tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Myös pari- ja vertaisarvioinnilla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta, jolla on merkitystä kokonaisarvioinnissa. Kurssien arviointi voi perustua kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari- ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan aktiivisuus, kiinnostus, positiivisuus ja jatkuva näyttö, jota osoitetaan kurssin aikana. Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroasteikolla 4-10.

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat

- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä. Kaikilla kursseilla painotetaan kielenhuoltoa
- tieto- ja viestintätekniikan käyttö huomioidaan työtavoissa
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuottaminen, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.)

Paikallisuus ja ajankohtaisuus

Ajankohtaisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä. Jokaisella kurssilla seurataan myös ajankohtaisia paikallisia tapahtumia. Ajankohtaisuutta ja paikallisuutta voidaan käsitellä tekstinäytteiden ja keskustelujen yhteydessä

Kurssien suoritusjärjestys

Pakolliset äidinkielen ja kirjallisuuden kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Valtakunnalliset syventävät kurssit 7 – 9 on tarkoitettu suoritettavaksi opintojen loppuvaiheessa, ennen ylioppilastutkintoon osallistumista.

Itsenäinen opiskelu

Äidinkielen ja kirjallisuuden kursseja voi suorittaa itsenäisesti vain poikkeus tapauksissa. Lisäksi itsenäisestä suorittamisesta on aina sovittava opettajan ja rehtorin kanssa. Valtakunnallista syventävää kurssia 7 ei voi lainkaan suorittaa itsenäisesti.

Pakolliset kurssit

1. Tekstit ja vuorovaikutus (ÄIISM1)

Opiskelijan käsitys monimuotoisista teksteistä ja vuorovaikutuksesta syvenee. Hänen monilukutaitonsa sekä kykynsä toimia vuorovaikutustilanteissa tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti lisääntyy. Hän har-

jaantuu tarkkailemaan ja kehittämään omia taitojaan kuuntelijana, puhujana, kirjoittajana ja tekstien tulkitsijana erilaisissa ympäristöissä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- oppii hahmottamaan tekstejä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- kehittää taitoaan tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja
- monipuolistaa käsitystään kirjoittamisesta, lukemisesta ja puhumisesta vuorovaikutuksellisena, yhteisöllisenä ja yksilöllisenä ilmiönä
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana
- lisää tietojaan ja taitojaan puheesta ja ryhmäviestinnästä.

Keskeiset sisällöt
- oman viestijäkuvan kehittyminen puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana ja lukijana
- tekstin käsite ja tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit ja niiden yhdistelmät
- tekstikokonaisuuden rakentuminen, tekstien tavoitteen, kontekstin, sisällön, rakenteen, näkökulmien, merkityssuhteiden erittely ja tiedon soveltaminen omaan ilmaisuun
- tekstien monimuotoisuus, erityisesti mediatekstit ja kuvat mediassa
- tekstien moniäänisyys
- proosan erittely ja tulkinta: fiktiiviset ja faktatekstit
- tiedonhankinnan ja arvioinnin taidot, verkkolukeminen, lähdekritiikki, lähdeviittaukset
- tekstien referointi, kommentointi ja aineiston pohjalta kirjoittaminen sekä yhdessä kirjoittaminen
- sana- ja ilmaisuvarannon kehittäminen
- ryhmäviestintätaidot ja ryhmädynamiikka tavoitteellisessa ryhmäkeskustelussa

Aihekokonaisuudet
- Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- Hyvinvointi ja turvallisuus
- Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia tehtäviä voivat olla referaatti, kommentti tai kommentoitu referaatti, lukupäiväkirja. Arvioinnissa huomioidaan lisäksi kotitehtävät ja tuntityöskentely.

2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄIISM2)

Opiskelijan käsitys kielen ja muiden ilmaisutapojen merkityksiä rakentavasta luonteesta, kielen vaihtelusta, kulttuurin merkityksestä ja vuorovaikutuksesta monipuolistuu. Opiskelija saa yleiskuvan kielen ja kulttuurin merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteiskunnalle.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää kieli- ja tekstitietoisuuttaan sekä ymmärtää kielen ja kirjallisuuden yhteiskunnallisen, yksilöllisen, yhteisöllisen ja merkityksiä rakentavan tehtävän
- oppii ymmärtämään kielen rakenteita ja käyttämään kieliopillisia käsitteitä tekstejä eritellessään
- ymmärtää oman äidinkielen aseman muiden saamen kielten ja maailman kielten joukossa sekä kulttuurikontaktien vaikutuksen
- ymmärtää kielen tilanteen ja aseman elvytettävänä kielenä sekä omat vaikuttamismahdollisuutensa kielen säilyttäjänä ja siirtäjänä
- ymmärtää Suomen kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden, äidinkielen ja kielitaidon sekä tiedon- ja tieteenalojen kielten merkityksen
- oppii suunnittelemaan, muokkaamaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä, antamaan ja vastaanottamaan palautetta sekä arvioimaan puhe- ja kirjoitustaitojaan.

Keskeiset sisällöt

- kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin merkitys identiteetin rakentamisessa
- kielen rakenteiden ja muiden merkityksiä rakentavien ilmaisutapojen analyysi
- saamen kielten vertailu toisiinsa sekä muihin kieliin, kielen vaihtelu ja muuttuminen, kirjakielen normit, kehittäminen ja ohjailu, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, kielen ja kulttuurin yhteys, monikielisyys, kielten elinvoimaisuus.
- elvytettävän kielen haasteet ja kielenhuolto yhteisötasolla
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä rinnakkaiskielisyys
- kurssin teemaan liittyviä fiktiivisiä ja faktatekstejä ajankohtaisista aiheista
- kirjoittaminen prosessina: ideointi, suunnittelu, aiheen rajaus ja näkökulman valinta, jäsentely, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja viimeistely
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen esim. puhe tutulle henkilölle, kulttuurialan henkilölle, merkittävälle saamelaiselle toimijalle, vaikuttajalle tai päättäjälle.

Aihekokonaisuudet

- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Arvioitavia tehtäviä voivat olla muun muassa uutinen, esseet, valmisteltu puheenvuoro ja kirjallisuusanalyysi. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon tuntityöskentely ja kotitehtävien tekeminen.

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄIISM3)

Opiskelijan käsitys inarinsaamenkielisestä kirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä monipuolistuu. Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan kirjallisia tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti ja nauttimaan kirjallisuudesta sen eri muodoissaan. Opiskelija oppii juhlistamaan myös arjessa saamelaisten aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- harjaantuu lukemaan fiktiivisiä tekstejä analyyttisesti ja eläytyen
- syventää käsitystään kirjallisuudesta ja sen vaikutuskeinoista
- monipuolistaa taitoaan eritellä ja tulkita kirjallisuutta sopivaa käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen ja oppii perustelemaan tulkintaansa
- oppii tuntemaan saamelaisten historiaa ja syventää tietojaan saamelaisten aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä
- oppii ymmärtämään kielen poeettista luonnetta
- syventää ryhmäviestintätaitojaan.

Keskeiset sisällöt
- kirjallisuuden lajit sekä niiden moninaisuus ja muuttuvuus
- monitulkintaisuus, kielen kuvallisuus ja tekstuaaliset keinot kirjallisuudessa ja omissa teksteissä
- proosan, lyriikan ja draaman erittely ja tulkinta
- monimuotoisten tekstien kerronnan ja ilmaisun tarkastelua, esimerkiksi musiikin, teatterin, elokuvan ja taidekuvien erittelyä ja tulkintaa
- kirjallisuuden pohjalta kirjoittaminen
- saamelaisten tuottaman tai saamelaisista kertovan kirjallisuuden ja muun taiteen tarkastelua ja arviointia ryhmätaitojen näkökulmasta
- kehitetään monilukutaitoa, erityisesti monimuotoisten tekstien tulkintaa, tuottamista ja arvottamista
- esim. käännetään runoja ja laulujen sanoituksia muista kielistä saameksi.

Aihekokonaisuudet
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi novelli-, runo- ja kuva-analyysit, eri kirjallisuuden lajeista tuotetut omat tekstit, arvostelun kirjoittaminen teatteriesityksestä, konsertista tai taidenäyttelystä. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄIISM4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmasta. Hän perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- osaa perustella niin kirjoittajana kuin puhujanakin monipuolisesti näkemyksiään
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja esimerkiksi ideologisista ja eettisistä lähtökohdista
- osaa tarkastella kirjallisuuden, muun taiteen ja median yhteiskunnallista vaikutusta ja kulttuurista merkitystä, myös saamelaisen kulttuurin näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- vaikuttamisen ja argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot
- vaikuttamisen kielelliset ja visuaaliset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, tiedonhankinta ja -hallinta, viestinnän eettisyys
- sananvapaus, sensuuri, lähdekritiikki, tekijänoikeudet, mediakritiikki
- kantaa ottavan ja vaikuttavan kauno- ja tietokirjallisuuden keinoja ja lajeja
- argumentointitaidot, kantaa ottavien kirjoitusten ja puheenvuorojen harjoittelu

Aihekokonaisuudet

- Monilukutaito ja mediat: Saamenkieliseen median hyödyntäminen opetuksessa
- Teknologia ja yhteiskunta: Työskennellään digitaalisissa ympäristöissä

Arvioitavia töitä ovat erilaiset mielipidetekstit, esimerkiksi kolumnit, vastineet, mielipide-esseet, yleisönosastokirjoitukset tai arvostelut ja väittelyharjoitukset. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

5. Teksti ja konteksti (ÄIISM5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden konteksteja. Opiskelija harjaantuu erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityylisiä ja -lajisia tekstejä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan tekstejä niiden maantieteellisissä, kielellisissä, ajallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tekstien tyylipiirteitä
- kehittää ja laajentaa omia suullisia ja kirjallisia ilmaisutapojaan
- tuntee saamelaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia sekä teemoja ja osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta
- osaa sijoittaa suomalaisen kaunokirjallisuuden teoksia kulttuurikontekstiinsa.

Keskeiset sisällöt

- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä tekstin ilmestymisajan että nykyajan kontekstissa
- tyylin vaikutus tekstiin, kielenhuoltoa tyylin näkökulmasta
- saamenkielisiä teoksia, saamelaiskirjailijoiden teoksia tai suomalaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia saamelaisen kulttuurin näkökulmasta
- sana- ja ilmaisuvarannon kehittämistehtäviä
- kirjallisuusaiheisia kirjoitus- ja puhetehtäviä, esimerkiksi puheenvuoro, draama, essee

Aihekokonaisuudet

- Monilukutaito ja mediat: Saamenkieliseen median hyödyntäminen opetuksessa

- Teknologia ja yhteiskunta: Työskennellään digitaalisissa ympäristöissä

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi kirjallisuusaiheiset kirjoitus- ja puhetehtävät ja pohtivat tekstit. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

6. Nykykulttuuri ja kertomukset (ÄIISM6)

Opiskelija oppii tarkastelemaan nykykulttuurin ilmiöitä erityisesti kertomusten ja kertomuksellisuuden näkökulmasta. Opiskelijan käsitys saamelaisesta ja suomalaisesta nykykulttuurista ja sen moninaisuudesta syvenee. Opiskelija syventää tietojaan vuorovaikutusetiikasta.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- perehtyy ajankohtaisiin teksteihin ja ilmiöihin
- tutustuu ajankohtaiseen inarinsaamenkieliseen mediaan
- syventää käsitystään kielen ja tekstien merkityksestä kulttuurissa
- syventää käsitystään kertomuksista kulttuurien keskeisenä ilmiönä ja kerronnan ja ilmaisun keinoista
- tuntee saamelaisen ja suomalaisen nykykirjallisuuden ja -kulttuurin keskeisiä teoksia ja teemoja
- oppii toimimaan eettisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt
- kieli ja tekstit kulttuurisina ilmiöinä ja identiteetin rakennusaineena
- ajankohtaisia kielen ja kulttuurin ilmiöitä, esimerkiksi sanaston uudistuminen, kielen elvytys ja kielen tulevaisuus
- kertomukset ja kertomuksellisuus inarinsaamelaisessa suullisessa perinteessä, kauno- ja tietokirjallisuudessa ja muussa kulttuurissa, erityisesti mediassa
- monimuotoisten tekstien ajankohtaiset lajit, esimerkiksi laululyriikka, teatteri, mediatekstit, elokuvat, pelit, kuvat
- saamelaisuus, nykykulttuuri ja identiteetti
- saamelaisasioiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinot ja toimijat
- puhe- ja kirjoitustehtäviä kurssin teemoista sekä kielenhuoltoa
- dialoginen vuorovaikutus ja vuorovaikutusetiikka

Aihekokonaisuudet
- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi esseet, nykykulttuurin ilmiöistä tehtävät kirjalliset ja suulliset tuotokset. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄIISM7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puhe- ja vuorovaikutustaitojaan ja niihin liittyviä tietojaan sekä kehittää kykyään ennakoida, mukauttaa ja arvioida viestintäänsä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puheyhteisöistä
- syventää käsitystään vuorovaikutussuhteiden rakentumisesta, ylläpitämisestä ja jännitteistä
- kehittää kykyään toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä rakentaa ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita
- kehittää viestintärohkeuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja eri näkökulmista.

Keskeiset sisällöt
- vuorovaikutustilanteiden ja vuorovaikutussuhteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- puhuttujen tekstien erittely, tulkinta, arviointi
- kielellinen ja ei-kielellinen viestintä
- arjen vuorovaikutustilanteet
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat sekä argumentointitaidot niissä
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelu
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä
- ajankohtaisten aiheiden hyödyntäminen

Arvioitavia töitä voivat olla keskustelut, neuvottelut, väittelyt, kokoukset, puheenvuorot ja puheet. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

8. Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄIISM8)

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä
- varmentaa taitoaan valmistella sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä
- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia teemoja
- löytää itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun tuottamalla omaa tekstiä.

Keskeiset sisällöt

- kirjoitusprosessi, erityisesti tekstin muokkaaminen ja viimeistely palautteen perusteella sekä yhdessä kirjoittaminen, tekstien jakaminen
- tekstien ymmärrettävyyden, havainnollisuuden ja eheyden harjoittelua sekä kielenhuoltoa
- monipuoliseen ja monimuotoiseen aineistoon perustuva kirjoittaminen
- mediatekstien tuottamista ja analyysia

Aihekokonaisuudet

- Teknologia ja yhteiskunta
    - työskennellään digitaalisissa ympäristöissä
- Monilukutaito ja mediat
    - opiskelu monipuolisissa opiskeluympäristöissä, opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen sekä yhteistyö esimerkiksi medioiden, kirjastojen sekä tutkimus- ja kulttuurilaitosten kanssa
    - Monimuotoiset tekstit, kriittinen lukutaito, laaja tekstikäsitys. Media: mediakritiikki. esim. Yle Sääami, sosiaalinen media

Arvioitavia töitä ovat erilaiset keskustelu- ja kirjoittamistehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

9. Lukutaitojen syventäminen (ÄIISM9)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee. Opiskelija harjaantuu tuottamaan tekstien tulkintoja sekä puhuen että kirjoittaen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyyttisesti, kriittisesti, eläytyvästi ja luovasti erilaisia tekstejä
- syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä, ominaisuuksista ja tekstilajeista
- varmentaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan sekä lukustrategioitaan
- syventää käsitystään tiedon- ja tieteenalojen kielistä ja puhetavoista.

Keskeiset sisällöt

- tekstitiedon ja -analyysin syventäminen, kielen, kirjallisuuden, kuvan ja median käsitteiden käyttö tekstien erittelyssä, tulkinnassa ja arvioinnissa
- tekstikokonaisuuksien lukeminen, esimerkiksi kaunokirjallisten tekstien ja tietotekstien lukeminen
- fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstien analysointia eri näkökulmista

Arvioitavia töitä ovat erilaiset kirjoittamis- ja tuottamistehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

5.3.3 Koltansaamen kieli ja kirjallisuus –oppimäärä

Koltansaamen kieli ja kirjallisuus oppimäärän erityinen tehtävä

Koltansaamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää koltansaamen kielen taitoa, moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä erityisesti koltansaamenkielisen kirjallisuuden ja saamelaisen kulttuurin tuntemusta. Opetuksessa otetaan huomioon koltansaamen kieli maan alkuperäiskansan kielenä ja opetuskielenä. Opetus syventää opiskelijan käsitystä siitä, mikä merkitys kielitaidolla, kielitietoisuudella, omilla kielillä ja kulttuurilla on yksilön identiteetille ja yhteisöille. Opetus vahvistaa saamelaisten historian ja kulttuuriperinnön tuntemusta sekä avartaa opiskelijoiden käsitystä kirjallisuudesta ja kulttuurista. Hyvät kieli- ja vuorovaikutustaidot ovat merkityksellisiä työelämän ja arjessa selviytymisen kannalta. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustumaan mahdollisuuksiin jatkaa koltansaamen kielen opintoja korkea-asteella.

Opetuksessa toteutetaan oppimäärän sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, vuorovaikutus, kieli, tekstit, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja teksti-, puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä luetaan koltansaamenkielisiä kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta. Tekstikokonaisuuksia luetaan ja kirjoitetaan sekä yksin että yhdessä.

Opetuksen tavoitteet

Koltansaamen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa koltansaamen kielen taitoaan sekä teksti- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen itsensä ilmaisemiseen ja vuorovaikutukseen
- syventää ja monipuolistaa tietojaan kielestä, kauno- ja tietokirjallisuudesta, mediasta sekä vuorovaikutuksesta ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää monilukutaitoaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä ja tekstikokonaisuuksia tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista
- monipuolistaa vuorovaikutusosaamistaan siten, että osaa eritellä ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita tietoisena niiden konteksteista, niihin liittyvistä vuorovaikutusilmiöistä ja -taidoista sekä vuorovaikutusetiikasta
- hallitsee kirjoitetun koltansaamen kielen normit ja rakenteen, ymmärtää kirjakielen tarpeellisuuden ja tutustuu eri maissa puhuttaviin saamen kieliin sekä ymmärtää oman asemansa saamen kielen säilyttäjänä
- syventää kielen ja kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa ja identiteettiään
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoitusperiä sekä etsiä ja valikoida tilanteeseen sopivan tietolähteen
- ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia, käyttää lähteitä oikein ja hallitsee lähdeviittaukset
- osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti kaikilla oppimäärän osa-alueilla
- tuntee saamelaisten historiaa ja syventää tietojaan saamelaisten aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä
- nauttii kielestä ja kulttuurista ja arvostaa niiden monimuotoisuutta.

Arviointi

Koltansaamen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän arviointi kohdistuu oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin kurssikohtaisiin tavoitteisiin. Kurssin tavoitteet kerrotaan opiskelijalle, jotta sekä opettaja että opiskelija voivat seurata kurssilla edistymistä. Oppimisprosessin aikainen arviointi, henkilökohtainen tavoitteenasettelu, itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään osaamistaan. Kurssiarvosanaan vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely kurssin aikana. Arviointi on monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Itsearviointitaitojen avulla opiskelija rakentaa myönteistä ja realistista käsitystä itsestään puhujana, tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Myös pari- ja vertaisarvioinnilla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta, jolla on merkitystä kokonaisarvioinnissa. Kurssien arviointi voi perustua kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari- ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan aktiivisuus, kiinnostus, positiivisuus ja jatkuva näyttö, jota osoitetaan kurssin aikana. Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroasteikolla 4-10.

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat

- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä. Kaikilla kursseilla painotetaan kielenhuoltoa
- tieto- ja viestintätekniikan käyttö huomioidaan työtavoissa
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuottaminen, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.)

Paikallisuus ja ajankohtaisuus

Ajankohtaisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä. Jokaisella kurssilla seurataan myös ajankohtaisia paikallisia tapahtumia. Ajankohtaisuutta ja paikallisuutta voidaan käsitellä tekstinäytteiden ja keskustelujen yhteydessä

Kurssien suoritusjärjestys

Pakolliset äidinkielen ja kirjallisuuden kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Valtakunnalliset syventävät kurssit 7 – 9 on tarkoitettu suoritettavaksi opintojen loppuvaiheessa, ennen ylioppilastutkintoon osallistumista.

Itsenäinen opiskelu

Äidinkielen ja kirjallisuuden kursseja voi suorittaa itsenäisesti vain poikkeus tapauksissa. Lisäksi itsenäisestä suorittamisesta on aina sovittava opettajan ja rehtorin kanssa. Valtakunnallista syventävää kurssia 7 ei voi lainkaan suorittaa itsenäisesti.

Pakolliset kurssit

1. Tekstit ja vuorovaikutus (ÄIKSM1)

Opiskelijan käsitys monimuotoisista teksteistä ja vuorovaikutuksesta syvenee. Hänen monilukutaitonsa sekä kykynsä toimia vuorovaikutustilanteissa tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti lisääntyy. Hän harjaantuu tarkkailemaan ja kehittämään omia taitojaan kuuntelijana, puhujana, kirjoittajana ja tekstien tulkitsijana erilaisissa ympäristöissä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii hahmottamaan tekstejä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- kehittää taitoaan tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja
- monipuolistaa käsitystään kirjoittamisesta, lukemisesta ja puhumisesta vuorovaikutuksellisena, yhteisöllisenä ja yksilöllisenä ilmiönä
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana
- lisää tietojaan ja taitojaan puheesta ja ryhmäviestinnästä.

Keskeiset sisällöt

- oman viestijäkuvan kehittyminen puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana ja lukijana
- tekstin käsite ja tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit ja niiden yhdistelmät
- tekstikokonaisuuden rakentuminen, tekstien tavoitteen, kontekstin, sisällön, rakenteen, näkökulmien, merkityssuhteiden erittely ja tiedon soveltaminen omaan ilmaisuun
- tekstien monimuotoisuus, erityisesti mediatekstit ja kuvat mediassa
- tekstien moniäänisyys
- proosan erittely ja tulkinta: fiktiiviset ja faktatekstit
- tiedonhankinnan ja arvioinnin taidot, verkkolukeminen, lähdekritiikki, lähdeviittaukset
- tekstien referointi, kommentointi ja aineiston pohjalta kirjoittaminen sekä yhdessä kirjoittaminen
- sana- ja ilmaisuvarannon kehittäminen
- ryhmäviestintätaidot ja ryhmädynamiikka tavoitteellisessa ryhmäkeskustelussa

Aihekokonaisuudet

- Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- Hyvinvointi ja turvallisuus
- Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia tehtäviä voivat olla referaatti, kommentti tai kommentoitu referaatti, lukupäiväkirja. Arvioinnissa huomioidaan lisäksi kotitehtävät ja tuntityöskentely.

2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄIKSM2)

Opiskelijan käsitys kielen ja muiden ilmaisutapojen merkityksiä rakentavasta luonteesta, kielen vaihtelusta, kulttuurin merkityksestä ja vuorovaikutuksesta monipuolistuu. Opiskelija saa yleiskuvan kielen ja kulttuurin merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteiskunnalle.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää kieli- ja tekstitietoisuuttaan sekä ymmärtää kielen ja kirjallisuuden yhteiskunnallisen, yksilöllisen, yhteisöllisen ja merkityksiä rakentavan tehtävän
- oppii ymmärtämään kielen rakenteita ja käyttämään kieliopillisia käsitteitä tekstejä eritellessään
- ymmärtää oman äidinkielen aseman muiden saamen kielten ja maailman kielten joukossa sekä kulttuurikontaktien vaikutuksen
- ymmärtää Suomen kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden, äidinkielen ja kielitaidon sekä tiedon- ja tieteenalojen kielten merkityksen
- oppii suunnittelemaan, muokkaamaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä, antamaan ja vastaanottamaan palautetta sekä arvioimaan puhe- ja kirjoitustaitojaan.

Keskeiset sisällöt

- kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin merkitys identiteetin rakentamisessa
- kielen rakenteiden ja muiden merkityksiä rakentavien ilmaisutapojen analyysi
- saamen kielten vertailu muihin kieliin, kielen vaihtelu ja muuttuminen, kirjakielen normit, kehittäminen ja ohjailu, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, kielen ja kulttuurin yhteys, monikielisyys, kielten elinvoimaisuus.
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä rinnakkaiskielisyys
- kurssin teemaan liittyviä fiktiivisiä ja faktatekstejä ajankohtaisista aiheista
- kirjoittaminen prosessina: ideointi, suunnittelu, aiheen rajaus ja näkökulman valinta, jäsentely, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja viimeistely
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen esim. puhe tutulle henkilölle, kulttuurialan henkilölle, merkittävälle saamelaiselle toimijalle, vaikuttajalle tai päättäjälle.

Aihekokonaisuudet

- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Arvioitavia tehtäviä voivat olla muun muassa uutinen, esseet, valmisteltu puheenvuoro ja kirjallisuusanalyysi. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon tuntityöskentely ja kotitehtävien tekeminen.

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄIKSM3)

Opiskelijan käsitys koltansaamenkielisestä kirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä monipuolistuu. Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan kirjallisia tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti ja nauttimaan kirjallisuudesta sen eri muodoissaan. Opiskelija oppii juhlistamaan myös arjessa saamelaisten aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- harjaantuu lukemaan fiktiivisiä tekstejä analyyttisesti ja eläytyen
- syventää käsitystään kirjallisuudesta ja sen vaikutuskeinoista
- monipuolistaa taitoaan eritellä ja tulkita kirjallisuutta sopivaa käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen ja oppii perustelemaan tulkintaansa
- oppii tuntemaan saamelaisten historiaa ja syventää tietojaan saamelaisten aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä
- oppii ymmärtämään kielen poeettista luonnetta
- syventää ryhmäviestintätaitojaan.

Keskeiset sisällöt
- kirjallisuuden lajit sekä niiden moninaisuus ja muuttuvuus
- monitulkintaisuus, kielen kuvallisuus ja tekstuaaliset keinot kirjallisuudessa ja omissa teksteissä
- proosan, lyriikan ja draaman erittely ja tulkinta
- monimuotoisten tekstien kerronnan ja ilmaisun tarkastelua, esimerkiksi musiikin, teatterin, elokuvan ja taidekuvien erittelyä ja tulkintaa
- kirjallisuuden pohjalta kirjoittaminen
- saamelaisten tuottaman tai saamelaisista kertovan kirjallisuuden ja muun taiteen tarkastelua ja arviointia ryhmätaitojen näkökulmasta
- kehitetään monilukutaitoa, erityisesti monimuotoisten tekstien tulkintaa, tuottamista ja arvottamista
- esim. käännetään runoja ja laulujen sanoituksia muista kielistä saameksi.

Aihekokonaisuudet
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi novelli-, runo- ja kuva-analyysit. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄIKSM4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmasta. Hän perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- osaa perustella niin kirjoittajana kuin puhujanakin monipuolisesti näkemyksiään
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja esimerkiksi ideologisista ja eettisistä lähtökohdista
- osaa tarkastella kirjallisuuden, muun taiteen ja median yhteiskunnallista vaikutusta ja kulttuurista merkitystä, myös saamelaisen kulttuurin näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- vaikuttamisen ja argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot
- vaikuttamisen kielelliset ja visuaaliset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, tiedonhankinta ja -hallinta, viestinnän eettisyys
- sananvapaus, sensuuri, lähdekritiikki, tekijänoikeudet, mediakritiikki
- kantaa ottavan ja vaikuttavan kauno- ja tietokirjallisuuden keinoja ja lajeja
- argumentointitaidot, kantaa ottavien kirjoitusten ja puheenvuorojen harjoittelu

Aihekokonaisuudet

- Monilukutaito ja mediat: Saamenkieliseen median hyödyntäminen opetuksessa
- Teknologia ja yhteiskunta: Työskennellään digitaalisissa ympäristöissä

Arvioitavia töitä ovat erilaiset mielipidetekstit, esimerkiksi kolumnit, vastineet, mielipide-esseet, yleisönosastokirjoitukset tai arvostelut ja väittelyharjoitukset. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

5. Teksti ja konteksti (ÄIKSM5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden konteksteja. Opiskelija harjaantuu erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityylisiä ja -lajisia tekstejä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan tekstejä niiden maantieteellisissä, kielellisissä, ajallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tekstien tyylipiirteitä
- kehittää ja laajentaa omia suullisia ja kirjallisia ilmaisutapojaan
- tuntee saamelaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia sekä teemoja ja osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta
- osaa sijoittaa suomalaisen kaunokirjallisuuden teoksia kulttuurikontekstiinsa.

Keskeiset sisällöt

- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä tekstin ilmestymisajan että nykyajan kontekstissa
- tyylin vaikutus tekstiin, kielenhuoltoa tyylin näkökulmasta
- saamenkielisiä teoksia, saamelaiskirjailijoiden teoksia tai suomalaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia saamelaisen kulttuurin näkökulmasta
- sana- ja ilmaisuvarannon kehittämistehtäviä
- kirjallisuusaiheisia kirjoitus- ja puhetehtäviä, esimerkiksi puheenvuoro, draama, essee

Aihekokonaisuudet

- Monilukutaito ja mediat: Saamenkieliseen median hyödyntäminen opetuksessa
- Teknologia ja yhteiskunta: Työskennellään digitaalisissa ympäristöissä

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi kirjallisuusaiheiset kirjoitus- ja puhetehtävät ja pohtivat tekstit. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

6. Nykykulttuuri ja kertomukset (ÄIKSM6)

Opiskelija oppii tarkastelemaan nykykulttuurin ilmiöitä erityisesti kertomusten ja kertomuksellisuuden näkökulmasta. Opiskelijan käsitys saamelaisesta ja suomalaisesta nykykulttuurista ja sen moninaisuudesta syvenee. Opiskelija syventää tietojaan vuorovaikutusetiikasta.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- perehtyy ajankohtaisiin teksteihin ja ilmiöihin
- tutustuu ajankohtaiseen koltansaamenkieliseen mediaan
- syventää käsitystään kielen ja tekstien merkityksestä kulttuurissa
- syventää käsitystään kertomuksista kulttuurien keskeisenä ilmiönä ja kerronnan ja ilmaisun keinoista
- tuntee saamelaisen ja suomalaisen nykykirjallisuuden ja -kulttuurin keskeisiä teoksia ja teemoja
- oppii toimimaan eettisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt
- kieli ja tekstit kulttuurisina ilmiöinä ja identiteetin rakennusaineena
- ajankohtaisia kielen ja kulttuurin ilmiöitä, esimerkiksi sanaston uudistuminen, kielen elvytys ja kielen tulevaisuus
- kertomukset ja kertomuksellisuus koltansaamelaisessa suullisessa perinteessä, kauno- ja tietokirjallisuudessa ja muussa kulttuurissa, erityisesti mediassa
- monimuotoisten tekstien ajankohtaiset lajit, esimerkiksi laululyriikka, teatteri, mediatekstit, elokuvat, pelit, kuvat
- saamelaisuus, nykykulttuuri ja identiteetti
- saamelaisasioiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinot ja toimijat
- puhe- ja kirjoitustehtäviä kurssin teemoista sekä kielenhuoltoa
- dialoginen vuorovaikutus ja vuorovaikutusetiikka

Aihekokonaisuudet
- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi esseet, nykykulttuurin ilmiöistä tehtävät kirjalliset ja suulliset tuotokset. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄIKSM7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puhe- ja vuorovaikutustaitojaan ja niihin liittyviä tietojaan sekä kehittää kykyään ennakoida, mukauttaa ja arvioida viestintäänsä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puheyhteisöistä
- syventää käsitystään vuorovaikutussuhteiden rakentumisesta, ylläpitämisestä ja jännitteistä
- kehittää kykyään toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä rakentaa ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita
- kehittää viestintärohkeuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja eri näkökulmista.

Keskeiset sisällöt
- vuorovaikutustilanteiden ja vuorovaikutussuhteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- puhuttujen tekstien erittely, tulkinta, arviointi
- kielellinen ja ei-kielellinen viestintä
- arjen vuorovaikutustilanteet
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat sekä argumentointitaidot niissä
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelu
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä
- ajankohtaisten aiheiden hyödyntäminen

Arvioitavia töitä voivat olla keskustelut, neuvottelut, väittelyt, kokoukset, puheenvuorot ja puheet. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

8. Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄIKSM8)

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä
- varmentaa taitoaan valmistella sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä
- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia teemoja

- löytää itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun tuottamalla omaa tekstiä.

Keskeiset sisällöt
- kirjoitusprosessi, erityisesti tekstin muokkaaminen ja viimeistely palautteen perusteella sekä yhdessä kirjoittaminen, tekstien jakaminen
- tekstien ymmärrettävyyden, havainnollisuuden ja eheyden harjoittelua sekä kielenhuoltoa
- monipuoliseen ja monimuotoiseen aineistoon perustuva kirjoittaminen
- mediatekstien tuottamista ja analyysia

Aihekokonaisuudet
- Teknologia ja yhteiskunta
    - työskennellään digitaalisissa ympäristöissä
- Monilukutaito ja mediat
    - opiskelu monipuolisissa opiskeluympäristöissä, opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen sekä yhteistyö esimerkiksi medioiden, kirjastojen sekä tutkimus- ja kulttuurilaitosten kanssa
    - Monimuotoiset tekstit, kriittinen lukutaito, laaja tekstikäsitys. Media: mediakritiikki. esim. Yle Sápmi, Some

Arvioitavia töitä ovat erilaiset keskustelu- ja kirjoittamistehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

9. Lukutaitojen syventäminen (ÄIKSM9)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee. Opiskelija harjaantuu tuottamaan tekstien tulkintoja sekä puhuen että kirjoittaen.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- vahvistaa taitoaan lukea analyyttisesti, kriittisesti, eläytyvästi ja luovasti erilaisia tekstejä
- syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä, ominaisuuksista ja tekstilajeista
- varmentaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan sekä lukustrategioitaan
- syventää käsitystään tiedon- ja tieteenalojen kielistä ja puhetavoista.

Keskeiset sisällöt
- tekstitiedon ja -analyysin syventäminen, kielen, kirjallisuuden, kuvan ja median käsitteiden käyttö tekstien erittelyssä, tulkinnassa ja arvioinnissa
- tekstikokonaisuuksien lukeminen, esimerkiksi kaunokirjallisten tekstien ja tietotekstien lukeminen
- fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstien analysointia eri näkökulmista

Arvioitavia töitä ovat erilaiset kirjoittamis- ja tuottamistehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

5.3.4 Pohjoissaamen kieli ja kirjallisuus – oppimäärä

Pohjoissaamen kieli ja kirjallisuus oppimäärän erityinen tehtävä

Pohjoissaamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää saamen kielen taitoa, moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä erityisesti saamenkielisen kirjallisuuden ja saamelaisen kulttuurin tuntemusta. Opetuksessa otetaan huomioon pohjoissaamen kieli maan alkuperäiskansan kielenä ja opetuskielenä. Opetus syventää opiskelijan käsitystä siitä, mikä merkitys kielitaidolla, kielitietoisuudella, omilla kielillä ja kulttuurilla on yksilön identiteetille ja yhteisöille. Opetus vahvistaa saamelaisten historian ja kulttuuriperinnön tuntemusta sekä avartaa opiskelijoiden käsitystä kirjallisuudesta ja kulttuurista. Hyvät kieli- ja vuorovaikutustaidot ovat merkityksellisiä työelämän ja arjessa selviytymisen kannalta. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustumaan mahdollisuuksiin jatkaa pohjoissaamen kielen opintoja korkea-asteella.

Opetuksessa toteutetaan oppimäärän sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, vuorovaikutus, kieli, tekstit, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja teksti-, puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä luetaan saamenkielisiä kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta. Tekstikokonaisuuksia luetaan ja kirjoitetaan sekä yksin että yhdessä.

Opetuksen tavoitteet

Pohjoissaamen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa saamen kielen taitoaan sekä teksti- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen itsensä ilmaisemiseen ja vuorovaikutukseen
- syventää ja monipuolistaa tietojaan kielestä, kauno- ja tietokirjallisuudesta, mediasta sekä vuorovaikutuksesta ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää monilukutaitoaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä ja tekstikokonaisuuksia tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista
- monipuolistaa vuorovaikutusosaamistaan siten, että osaa eritellä ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita tietoisena niiden konteksteista, niihin liittyvistä vuorovaikutusilmiöistä ja -taidoista sekä vuorovaikutusetiikasta
- hallitsee kirjoitetun saamen kielen normit ja rakenteen, ymmärtää kirjakielen tarpeellisuuden ja tutustuu eri maissa puhuttaviin saamen kieliin sekä ymmärtää oman asemansa saamen kielen säilyttäjänä
- syventää kielen ja kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa ja identiteettiään
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoitusperiä sekä etsiä ja valikoida tilanteeseen sopivan tietolähteen
- ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia, käyttää lähteitä oikein ja hallitsee lähdeviittaukset
- osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti kaikilla oppimäärän osa-alueilla
- tuntee saamelaisten historiaa ja syventää tietojaan saamelaisten aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä
- nauttii kielestä ja kulttuurista ja arvostaa niiden monimuotoisuutta.

Arviointi

Pohjoissaamen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän arviointi kohdistuu oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin kurssikohtaisiin tavoitteisiin. Kurssin tavoitteet kerrotaan opiskelijalle, jotta sekä opettaja että opiskelija voivat seurata kurssilla edistymistä. Oppimisprosessin aikainen arviointi, henkilökohtainen tavoitteenasettelu, itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään osaamistaan. Kurssiarvosanaan vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely kurssin aikana. Arviointi on monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Itsearviointitaitojen avulla opiskelija rakentaa myönteistä ja realistista käsitystä itsestään puhujana, tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Myös pari- ja vertaisarvioinnilla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta, jolla on merkitystä kokonaisarvioinnissa. Kurssien arviointi voi perustua kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari- ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan aktiivisuus, kiinnostus, positiivisuus ja jatkuva näyttö, jota osoitetaan kurssin aikana. Pakolliset kurssit arvioidaan numeroasteikolla 4-10, valtakunnalliset syventävät kurssit numeroasteikolla 4-10 ja koulukohtainen soveltava kurssi suoritusmerkinnällä S

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat

- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä. Kaikilla kursseilla painotetaan kielenhuoltoa.
- tieto- ja viestintätekniikan käyttö huomioidaan työtavoissa.
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuottaminen, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.).

Paikallisuus ja ajankohtaisuus

Ajankohtaisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä. Jokaisella kurssilla seurataan myös ajankohtaisia paikallisia tapahtumia. Ajankohtaisuutta ja paikallisuutta voidaan käsitellä tekstinäytteiden ja keskustelujen yhteydessä

Kurssien suoritusjärjestys

Pakolliset äidinkielen ja kirjallisuuden kurssit suositellaan suoritettavaksi etupäässä numerojärjestyksessä. Valtakunnalliset syventävät kurssit 8 – 9 on tarkoitettu suoritettavaksi lähinnä ylioppilaskoevuonna. Kurssin 7 sekä koulukohtaisen kurssin 10 voi valita, kun ne ovat tarjolla.

Itsenäinen opiskelu

Pohjoissaamen kielen ja kirjallisuuden kursseja voi suorittaa itsenäisesti vain poikkeustapauksissa. Lisäksi itsenäisestä suorittamisesta on aina sovittava opettajan ja rehtorin kanssa. Valtakunnallista syventävää kurssia 7 ei voi lainkaan suorittaa itsenäisesti.

Pakolliset kurssit

1. Tekstit ja vuorovaikutus (ÄIPMS1)

Opiskelijan käsitys monimuotoisista teksteistä ja vuorovaikutuksesta syvenee. Hänen monilukutaitonsa sekä kykynsä toimia vuorovaikutustilanteissa tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti lisääntyy. Hän harjaantuu tarkkailemaan ja kehittämään omia taitojaan kuuntelijana, puhujana, kirjoittajana ja tekstien tulkitsijana erilaisissa ympäristöissä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- oppii hahmottamaan tekstejä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- kehittää taitoaan tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja
- monipuolistaa käsitystään kirjoittamisesta, lukemisesta ja puhumisesta vuorovaikutuksellisena, yhteisöllisenä ja yksilöllisenä ilmiönä
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana
- lisää tietojaan ja taitojaan puheesta ja ryhmäviestinnästä.

Keskeiset sisällöt
- oman viestijäkuvan kehittyminen puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana ja lukijana
- tekstin käsite ja tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit ja niiden yhdistelmät
- tekstikokonaisuuden rakentuminen, tekstien tavoitteen, kontekstin, sisällön, rakenteen, näkökulmien, merkityssuhteiden erittely ja tiedon soveltaminen omaan ilmaisuun
- tekstien monimuotoisuus, erityisesti mediatekstit ja kuvat mediassa
- tekstien moniäänisyys
- proosan erittely ja tulkinta: fiktiiviset ja faktatekstit
- tiedonhankinnan ja arvioinnin taidot, verkkolukeminen, lähdekritiikki, lähdeviittaukset
- tekstien referointi, kommentointi ja aineiston pohjalta kirjoittaminen sekä yhdessä kirjoittaminen
- sana- ja ilmaisuvarannon kehittäminen
- ryhmäviestintätaidot ja ryhmädynamiikka tavoitteellisessa ryhmäkeskustelussa

Aihekokonaisuudet
- Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- Hyvinvointi ja turvallisuus
- Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia tehtäviä voivat olla referaatti, kommentti tai kommentoitu referaatti, lukupäiväkirja. Arvioinnissa huomioidaan lisäksi kotitehtävät ja tuntityöskentely.

2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄIPSM2)

Opiskelijan käsitys kielen ja muiden ilmaisutapojen merkityksiä rakentavasta luonteesta, kielen vaihtelusta, kulttuurin merkityksestä ja vuorovaikutuksesta monipuolistuu. Opiskelija saa yleiskuvan kielen ja kulttuurin merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteiskunnalle.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää kieli- ja tekstitietoisuuttaan sekä ymmärtää kielen ja kirjallisuuden yhteiskunnallisen, yksilöllisen, yhteisöllisen ja merkityksiä rakentavan tehtävän
- oppii ymmärtämään kielen rakenteita ja käyttämään kieliopillisia käsitteitä tekstejä eritellessään
- ymmärtää oman äidinkielen aseman muiden saamen kielten ja maailman kielten joukossa sekä kulttuurikontaktien vaikutuksen
- ymmärtää Suomen kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden, äidinkielen ja kielitaidon sekä tiedon- ja tieteenalojen kielten merkityksen
- oppii suunnittelemaan, muokkaamaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä, antamaan ja vastaanottamaan palautetta sekä arvioimaan puhe- ja kirjoitustaitojaan.

Keskeiset sisällöt

- kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin merkitys identiteetin rakentamisessa
- kielen rakenteiden ja muiden merkityksiä rakentavien ilmaisutapojen analyysi
- saamen kielten vertailu muihin kieliin, kielen vaihtelu ja muuttuminen, kirjakielen normit, kehittäminen ja ohjailu, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, kielen ja kulttuurin yhteys, monikielisyys, kielten elinvoimaisuus.
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä rinnakkaiskielisyys
- kurssin teemaan liittyviä fiktiivisiä ja faktatekstejä ajankohtaisista aiheista
- kirjoittaminen prosessina: ideointi, suunnittelu, aiheen rajaus ja näkökulman valinta, jäsentely, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja viimeistely
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen esim. puhe tutulle henkilölle, kulttuurialan henkilölle, merkittävälle saamelaiselle toimijalle, vaikuttajalle tai päättäjälle.

Aihekokonaisuudet

- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
  Arvioitavia tehtäviä voivat olla muun muassa uutinen, esseet, valmisteltu puheenvuoro ja kirjallisuusanalyysi. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon tuntityöskentely ja kotitehtävien tekeminen.

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄIPSM3)

Opiskelijan käsitys saamenkielisestä kirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä monipuolistuu. Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan kirjallisia tekstejä sekä suullisesti että

kirjallisesti ja nauttimaan kirjallisuudesta sen eri muodoissaan. Opiskelija oppii juhlistamaan myös arjessa saamelaisten aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- harjaantuu lukemaan fiktiivisiä tekstejä analyyttisesti ja eläytyen
- syventää käsitystään kirjallisuudesta ja sen vaikutuskeinoista
- monipuolistaa taitoaan eritellä ja tulkita kirjallisuutta sopivaa käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen ja oppii perustelemaan tulkintaansa
- oppii tuntemaan saamelaisten historiaa ja syventää tietojaan saamelaisten aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä
- oppii ymmärtämään kielen poeettista luonnetta
- syventää ryhmäviestintätaitojaan.

Keskeiset sisällöt
- kirjallisuuden lajit sekä niiden moninaisuus ja muuttuvuus
- monitulkintaisuus, kielen kuvallisuus ja tekstuaaliset keinot kirjallisuudessa ja omissa teksteissä
- proosan, lyriikan ja draaman erittely ja tulkinta
- monimuotoisten tekstien kerronnan ja ilmaisun tarkastelua, esimerkiksi musiikin, teatterin, elokuvan ja taidekuvien erittelyä ja tulkintaa
- kirjallisuuden pohjalta kirjoittaminen
- saamelaisten tuottaman tai saamelaisista kertovan kirjallisuuden ja muun taiteen tarkastelua ja arviointia ryhmätaitojen näkökulmasta
- kehitetään monilukutaitoa, erityisesti monimuotoisten tekstien tulkintaa, tuottamista ja arvottamista
- esim. käännetään runoja ja laulujen sanoituksia muista kielistä saameksi.

Aihekokonaisuudet
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi novelli-, runo- ja kuva-analyysit. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄIPSM4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmasta. Hän perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- osaa perustella niin kirjoittajana kuin puhujanakin monipuolisesti näkemyksiään
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja esimerkiksi ideologisista ja eettisistä lähtökohdista

- osaa tarkastella kirjallisuuden, muun taiteen ja median yhteiskunnallista vaikutusta ja kulttuurista merkitystä, myös saamelaisen kulttuurin näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt
- vaikuttamisen ja argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot
- vaikuttamisen kielelliset ja visuaaliset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, tiedonhankinta ja -hallinta, viestinnän eettisyys
- sananvapaus, sensuuri, lähdekritiikki, tekijänoikeudet, mediakritiikki
- kantaa ottavan ja vaikuttavan kauno- ja tietokirjallisuuden keinoja ja lajeja
- argumentointitaidot, kantaa ottavien kirjoitusten ja puheenvuorojen harjoittelu

Aihekokonaisuudet
- Monilukutaito ja mediat: Saamenkieliseen median hyödyntäminen opetuksessa
- Teknologia ja yhteiskunta: Työskennellään digitaalisissa ympäristöissä

Arvioitavia töitä ovat erilaiset mielipidetekstit, esimerkiksi kolumnit, vastineet, mielipide-esseet, yleisönosastokirjoitukset tai arvostelut ja väittelyharjoitukset. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

5. Teksti ja konteksti (ÄIPSM5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden konteksteja. Opiskelija harjaantuu erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityylisiä ja -lajisia tekstejä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- oppii tarkastelemaan tekstejä niiden maantieteellisissä, kielellisissä, ajallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tekstien tyylipiirteitä
- kehittää ja laajentaa omia suullisia ja kirjallisia ilmaisutapojaan
- tuntee saamelaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia sekä teemoja ja osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta
- osaa sijoittaa suomalaisen kaunokirjallisuuden teoksia kulttuurikontekstiinsa.

Keskeiset sisällöt
- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä tekstin ilmestymisajan että nykyajan kontekstissa
- tyylin vaikutus tekstiin, kielenhuoltoa tyylin näkökulmasta
- saamenkielisiä teoksia, saamelaiskirjailijoiden teoksia tai suomalaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia saamelaisen kulttuurin näkökulmasta
- sana- ja ilmaisuvarannon kehittämistehtäviä
- kirjallisuusaiheisia kirjoitus- ja puhetehtäviä, esimerkiksi puheenvuoro, draama, essee

Aihekokonaisuudet

- Monilukutaito ja mediat: Saamenkieliseen median hyödyntäminen opetuksessa
- Teknologia ja yhteiskunta: Työskennellään digitaalisissa ympäristöissä

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi kirjallisuusaiheiset kirjoitus- ja puhetehtävät ja pohtivat tekstit. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

6. Nykykulttuuri ja kertomukset (ÄIPSM6)

Opiskelija oppii tarkastelemaan nykykulttuurin ilmiöitä erityisesti kertomusten ja kertomuksellisuuden näkökulmasta. Opiskelijan käsitys saamelaisesta ja suomalaisesta nykykulttuurista ja sen moninaisuudesta syvenee. Opiskelija syventää tietojaan vuorovaikutusetiikasta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy ajankohtaisiin teksteihin ja ilmiöihin
- tutustuu ajankohtaiseen saamenkieliseen mediaan
- syventää käsitystään kielen ja tekstien merkityksestä kulttuurissa
- syventää käsitystään kertomuksista kulttuurien keskeisenä ilmiönä ja kerronnan ja ilmaisun keinoista
- tuntee saamelaisen ja suomalaisen nykykirjallisuuden ja -kulttuurin keskeisiä teoksia ja teemoja
- oppii toimimaan eettisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt

- kieli ja tekstit kulttuurisina ilmiöinä ja identiteetin rakennusaineena
- ajankohtaisia kielen ja kulttuurin ilmiöitä, esimerkiksi sanaston uudistuminen, kielen elvytys ja kielen tulevaisuus
- kertomukset ja kertomuksellisuus saamelaisessa suullisessa perinteessä, kauno- ja tietokirjallisuudessa ja muussa kulttuurissa, erityisesti mediassa
- monimuotoisten tekstien ajankohtaiset lajit, esimerkiksi laululyriikka, teatteri, mediatekstit, elokuvat, pelit, kuvat
- saamelaisuus, nykykulttuuri ja identiteetti
- saamelaisasioiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinot ja toimijat
- puhe- ja kirjoitustehtäviä kurssin teemoista sekä kielenhuoltoa
- dialoginen vuorovaikutus ja vuorovaikutusetiikka

Aihekokonaisuudet

- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia töitä ovat esimerkiksi esseet, nykykulttuurin ilmiöistä tehtävät kirjalliset ja suulliset tuotokset. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄIPSM7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puhe- ja vuorovaikutustaitojaan ja niihin liittyviä tietojaan sekä kehittää kykyään ennakoida, mukauttaa ja arvioida viestintäänsä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puheyhteisöistä
- syventää käsitystään vuorovaikutussuhteiden rakentumisesta, ylläpitämisestä ja jännitteistä
- kehittää kykyään toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä rakentaa ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita
- kehittää viestintärohkeuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja eri näkökulmista.

Keskeiset sisällöt
- vuorovaikutustilanteiden ja vuorovaikutussuhteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- puhuttujen tekstien erittely, tulkinta, arviointi
- kielellinen ja ei-kielellinen viestintä
- arjen vuorovaikutustilanteet
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat sekä argumentointitaidot niissä
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelu
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä
- ajankohtaisten aiheiden hyödyntäminen

Arvioitavia töitä voivat olla keskustelut, neuvottelut, väittelyt, kokoukset, puheenvuorot ja puheet. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

8. Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄIPSM8)

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä
- varmentaa taitoaan valmistella sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä
- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia teemoja

- löytää itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun tuottamalla omaa tekstiä.

Keskeiset sisällöt
- kirjoitusprosessi, erityisesti tekstin muokkaaminen ja viimeistely palautteen perusteella sekä yhdessä kirjoittaminen, tekstien jakaminen
- tekstien ymmärrettävyyden, havainnollisuuden ja eheyden harjoittelua sekä kielenhuoltoa
- monipuoliseen ja monimuotoiseen aineistoon perustuva kirjoittaminen
- mediatekstien tuottamista ja analyysia

Aihekokonaisuudet
- Teknologia ja yhteiskunta
    - työskennellään digitaalisissa ympäristöissä
- Monilukutaito ja mediat
- opiskelu monipuolisissa opiskeluympäristöissä, opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen sekä yhteistyö esimerkiksi medioiden, kirjastojen sekä tutkimus- ja kulttuurilaitosten kanssa
- Monimuotoiset tekstit, kriittinen lukutaito, laaja tekstikäsitys. Media: mediakritiikki. esim. Yle Sápmi, Ávvir, Some

Arvioitavia töitä ovat erilaiset keskustelu- ja kirjoittamistehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

9. Lukutaitojen syventäminen (ÄIPSM9)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee. Opiskelija harjaantuu tuottamaan tekstien tulkintoja sekä puhuen että kirjoittaen.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- vahvistaa taitoaan lukea analyyttisesti, kriittisesti, eläytyvästi ja luovasti erilaisia tekstejä
- syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä, ominaisuuksista ja tekstilajeista
- varmentaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan sekä lukustrategioitaan
- syventää käsitystään tiedon- ja tieteenalojen kielistä ja puhetavoista.

Keskeiset sisällöt
- tekstitiedon ja -analyysin syventäminen, kielen, kirjallisuuden, kuvan ja median käsitteiden käyttö tekstien erittelyssä, tulkinnassa ja arvioinnissa
- tekstikokonaisuuksien lukeminen, esimerkiksi kaunokirjallisten tekstien ja tietotekstien lukeminen
- fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstien analysointia eri näkökulmista

Arvioitavia töitä ovat erilaiset kirjoittamis- ja tuottamistehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kaikki muutkin tehtävät, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely.

Koulukohtainen soveltava kurssi

10. Saamelainen kulttuuri teksteinä (ÄIPSM10)

Opiskelija keskittyy saamelaisen kulttuurin eri osa-alueisiin ja perustaitojen parantamiseen. Opiskelussa hyödynnetään tutkimuksellista otetta ja lähteisiin perehtymistä. Opiskelija voi vaikuttaa aihealueiden valintaan, joihin hän haluaa perehtyä. Kirjoittamisessa voidaan käyttää myös prosessikirjoittamista. Vaihtoehtoisesti opiskelija voi keskittyä luovaan kirjoittamiseen, jolloin hän voi tuottaa kaunokirjallisia tekstejä. Kurssi voidaan suorittaa osin itsenäisesti.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää kirjoittamisen prosessiluonteen ja vahvistaa asiakirjoittamisen taitoaan
- hioo kykyään suunnitella, rakentaa, muokata ja viimeistellä asiatekstejä
- hioo kielenhuollon taitojaan
- innostuu kirjoittamisesta harrastuksena ja ilmaisuvälineenä
- monipuolistaa kirjoitustaitojaan: hän oppii havainnollistamaan, elävöittämään ja värittämään tekstejään
- oppii antamaan ja vastaanottamaan palautetta

Keskeiset sisällöt
- monipuolisia kirjoittamisen harjoituksia
- luovan kirjoittamisen harjoituksia

Aihekokonaisuudet
- Hyvinvointi ja turvallisuus
- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- Monilukutaito ja mediat

Arvioitavia töitä ovat erilaiset asiakirjoittamisen ja luovan kirjoittamisen tehtävät. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä

5.4 Toinen kotimainen kieli

5.4.1 Ruotsi

Ruotsin kielen opetus syventää perusopetuksessa aloitettua kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä. Opiskelijoita ohjataan kehittämään ruotsin kielen taitoaan ja laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan. Ruotsin kielen opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen, jossa tekstillä tarkoitetaan sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Kieltenopetus edistää osaltaan opiskelijoiden monilukutaitoa.

Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia ruotsia ja käyttää taitoaan rohkeasti sekä tarjoaa mahdollisuuksia kokea oppimisen iloa. Opetus vahvistaa opiskelijoiden halua ja taitoa toimia ruotsinkielisissä ympäristöissä sekä Suomessa että Ruotsissa kuin muuallakin, missä se on mahdollista.

Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa hyödynnetään, ja opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä. Opetus antaa valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa ja syventää opiskelijoissa maailmankansalaisen taitoja.

Opiskelijoita rohkaistaan hankkimaan elinikäisiä kielenopiskelutaitoja tunnistamalla itselleen sopivia tapoja oppia ruotsin kieltä, arvioimalla oman oppimisensa edistymistä sekä näkemään kielitaito myös työelämätaitona. Kielten opiskelussa ja kielivalinnoissa vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoa kannustamalla ennakkoluulottomuuteen ja käsittelemällä monipuolisesti erilaisia aiheita.

Kieltenopetuksessa hyödynnetään tutkivaa oppimista käyttäen monipuolisia ja opiskelijalähtöisiä menetelmiä. Opiskelijoita ohjataan hakemaan, arvioimaan ja käsittelemään tietoa ruotsin kielellä, mahdollisesti myös muilla pohjoismaisilla kielillä. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään luontevasti opiskeluympäristöjen osana.

Kieltenopetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla kieltenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Opiskelijoille tarjotaan merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä. Aihekokonaisuudet, teemaopinnot ja muu oppiainerajat ylittävä opiskelu kannustavat opiskelijoita hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan.

Opetuksessa otetaan huomioon se, että opiskelijoiden eteneminen taitotasoilla tapahtuu eri tahdissa, mikä edellyttää tehtävien eriyttämistä tai muuta tukemista.

Ruotsin kielen opetuksen yhteiset tavoitteet

Ruotsin kielen eri oppimäärien opetuksen yhteisinä tavoitteina on, että opiskelija

- kehittyy ruotsin kielen käyttäjänä sekä toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa kansallisissa, pohjoismaisissa, eurooppalaisissa sekä globaaleissa kohtaamisissa, joissa ruotsin kielen hyödyntäminen on mahdollista
- ymmärtää ruotsin kielen merkityksen Suomen toisena kansalliskielenä
- rohkaistuu hyödyntämään ruotsin kieltä luovasti opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana
- vankentaa ruotsin kielen osaamistaan, kielitajuaan ja taitoaan soveltaa kielitietoa myös kielirajat ylittäen
- kehittyy tavoitteellisena kielten oppijana ja osaa soveltaa kieltenopiskelustrategioita
- ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen ja kielitaidon myötä kasvavat toimintamahdollisuudet
- osaa arvioida oman osaamisensa riittävyyttä jatko-opintojen näkökulmasta
- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmista.

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa opiskelemassaan oppimäärässä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon (liite 3) tasot alla olevan taulukon mukaisesti ja osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin taitotasoihin. Opiskelija asettaa omia tavoitteitaan, arvioi taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

Oppimäärä	Taito toimia vuoro-vaikutuksessa	Taito tulkita tekstejä	Taito tuottaa tekstejä
A-oppimäärä	B2.1	B2.1	B1.2
B1-oppimäärä	B1.1	B1.1	B1.1
B3-oppimäärä	A2.2	A2.2	A2.1
Äidinkielenomainen oppimäärä	B2.2	B2.2	B2.2

Arviointi

Ruotsin kielessä arviointi perustuu ruotsin kielen yhteisten tavoitteiden sekä oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kullakin kurssilla otetaan huomioon kurssikohtaiset painotukset sekä niihin läheisesti nivoutuvat ruotsin kielen yhteiset ja oppimääräkohtaiset tavoitteet. Kaikilla kursseilla annetaan monipuolisesti palautetta opiskelijan edistymisestä oppimisprosessin eri vaiheissa. Palautetta annetaan opiskelijan edistymisestä kielitaidon eri osa-alueilla sekä muissa tavoitteissa, kuten kielenopiskelutaidoissa ja valmiuksissa toimia kohdekielisissä ympäristöissä. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään itse- ja vertaisarviointia. Kaikilla kursseilla voidaan hyödyntää salkkutyöskentelyä, myös oppiainerajat ylittäen.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään Eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

A-oppimäärän syventävän kurssin 8, B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 ja äidinkielenomaisen oppimäärän syventävän kurssin 8 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kurssit arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluva suullisen kielitaidon koe arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Suullisen kielitaidon kokeesta annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

5.4.1.1 Ruotsi, B1-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B1.1 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen. Opiskelija suhtautuu positiivisesti ruotsin kieleen ja osaa käyttää sitä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. Hän on kiinnostunut eri Pohjoismaiden kulttuureista ja tietää, millaisia eroja esim. juhlissa saattaa olla. Opiskelija havaitsee suomenruotsin ja riikinruotsin eroja. Hän myös oppii erottamaan norjan, tanskan ja islannin kielet toisistaan.

Opiskelija ymmärtää sen hyödyn, joka hänelle muodostuu ruotsin kielen lukio-opiskelusta myöhemmin opinnoissa ja työelämässä sekä vapaa-ajalla matkustellessaan.

Pakolliset kurssit täytyy suorittaa järjestyksessä oppiaineen kumulatiivisen luonteen vuoksi. Ennen ensimmäisen pakollisen kurssin suorittamista opiskelija voi valita kurssin RUB19, jolla kerrataan perusasioita. Kurssit RUB18 ja RUB110 opiskelija voi valita opinto-ohjelmaansa itselleen sopivimpana ajankohtana. Syventäviä kursseja opiskelija voi valita vapaammin, esim. sen mukaan, aikooko kirjoittaa oppiaineen syksyllä vai keväällä.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Ensimmäisillä kursseilla painotetaan oikean ääntämisen merkitystä, jotta opiskelija pystyy paremmin ymmärtämään puhetta. Pohditaan myös suomenruotsin ja riikinruotsin välisiä eroja. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen (blogit, erilaiset hakemukset, uutiset jne.). Kursseilla 4–5 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain. Kursseilla käsiteltävät kielioppiasiat määräytyvät käytössä olevan oppikirjan mukaan.

Käytettävät työtavat ovat kurssien sisällöistä riippuen lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja suuremmassa ryhmässä. TVT:n käyttö eri tavoin otetaan huomioon työtavoissa (uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuotto, tiedonhaku, elokuvat, omien uutisklippien tekeminen jne.).

Ajankohtaisia kotimaan ja ulkomaiden asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla ruotsinkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla internetistä uutisia ruotsiksi. Jokaisella kurssilla seurataan myös kotipaikkakunnan ajankohtaisia tapahtumia.

Arviointi: Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Myös pari- ja vertaisarvioinnilla on tarkoitus saada palautetta opiskelussa onnistumisesta ja niillä on merkitystä kokonaisarvioinnissa. Kurssien arviointi voi perustua mm. sähköisiin kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen. Arviointiin vaikuttaa myös kaikenlainen aktiivisuus, kiinnostus, positiivisuus ja jatkuva näyttö, jota opiskelija osoittaa kurssin aikana. Pakolliset kurssit arvioidaan numeroasteikolla 4-10, valtakunnalliset syventävät kurssit numeroasteikolla 4-10 ja koulukohtaiset soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä S.

1. Minun ruotsini (RUB11)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan ruotsin kielen taidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita sekä analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja. Opiskelijat voivat kurssin alussa täyttää itsearviointilomakkeen ja/tai tehdä lähtötasotestin. Kurssilla asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Pohditaan ruotsin kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa sekä pohditaan, missä tilanteissa ruotsia pääsee käyttämään kotipaikkakunnalla. Kurssilla tutustutaan mahdollisuuksien mukaan esim. johonkin paikalliseen matkailuyritykseen tai vierail-

laan joissakin kohteissa pienissä ryhmissä/pareittain ja tehdään ruotsinkieliset lyhyet raportit. Syvennetään vapaamuotoisia ja tuttavallisia matkailuun ja arkeen liittyviä vuorovaikutustaitoja. Käsiteltävät aihepiirit liittyvät nuorten omiin kiinnostuksen kohteisiin sekä tarpeisiin käyttää kieltä erityisesti suullisissa viestintätilanteissa.

Aihekokonaisuuksista varsinkin Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, Monilukutaito ja mediat sekä Teknologia ja yhteiskunta ovat keskeisellä sijalla.

2. Hyvinvointi ja ihmissuhteet (RUB12)

Kurssilla harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia käyttäen ja niistä suoriutumiseen tarvittavia strategioita. Harjoitellaan taitoa toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Opiskelija pystyy viemään keskustelua eteenpäin, osaa muotoilla mielipiteitä ja selviää arkipäivään liittyvistä asioista ruotsin kielellä. Kurssilla pohditaan eri näkökulmista, mitä on hyvä elämä ja mikä merkitys hyvinvoinnilla ja ihmissuhteilla on ihmisen elämässä. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille. Opiskelijat voivat tehdä nettikyselyn valitsemalleen kohderyhmälle aiheesta "Mitä hyvinvointi on" ja raportoida tuloksista ryhmälle ruotsiksi. Yhteistyötä voidaan tehdä esim. terveystiedon opettajan kanssa. Tämän kurssin aihekokonaisuuksia ovat etenkin Hyvinvointi ja turvallisuus, Monilukutaito ja mediat sekä Teknologia ja yhteiskunta.

3. Kulttuuri ja mediat (RUB13)

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa ja erilaisten tekstilajien tulkitsemis- ja tuottamistaitoa eri medioita hyödyntäen. Tutustutaan suomenruotsalaisiin ja muihin pohjoismaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Kurssilla tehdään ryhmätöitä ja esityksiä eri Pohjoismaiden kulttuuri-ilmiöistä oppilaiden kiinnostuksen mukaan. Mietitään myös, miten pohjoismainen kulttuuri eroaa muista Euroopan kulttuureista. Oppiaineiden rajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä esim. musiikin tai kuvaamataidon opettajan kanssa. Kurssin ensisijaiset aihekokonaisuudet ovat Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä Monilukutaito ja mediat.

4. Monenlaiset elinympäristömme (RUB14)

Kurssilla kehitetään erilaisten tekstilajien tulkintaa ja tuottamista. Aihepiireinä ovat kulttuurisesti moninainen elinympäristö sekä yhteiskunnan ajankohtaiset ilmiöt, joita tarkastellaan ensisijaisesti nuorten näkökulmasta. Oppilaat osaavat kertoa oman kotipakkakuntansa kulttuurista ja pohtivat, miten erilaiset kulttuurit elävät rinnakkain. Opiskelija oppii miettimään elinympäristöään kestävän kehityksen näkökulmasta ja ottamaan kantaa ympäristöään koskeviin kysymyksiin ja nykyteknologiaan. Kurssilla opitaan tiivistämään tekstin sisältöä. Aihekokonaisuuksista etenkin Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä Monilukutaito ja media painottuvat tällä kurssilla.

5. Opiskelu- ja työelämää ruotsiksi (RUB15)

Kurssilla harjoitellaan työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitoja sekä pohditaan jatko-opintoja ja tulevaisuudensuunnitelmia. Tutkitaan mahdollisuuksia opiskella ja tehdä töitä ruotsin kielellä. Opetellaan tekemään työpaikkahakemus ruotsiksi sekä kirjoittamaan ansioluettelo/cv. Opiskelija pystyy selviytymään työ-

paikkahaastattelusta ruotsiksi. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua pohjoismaiseen ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön. Laajennetaan opiskelijan ajatusmaailmaa globaaleihin teemoihin tutustumalla verkkolehtien tarjoamiin ajankohtaisiin ja kurssin aiheisiin liittyviin artikkeleihin. Opiskelijat pohtivat, millaisia työpaikkoja omalla kotipaikkakunnalla on tarjota. Tämän kurssin keskeisiä aihekokonaisuuksia ovat Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä Monilukutaito ja mediat.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää ruotsin kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tulkitsemista ja tuottamista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kursseihin voidaan integroida muihin opintoihin liittyvä kirjallinen tai suullinen ruotsinkielinen osuus tai kokonaisuus. Kielioppiasioita kerrataan runsaasti painottaen opiskelijoille hankalia rakenteita.

6. Viesti ja vaikuta puhuen (RUB16)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Opiskelijat pystyvät hoitamaan asioita esim. puhelimitse ja osaavat viedä keskustelua eteenpäin luontevasti. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä sekä keskustelufraaseja ja niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Rohkaistaan opiskelijaa vapaaseen itsensä ilmaisemiseen opiskeltavalla kielellä virheitä pelkäämättä ja argumentoinnin suuntaan yhä enemmän kannustaen.

Opitaan kertomaan kotipaikkakunnasta, omasta koulusta ja tekemään uutisvideo oman paikkakunnan tapahtumista. Harjoitellaan lyhyen puheen pitämistä. Voidaan tehdä yhteisiä projekteja muiden kieltenopettajien kanssa esim. kansainvälisen kahvilan muodossa.

7. Kestävä elämätapa (RUB17)

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet. Kurssilla opiskelijat miettivät, miten itse voivat toimia kestävän kehityksen puolesta ja mitä merkityksiä heidän omilla valinnoillaan on. Kurssilla on mahdollista tehdä ryhmätöinä "vanhasta uutta" opiskelijoiden omiin ideoihin perustuen, esim. "takista laukuksi". Luokassa voi olla kierrätysnurkka, johon opiskelijat voivat tuoda itselleen tarpeettomia tavaroita, joita eivät kuitenkaan halua heittää pois. Asioita pohditaan niin kirjallisesti kuin suullisestikin. Opiskelijalle annetaan mahdollisuus tutkia jotakin ilmiötä syvällisemmin kiinnostuksensa mukaan ja siitä hän voi tehdä referaatin tai kuvallisen esityksen.

Kerrataan tekstin tiivistämistaitoja. Kerrataan myös kielioppiasioita opiskelijalähtöisesti.

Koulukohtaiset soveltavat kurssit

Kursseilla harjoitellaan joko perustaitojen kertaamista tai vahvistetaan jo opittuja taitoja ja valmistaudutaan ylioppilaskokeisiin.

8. Kirjoittamisen kurssi (RUB18)

Kurssilla kirjoitetaan erilaisia tekstejä: sähköposteja, blogikirjoituksia, puheita, mielipidekirjoituksia, reklamaatioita, työpaikkahakemuksia jne. Opiskelijalle selvennetään tuttavallisen ja muodollisen kirjoittamisen ero. Opiskelija pystyy tiivistämään ajatuksiaan ja kirjoittamaan asiasta oleellisen. Teksteissä painotetaan selkeyttä ja ymmärrettävyyttä, edistyneempiä opiskelijoita ohjataan käyttämään monipuolisia ja hankaliakin rakenteita. Tavoitteena ei kuitenkaan ole idiomeilla ja rakenteilla kikkailu, vaan luonnollinen ja tilanteeseen sopiva kielenkäyttö. Sanakirjojen kriittinen käyttö kirjoittamisen apuvälineenä kerrataan. Lisäksi käydään läpi niitä asioita, jotka yo-kirjoituksissa voidaan katsoa kohottaviksi tekijöiksi (esim. adjektiivien monipuolinen käyttö, superlatiivi ja vahvikesanat, kohtelias kysyminen epäsuorilla kysymyslauseilla, infinitiivirakenteet jne.).

9. Aloituskurssi ykkösille (RUB19)

Ennen lukioon tuloa oppilaat voivat tehdä lähtötasotestin (esim. peruskielioppi, lyhyt kirjoitustehtävä ja lyhyt luetunymmärtäminen), jonka tuloksen perusteella oppilas ja opettaja keskustelevat yhdessä niveltävän kurssin tarpeellisuudesta. Päätöksen RUB19 -kurssin valitsemisesta tekee kuitenkin oppilas itse. Kurssilla harjoitellaan opiskelijoille hankalia asioita, vahvistetaan oikeaa ääntämistä ja rohkaistaan opiskelijoita käyttämään kieltä erilaisissa arkipäivän keskustelutilanteissa.

10. Kertauskurssi abeille (RUB110)

Kurssi on tarkoitettu valmistautumiseen ja kertaamiseen yo-kirjoituksia varten. Aiempia yo-kirjoituksia sekä sähköisiä tehtäviä hyväksikäyttäen harjoitellaan kaikkia tehtävätyyppejä ja hiotaan kielen kaikkia osa-alueita. Opiskelijoiden toiveet huomioidaan ja keskitytään vaikeuksia tuottaneisiin rakenteisiin. Sanasto laajenee, kieliopin hallinta paranee sekä kuullun ymmärtämistaidot ja kirjoittaminen vahvistuvat. Kurssille voivat tulla myös sellaiset oppilaat, joilla on puutteita aiemmissa kurssisuorituksissa tai jotka haluavat korottaa jonkin pakollisen kurssin arvosanaa. Heille tehdään oma opintosuunnitelma.

Itsenäinen opiskelu

Kurssin opiskeleminen itsenäisesti eli tenttimällä vaatii opiskelijalta paljon enemmän kuin normaaliopetukseen osallistuminen eikä siksi ole suositeltavaa. Vain erityistapauksessa tenttiminen voidaan sallia, mutta siitä on sovittava opettajan kanssa etukäteen. Pakollisista kursseista voi suorittaa yhden itsenäisesti, ei kuitenkaan ensimmäistä kurssia (RUB11). Mikäli opiskelijan kirjallisen tuottamisen taito on hyvä, voi hän suorittaa kurssin RUB18 itsenäisesti. Kaikki muut kurssit vaativat läsnäolon tunneilla eikä itsenäinen suorittaminen ole mahdollista.

Itsenäisesti tenttiessä suullinen kielitaito jää vaille minkäänlaista harjoittelua, mikä ei sovi kielten opiskeluun, jossa kommunikatiivisuus on tärkeää. Siksi kurssia 6 ei voi tenttiä lainkaan.

Itsenäiseen opiskeluun liittyy laajan raportin tekeminen, oppikirjan/oppimateriaalin opiskelu tehtävineen, kirjoitelmien tekeminen sekä kurssikoe. Kaikki kirjalliset tuotokset on palautettava opettajalle joko viikkoa ennen kurssikoetta, jolloin opiskelija varmistaa tenttimisen alussa sovittuun kurssikokeeseen pääsyn tai vaihtoehtoisesti tehtäviä voi palauttaa esim. viikoittain.

Jos opiskelija saa tentitystä kurssista hylätyn arvosanan, hän voi uusia sen kaksi kertaa. Jos tulos on hylätty, on opiskelijan osallistuttava kurssiin normaaliopetuksessa.

5.5 Vieraat kielet

Kieltenopetus syventää perusopetuksessa aloitettua kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä. Opiskelijoita ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan ja laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan. Kielten opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen, jossa tekstillä tarkoitetaan sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Kieltenopetus edistää osaltaan opiskelijoiden monilukutaitoa.

Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti sekä tarjoaa mahdollisuuksia kokea oppimisen iloa. Opetus vahvistaa opiskelijoiden halua ja taitoa toimia kulttuurisesti, kansainvälisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa hyödynnetään, ja opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä. Opetus antaa valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa ja syventää opiskelijoiden maailmankansalaisen taitoja.

Opiskelijoita rohkaistaan hankkimaan elinikäisiä kielenopiskelutaitoja tunnistamalla itselleen sopivia tapoja oppia kieliä, arvioimalla oman oppimisensa edistymistä sekä näkemään kielitaito myös työelämätaitona. Kielten opiskelussa ja kielivalinnoissa vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoa kannustamalla ennakkoluulottomuuteen ja käsittelemällä monipuolisesti erilaisia aiheita.

Kieltenopetuksessa hyödynnetään tutkivaa oppimista käyttäen monipuolisia ja opiskelijalähtöisiä menetelmiä. Opiskelijoita ohjataan hakemaan, arvioimaan ja käsittelemään tietoa osaamillaan kielillä. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään luontevasti opiskeluympäristöjen osana.

Kieltenopetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla kieltenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Opiskelijoille tarjotaan merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä. Aihekokonaisuudet, teemaopinnot ja muu oppiainerajat ylittävä opiskelu kannustavat opiskelijoita hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan.

Opetuksessa otetaan huomioon se, että opiskelijoiden eteneminen taitotasoilla tapahtuu eri tahdissa, mikä edellyttää tehtävien eriyttämistä tai muuta tukemista.

Vieraiden kielten opetuksen yhteiset tavoitteet

Vieraiden kielten eri oppimäärien opetuksen yhteisenä tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu hyödyntämään kielitaitoaan luovasti opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana
- vankentaa kohdekielen osaamistaan, kielitajuaan ja taitoaan soveltaa kielitietoa myös kielirajat ylittäen
- kehittyy tavoitteellisena kielten oppijana ja osaa soveltaa kieltenopiskelustrategioita
- ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen ja kielitaidon myötä kasvavat toimintamahdollisuudet
- osaa arvioida omaa osaamistaan sekä suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten jatkoopintojen, työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmasta.

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri kielissä tai oppimäärissä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon (liite 3) tasot alla olevan taulukon mukaisesti ja osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin taitotasoihin. Opiskelija asettaa omia tavoitteitaan, arvioi taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

Kieli ja oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa	Taito tulkita tekstejä	Taito tuottaa tekstejä
Englanti A	B2.1	B2.1	B2.1
Muut kielet A	B1.2	B1.2	B1.2
Englanti B1	B1.2	B1.2	B1.2
Muut kielet B1	B1.1	B1.1	B1.1
Englanti B2	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet B2	A2.2	A2.2	A2.2
Englanti B3	B1.1	B1.1	A2.2
Aasian ja Afrikan kielet B3	A2.1	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)
Muut kielet B3	A2.1	A2.1	A2.1

Arviointi

Vieraissa kielissä arviointi perustuu vieraiden kielten yhteisten tavoitteiden sekä kieli- ja oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kullakin kurssilla otetaan huomioon kurssikohtaiset painotukset sekä niihin läheisesti nivoutuvat vieraiden kielten yhteiset ja oppimääräkohtaiset tavoitteet. Kaikilla kursseilla annetaan monipuolisesti palautetta opiskelijan edistymisestä oppimisprosessin eri vaiheissa. Palautetta annetaan opiskelijan edistymisestä kielitaidon eri osa-alueilla sekä muissa tavoitteissa, kuten kielenopiskelutaidoissa ja valmiuksissa toimia kohdekielisissä ympäristöissä. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään itse- ja vertaisarviointia. Kaikilla kursseilla voidaan hyödyntää salkkutyöskentelyä, myös oppiainerajat ylittäen.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin Eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen

edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

A-oppimäärän syventävän kurssin 8 ja B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kurssit arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluva suullisen kielitaidon koe arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Suullisen kielitaidon kokeesta annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

Oppimäärän vaihtaminen

Opiskelijan on tarkoituksenmukaista jatkaa aloittamansa oppimäärän opintoja pitkäjänteisesti. Oppimäärää vaihdettaessa vieraassa kielessä pidemmästä oppimäärästä lyhyempään kursseja luetaan hyväksi latinan kieltä lukuun ottamatta seuraavasti:

Kurssit	A-oppimäärä		B1-oppimäärä		B2-oppimäärä		B3-oppimäärä
Kurssi	1	→	1	→	1	→	3
Kurssi	2	→	2	→	3	→	5
Kurssi	3	→	3	→	4	→	6
Kurssi	4	→	4	→	2	→	4
Kurssi	6	→	5	→	5	→	7
Kurssi	7	→	7	→	6	→	8
Kurssi	8	→	6				

Muut pidemmän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyemmän oppimäärän syventäviä tai soveltavia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, hänelle tulee järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä lyhyemmästä pitempään oppimäärään voidaan opiskelijalta edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen. Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseessä olevat kurssit voidaan lukea opiskelijan varsinaisen oppimäärän syventäviksi tai soveltaviksi kursseiksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Kurssit

Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi RAB32 tarkoittaa ranskan kielen B3-oppimäärän kurssia numero 2. Vieraista kielistä käytetään seuraavia koodeja:

EN = englannin kieli
LA = latinan kieli
RA = ranskan kieli
SM = saamen kieli
SA = saksan kieli
VE = venäjän kieli
IA = italian kieli
EA = espanjan kieli
PO = portugalin kieli
KI = kiinan kieli
JP = japanin kieli
KX = muu kieli

5.5.1 Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Englannin kielen A-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyy englannin kielen käyttäjänä sekä toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- ymmärtää englannin kielen merkityksen ja roolin kansainvälisen kommunikaation kielenä
- osaa arvioida oman osaamisensa riittävyyttä jatko-opintojen näkökulmasta
- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmista
- saa kokemuksia laajempien englanninkielisten tekstien lukemisesta, tulkitsemisesta ja käsittelystä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B2.1 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain.

Kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä 1 – 8. Koulukohtainen soveltava kurssi ENA9-kurssi on tarkoitettu suoritettavaksi ennen ylioppilastutkinnon kokeeseen osallistumista. Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin 4 – 10. Koulukohtaiset soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä. Arvioinnissa hyödynnetään opettajan tekemän arvioinnin lisäksi opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointia.

1. Englannin kieli ja maailmani (ENA1)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan kielitaidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita, analysoidaan ja arvioidaan omia kieltenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita englannin opiskelulle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Kurssilla pohditaan maailman kielellistä monimuotoisuutta, englannin kieltä globaalina ilmiönä sekä kielitaitoa välineenä kasvattaa kulttuurista osaamista. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, nuoren elämänpiiriin ja kielenkäyttötarpeisiin.

Paikallisuus huomioidaan esimerkiksi harjoittelemalla tien neuvomista kyläkartan avulla ja käsittelemällä lappilaisia ilmiöitä. Ajankohtaisia aiheita käsitellään seuraamalla eri uutistoimistojen sivustoja netissä. Käytettäviä työtapoja ovat muun muassa lukeminen, kuunteleminen, puhuminen ja kirjoittaminen yksin, parin kanssa ja ryhmissä. TVT:tä hyödynnetään monipuolisesti soveltuvin osin. Arvioitavia tehtäviä ovat mm. epäsäännöllisten verbien kokeet, erilaiset kirjoitustehtävät, kirjallinen kurssikoe, joka sisältää kuullunymmärtämisosion joko sähköisesti tai perinteisesti toteutettuna. Aihekokonaisuuksista Kulttuurien tuntemus

ja kansainvälisyys, Monilukutaito ja mediat sekä Teknologia ja yhteiskunta tulevat luontevasti käsiteltyä kurssin teemojen yhteydessä. Kurssin aikana tutustutaan monipuolisesti erilaisiin opiskelutekniikoihin, opetellaan käyttämään tieto- ja viestintätekniikkaa opiskelun apuna sekä käytetään sähköisiä oppimateriaaleja mahdollisuuksien mukaan. Ainerajat ylittävä yhteistyö on mahdollista esim. koeviikolla järjestettävän kulttuuri- ja kielikahvilan puitteissa.

2. Ihminen verkostoissa (ENA2)

Kurssilla harjoitellaan toimintaa kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa eri viestintäkanavia käyttäen, myös kansainvälisessä kontekstissa. Syvennetään taitoa toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä sekä käydä merkitysneuvotteluja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa. Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation merkitystä vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Paikallisuus huomioidaan mm. tutustumalla omaan kouluterveydenhuoltoon ja paikkakunnan hyvinvointipalvelujen tarjontaan, esim. tekemällä eri alojen asiantuntijahaastatteluja englanniksi ja esittämällä omat haastattelut muulle ryhmälle. Ajankohtaisuus toteutuu seuraamalla eri uutistoimistojen sivustoja netissä. Kurssilla käytettäviä työtapoja ovat esim. haastattelut, uutisten seuraaminen, draamaharjoitukset. TVT:ä hyödynnetään monipuolisesti mahdollisuuksien mukaan. Arvioitavia suorituksia ovat mm. sanakokeet, kirjoitustehtävät, suullinen esitelmä, kurssikoe. Painotuksena kurssilla on vuorovaikutus sekä kasvokkain että mahdollisesti etäyhteyksissä. Aihekokonaisuudet Hyvinvointi ja turvallisuus, Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä Teknologia ja yhteiskunta liittyvät olennaisesti kurssin teemoihin. Ainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä esim. terveystiedon opettajan kanssa.

3. Kulttuuri-ilmiöitä (ENA3)

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään opiskelijoiden monilukutaitoa. Kurssilla tehdään eri tekstilajien tuotoksia painottaen tekstilajille ominaista kielellistä tarkkuutta. Aihepiireinä ovat erilaiset kulttuuriset ilmiöt, englanninkieliset mediat sekä luova toiminta.

Paikallisuus voidaan yhdistää kurssin teemaan esim. laatimalla arvostelu paikallisesta taidenäyttelystä, konsertista tai kirjasta. Ajankohtaisuus toteutuu seuraamalla eri uutistoimistojen englanninkielisiä sivustoja netissä. Kurssilla laaditaan kirjallinen portfolio erillisten ohjeiden mukaisesti. Esimerkiksi blogitekstit, twiittaukset, muu someviestintä, videot, runot, laululyriikat, kirjeet, puheet, kuvat jne. ovat “tekstejä”, joita oppilaat tuottavat tai analysoivat. Digitaalisen portfolion laatimisessa tarvitaan monipuolisia tvt-taitoja ja monilukutaitoa: tekstin- ja kuvankäsittely, esitystyökalut, miellekartat, lähdekritiikki tiedonhaussa jne. Arvioitavia suorituksia ovat sanakokeet, portfolio ja kurssikoe. Painotuksena on kirjoitustaidon monipuolinen kehittäminen. Aihekokonaisuudet Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys ja Monilukutaito ja mediat liittyvät kurssin teemoihin. Ainerajat ylittävä yhteistyö voisi toteutua mm. kuvaamataidon ja musiikin kanssa.

4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (ENA4)

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta englannin kielellä. Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisista ilmiöistä käytäviin keskusteluihin erityisesti ak-

tiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Pohditaan yksilöiden ja yhteisöjen vastuita ja toimintamahdollisuuksia, kuten ihmisoikeuskysymyksiä ja vaikuttamismahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnassa.

Ajankohtaisuus toteutuu mm. seuraamalla eri uutistoimistojen sivustoja netissä. Harjoitellaan puheen kirjoittamista ja pitämistä. TVT:tä hyödynnetään monipuolisesti sekä tiedon haussa että tuottamisessa. Arvioitavia suorituksia ovat mm. sanakokeet ja kurssikoe. Aihekokonaisuudet: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu, Monilukutaito ja mediat.

5. Tiede ja tulevaisuus (ENA5)

Kurssilla syvennetään tekstin tulkinnan ja tuottamisen sekä tiedonhankinnan taitoja hakemalla tietoa opiskelijoita kiinnostavista tiedon- ja tieteenaloista. Harjaannutaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteeseen perustuvia näkökantoja. Pohditaan erilaisia tulevaisuudenvisioita erityisesti teknologian ja digitalisaation näkökulmista sekä englannin kielen asemaa kansainvälisenä tieteen ja teknologian kielenä. Aihepiirit nousevat eri tiedon- ja tieteenaloista.

Ajankohtaisuus toteutuu seuraamalla monipuolisesti erilaisia englanninkielisiä uutiskanavia netissä. TVT:n käyttö on mahdollisimman monipuolista erilaisten sovellusten hyödyntämistä sekä tiedon haussa että tuottamisessa. Arvioitavia suorituksia ovat mm. sanakokeet ja kurssikoe. Aihekokonaisuus Teknologia ja yhteiskunta liittyy luontevasti kurssin aiheisiin.

6. Opiskelu, työ ja toimeentulo (ENA6)

Kurssilla syvennetään käsitystä kielitaidosta työelämätaitona ja sosiaalisena pääomana. Tutustutaan tekstilajeihin, joita opiskelijat kohtaavat mahdollisissa jatko-opinnoissa tai työelämässä. Pohditaan jatko-opinto- tai urasuunnitelmia ja työntekoa myös kansainvälisessä kontekstissa. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren elämänpiiriin, sekä laajempia talouden ilmiöitä.

Kurssin aikana harjoitellaan englanninkielisen ansioluettelon tekemistä, työhakemusten kirjoittamista sekä työhaastatteluissa tarvittavia suullisen kielitaidon osa-alueita. Voidaan kutsua paikallisia eri alojen henkilöitä kertomaan omasta urapolustaan. Seurataan eri uutistoimistojen sivustoja netissä. TVT:n käyttö on mahdollisimman monipuolista erilaisten sovellusten hyödyntämistä sekä tiedon haussa että tuottamisessa. Arvioitavia suorituksia ovat mm. sanakokeet ja kurssikoe. Kurssiin liittyvät aihekokonaisuudet ovat Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää englannin kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tulkitsemista ja tuottamista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kursseihin voidaan integroida muihin opintoihin liittyvä laajahko kirjallinen tai suullinen englanninkielinen osuus tai kokonaisuus.

7. Kestävä elämäntapa (ENA7)

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa englantia erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla analysoidaan tai tuotetaan eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän

pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

Ajankohtaisuus toteutuu seuraamalla eri uutistoimistojen sivustoja netissä. TVT:n käyttö on mahdollisimman monipuolista erilaisten sovellusten hyödyntämistä sekä tiedon haussa että tuottamisessa. Arvioitavia suorituksia ovat mm. sanakokeet ja kurssikoe sekä kirjoitustehtävät. Aihekokonaisuudet Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu nivoutuvat luontevasti kurssin aiheisiin.

8. Viesti ja vaikuta puhuen (ENA8)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

Kurssin lopuksi suoritetaan valtakunnallisen suullisen kielitaidon koe, josta opiskelija saa erillisen todistuksen päättötodistuksen yhteydessä. Paikallisuus toteutuu mm. pitämällä koulun opastuskierros englanniksi. Ajankohtaisuus nivoutuu kurssin sisältöön ajankohtaisista aiheista tehtyjen suullisten esitysten yhteydessä. TVT:n käyttö on mahdollisimman monipuolista erilaisten sovellusten hyödyntämistä sekä tiedon haussa että tuottamisessa.

Arvioitavia suorituksia ovat esimerkiksi tunnilla pidetyt esitelmät, opastukset, puheet sekä suullinen koe.

Koulukohtaiset soveltavat kurssit

Ivalon lukiossa tarjotaan lisäksi soveltavat koulukohtaiset kurssit ENA9 ja ENA10. Koulukohtaiset soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä S.

9. Kertauskurssi (ENA9)

Valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin tekemällä aikaisempien vuosien yo-tehtäviä ja harjoittelemalla sähköisiä kokeita, kertaamalla rakenteita ja sanastoa, sekä kirjoittamalla erilaisia kirjoitelmia. Luetaan ja kuunnellaan myös ajankohtaisia asioita englannin kielellä. TVT:ä hyödynnetään monipuolisesti. Arvioitavia suorituksia ovat yo-koeharjoitukset, kirjoitustehtävät ja kurssikoe.

10. Kirjoituskurssi (ENA10)

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan kirjoitustaitoja. Kurssilla kirjoitetaan erilaisia tekstejä kuten sähköpostiviestejä, blogitekstejä, kirjeitä, puheita, dialogeja, kuvailevia tekstejä, argumentatiivisia tekstejä, mielipidekirjoituksia jne. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan selkeästi ja ymmärrettävästi englannin kielellä. Edistyneempiä opiskelijoita ohjataan käyttämään monipuolisempia ja vaativampia rakenteita. Kurssin sisältö ja suoritettavat kirjoitustehtävät valitaan yhdessä opiskelijan kanssa ja valinnassa otetaan huomioon opiskelijan yksilöllinen taitotaso. Kurssi suoritetaan itsenäisesti.

5.5.2 Vieraat kielet, ranska, A-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Ranskan kielen A2-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyy ranskan kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B1.2 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

On suositeltavaa suorittaa kurssit numerojärjestyksessä. Tarvittaessa suoritusjärjestystä voidaan kuitenkin muuttaa. Kurssit voidaan suorittaa myös itsenäisellä opiskelulla, mutta asiasta on sovittava erikseen opettajan kanssa. Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroarvostelulla 4-10 kurssisuoritusten pohjalta. Arvioinnissa huomioidaan mm. sanakokeet, kurssikokeet tai esitelmät. Käytetään myös itse- ja vertaisarviointia.

Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta erityyppisillä kirjallisilla töillä, ryhmä- ja paritöillä sekä suullisilla harjoituksilla ja esitelmillä. Painotukset työtavoissa voivat vaihdella kursseittain. Kursseilla käytetään monipuolisia ja vaihtelevia opetus- ja työtapoja hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa kuten pilvipalveluja ja sähköisiä oppimisalustoja.

1. Kieli ja maailmani (RAA1)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan ranskankielen taidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita sekä analysoidaan ja arvioidaan omia kieltenopiskelutaitoja. Asetetaan tavoitteita ranskankielen opiskelulle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Voidaan tutustua autenttisiin ranskankielisiin kielenkäyttöympäristöihin. Kurssilla pohditaan maailman kielellistä monimuotoisuutta ja kielitaitoa välineenä kasvattaa kulttuurista osaamista. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, nuoren elämänpiiriin ja paikallisiin kielenkäyttötarpeisiin esim. turismi Lapissa. Aihekokonaisuuksista painottuvat kulttuurinen tuntemus ja kansainvälisyys sekä monilukutaito ja mediat.

2. Ihminen verkostoissa (RAA2)

Kurssilla harjoitellaan toimintaa kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa eri viestintäkanavia käyttäen, mahdollisesti myös kansainvälisessä kontekstissa. Syvennetään taitoa toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Harjoitellaan mielipiteiden ilmai-

sua sekä neuvottelutaitoja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa. Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille. Aihekokonaisuuksista painottuvat teknologia ja yhteiskunta sekä hyvinvointi ja turvallisuus.

3. Kulttuuri-ilmiöitä (RAA3)

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään monilukutaitoa. Kurssilla tehdään eri tekstilajien tuotoksia painottaen tekstilajille ominaista kielellistä tarkkuutta. Aihepiireinä ovat erilaiset kulttuuriset ilmiöt (kuten kuvataide, kirjallisuus ja elokuvat), ranskankieliset mediat sekä luova toiminta. Voidaan pohtia myös ranskalaisen ja lappilaisen kulttuurin kohtaamisia ja haasteita. Kurssilla tehdään yksi isompi kirjallinen työ ja yksi suullinen esitelmä. Aihekokonaisuuksista painottuvat kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (RAA4)

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta ranskankielellä. Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisista ilmiöistä käytäviin keskusteluihin erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Pohditaan yksilöiden ja yhteisöjen vastuita ja toimintamahdollisuuksia, kuten ihmisoikeuskysymyksiä ja vaikuttamismahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnassa. Voidaan pohtia myös erityisesti Lappia koskevia ilmiöitä. Aihekokonaisuuksista painottuvat teknologia ja yhteiskunta.

5. Tiede ja tulevaisuus (RAA5)

Kurssilla syvennetään tekstin tulkinnan ja tuottamisen sekä tiedonhankinnan taitoja hakemalla tietoa opiskelijoita kiinnostavista tiedon- ja tieteenaloista. Harjoitellaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteeseen perustuvia näkökantoja. Pohditaan erilaisia tulevaisuudenvisioita erityisesti teknologian ja digitalisaation näkökulmasta. Aihepiirit nousevat ajankohtaisista eri tiedon- ja tieteenaloista. Aihekokonaisuuksista painottuvat teknologia ja yhteiskunta sekä kestävä elämäntapa ja globaali vastuu.

6. Opiskelu, työ ja toimeentulo (RAA6)

Kurssilla syvennetään käsitystä kielitaidosta työelämätaitona ja sosiaalisena pääomana. Tutustutaan tekstilajeihin, joita opiskelijat kohtaavat mahdollisissa jatko-opinnoissa tai työelämässä. Pohditaan jatko-opinto- tai urasuunnitelmia ja työntekoa myös kansainvälisessä kontekstissa. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren elämänpiiriin, sekä laajempia talouden ilmiöitä. Aihekokonaisuuksista painottuvat aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää ranskan kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tulkitsemista ja tuottamista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kursseihin voidaan integroida muihin opintoihin liittyvä laajahko kirjallinen tai suullinen kohdekielinen osuus tai kokonaisuus. Kurssit arvioidaan numeroarvostelulla 4-10. Kurssia 8 ei voi suorittaa itsenäisesti.

7. Kestävä elämäntapa (RAA7)

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa ranskan kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet, kiinnostuksen kohteet ja lappilainen kulttuuri. Aihekokonaisuuksista painottuvat kestävä elämäntapa ja globaali vastuu.

8. Viesti ja vaikuta puhuen (RAA8)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa ranskan kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihekokonaisuuksista painottuvat aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä.

5.5.3 Vieraat kielet, espanja, B2- ja B3-oppimäärät

Opetuksen tavoitteet

Vieraan kielen B3-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy espanjan kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.1 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Vieraan kielen B2-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy espanjan kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.2 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Espanjaa B2-oppimäärän mukaisesti opiskelevat voivat tulla kertaamaan jo opittuja asioita B3-oppimäärän kahdella ensimmäiselle kurssille. EAB31- ja EAB32-kursseja tarjotaan soveltavina koulukohtaisina kursseina B2-kielen opiskelijoille (EAB211, EAB212). Arvostelu suoritusmerkillä S. Varsinaiset B2-opinnot alkavat kuitenkin B3-oppimäärän kurssista 3. Kurssit suositellaan suoritettaviksi numerojärjestyksessä.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla mm. ryhmä- ja paritöinä. Keskeistä on kehittää jokapäi-

väisen viestinnän perusvalmiuksia. Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin ja tehdään erityyppisiä kirjallisia töitä. Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa eri kursseilla. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerrataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen.

On suositeltavaa suorittaa kurssit numerojärjestyksessä. Tarvittaessa suoritusjärjestystä voidaan kuitenkin muuttaa. Kurssit voidaan suorittaa myös itsenäisellä opiskelulla, mutta asiasta on sovittava erikseen opettajan kanssa. Valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroarvostelulla 4-10. Koulukohtaiset soveltavat kurssit arvostellaan suoritusmerkinnällä S. Arviointi tehdään kurssisuoritusten pohjalta, jossa huomioidaan mm. sanakokeet, kurssikokeet tai esitelmät. Kurssiarvioinnissa käytetään myös itse- ja vertaisarviointia. Kursseilla käytetään monipuolisia ja vaihtelevia opetus- ja työtapoja hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa kuten pilvipalveluja ja sähköisiä oppimisalustoja.

1. Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (EAB31, EAB211)

Kurssilla tutustutaan espanjan kielen asemaan maailmassa ja hahmotetaan uuden kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskelemiin tai osaamiin kieliin. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa (kuten tervehtiminen, hyvästely, esittäytyminen ja kaupassa asiointi) ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmauksia. Aihekokonaisuuksista painottuvat kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

2. Matkalla maailmassa (EAB32, EAB212)

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa matkustamiseen liittyvissä sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa. Näkökulmana voi olla myös Lappi turistien kokemana. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä. Aihekokonaisuuksista painottuvat kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

3. Elämän tärkeitä asioita (EAB33, EAB21)

Kurssilla pohditaan espanjan kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Kartoitetaan opiskelijan espanjan kielen osaamista, analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Monipuolistetaan vuorovaikutustaitoja eri viestintäkanavia käyttäen. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, ihmissuhteisiin ja verkostoihin, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin. Aihekokonaisuuksista painottuvat hyvinvointi ja turvallisuus.

4. Monenlaista elämää (EAB34, EAB22)

Kurssilla kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin vuorovaikutuksessa. Harjoitellaan pienimuotoista kirjallista viestintää. Kurssin aihepiirit käsittelevät viestintää kulttuurien välisissä kohtaamisissa Suomessa ja ulkomailla painottaen lappilaista näkökulmaa. Aihekokonaisuuksista painottuvat kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

5. Hyvinvointi ja huolenpito (EAB35, EAB23)

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille. Aihekokonaisuuksista painottuvat hyvinvointi ja turvallisuus sekä teknologia ja yhteiskunta.

6. Kulttuuri ja mediat (EAB36, EAB24)

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa. Tutustutaan espanjankielisen kielialueen tai -alueiden kulttuuriilmiöihin ja medioihin ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Opiskelijat laativat lyhyen kirjallisen tai suullisen esitelmän valitsemastaan kulttuuriaiheesta esim. elokuva, musiikki tai kirjallisuus. Aihekokonaisuuksista painottuvat kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä monilukutaito ja mediat.

7. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (EAB37, EAB25)

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Pohditaan espanjan merkitystä jatko-opinnoissa ja työelämässä. Tutustutaan opiskelumahdollisuuksiin espanjankielisellä kielialueella. Aihekokonaisuuksista painottuvat aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä.

8. Yhteinen maapallomme (EAB38, EAB26)

Kurssilla jatketaan keskusteluharjoituksia ja kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Aihepiirit nousevat lappilaisesta luonnosta, erilaisista asuinympäristöistä sekä kestävästä elämäntavasta. Aihekokonaisuuksista painottuvat kestävä elämäntapa ja globaali vastuu.

B2- oppimäärän muut valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Kansainvälinen toiminta (EAB27)

Kurssilla hyödynnetään kielitaitoa ja vahvistetaan kulttuurista ymmärrystä tutustumalla tai osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön, vapaaehtoistyöhön tai työelämään tarvittaessa etäyhteyksiä hyödyntäen. Kielelliset tavoitteet määrittyvät toiminnan perusteella. Mahdollisesta osallistumisesta kansainväliseen toimintaan opiskelijat raportoivat yhdessä sovittavalla tavalla. Aihekokonaisuuksista painottuvat teknologia ja yhteiskunta sekä kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

8. Viesti puhuen ja kirjoittaen (EAB28)

Kurssilla vankennetaan tuottamistaitoja, joita tarvitaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa. Kerrataan aiemmin käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kurssilla kerrataan erilaisia kielenkäyttötilanteisiin liittyviä strategioi-

ta ja opiskelijoita rohkaistaan käyttämään espanjan kieltä erilaisissa suullisissa ja kirjallisissa viestintätilanteissa. Aihekokonaisuuksista painottuvat kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä monilukutaito ja mediat.

Koulukohtaiset soveltavat kurssit

9. Kertauskurssi (EAB39, EAB29)

Opiskelija kertaa kurssilla kielioppia ja sanastoa, tekee kuunteluharjoituksia sekä kirjoittaa kirjoitelmia. Opiskelijan yksilöllinen taso otetaan huomioon kurssin sisältöä laadittaessa. Kurssin voi suorittaa itsenäisesti tai osallistumalla opetukseen silloin kun kurssi järjestetään.

10. Kirjoituskurssi (EAB310, EAB210)

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan kirjoitustaitoja. Kurssilla kirjoitetaan erilaisia tekstejä kuten sähköpostiviestejä, kirjeitä, puheita, dialogeja, kuvailevia tekstejä jne. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan selkeästi ja ymmärrettävästi espanjan kielellä. Edistyneempiä opiskelijoita ohjataan käyttämään monipuolisempia ja vaativampia rakenteita. Kurssin sisältö ja suoritettavat kirjoitustehtävät valitaan yhdessä opiskelijan kanssa ja valinnassa otetaan huomioon opiskelijan yksilöllinen taitotaso. Kurssi suoritetaan itsenäisesti.

5.5.4 Vieraat kielet, saksa, B2- ja B3-oppimäärät

Opetuksen tavoitteet

Vieraan kielen saksan B3-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy saksan kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.1 (muut kielet) tai B1.1/A2.2 (englanti) ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen

Vieraan kielen saksan B2-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy saksan kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.2 (muut kielet) tai B1.1 (englanti) ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Saksaa B2-oppimäärän mukaisesti opiskelevat voivat tulla kertaamaan jo opittuja asioita B3-oppimäärän kahdelle ensimmäiselle kurssille. SAB31- ja SAB32-kursseja tarjotaan soveltavina koulukohtaisina soveltavina kursseina B2-kielen opiskelijoille (SAB211, SAB212). Arvostelu suoritusmerkinnällä S. Varsinaiset B2-opinnot alkavat kuitenkin B3-oppimäärän kurssista 3. Kurssit suositellaan suoritettaviksi numerojärjestyksessä. Mikäli opiskelijalla on saksankielistä taustaa tai hän osaa kieltä ennestään jonkin verran, voidaan kurssien suorittamisjärjestyksestä sopia.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan ja pohditaan esim. miten eri kirjainten ääntäminen eroaa äidinkielen ja saksan kielen välillä. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla. Keskeistä on kehittää jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia. Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Opetellaan kuuntelemaan ja lukemaan saksankielisiä lyhyitä uutisia. Käydään läpi ajankohtaisia teemasanastoja ja seurataan aktiivisesti oman kotipaikkakunnan tapahtumia ja uutisia. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin. Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa eri kursseilla. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerrataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen, sillä hyvä ääntämisen osaaminen auttaa kuullunymmärtämisessä.

TVT:n käyttö eri kursseilla riippuu paljolti kurssien sisällöistä. Opiskelijat hakevat tietoa, tekevät nettitehtäviä, valmistelevat esitelmiä, voivat tehdä omia videoita sekä nettikyselyjä ym.

Opiskelijoille pyritään antamaan jatkuvaa palautetta. Palautteen tulee olla rakentavaa ja motivoivaa.

Tunneilla käytettävät työtavat ja aihekokonaisuudet määräytyvät paljolti kurssien sisällöistä riippuen. Työtapoja ovat esim. ryhmätyöt, itsenäinen työskentely, lukeminen, kuunteleminen ja puhuminen.

Kurssien arviointi voi perustua ns. perinteisiin kokeisiin (sanakokeet, muut kirjalliset kokeet), ryhmätöihin, ryhmätentteihin, suullisiin kokeisiin (esim. ääntämiskokeet) ja sähköisiin kokeisiin. Opiskelijan tekemä itsearviointi otetaan myös huomioon. Valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroasteikolla 4-10. Koulukohtaiset soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä S.

1. Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (SAB31, SAB211)

Kurssilla tutustutaan saksan kielen asemaan maailmassa ja hahmotetaan uuden kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskelemiin tai osaamiin kieliin. Pohditaan esim. sanaston, ääntämisen ja kieliopin yhtäläisyyksiä. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmauksia. Opiskelija oppii kertomaan itsestään ja tietää, mikä on tyypillistä kohdekielen suulliselle viestinnälle. Tällä kurssilla aihekokonaisuuksista painottuu etenkin Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

2. Matkalla maailmassa (SAB32, SAB212)

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa matkustamiseen liittyvissä sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa, esim. matkalipun ostaminen ja huoneen varaaminen. Em. asioita harjoitellaan sekä suullisesti että kirjallisesti. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä. Pohditaan, missä tilanteissa kotipaikkakunnalla pääsee käyttämään kieltä. Etenkin aihekokonaisuus Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys painottuu tällä kurssilla.

3. Elämän tärkeitä asioita (SAB33, SAB21)

Kurssilla harjoitellaan vuorovaikutustaitoja eri viestintäkanavia käyttäen. Opitaan kirjoittamaan lyhyitä sähköpostiviestejä sekä asioimaan puhelimitse. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, ihmissuhteisiin ja verkostoihin, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin. Opiskelijat voivat tehdä joko suullisen tai kirjallisen esitelmän jostakin harrastuksestaan. He pystyvät kertomaan lyhyesti kotipaikkakuntansa harrastusmahdollisuuksista. Opiskelijoiden toiveiden mukaan voidaan tutustua kotipaikkakunnalla sellaisiin harrastusmahdollisuuksiin, jotka eivät ole opiskelijoille kovin tuttuja.

Opiskelijat voivat tehdä esim. nettikyselyn nuorten harrastuksista kotipaikkakunnalla ja raportoida tuloksista saksaksi. Ainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä esim. liikunnanopettajan ja musiikinopettajan kanssa. Aihekokonaisuus Hyvinvointi ja turvallisuus korostuu tällä kurssilla.

4. Monenlaista elämää (SAB34, SAB22)

Kurssilla kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin vuorovaikutuksessa. Harjoitellaan pienimuotoista kirjallista viestintää. Kurssin aihepiirit käsittelevät viestintää kulttuurien välisissä kohtaamisissa Suomessa ja ulkomailla. Pohditaan, millaisia kulttuureja omalta paikkakunnalta löytyy ja tutustutaan niihin mahdollisuuksien mukaan. Ainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä muiden kieltenopettajien kanssa. Voidaan järjestää juhlat, joissa on usean vieraan kielen opiskelijoita. Eri kieliä edustavat opiskelijat käyttävät kielelle ominaisia viestintätapoja. Aihekokonaisuus Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys painottuu tällä kurssilla.

5. Hyvinvointi ja huolenpito (SAB35, SAB23)

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkityksneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille. Ainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä esim. terveystiedon opettajan kanssa. Tutustutaan oman paikkakunnan hyvinvointipalveluihin ja raportoidaan niistä kohdekielellä. Tämän kurssin keskeisiä aihekokonaisuuksia ovat Hyvinvointi ja turvallisuus sekä Teknologia ja yhteiskunta.

6. Kulttuuri ja mediat (SAB36, SAB24)

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa. Tutustutaan saksankielisen kielialueen tai -alueiden kulttuuriilmiöihin ja medioihin ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Kuunnellaan saksankielisiä uutisia netistä ja luetaan saksankielisiä nettilehtiä. Opiskelijat voivat tehdä esitelmiä esim. saksankielisestä musiikista, elokuvista ja kirjallisuudesta. Vaihtoehtoisesti voidaan keskittyä vain YHTEEN edellä mainituista. Asiasta päätetään yhdessä oppilaiden kanssa. Tutustutaan myös oman paikkakunnan kulttuuritarjontaan ja tehdään saksankielisiä esitelmiä oppilaiden toivomusten mukaan (musiikki, teatteri, elokuvat ym.). Ainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä esim. musiikinopettajan tai äidinkielenopettajan kanssa. Aihekokonaisuuksista keskeisellä sijalla ovat Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä Monilukutaito ja mediat.

7. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (SAB37, SAB25)

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Opiskelijat voivat tehdä valitsemalleen kohderyhmälle joko netissä täytettävän kyselyn tai suullisen haastattelun. Tutkitaan eri ikäryhmien suhtautumista tulevaisuuteen (haaveet, odotukset ym.). Tutustutaan myös mahdollisuuksiin opiskella ja työskennellä saksankielisissä maissa. Ainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä oppilaanohjaajan kanssa. Pyritään mahdollisuuksien mukaan kutsumaan kohdekieltä puhuvia vierailijoita tunneille. Aihekokonaisuuksista Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, Teknologia ja yhteiskunta, Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä sekä Monilukutaito ja mediat ovat tärkeitä.

8. Yhteinen maapallomme (SAB38, SAB26)

Kurssilla jatketaan keskusteluharjoituksia ja kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Aihepiirit nousevat luonnosta, erilaisista asuinympäristöistä sekä kestävästä elämäntavasta. Ainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan tehdä esim. maantiedon- ja biologianopettajan kanssa. Tutustutaan erilaisiin tapoihin elää kestävän kehityksen mukaisesti. Oppilaat voivat seurata omia kulutustottumuksiaan viikon ajan ja tehdä niistä saksankielisen yhteenvedon. Kurssilla voidaan tutustua oman paikkakunnan tarjoamaan luontomatkailuun. Aihekokonaisuudet Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu sekä Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys painottuvat tällä kurssilla.

B2-oppimäärän muut valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Kansainvälinen toiminta (SAB27)

Kurssilla hyödynnetään kielitaitoa ja vahvistetaan kulttuurista ymmärrystä tutustumalla tai osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön, vapaaehtoistyöhön tai työelämään tarvittaessa etäyhteyksiä hyödyntäen. Kielelliset tavoitteet määräytyvät toiminnan perusteella. Mahdollisesta osallistumisesta kansainväliseen toimintaan opiskelijat raportoivat yhdessä sovittavalla tavalla. Opiskelijoille kerrotaan mahdollisuuksista opiskella tai työskennellä kohdekielisessä maassa. Kotipaikkakunnalla opiskelijat voivat hyödyntää matkailun kautta kielitaitoaan – voidaan kehittää yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa (opiskelijat esim. voivat mahdollisuuksien mukaan toimia apulaisina oppaille). Aihekokonaisuuksista etenkin Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys painottuu tällä kurssilla.

8. Viesti puhuen ja kirjoittaen (SAB28)

Kurssilla vankennetaan tuottamistaitoja, joita tarvitaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa. Kerrataan aiemmin käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään tarpeiden mukaan. Kurssilla kerrataan erilaisia kielenkäyttötilanteisiin liittyviä strategioita ja opiskelijoita rohkaistaan käyttämään kieltä sekä kirjallisesti että puhetilanteissa. Kerrataan muodollisen ja epäviralisen kielenkäytön eroja ja palautetaan mieleen erot kulttuurien välillä (teitittely, kohtelias viestintä ym.). Jotta opiskelijat pääsisivät käyttämään kieltä natiivipuhujien kanssa, pyritään kutsumaan koululle vierailijoita ja hyödyntämään netin tarjoamia mahdollisuuksia. Aihekokonaisuuksista tärkeitä ovat Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä Monilukutaito ja mediat.

Koulukohtaiset soveltavat kurssit

9. Kertauskurssi (SAB39, SAB29)

Tarvittaessa voidaan järjestää ylioppilaskirjoituksiin valmistava ITSENÄISESTI suoritettava kurssi. Opiskelija kertaa jo opittua sanastoa ja kielioppia. Hän kirjoittaa yhdessä opettajan kanssa sovittavan määrän kirjoitelmia sekä tekee kuullunymmärtämisharjoituksia. Opiskelijan taitotaso otetaan huomioon kurssin sisältöä suunniteltaessa. Mikäli ryhmä on hyvin eritasoinen, tehdään jokaiselle opiskelijalle oma henkilökohtainen kurssisuunnitelma.

10. Kirjoituskurssi (SAB310, SAB210)

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan kirjoitustaitoja. Kurssilla kirjoitetaan erilaisia tekstejä kuten sähköpostiviestejä, kirjeitä, puheita, dialogeja, kuvailevia tekstejä jne. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan selkeästi ja ymmärrettävästi saksan kielellä. Edistyneempiä opiskelijoita ohjataan käyttämään monipuolisempia ja vaativampia rakenteita. Kurssin sisältö ja suoritettavat kirjoitustehtävät valitaan yhdessä opiskelijan kanssa ja valinnassa otetaan huomioon opiskelijan yksilöllinen taitotaso. Kurssi suoritetaan itsenäisesti.

5.5.5 Vieraat kielet, venäjä, B2- ja B3-oppimäärät

Opetuksen tavoitteet

Vieraan kielen venäjän B3-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy venäjän kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.1 (muut kielet) tai B1.1/A2.2 (englanti) ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Vieraan kielen, venäjän B2-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy venäjän kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.2 (muut kielet) tai B1.1 (englanti) ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Opiskelija

- vankentaa venäjän kielen osaamistaan, kielitajuaan ja taitoaan soveltaa kielitietoa, oppii ymmärtämään yleisluonteista venäjänkielistä puhetta ja seuraamaan keskustelua sekä ymmärtää yleiskielellä kirjoitettua tekstiä ja pystyy itse tuottamaan lyhyehköjä viestejä
- rohkaistuu hyödyntämään kielitaitoaan luovasti opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana siten, että selviytyy esimerkiksi yksinkertaisista sosiaalisista tilanteista ja osaa kuvata lyhyesti lähipiiriään
- harjoittelee erilaisia kieltenopiskelustrategioita sekä kehittyy kielten oppijana
- ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen

- osaa arvioida omaa osaamistaan sekä suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten
- saa tietoa – ja oppii myös hankkimaan sitä – kielialueen maista, kansoista ja kulttuureista

Työtavat

Venäjän kielen opetuksessa hyödynnetään tutkivaa oppimista käyttäen monipuolisia ja opiskelijalähtöisiä menetelmiä, joiden avulla harjoitellaan kielen eri osa-alueita. Opiskelussa käytetään vaihtelevasti yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentelyä. Opiskelijoita kannustetaan itsenäiseen ja vastuulliseen opiskeluun sekä toisaalta osaamisen jakamiseen ja vertaisoppimiseen. Kurssien sisällöt ja käytettävät työtavat suunnitellaan kurssien alussa yhteistyössä opiskelijoiden kanssa. Opetuksessa hyödynnetään aktiivisesti tieto- ja viestintätekniikkaa ja kursseilla käytetään erilaisia sähköisiä työvälineitä ja oppimisalustoja luontevasti opiskeluympäristöjen osana. Opetusta ajankohtaistetaan käyttämällä materiaalina sähköisiä mediatekstejä, jotka liittyvät kurssien aihepiireihin. Opetuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden yksilöllinen eteneminen taitotasoilla, mikä edellyttää esimerkiksi tehtävien eriyttämistä tai muuta tukemista.

Arviointi

Venäjän kielessä arviointi perustuu vieraiden kielten yhteisten tavoitteiden sekä venäjän kielen B2- ja B3-oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamiseen. Arvioinnin perustana ovat opiskelulle asetetut tavoitteet ja niiden pohjalta käsitellyt kurssikohtaiset keskeiset sisällöt ja harjoitetut kielelliset taidot. Kurssien tarkemmat sisällöt, tavoitteet ja käytettävät työtavat sovitaan kurssin alussa yhteistyössä opiskelijoiden kanssa. Oppimisprosessin aikana opiskelijalle annetaan monipuolista palautetta kielitaidon edistymisestä eri osa-alueilla. Palautteen tulee olla kannustavaa ja rohkaisevaa ja apuna palautteen antamisessa voidaan käyttää esimerkiksi henkilökohtaisia palautekeskusteluja tai sähköisiä palautejärjestelmiä. Lisäksi opiskelijaa ohjataan harjoittelemaan itse- ja vertaisarviointia.

Valtakunnalliset syventävät kurssit arvostellaan numeroin 4-10 ja koulukohtaiset soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä S.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Koulukohtaisista soveltavista kursseista VEB211 ja VEB212 suoritetaan ennen valtakunnallisia syventäviä kursseja. Koulukohtaiset soveltavat kurssit VEB39-VEB310 ja VEB29-VEB210 suoritetaan ennen ylioppilastutkinnon kokeeseen osallistumista.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla. Keskeistä on kehittää jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia. Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Aiheiden valinta tehdään yhdessä opiskelijoiden kanssa. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa opiskelijoiden toiveiden mukaan. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin. Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa

eri kursseilla. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerrataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen.

1. Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (VEB31, VEB211)

Kurssilla tutustutaan venäjän kielen asemaan maailmassa ja hahmotetaan venäjän kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskelemiin tai osaamiin kieliin. Pohditaan sanaston, ääntämisen ja kieliopin yhtäläisyyksiä ja eroja omaan äidinkieleen ja muihin opiskelijoiden osaamiin kieliin. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmauksia. Tarkastellaan venäjän kielen taidon merkitystä omalla paikkakunnalla ja käydään läpi konkreettisia tilanteita, joissa tarvitaan venäjän kielen taitoa. Tutustutaan venäjänkielisiin lähialueisiin käyttäen apuna sähköistä mediaa ja lähteitä.

Kurssilla opiskellaan kyrilliset aakkoset sekä keskitytään oikeiden luku-, kirjoitus- ja ääntämistottumusten harjoitteluun. Opetellaan arkipäivän puhetilanteiden fraaseja kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Lisäksi harjoitellaan kertomaan yksinkertaisia perusasioita itsestä.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

2. Matkalla maailmassa (VEB32, VEB212)

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa matkustamiseen liittyvissä sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä. Tarkastellaan venäjän kielen taidon merkitystä omalla paikkakunnalla ja käydään läpi konkreettisia tilanteita, joissa tarvitaan venäjän kielen taitoa. Tutustutaan venäjänkielisiin lähialueisiin käyttäen apuna sähköistä mediaa ja lähteitä.

Kurssilla jatketaan oikeiden luku-, kirjoitus- ja ääntämistottumusten vahvistamista. Kurssilla painotetaan suullista viestintää ja harjoitellaan selviytymistä yksinkertaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Venäjän kielen B2-oppimäärän opiskelijat voivat kerrata aikaisemmin oppimaansa osallistumalla B3-oppimäärän kahdelle ensimmäiselle kurssille VEB31 ja VEB32. Kurssit luetaan B2-oppimäärän koulukohtaisiksi soveltaviksi kursseiksi VEB211 ja VEB212, jotka arvostellaan suoritusmerkinnällä.

3. Elämän tärkeitä asioita (VEB33, VEB21)

B3- ja B2-oppimäärien niveltävä kurssi. Kurssilla pohditaan venäjän kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Kartoitetaan opiskelijan venäjän kielen osaamista, analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Tarkastellaan venäjän kielen taidon merkitystä omalla paikkakunnalla ja käydään läpi konkreettisia tilanteita, joissa tarvitaan venäjän kielen taitoa. Tutustutaan venäjänkielisiin lähialueisiin käyttäen apuna sähköisiä lähteitä.

Kurssilla harjoitellaan vuorovaikutustaitoja eri viestintäkanavia käyttäen. Opetellaan kirjoittamaan lyhyitä kirjallisia viestejä. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, ihmissuhteisiin ja verkostoihin, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin.

Aihekokonaisuus: Hyvinvointi ja turvallisuus

4. Monenlaista elämää (VEB34, VEB22)

Kurssilla kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin vuorovaikutuksessa. Verrataan suomalaista ja venäläistä tapakulttuuria sekä tutkitaan kulttuurien välisiä eroja ja yhteneväisyyksiä. Harjoitellaan pienimuotoista kirjallista viestintää. Kurssin aihepiirit käsittelevät viestintää kulttuurien välisissä kohtaamisissa Suomessa ja ulkomailla.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

5. Hyvinvointi ja huolenpito (VEB35, VEB23)

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Kurssia ajankohtaistetaan valitsemalla tekstejä esimerkiksi sähköisestä mediasta. Tekstit valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, teknologia ja yhteiskunta

6. Kulttuuri ja mediat (VEB36, VEB24)

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa. Tutustutaan venäjänkielisten kielialueiden kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Etsitään tietoa venäjänkielisestä kulttuurista ja tutkitaan venäläistä sähköistä mediaa. Opiskelijat laativat lyhyen kirjallisen tai suullisen esityksen tai projektityön valitsemastaan kulttuuriaiheesta.

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat

7. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (VEB37, VEB25)

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Pohditaan venäjänkielen merkitystä ja tarvetta jatko-opinnoissa ja työelämässä. Tutustutaan opiskelumahdollisuuksiin venäjänkielisillä kielialueilla.

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, teknologia ja yhteiskunta, aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, monilukutaito ja mediat

8. Yhteinen maapallomme (VEB38, VEB26)

Kurssilla jatketaan keskusteluharjoituksia ja kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Aihepiirit nousevat luonnosta, erilaisista asuinympäristöistä sekä kestävästä elämäntavasta. Aihepiirien opiskelussa käytetään yleistajuisia venäjänkielisiä tekstejä kuten ajankohtaisia media- ja uutistekstejä.

Aihekokonaisuudet: Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

B2-oppimäärän muut valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Kansainvälinen toiminta (VEB27)

Kurssilla hyödynnetään kielitaitoa ja vahvistetaan kulttuurista ymmärrystä tutustumalla tai osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön, vapaaehtoistyöhön tai työelämään tarvittaessa etäyhteyksiä hyödyntäen. Kielelliset tavoitteet määrittyvät toiminnan perusteella. Mahdollisesta osallistumisesta kansainväliseen toimintaan opiskelijat raportoivat yhdessä sovittavalla tavalla. Tutustutaan kansainväliseen yhteistyöhön ja vapaaehtoistyöhön venäjänkielisillä kielialueilla. Pohditaan venäjän kielen tarvetta työelämässä. Tietoa etsitään sähköisestä mediasta ja tietoverkoista.

Aihekokonaisuudet: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

8. Viesti puhuen ja kirjoittaen (VEB28)

Kurssilla vankennetaan tuottamistaitoja, joita tarvitaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa. Kerrataan aiemmin käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kerrataan erilaisia kielenkäyttötilanteisiin liittyviä strategioita sekä rohkaistaan opiskelijoita käyttämään venäjän kieltä erilaisissa suullisissa ja kirjallisissa viestintätilanteissa.

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat

Koulukohtaiset soveltavat kurssit

9. Kertauskurssi (VEB39, VEB29)

Opiskelija kertaa kurssilla kielioppia ja sanastoa, tekee kuunteluharjoituksia sekä kirjoittaa kirjoitelmia. Opiskelijan yksilöllinen taitotaso otetaan huomioon kurssin sisältöä laadittaessa. Kurssin voi suorittaa itsenäisesti tai osallistumalla opetukseen silloin, kun kurssi järjestetään.

10. Kirjoituskurssi (VEB310, VEB210)

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan kirjoitustaitoja. Kurssilla kirjoitetaan erilaisia tekstejä kuten sähköpostiviestejä, kirjeitä, puheita, dialogeja, kuvailevia tekstejä jne. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan selkeästi ja ymmärrettävästi venäjän kielellä. Edistyneempiä opiskelijoita ohjataan käyttämään monipuolisempia ja vaativampia rakenteita. Kurssin sisältö ja suoritettavat kirjoitustehtävät vali-

taan yhdessä opiskelijan kanssa ja valinnassa otetaan huomioon opiskelijan yksilöllinen taitotaso. Kurssi suoritetaan itsenäisesti.

5.5.6 Vieraat kielet, inarinsaame

5.5.6.1 Vieraat kielet, inarinsaame, A-oppimäärä

Saame vieraana kielenä -opetusta voidaan antaa Suomessa puhutuissa saamen kielissä, pohjoissaamessa, inarinsaamessa ja koltansaamessa. Nämä perusteet ovat kaikille kolmelle saamen kielelle yhteiset, ja näiden pohjalta laaditaan paikallisesti sovellus kuhunkin saamen kieleen.

Opetuksen tavoitteet
Saamen kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyy saamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä
- vahvistaa tietämystään saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen
- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmasta
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B1.2 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Arviointi

Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Myös pari- ja vertaisarvioinnilla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta, jolla on merkitystä kokonaisarvioinnissa. Kurssien arviointi voi perustua kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan aktiivisuus, kiinnostus, positiivisuus ja jatkuva näyttö, jota osoitetaan kurssin aikana. Pakolliset kurssit ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroasteikolla 4-10 ja koulukohtainen syventävä kurssi suoritusmerkinnällä S.

Kursseilla käsiteltävät kielioppiasiat määräytyvät käytössä olevan oppikirjan mukaan. Ajankohtaisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä. Jokaisella kurssilla seurataan myös ajankohtaisia paikallisia tapahtumia.

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat

- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä.

- osallistumien erilaisiin saamelaistapahtumiin (esim. Ijâttes ijjâ, Skmmâkoveh, Saamelaisnuorten taidetapahtumat, teatteriesitykset, konsertit, elokuvat, näyttelyt)
- TVT:n käyttö huomioidaan työtavoissa
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuotto, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.

Suoritusjärjestys

Kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Kaikilla kursseilla painottuvana näkökulmana ovat saamelaisen elämänmuodon keskeiset piirteet ja saamelaisten henkinen ja aineellinen kulttuuriperintö. Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain.

1. Saamen kieli ja maailmani (ISMA1)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan saamen kielen taidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita, arvioidaan omia kieltenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita saamen kielen A-oppimäärän opiskelulle ja etsitään autenttisia saamenkielisiä kielenkäyttöympäristöjä sekä keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Pohditaan uhanalaisten ja alkuperäiskielten asemaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, nuoren elämänpiiriin ja kielenkäyttötarpeisiin.

Tavoitteet

Opiskelija

- etsii saamenkielisiä kielenkäyttöympäristöjä ja
- keinoja oman ja yhteisön osaamisen kehittämiseksi
- pohtii uhanalaisten ja alkuperäiskielten asemaa

Aihepiirit ja sisällöt

- opiskelu
- nuorten elämänpiiri
- kielenkäyttötarpeet

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

2. Ihminen verkostoissa (ISMA2)

Kurssilla harjoitellaan monenlaisia, kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisia vuorovaikutustilanteita saamenkielisessä kontekstissa eri viestintäkanavia käyttäen sekä niistä suoriutumiseen tarvittavia strategioita. Syvennetään taitoa toimia keskustelevana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä, joka ottaa huomioon viestintäkumppaninsa. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä sekä käydä merkitysneuvotteluja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa. Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Tavoitteet

Opiskelija

- harjoittelee monenlaisia kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia käyttäen
- syventää kuuntelemisen ja keskustelun taitojaan
- monipuolistaa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavia strategioita

Aihepiirit ja sisällöt

- ihmissuhteisiin liittyvät teemat:
- psyykkinen, fyysinen, ja sosiaalinen hyvinvointi
- teknologian ja digitalisaation tuomat muutokset
- viestintä: lähettäjä, viesti ja vastaanottaja
- mielipide- ja merkitysneuvottelut

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta

3. Saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöitä (ISMA3)

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään opiskelijoiden monilukutaitoa. Kurssin aihepiireinä voivat olla saamelainen teatteri, kirjallisuus, tarinat ja kertomukset, joiku/leu´dd/livđe, tyeiji eli saamelainen käsityö tai elokuva. Opiskelija valitsee aihepiirinsä ja työskentelytapansa oman kiinnostuksensa mukaan. Valitusta teemasta laaditaan esimerkiksi kirjallinen, kuvallinen tai suullinen tuotos.

Tavoitteet

Opiskelija

- laajentaa ja syventää monilukutaitoaan

Aihepiirit ja sisällöt

- teatteri
- kirjallisuus
- tarinat ja kertomukset
- laaditaan kirjallinen, kuvallinen tai suullinen teos

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta

4. Säämi – Saamenmaa (ISMA4)

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta. Kurssin aihepiirinä ovat saamelaisten asuma-alue, historia, kieli- ja kulttuurialueet sekä elinkeinot**.** Tutustutaan erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä käytävään keskusteluun erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Pohditaan yhteiskunnallisia ilmiöitä ja yksilöiden ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia.

Tavoitteet

Opiskelija

- kehittää tiedonhankintataitoja
- kehittää kriittistä lukutaitoa
- harjoittelee aktiivista toimijuutta

Aihepiirit ja sisällöt

- saamelaisten asuma-alue
- historia
- kieli ja kulttuurialueet
- elinkeinot

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

5. Saamelainen luontotieto (ISMA5)

Kurssilla syvennetään taitoa hakea tietoa sekä harjaannutaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteisiin perustuvia näkökantoja. Kurssin aihepiireinä ovat esimerkiksi ihmisen ja luonnon suhde, muuttuva elin- ja työympäristö sekä saamelaiset elinkeinot, kestävä elämäntapa ja tulevaisuudenvisiot.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää taitojaan etsiä tietoa
- harjaantuu jakamaan omia tietoon ja mielipiteeseen perustuvia näkökantoja

Aihepiirit ja sisällöt

- Ihmisen ja luonnon suhde
- muuttuva elin- ja työympäristö
- saamelaiset elinkeinot
- kestävä elämäntapa
- tulevaisuuden visiot

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

6. Opiskelu, työ ja toimeentulo (ISMA6)

Kurssilla syvennetään käsitystä saamen kielen taidosta työelämätaitona ja sosiaalisena pääomana. Tutustutaan joihinkin tekstilajeihin, joita opiskelijat voivat kohdata työelämässä. Pohditaan jatko-opinto- tai urasuunnitelmia, saamen kielen ja kulttuurin koulutusmahdollisuuksia sekä saamelaisyhteisöä työllistäjänä. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren elämänpiiriin, sekä laajempia talouden ilmiöitä.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää käsitystä saamen kielen taidosta työelämätaitona ja sosiaalisena pääomana
- tutustuu joihinkin tekstilajeihin, joita voi kohdata työelämässä
- pohtii jatko-opintoja tai urasuunnitelmia
- tutustuu saamen kielen ja kulttuurin koulutusmahdollisuuksiin ja saamelaisyhteisöön työllistäjänä

Aihepiirit ja sisällöt

- itsenäistymiseen ja työelämään liittyvät talousasiat
- talouden ilmiöt

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää saamen kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tuottamista ja tulkitsemista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan, myös jatko-opintojen ja työelämän näkökulmasta. Kursseihin voidaan integroida koulun muihin opintoihin liittyvä kirjallinen tai suullinen saamenkielinen osuus tai kokonaisuus.

7. Kestävä elämäntapa (ISMA7)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa ja tulkita saamen kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta arktisella alueella ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää taitoa tuottaa ja tulkita saamen kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille
- syventää oppimäärän pakollisten kurssien teemoja

Sisällöt

- tekstilajit; esim. fiktiiviset ja ei-fiktiiviset, kertovat, kuvaavat, pohtivat, ohjaavat tai kantaa ottavat tekstit
- esim. ekologiset, taloudelliset sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta tarkasteltavat teemat arktisella alueella

Aihekokonaisuudet

- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta

8. Viesti ja vaikuta puhuen (ISMA8)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa saamen kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä sekä rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää taitoaan tuottaa saamen kieltä suullisesti
- syventää taitoaan ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia
- vankentaa puhumisen sujuvuutta
- harjoittelee valmistelemaan suullista tuottamista
- kertaa pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä

Aihepiirit ja sisällöt

- oppimäärän pakollisilla kursseilla aiemmin käsitellyt aihepiirit

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

Koulukohtainen syventävä kurssi

9. Kertauskurssi (ISMA9)

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää taitoa käyttää saamen kieltä eri tarkoituksiin.
- harjoittelee tekstien tuottamista ja tulkitsemista yksin ja yhdessä
- kertaa kielitietoa tarpeen mukaan

Aihepiirit ja sisällöt

Kirjallinen tai suullinen saamenkielinen osuus tai kokonaisuus, joka voi liittyä myös koulun muihin opintoihin.

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta

5.5.6.2 Vieraat kielet, inarinsaame, B2-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Saamen kielen B2-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy saamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä.
- vahvistaa tietämystään saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.2 (muut kielet) tai B1.1 (englanti) ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Arviointi

Saamen kielen arviointi perustuu vieraiden kielten yhteisten tavoitteiden sekä saamen kielen B2-oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamisen. Arvioinnin perustana on opiskelulle asetetut tavoitteet ja kurssikohtaiset keskeiset sisällöt. Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Kurssien tarkemmat sisällöt, tavoitteet ja työtavat sovitaan yhteistyössä opiskelijoiden kanssa.

Kurssien arviointi voi perustua

- kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari- ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen
- pari- ja vertaisarviointiin, jolla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta
- opiskelijan aktiivisuuteen, kiinnostukseen, positiivisuuteen ja jatkuvaan näyttöön, jota osoitetaan kurssin aikana.

Valtakunnalliset syventävät kurssit arvostellaan numeroasteikolla 4-10 ja koulukohtaiset soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä S.

Kursseilla käsiteltävät kielioppiasiat määräytyvät käytössä olevan oppikirjan mukaan. Ajankohtaisia ja paikallisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä.

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat

- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuotto, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.
- osallistumien erilaisiin saamelaistapahtumiin (esim. Ijâttes ijjâ, Skammâkoveh, Saamelaisnuorten taidetapahtumat, teatteriesitykset, konsertit, elokuvat, näyttelyt)
- TVT:n käyttö

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä. Koulukohtaiset soveltavat kurssit ISMB29 ja ISMB210 suoritetaan ennen ylioppilastutkinnon kokeeseen osallistumista.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla. Keskeistä on kehittää jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia. Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Painottuvana näkökulmana ovat saamelaisen elämänmuodon keskeiset piirteet. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin. Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa eri kursseilla. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerrataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen.

Jos ryhmässä on saamelaistaustaisia opiskelijoita, kartoitetaan erityisesti opintojen alkuvaiheessa heidän saamen kielen tai murteen taitojaan ja tavoitteitaan ja mahdollisuuksia saada tukea opinnoilleen lähiympäristöstä.

1. Kohtaamisia saamelaisalueella (ISMB21)

Kurssilla pohditaan saamen kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Kartoitetaan opiskelijan saamen kielen osaamista, analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Aihepiirit liittyvät erilaisiin sosiaalisen kohtaamisen tilanteisiin saamelaiskulttuuriin kuuluvissa tapahtumissa eri puolilla saamelaisaluetta sekä tavanomaisissa asiointitilanteissa. Kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin ja saamelaiskulttuurin piirteisiin eri puolilla saamelaisaluetta. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä.

Tavoitteet

Opiskelija

- pohtii saamen kielen merkitystä omassa elämässä ja tulevaisuudessa
- harjoittelee selviytymistä erilaissa sosiaalisissa tilanteissa, matkustamisessa, asiointitilanteissa ja tapahtumissa, joissa tarvitaan saamen kielen taitoa
- kiinnittää huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin ja saamelaiskulttuurin piirteisiin eri puolilla saamelaisaluetta
- opettelee kompensaatiokeinojen ja viestintästrategioiden käyttöä

Aihepiirit ja sisällöt

- sosiaaliset kohtaamisen tilanteet
- matkustaminen
- asiointi arjen tilanteissa ja tapahtumissa

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

2. Hyvinvointi ja huolenpito (ISMB22)

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista kuuntelevana kielenkäyttäjänä, joka ottaa huomioon viestintäkumppaninsa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin sekä saamelaiskulttuurin näkemykseen ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin ykseydestä ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Tavoitteet

Opiskelija

- harjoittelee arkielämään liittyviä mielipiteiden muotoilua ja merkitysneuvotteluja
- tutustuu hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin
- tutustuu saamelaiskulttuurin näkemykseen ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin ykseydestä
- harjoittelee keskustelemaan em. asioista

Aihepiirit ja sisällöt
- ihmissuhteet eri elämänvaiheissa
- ihmisen ja luonnon hyvinvointi
- teknologian ja digitalisaation tuomat muutokset vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille

Aihekokonaisuudet
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

3. Säämi - Saamenmaa (ISMB23)

Kurssilla painottuvat tekstien tulkintataidot. Aihepiireinä ovat muun muassa saamelaiset edustuselimet, järjestöt, saamelaisten asuma-alue, historia ja Saamenmaa.

Tavoitteet
Opiskelija
- harjoittelee tekstien tulkintataitoja

Aihepiirit ja sisällöt
- saamelaiset edustuselimet
- järjestöt
- saamelaisten asuma-alue
- saamelaisten historia ja Saamenmaa

Aihekokonaisuudet
- hyvinvointi ja turvallisuus
- teknologia ja yhteiskunta

4. Kulttuuri ja mediat (ISMB24)

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa. Tutustutaan saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöihin, kuten teatteriin, kirjallisuuteen, musiikkiin, kansanperinteeseen ja medioihin, ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta.

Tavoitteet
Opiskelija
- harjoittelee monilukutaitoa
- tutustuu saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöihin; teatteriin, kirjallisuuteen, musiikkiin, kansanperinteeseen ja mediaan nuorten näkökulmasta

Aihepiirit ja sisällöt
Saamelainen kulttuuri:
- teatteri
- musiikki
- kirjallisuus
- kansanperinne

- media

Aihekokonaisuudet
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

5. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (ISMB25)

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

Tavoitteet
Opiskelija
- tutustuu viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen

Aihepiirit ja sisällöt
- koulu
- opiskelu
- työelämä
- nuorten tulevaisuuden suunnitelmat

Aihekokonaisuudet
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- teknologia ja yhteiskunta
- aktiivinen kansalaisuus
- yrittäjyys ja työelämä
- monilukutaito ja mediat

6. Saamelainen luontotieto (ISMB26)

Kielitaitoa harjoitellaan monipuolisesti. Kurssilla käsitellään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää elämäntapaa saamelais- ja arktisella alueella sekä saamelaisten luontosuhdetta ja elinoloja.

Tavoitteet
Opiskelija
- harjoittelee ja vahvistaa kielitaitoaan monipuolisesti

Aihepiirit ja sisällöt
- saamelainen luontosuhde
- elinolot
- taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntapa arktisella alueella

Aihekokonaisuudet
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

7. Kansainvälinen toiminta (ISMB27)

Kurssilla hyödynnetään kielitaitoa ja vahvistetaan kulttuurista ymmärrystä tutustumalla tai osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön, vapaaehtoistyöhön tai työelämään tarvittaessa etäyhteyksiä hyödyntäen. Kielelliset tavoitteet määrittyvät toiminnan perusteella. Mahdollisesta osallistumisesta kansainväliseen toimintaan opiskelijat raportoivat yhdessä sovittavalla tavalla.

Tavoitteet

Opiskelija

- vahvistaa kielitaitoaan ja kulttuurista ymmärrystä
- tutustuu ja/tai osallistuu mahdollisuuksien mukaan pohjoismaiseen yhteistyöhön, vapaaehtoistyöhön tai työelämään etäyhteyksiä hyödyntäen

Aihepiirit ja sisällöt

- kansainvälinen toiminta
- vapaaehtoistyö
- työelämä

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus
- yrittäjyys ja työelämä
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

8. Viesti puhuen ja kirjoittaen (ISMB28)

Kurssilla vankennetaan saamen kielen tuottamistaitoja, joita tarvitaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Kerrataan aiemmin käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Harjoitellaan erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa.

Tavoitteet

Opiskelija

- vankentaa saamen kielen tuottamisen taitoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- harjoittelee erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa

Aihepiirit ja sisällöt

- aikaisempien kurssisisältöjen aihepiirien kertaaminen ja niiden täydentäminen tarpeen mukaan
- suulliset ja kirjalliset kielenkäyttö- ja viestintätilanteet

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

Koulukohtaiset syventävät kurssit

9. Kertauskurssi (ISMB29)

Kurssilla kerrataan aikaisemmilla kursseilla käytyjä kielioppiasioita ja sanastoa. Kursseilla tehdään puhumis- ja kuunteluharjoituksia sekä kirjoittamistehtäviä. Kurssi suunnitellaan opiskelijan kanssa yhdessä. Kurssin sisällöissä otetaan huomioon oppilaiden taitotaso. Kurssi voidaan suorittaa myös itsenäisesti.

Tavoitteet
Opiskelija
- kertaa kurssilla kielioppia ja sanastoa
- tekee kuunteluharjoituksia ja puhumisharjoituksia
- harjoittelee erilaisten tekstien tuottamista ja kirjoittaa kirjoitelmia

10. Kirjoittamisen kurssi (ISMB210)

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan kirjoittamisen taitoja. Kurssilla kirjoitetaan erilaisia viestinnällisiä tekstejä, kuten sähköpostiviestejä, kirjeitä, puheita, vuoropuheluja, kertovia ja kuvailevia tekstejä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija pystyy ilmaisemaan itseään selkeästi ja ymmärrettävästi saamen kielellä. Sisältö ja aiheet suunnitellaan opiskelijan kanssa yhdessä. Kurssi voidaan suorittaa myös itsenäisesti.

Tavoitteet
Opiskelija
- vahvistaa kirjoittamisen taitoja
- kirjoittaa erilaisia viestinnällisiä tekstejä
- kirjoittaa kertovia ja kuvailevia tekstejä

5.5.6.3 Vieraat kielet, inarinsaame, B3-oppimäärä

Saamen kielen B3-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija
- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy saamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä
- vahvistaa tietämystään saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.1 (muut kielet) tai B1.1/A2.2 (englanti) ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla. Keskeistä on kehittää jokapäiväisen viestinnän perusval-

miuksia. Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Painottuvana näkökulmana ovat saamelaisen elämänmuodon keskeiset piirteet. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin. Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa eri kursseilla. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerrataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen.

Jos ryhmässä on saamelaistaustaisia opiskelijoita, kartoitetaan erityisesti opintojen alkuvaiheessa heidän saamen kielen tai murteen taitojaan ja tavoitteitaan ja mahdollisuuksia saada tukea opinnoilleen lähiympäristöstä.

Arviointi

Saamen kielen arviointi perustuu vieraiden kielten yhteisten tavoitteiden sekä saamen kielen B3-oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamisen. Arvioinnin perustana on opiskelulle asetetut tavoitteet ja kurssikohtaiset keskeiset sisällöt. Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Kurssien tarkemmat sisällöt, tavoitteet ja työtavat sovitaan yhteistyössä opiskelijoiden kanssa.

Kurssien arviointi voi perustua

- kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari- ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen
- pari- ja vertaisarviointiin, jolla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta
- opiskelijan aktiivisuuteen, kiinnostukseen ja jatkuvaan näyttöön, jota osoitetaan kurssin aikana

Valtakunnalliset syventävät kurssit arvostellaan numeroasteikolla 4-10 ja koulukohtaiset soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä S.

Kursseilla käsiteltävät kielioppiasiat määräytyvät käytössä olevan oppikirjan mukaan. Ajankohtaisia ja paikallisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä.

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat

- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuotto, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.
- osallistumien erilaisiin saamelaistapahtumiin (esim. Ijâttes ijjâ, Skammâkoveh, Saamelaisnuorten taidetapahtumat, teatteriesitykset, konsertit, elokuvat, näyttelyt)
- TVT:n käyttö

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä. Koulukohtaiset soveltavat kurssit ISMB39 ja ISMB310 suoritetaan ennen ylioppilastutkinnon kokeeseen osallistumista.

1. Tutustutaan toisiimme ja saamen kieleen (ISMB31)

Kurssilla tutustutaan saamen kielten asemaan maailmassa ja hahmotetaan opiskeltavan saamen kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskelemiin tai osaamiin kieliin. Pohditaan saamen kielen merkitystä opiskelijalle. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmauksia.

Tavoitteet

Opiskelija

- oppii tuntemaan saamen kielet ja niiden historian lyhyesti
- oppii saamen äänteitä, itsensä esittelyn, tervehdykset
- peruskieliopin alkeet

Sisällöt

- suulliset äänneharjoitukset sopivien tekstien yhteydessä
- saamen aakkoset
- astevaihtelu, diftongit, vokaalinmuutokset
- pronomineja
- nominit: sijamuodot, parillistavuiset substantiivit
- verbit: preesens, parillistavuiset verbit

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

2. Matkalla maailmassa (ISMB32)

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä.

Tavoitteet

Opiskelija:

- oppii selviytymään esimerkiksi parturissa, lääkärissä, matkustaessa sekä tutustuu erityisesti saamelaiseen kanssakäymisen muotoihin
- oppii lisää saamen kielen peruskielioppia

Sisällöt

- verbit: opiskellaan verbien muut aikamuodot sekä paritontavuisten ja supistumaverbien taivutuksia
- nominit: paritontavuiset ja supistumavartaloiset substantiivit sekä adjektiivien predikatiivi- ja attribuuttimuodot
- lyhyet kirjoitelmat liittyen omaan elämään ja kokemuksiin

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

3. Kohtaamisia saamelaisalueella (ISMB33)

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa, saamelaiskulttuuriin kuuluvissa tapahtumissa eri puolilla saamelaisaluetta sekä tavanomaisissa asiointitilanteissa. Kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin ja saamelaiskulttuurin piirteisiin eri puolilla saamelaisaluetta. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä.

Tavoitteet

Opiskelija

- oppii lisää kanssakäymisen muotoja
- tutustuu saamelaiseen poronhoitoon ammattina
- tutustuu sukulaisuuteen, pukeutumiskäytäntöihin, juhliin, saamelaisalueen koulutusvaihtoehtoihin
- jatkaa peruskieliopin opiskelua ja alkaa harjoitella pitempien kirjoitelmien kirjoittamista

Sisällöt

- lukusanat ja niiden taivutus
- adverbit
- modukset
- harjoitellaan kirjoittamaan ylioppilaskirjoitusten joitakin osia.

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus

4. Hyvinvointi ja huolenpito (ISMB34)

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista kuuntelevana kielenkäyttäjänä, joka ottaa huomioon viestintäkumppaninsa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin sekä saamelaiskulttuurin näkemykseen ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin ykseydestä ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Tavoitteet

Opiskelija

- oppii tuntemaan eri saamelaisryhmiä ja heidän elämäänsä
- oppii lisää rohkeaa suullista kielenkäyttöä
- oppii monimuotoisempaa kirjallista ilmaisua

Sisällöt

- nominaalimuodot
- liitepartikkelit, post- ja prepositiot
- kirjoitelmat
- ylioppilaskirjoituksiin harjoittelu, koko koe

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

5. Säämi - Saamenmaa (ISMB35)

Kurssilla painottuvat tekstien tulkintataidot. Aihepiireinä ovat muun muassa saamelaiset edustuselimet, järjestöt, saamelaisten asuma-alue, historia ja Saamenmaa.

Tavoitteet

Opiskelija

- oppii tuntemaan saamelaisen taiteen historian ja nykypäivän; musiikin, kirjallisuuden, elokuvan
- tutustuu käsityöhön ja tarinankerrontaan
- oppii tuntemaan saamelaisia kulttuuripersoonia ennen ja nyt

Sisällöt

- jieš-pronomini, omistusliitteet
- opiskellaan lisää tekstien sisällön ymmärtämistä sekä kirjoitetaan sisällöltään vaativampia tekstejä, kuten tiivistelmiä ja esseitä

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- teknologia ja yhteiskunta

6. Kulttuuri ja mediat (ISMB36)

Kurssilla tutustutaan saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöihin, kuten teatteriin, kirjallisuuteen, musiikkiin, kansanperinteeseen ja medioihin, nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa.

Tavoitteet

Opiskelija

- oppii tuntemaan saamelaista teatteria ja käy mahdollisuuksien mukaan teatteriesityksessä
- oppii tuntemaan saamelaisen musiikin juuret ja nykyajan, kuuntelee musiikkia, käy mahdollisuuksien mukaan konsertissa
- oppii tuntemaan esimerkiksi saamelaisen ruokakulttuurin erityispiirteet
- oppii tuntemaan saamelaisen mediaa

Sisällöt

- sisältöihin liittyvät sanat ja termit
- opiskellaan lisää suullista tuottamista ja harjoitellaan edelleen vaativampien kirjoitelmien kirjoittamista kurssin aiheisiin liittyen

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

7. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (ISMB37)

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

Tavoitteet

Opiskelija

- oppii ammattitermejä, harjoittelee eri ammatteihin ja koulutuksiin sekä työelämään liittyvää sanastoa

Sisällöt

- sanaston rikastuttaminen, suullinen ja kirjallinen tuottaminen kehittyvät edelleen
- kielioppia tarpeen mukaan
- koulu
- opiskelu
- työelämä

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- teknologia ja yhteiskunta
- aktiivinen kansalaisuus
- yrittäjyys ja työelämä
- monilukutaito ja mediat

8. Saamelainen luontotieto (ISMB38)

Kurssilla harjoitellaan kielitaitoa monipuolisesti. Kurssilla käsitellään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää elämäntapaa saamelais- ja arktisella alueella sekä saamelaisten luontosuhdetta ja elinoloja.

Tavoitteet

Opiskelija

- saa valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestävään kehitykseen liittyviä aiheita
- oppii tuntemaan luonnon ja ihmisen suhdetta
- tutustuu muuttuvaan elinympäristöön, luontosanoihin ja alkuperäiskansoihin lyhyesti
- oppii tuntemaan kahdeksan vuodenaikaa, ilmansuunnat, sääilmiöt

Sisällöt

- lukemisstrategioiden harjoittelua
- kirjoitetaan erilaisia tarkoituksia varten
- kielioppikertausta tarpeiden mukaan

Aihekokonaisuudet

- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Koulukohtaiset syventävät kurssit

9. Kertauskurssi (ISMB39)

Kurssilla kerrataan aikaisemmilla kursseilla käytyjä kielioppiasioita ja sanastoa. Kursseilla tehdään puhumis- ja kuunteluharjoituksia sekä kirjoittamistehtäviä. Kurssi suunnitellaan opiskelijan kanssa yhdessä. Kurssin sisällöissä otetaan huomioon opiskelijoiden taitotaso. Kurssi voidaan suorittaa myös itsenäisesti.

Tavoitteet
Opiskelija

- kertaa kurssilla kielioppia ja sanastoa
- tekee kuunteluharjoituksia ja puhumisharjoituksia
- harjoittelee erilaisten tekstien tuottamista ja kirjoittaa kirjoitelmia

10. Kirjoittamisen kurssi (ISMB310)

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan kirjoittamisen taitoja. Kurssilla kirjoitetaan erilaisia viestinnällisiä tekstejä, kuten sähköpostiviestejä, kirjeitä, puheita, vuoropuheluja, kertovia ja kuvailevia tekstejä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija pystyy ilmaisemaan itseään selkeästi ja ymmärrettävästi saamen kielellä. Sisältö ja aiheet suunnitellaan opiskelijan kanssa yhdessä. Kurssi voidaan suorittaa myös itsenäisesti.

Tavoitteet
Opiskelija

- vahvistaa kirjoittamisen taitoja
- kirjoittaa erilaisia viestinnällisiä tekstejä
- kirjoittaa kertovia ja kuvailevia tekstejä

5.5.7 Vieraat kielet, koltansaame

5.5.7.1 Vieraat kielet, koltansaame, A-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Saame vieraana kielenä -opetusta voidaan antaa Suomessa puhutuissa saamen kielissä, pohjoissaamessa, inarinsaamessa ja koltansaamessa. Nämä perusteet ovat kaikille kolmelle saamen kielelle yhteiset, ja näiden pohjalta laaditaan paikallisesti sovellus kuhunkin saamen kieleen.

Opetuksen tavoitteet

Saamen kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyy saamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä
- vahvistaa tietämystään saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja

pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen
- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmasta
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B1.2 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Koltansaamen kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteena on lisäksi, että opiskelija
- tutustuu kolttasaamelaiseen kulttuuriperinteeseen ja historiaan
- ymmärtää, että kielitaito lisää yksilöiden välistä keskinäistä ymmärtämistä ja on avain kulttuurin tuntemiseen, lisäksi opiskelijan mahdollinen kolttasaamelainen identiteetti vahvistuu
- ymmärtää, että puhekielen monien koltansaamen murteiden rinnalla on yksi kaikille yhteinen kirjakieli

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Kaikilla kursseilla painottuvana näkökulmana ovat saamelaisen elämänmuodon keskeiset piirteet ja saamelaisten henkinen ja aineellinen kulttuuriperintö. Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Ajankohtaisia ja paikallisia asioita käsitellään esimerkiksi uutis- ja mediatekstejä hyväksi käyttäen. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain.

Työtavat ja arviointi

Tavoitteena on saada koltansaamen kielen opiskelu mielekkääksi käyttäen ajanmukaisia ja monipuolisia opiskelu- ja opetusmenetelmiä. Työtavat ja materiaalit valitaan opiskelijoiden tarpeiden ja mielenkiinnon mukaan. Tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään opetuksessa aktiivisesti ja opettajatilanteen mukaan opetus voi tapahtua myös etäopetuksena.

Koltansaamen kielen A-oppimäärässä arviointi perustuu saamen kielen A-oppimäärän yhteisten tavoitteiden sekä koltansaamen A-oppimäärän erityisten tavoitteiden saavuttamiseen. Arvioinnin perustana ovat opiskelulle asetetut tavoitteet ja niiden pohjalta käsitellyt kurssikohtaiset keskeiset sisällöt ja harjoitetut kielelliset taidot. Oppimisprosessin aikana opiskelijalle annetaan monipuolista palautetta kielitaidon edistymisestä eri osa-alueilla. Palautteen tulee olla kannustavaa ja rohkaisevaa, lisäksi opiskelijaa ohjataan harjoittelemaan itse- ja vertaisarviointia.

Valtakunnalliset pakolliset ja syventävät kurssit arvostellaan numeroin 4-10. Pakolliset kurssit 1-6 tulee suorittaa numerojärjestyksessä. Sen sijaan valtakunnalliset syventävät kurssit 7-8 opiskelija voi suorittaa pakollisten kurssien jälkeen haluamassaan järjestyksessä.

1. Saamen kieli ja maailmani (KSMA1)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan koltansaamen kielen taidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita, arvioidaan omia kieltenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita koltansaamen kielen A-oppimäärän opiskelulle ja etsitään autenttisia koltansaamenkielisiä kielenkäyttöympäristöjä sekä keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Pohditaan uhanalaisten ja alkuperäiskielten asemaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, nuoren elämänpiiriin ja kielenkäyttötarpeisiin.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

2. Ihminen verkostoissa (KSMA2)

Kurssilla harjoitellaan monenlaisia, kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisia vuorovaikutustilanteita koltansaamenkielisessä kontekstissa eri viestintäkanavia käyttäen sekä niistä suoriutumiseen tarvittavia strategioita. Tutustutaan koltansaamenkieliseen verkkomateriaaliin ja hyödynnetään sitä opiskelussa. Syvennetään taitoa toimia keskustelevana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä, joka ottaa huomioon viestintäkumppaninsa. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä sekä käydä merkitysneuvotteluja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa. Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, monilukutaito ja mediat, teknologia ja yhteiskunta

3. Saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöitä (KSMA3)

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään opiskelijoiden monilukutaitoa. Kurssin aihepiireinä voivat olla saamelainen teatteri, kirjallisuus, tarinat ja kertomukset, joiku/leu´dd, duodji eli saamelainen käsityö tai elokuva. Kurssilla laajennetaan opiskelijan tietämystä kolttasaamelaisesta kulttuuriperinteestä. Opiskelija valitsee aihepiirinsä ja työskentelytapansa oman kiinnostuksensa mukaan. Valitusta teemasta laaditaan esimerkiksi kirjallinen, kuvallinen tai suullinen tuotos.

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja media

4. Sápmi – Saamenmaa (KSMA4)

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta. Kurssin aihepiirinä ovat saamelaisten asuma-alue, historia, kieli- ja kulttuurialueet sekä elinkeinot. Opiskelija vahvistaa tietämystään myös muista saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista. Tutustutaan erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä käytävään keskusteluun erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Pohditaan yhteiskunnallisia ilmiöitä ja yksilöiden ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia.

Aihekokonaisuudet: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat

5. Saamelainen luontotieto (KSMA5)

Kurssilla syvennetään taitoa hakea tietoa sekä harjaannutaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteisiin perustuvia näkökantoja. Kurssin aihepiireinä ovat esimerkiksi ihmisen ja luonnon suhde, muuttuva elin- ja työympäristö sekä saamelaiset elinkeinot, kestävä elämäntapa ja tulevaisuudenvisiot.

Aihekokonaisuus: kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

6. Opiskelu, työ ja toimeentulo (KSMA6)

Kurssilla syvennetään käsitystä saamen kielen taidosta työelämätaitona ja sosiaalisena pääomana. Tutustutaan joihinkin tekstilajeihin, joita opiskelijat voivat kohdata työelämässä. Pohditaan jatko-opinto- tai urasuunnitelmia, saamen kielen ja kulttuurin koulutusmahdollisuuksia sekä saamelaisyhteisöä työllistäjänä. Etsitään tietoa saamen kielen jatko-opintomahdollisuuksista sekä tutustutaan saamelaisiin instituutioihin, jotka tarjoavat erilaisia työpaikkoja. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren elämänpiiriin, sekä laajempia talouden ilmiöitä.

Aihekokonaisuus: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää koltansaamen kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tuottamista ja tulkitsemista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan, myös jatko-opintojen ja työelämän näkökulmasta. Kursseihin voidaan integroida koulun muihin opintoihin liittyvä kirjallinen tai suullinen saamenkielinen osuus tai kokonaisuus.

7. Kestävä elämäntapa (KSMA7)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa ja tulkita saamen kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta arktisella alueella ottaen huomioon opiskelijoiden yksilölliset tarpeet tai kiinnostuksen kohteet. Kurssin teemoja ajankohtaistetaan tutustumalla esimerkiksi verkosta löytyviin mediateksteihin.

Aihekokonaisuudet: Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu, monilukutaito ja mediat

8. Viesti ja vaikuta puhuen (KSMA8)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa saamen kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä sekä rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Aihekokonaisuus: monilukutaito ja mediat

5.5.7.2 Vieraat kielet, koltansaame, B2- ja B3-oppimäärät

Opetuksen tavoitteet

Koltansaamen kielen B3-oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy koltansaamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä
- vahvistaa tietämystään saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.1 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Koltansaamen kielen B2-oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy koltansaamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä
- vahvistaa tietämystään saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.2 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Opiskelija

- osaa viestiä koltansaamen kielellä sekä suullisesti että kirjallisesti halliten keskeistä sanastoa, sanontoja ja perusrakenteita
- kiinnostuu koltansaamen kielestä ja kulttuurista
- oppii hankkimaan sekä täydentämään tietojaan eri saamen kansoista ja niiden kulttuureista sekä asennoituu niihin ennakkoluulottomasti
- rohkaistuu hyödyntämään kielitaitoaan luovasti opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana
- harjoittelee erilaisia kieltenopiskelustrategioita sekä kehittyy kielten oppijana
- ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen
- ymmärtää, että puhekielen monien koltansaamen murteiden rinnalla on yksi kaikille yhteinen kirjakieli
- tutustuu kolttasaamelaiseen kulttuuriperinteeseen ja historiaan

Työtavat ja arviointi

Tavoitteena on saada koltansaamen kielen opiskelu mielekkääksi käyttäen ajanmukaisia ja monipuolisia opiskelu- ja opetusmenetelmiä. Työtavat ja materiaalit valitaan opiskelijoiden tarpeiden ja mielenkiinnon mukaan. Tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään opetuksessa aktiivisesti ja opettajatilanteen mukaan opetus voi tapahtua myös etäopetuksena. Opiskelijoita ohjataan ja kannustetaan lukion alusta lähtien

omaehtoiseen ja itsenäiseen työskentelyyn. Jotta opiskelijat voisivat omaksua luontevan ja sujuvan ääntämisen, painotuksen ja puheen rytmin, heille pyritään järjestämään tilaisuuksia kuulla koltansaamen kieltä. Jokaisen kurssin aikana kehitetään kaikkia kielitaidon osa-alueita: suullista ja kirjallista tuottamista sekä luetun ja kuullun ymmärtämistä.

Koltansaamen kielen arviointi perustuu B3- ja B2-oppimääräkohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Arvioinnin perustana ovat opiskelulle asetetut tavoitteet ja niiden pohjalta käsitellyt kurssikohtaiset keskeiset sisällöt ja harjoitetut kielelliset taidot. Oppimisprosessin aikana opiskelijalle annetaan monipuolista palautetta kielitaidon edistymisestä eri osa-alueilla. Palautteen tulee olla kannustavaa ja rohkaisevaa, lisäksi opiskelijaa ohjataan harjoittelemaan itse- ja vertaisarviointia.

Valtakunnalliset syventävät kurssit arvostellaan numeroin 4-10. Kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla. Keskeistä on kehittää jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia. Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Painottuvana näkökulmana ovat saamelaisen elämänmuodon keskeiset piirteet. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin. Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa eri kursseilla. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerrataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen.

Jos ryhmässä on saamelaistaustaisia opiskelijoita, kartoitetaan erityisesti opintojen alkuvaiheessa heidän saamen kielen tai murteen taitojaan ja tavoitteitaan ja mahdollisuuksia saada tukea opinnoilleen lähiympäristöstä.

1. Tutustutaan toisiimme ja saamen kieleen (KSMB31)

Kurssilla tutustutaan saamen kielten asemaan maailmassa ja hahmotetaan koltansaamen kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskelemiin tai osaamiin kieliin. Tarkastellaan sanaston, ääntämisen ja kieliopin yhtäläisyyksiä ja eroja omaan äidinkieleen ja muihin opiskelijoiden osaamiin kieliin. Pohditaan koltansaamen kielen merkitystä opiskelijalle nyt ja tulevaisuudessa. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmauksia.

Kurssin aikana tutustutaan koltansaamen äänteisiin sekä opitaan henkilökohtaisessa kanssakäymisessä tarvittavaa alkeissanastoa. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy ymmärtämään yksinkertaista jokapäiväiseen elämään liittyvää keskustelua sekä pystyy osallistumaan yksinkertaiseen kurssin aiheisiin liittyvään keskusteluun.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

2. Matkalla maailmassa (KSMB32)

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä. Tarkastellaan koltansaamen kielen taidon merkitystä omalla paikkakunnalla ja etsitään konkreettisia kielenkäyttötilanteita. Harjoitellaan lyhyiden kirjallisten viestien laatimista.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

3. Kohtaamisia saamelaisalueella (KSMB33, KSMB21)

Kurssilla pohditaan koltansaamen kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Kartoitetaan opiskelijan koltansaamen kielen osaamista, analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi.

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa, saamelaiskulttuuriin kuuluvissa tapahtumissa eri puolilla saamelaisaluetta sekä tavanomaisissa asiointitilanteissa. Kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin ja saamelaiskulttuurin piirteisiin eri puolilla saamelaisaluetta. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

4. Hyvinvointi ja huolenpito (KSMB34, KSMB22)

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista kuuntelevana kielenkäyttäjänä, joka ottaa huomioon viestintäkumppaninsa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin sekä saamelaiskulttuurin näkemykseen ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin ykseydestä ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Kurssin sisältöä ajankohtaistetaan hakemalla tekstejä esimerkiksi sähköisistä medioista. Tekstit valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, teknologia ja yhteiskunta

5. Sápmi – Saamenmaa (KSMB35, KSMB23)

Kurssilla painottuvat tekstien tulkintataidot, tutustutaan eri tekstilajeihin. Aihepiireinä ovat muun muassa saamelaiset edustuselimet, järjestöt, saamelaisten asuma-alue, historia ja Saamenmaa. Opiskelija vahvistaa tietämystään myös muista saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista. Harjoitellaan kuvaamaan ja esittelemään omaa kotipaikkakuntaa.

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat

6. Kulttuuri ja mediat (KSMB36, KSMB24)

Kurssilla tutustutaan saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöihin, kuten teatteriin, kirjallisuuteen, musiikkiin, kansanperinteeseen ja medioihin, nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Kohteena ovat etenkin kolttasaamelaiset kulttuuri-ilmiöt kuten tarinat, kertomukset, leu'dd, musiikki, käsityöt, ruokaperinne, katrilli. Opiskelijat oppivat etsimään tietoa saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöistä esimerkiksi sähköistä mediaa hyödyntäen. Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa.

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat

7. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (KSMB37, KSMB25)

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Etsitään tietoa saamen kielen jatko-opintomahdollisuuksista sekä tutustutaan saamelaisiin instituutioihin, jotka tarjoavat mahdollisia työpaikkoja.

Aihekokonaisuus: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

8. Saamelainen luontotieto (KSMB38, KSMB26)

Kurssilla harjoitellaan kielitaitoa monipuolisesti. Kurssilla käsitellään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää elämäntapaa saamelais- ja arktisella alueella sekä saamelaisten luontosuhdetta ja elinoloja. Opiskelijat pohtivat omaa elämäntapaansa ja luontosuhdettaan sekä harjoittelevat kertomaan siitä suullisesti ja kirjallisesti.

Aihekokonaisuudet: Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

B2-oppimäärän muut valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Kansainvälinen toiminta (KSMB27)

Kurssilla hyödynnetään kielitaitoa ja vahvistetaan kulttuurista ymmärrystä tutustumalla tai osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön, vapaaehtoistyöhön tai työelämään tarvittaessa etäyhteyksiä hyödyntäen. Kielelliset tavoitteet määrittyvät toiminnan perusteella. Mahdollisesta osallistumisesta kansainväliseen toimintaan opiskelijat raportoivat yhdessä sovittavalla tavalla.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

8. Viesti puhuen ja kirjoittaen (KSMB28)

Kurssilla vankennetaan saamen kielen tuottamistaitoja, joita tarvitaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Kurssilla kerrataan erilaisia kielenkäyttötilanteisiin liittyviä strategioita ja opiskelijoita rohkaistaan käyttämään kieltä sekä kirjallisesti että puhetilanteissa. Kerrataan aiemmin käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täyden-

netään opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Harjoitellaan erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa.

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat

5.5.8 Vieraat kielet, pohjoissaame

5.5.8.1 Vieraat kielet, pohjoissaame, A-oppimäärä

Saame vieraana kielenä -opetusta voidaan antaa Suomessa puhutuissa saamen kielissä, pohjoissaamessa, inarinsaamessa ja koltansaamessa. Nämä perusteet ovat kaikille kolmelle saamen kielelle yhteiset, ja näiden pohjalta laaditaan paikallisesti sovellus kuhunkin saamen kieleen.

Opetuksen tavoitteet

Pohjoissaamen kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyy pohjoissaamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä
- vahvistaa tietämystään pohjoissaamen kielestä ja saamelaiskulttuurista sekä saa tietoa muista saamenkielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen
- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmasta
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B1.2 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Arviointi

Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Myös pari- ja vertaisarvioinnilla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta, jolla on merkitystä kokonaisarvioinnissa. Kurssien arviointi voi perustua kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan aktiivisuus, kiinnostus, positiivisuus ja jatkuva näyttö, jota osoitetaan kurssin aikana. Pakolliset kurssit arvioidaan numeroasteikolla 4-10, valtakunnalliset syventävät kurssit numeroasteikolla 4-10 ja koulukohtainen syventävä kurssi suoritusmerkinnällä S.

Ajankohtaisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä. Jokaisella kurssilla seurataan myös ajankohtaisia paikallisia tapahtumia.

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat

- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä.
- osallistumien erilaisiin saamelaistapahtumiin (esim. Ijahis Idja, Skábmagovat, Saamelaisnuorten taidetapahtumat, teatteriesitykset, konsertit, elokuvat, näyttelyt)
- TVT:n käyttö huomioidaan työtavoissa.
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuotto, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.).

Suoritusjärjestys

Pakolliset kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä ja valtakunnalliset syventävät kurssit ja koulukohtaiset syventävä kurssi suoritetaan ennen ylioppilastutkinnon kokeeseen osallistumista.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Kaikilla kursseilla painottuvana näkökulmana ovat saamelaisen elämänmuodon keskeiset piirteet ja saamelaisten henkinen ja aineellinen kulttuuriperintö. Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain.

1. Saamen kieli ja maailmani (PSMA1)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan pohjoissaamen kielen taidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita, arvioidaan omia kieltenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita saamen kielen A-oppimäärän opiskelulle ja etsitään autenttisia saamenkielisiä kielenkäyttöympäristöjä sekä keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Pohditaan uhanalaisten ja alkuperäiskielten asemaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, nuoren elämänpiiriin ja kielenkäyttötarpeisiin.

Tavoitteet

Opiskelija

- etsii saamenkielisiä kielenkäyttöympäristöjä ja
- keinoja oman ja yhteisön osaamisen kehittämiseksi
- pohtii uhanalaisten ja alkuperäiskielten asemaa

Aihepiirit ja sisällöt

- opiskelu

- nuorten elämänpiiri
- kielenkäyttötarpeet

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

2. Ihminen verkostoissa (PSMA2)

Kurssilla harjoitellaan monenlaisia, kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisia vuorovaikutustilanteita pohjoissaamenkielisessä kontekstissa eri viestintäkanavia käyttäen sekä niistä suoriutumiseen tarvittavia strategioita. Syvennetään taitoa toimia keskustelevana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä, joka ottaa huomioon viestintäkumppaninsa. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä sekä käydä merkitysneuvotteluja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa. Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Tavoitteet

Opiskelija

- harjoittelee monenlaisia kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia käyttäen
- syventää kuuntelemisen ja keskustelun taitojaan
- monipuolistaa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavia strategioita

Aihepiirit ja sisällöt

- ihmissuhteisiin liittyvät teemat:
- psyykkinen, fyysinen, ja sosiaalinen hyvinvointi
- teknologian ja digitalisaation tuomat muutokset
- viestintä: lähettäjä, viesti ja vastaanottaja
- mielipide- ja merkitysneuvottelut

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta.

3. Saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöitä (PSMA3)

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään opiskelijoiden monilukutaitoa. Kurssin aihepiireinä voivat olla saamelainen teatteri, kirjallisuus, tarinat ja kertomukset, joiku/leu´dd, duodji eli saamelainen käsityö tai elokuva. Opiskelija valitsee aihepiirinsä ja työskentelytapansa oman kiinnostuksensa mukaan. Valitusta teemasta laaditaan esimerkiksi kirjallinen, kuvallinen tai suullinen tuotos.

Tavoitteet

Opiskelija

- laajentaa ja syventää monilukutaitoaan

Aihepiirit ja sisällöt

- teatteri
- kirjallisuus
- tarinat ja kertomukset
- laaditaan kirjallinen, kuvallinen tai suullinen teos

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta.

4. Sápmi – Saamenmaa (PSMA4)

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta. Kurssin aihepiirinä ovat saamelaisten asuma-alue, historia, kieli- ja kulttuurialueet sekä elinkeinot**.** Tutustutaan erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä käytävään keskusteluun erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Pohditaan yhteiskunnallisia ilmiöitä ja yksilöiden ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia.

Tavoitteet

Opiskelija

- kehittää tiedonhankintataitoja
- kehittää kriittistä lukutaitoa
- harjoittelee aktiivista toimijuutta

Aihepiirit ja sisällöt

- saamelaisten asuma-alue
- historia
- kieli ja kulttuurialueet
- elinkeinot

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

5. Saamelainen luontotieto (PSMA5)

Kurssilla syvennetään taitoa hakea tietoa sekä harjaannutaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteisiin perustuvia näkökantoja. Kurssin aihepiireinä ovat esimerkiksi ihmisen ja luonnon suhde, muuttuva elin- ja työympäristö sekä saamelaiset elinkeinot, kestävä elämäntapa ja tulevaisuudenvisiot.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää taitojaan etsiä tietoa
- harjaantuu jakamaan omia tietoon ja mielipiteeseen perustuvia näkökantoja

Aihepiirit ja sisällöt

- Ihmisen ja luonnon suhde
- muuttuva elin- ja työympäristö
- saamelaiset elinkeinot
- kestävä elämäntapa
- tulevaisuuden visiot

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

6. Opiskelu, työ ja toimeentulo (PSMA6)

Kurssilla syvennetään käsitystä pohjoissaamen kielen taidosta työelämätaitona ja sosiaalisena pääomana. Tutustutaan joihinkin tekstilajeihin, joita opiskelijat voivat kohdata työelämässä. Pohditaan jatko-opinto- tai urasuunnitelmia, saamen kielen ja kulttuurin koulutusmahdollisuuksia sekä saamelaisyhteisöä työllistäjänä. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren elämänpiiriin, sekä laajempia talouden ilmiöitä.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää käsitystä saamen kielen taidosta työelämätaitona ja sosiaalisena pääomana
- tutustuu joihinkin tekstilajeihin, joita voi kohdata työelämässä
- pohtii jatko-opintoja tai urasuunnitelmia,
- tutustuu saamen kielen ja kulttuurin koulutusmahdollisuuksiin ja saamelaisyhteisöön työllistäjänä

Aihepiirit ja sisällöt

- itsenäistymiseen ja työelämään liittyvät talousasiat
- talouden ilmiöt

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää pohjoissaamen kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tuottamista ja tulkitsemista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpei-

den mukaan, myös jatko-opintojen ja työelämän näkökulmasta. Kursseihin voidaan integroida koulun muihin opintoihin liittyvä kirjallinen tai suullinen saamenkielinen osuus tai kokonaisuus.

7. Kestävä elämäntapa (PSMA7)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa ja tulkita pohjoissaamen kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta arktisella alueella ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää taitoa tuottaa ja tulkita saamen kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille
- syventää oppimäärän pakollisten kurssien teemoja

Sisällöt

- Tekstilajit; esim. fiktiiviset ja ei-fiktiiviset, kertovat, kuvaavat, pohtivat, ohjaavat tai kantaa ottavat tekstit
- esim. ekologiset, taloudelliset sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta tarkasteltavat teemat arktisella alueella

Aihekokonaisuudet

- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta.

8. Viesti ja vaikuta puhuen (PSMA8)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa pohjoissaamen kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä sekä rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää taitoaan tuottaa saamen kieltä suullisesti
- syventää taitoaan ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia
- vankentaa puhumisen sujuvuutta
- harjoittelee valmistelemaan suullista tuottamista
- kertaa pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä

Aihepiirit ja sisällöt

- oppimäärän pakollisilla kursseilla aiemmin käsitellyt aihepiirit

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

Koulukohtainen syventävä kurssi

9. Kertauskurssi (PSMA9)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa pohjoissaamen kieltä kirjallisesti ja taitoa kirjoittaa pohjoissaamen kielellä tekstejä eri tarkoituksiin. Vankennetaan kirjoittamisen sujuvuutta sekä päättökokeeseen valmistautumista. Kurssilla kerrataan kielioppiasioita ja kielenhuoltoa tarpeen mukaan. Kurssin tarkemmat sisällöt sovitaan opiskelijoiden kanssa.

Tavoitteet

Opiskelija

- syventää taitoa käyttää pohjoissaamen kieltä monipuolisesti
- syventää taitoa tuottaa pohjoissaamen kielellä eri tarkoituksiin
- kertaa kielitietoa ja kielenhuoltoasioita tarpeen mukaan

Aihepiirit ja sisällöt

- kirjallinen ja/ tai suullinen saamenkielinen osuus tai kokonaisuus, joka voi liittyä myös koulun muihin opintoihin.
- saamelaisen kulttuurin eri osa-alueet
- saamelaisten historia

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta.

5.5.8.2 Vieraat kielet, pohjoissaame, B2-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Pohjoissaamen kielen B2-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy pohjoissaamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä.
- vahvistaa tietämystään pohjoissaamen kielestä ja saamelaiskulttuurista ja saa tietoa muista saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen

- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.2 (muut kielet) tai B1.1 (englanti) ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Arviointi

Pohjoissaamen kielen arviointi perustuu vieraiden kielten yhteisten tavoitteiden sekä saamen kielen B2-oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamisen. Arvioinnin perustana on opiskelulle asetetut tavoitteet ja kurssikohtaiset keskeiset sisällöt. Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Kurssien tarkemmat sisällöt, tavoitteet ja työtavat sovitaan yhteistyössä opiskelijoiden kanssa.

Kurssien arviointi voi perustua
- kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen
- pari- ja vertaisarviointiin, jolla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta
- opiskelijan aktiivisuuteen, kiinnostukseen, positiivisuuteen ja jatkuva näyttöön, jota osoitetaan kurssin aikana.

Valtakunnalliset syventävät kurssit arvostellaan numeroasteikolla 4-10 ja koulukohtaiset soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä S.

Kursseilla käsiteltävät kielioppiasiat määräytyvät käytössä olevan oppimateriaalin mukaan. Ajankohtaisia ja paikallisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä.

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat
- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuotto, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.
- osallistumien erilaisiin saamelaistapahtumiin (esim. Ijahis idja, Skábmagovat, Saamelaisnuorten taidetapahtumat, teatteriesitykset, konsertit, elokuvat, näyttelyt)
- TVT:n käyttö.

Kurssien suoritusjärjestys

Pohjoissaamen kielen B2-oppimäärän opiskelijat voivat kerrata aikaisemmin oppimaansa osallistumalla B3-oppimäärän kahdelle ensimmäiselle kurssille PSMB31 ja PSMB32. Kurssit luetaan B2-oppimäärän koulukohtaisiksi soveltaviksi kursseiksi PSMB211 ja PSMB212, jotka arvostellaan suoritusmerkinnällä.

Kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä. Koulukohtaisista soveltavista kursseista PSMB11 ja PSMB212 suoritetaan ennen valtakunnallisia syventäviä kursseja. Koulukohtaiset soveltavat kurssit PSMB29 ja PSMB210 suoritetaan ennen ylioppilastutkinnon kokeeseen osallistumista.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla. Keskeistä on kehittää jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia. Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Painottuvana näkökulmana ovat saamelaisen elämänmuodon keskeiset piirteet. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin. Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa eri kursseilla. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerrataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen.

Jos ryhmässä on saamelaistaustaisia opiskelijoita, kartoitetaan erityisesti opintojen alkuvaiheessa heidän saamen kielen tai murteen taitojaan ja tavoitteitaan ja mahdollisuuksia saada tukea opinnoilleen lähiympäristöstä.

1. Kohtaamisia saamelaisalueella (PSMB21)

Kurssilla pohditaan pohjoissaamen kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Kartoitetaan opiskelijan saamen kielen osaamista, analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Aihepiirit liittyvät erilaisiin sosiaalisen kohtaamisen tilanteisiin saamelaiskulttuuriin kuuluvissa tapahtumissa eri puolilla saamelaisaluetta sekä tavanomaisissa asiointitilanteissa. Kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin ja saamelaiskulttuurin piirteisiin eri puolilla saamelaisaluetta. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä.

Tavoitteet

Opiskelija

- pohtii pohjoissaamen kielen merkitystä omassa elämässä ja tulevaisuudessa
- harjoittelee selviytymistä erilaissa sosiaalisissa tilanteissa, matkustamisessa, asiointitilanteissa ja tapahtumissa, joissa tarvitaan saamen kielen taitoa
- kiinnittää huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin ja saamelaiskulttuurin piirteisiin eri puolilla saamelaisaluetta
- opettelee kompensaatiokeinojen ja viestintästrategioiden käyttöä.

Aihepiirit ja sisällöt

- sosiaaliset kohtaamisen tilanteet
- matkustaminen
- asiointi arjen tilanteissa ja tapahtumissa.

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

2. Hyvinvointi ja huolenpito (PSMB22)

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista kuuntelevana kielenkäyttäjänä, joka ottaa huomioon viestintäkumppaninsa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin sekä saamelaiskulttuurin näkemykseen ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin ykseydestä ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Tavoitteet

Opiskelija

- harjoittelee arkielämään liittyviä mielipiteiden muotoilua ja merkitysneuvotteluja
- tutustuu hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin
- tutustuu saamelaiskulttuurin näkemykseen ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin ykseydestä
- harjoittelee keskustelemaan em. asioista.

Aihepiirit ja sisällöt

- ihmissuhteet eri elämänvaiheissa
- ihmisen ja luonnon hyvinvointi
- teknologian ja digitalisaation tuomat muutokset vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

3. Sápmi - Saamenmaa (PSMB23)

Kurssilla painottuvat tekstien tulkintataidot. Aihepiireinä ovat muun muassa saamelaiset edustuselimet, järjestöt, saamelaisten asuma-alue, historia ja Saamenmaa.

Tavoitteet

Opiskelija

- harjoittelee tekstien tulkintataitoja

Aihepiirit ja sisällöt

- saamelaiset edustuselimet
- järjestöt
- saamelaisten asuma-alue
- saamelaisten historia ja Saamenmaa

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- teknologia ja yhteiskunta

4. Kulttuuri ja mediat (PSMB24)

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa. Tutustutaan saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöihin, kuten teatteriin, kirjallisuuteen, musiikkiin, kansanperinteeseen ja medioihin, ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta.

Tavoitteet

Opiskelija

- harjoittelee monilukutaitoa
- tutustuu saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöihin; teatteriin, kirjallisuuteen, musiikkiin, kansanperinteeseen ja mediaan nuorten näkökulmasta

Aihepiirit ja sisällöt

Saamelainen kulttuuri:

- teatteri
- musiikki
- kirjallisuus
- kansanperinne
- media

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

5. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (PSMB25)

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

Tavoitteet

Opiskelija

- tutustuu viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen

Aihepiirit ja sisällöt

- koulu
- opiskelu
- työelämä
- nuorten tulevaisuuden suunnitelmat

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- teknologia ja yhteiskunta
- aktiivinen kansalaisuus
- yrittäjyys ja työelämä
- monilukutaito ja mediat

6. Saamelainen luontotieto (PSMB26)

Kielitaitoa harjoitellaan monipuolisesti. Kurssilla käsitellään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää elämäntapaa saamelais- ja arktisella alueella sekä saamelaisten luontosuhdetta ja elinoloja.

Tavoitteet

Opiskelija

- harjoittelee ja vahvistaa kielitaitoaan monipuolisesti

Aihepiirit ja sisällöt

- saamelainen luontosuhde
- elinolot
- taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntapa arktisella alueella

Aihekokonaisuudet

- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

7. Kansainvälinen toiminta (PSMB27)

Kurssilla hyödynnetään kielitaitoa ja vahvistetaan kulttuurista ymmärrystä tutustumalla tai osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön, vapaaehtoistyöhön tai työelämään tarvittaessa etäyhteyksiä hyödyntäen. Kielelliset tavoitteet määrittyvät toiminnan perusteella. Mahdollisesta osallistumisesta kansainväliseen toimintaan opiskelijat raportoivat yhdessä sovittavalla tavalla.

Tavoitteet

Opiskelija

- vahvistaa kielitaitoaan ja kulttuurista ymmärrystä
- tutustuu ja/tai osallistuu mahdollisuuksien mukaan pohjoismaiseen yhteistyöhön, vapaaehtoistyöhön tai työelämään etäyhteyksiä hyödyntäen

Aihepiirit ja sisällöt

- kansainvälinen toiminta
- vapaaehtoistyö
- työelämä

Aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus
- yrittäjyys ja työelämä
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

8. Viesti puhuen ja kirjoittaen (PSMB28)

Kurssilla vankennetaan pohjoissaamen kielen tuottamistaitoja, joita tarvitaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Kerrataan aiemmin käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Harjoitellaan erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa.

Tavoitteet

Opiskelija

- vankentaa saamen kielen tuottamisen taitoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- harjoittelee erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa

Aihepiirit ja sisällöt

- aikaisempien kurssisisältöjen aihepiirien kertaaminen ja niiden täydentäminen tarpeen mukaan
- suulliset ja kirjalliset kielenkäyttö- ja viestintätilanteet

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

Koulukohtaiset soveltavat kurssit

9. Kertauskurssi (PSMB29)

Kurssilla kerrataan aikaisemmilla kursseilla käytyjä kielioppiasioita ja sanastoa. Kursseilla tehdään puhumis- ja kuunteluharjoituksia sekä kirjoittamistehtäviä. Kurssi suunnitellaan opiskelijan kanssa yhdessä. Kurssin sisällöissä otetaan huomioon opiskelijoiden taitotaso. Kurssi voidaan suorittaa myös itsenäisesti.

Tavoitteet

Opiskelija

- kertaa kurssilla kielioppia ja sanastoa
- tekee kuunteluharjoituksia ja puhumisharjoituksia
- harjoittelee erilaisten tekstien tuottamista ja kirjoittaa kirjoitelmia

10. Kirjoittamisen kurssi (PSMB210)

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan kirjoittamisen taitoja. Kurssilla kirjoitetaan erilaisia viestinnällisiä tekstejä, kuten sähköpostiviestejä, kirjeitä, puheita, vuoropuheluja, kertovia ja kuvailevia tekstejä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija pystyy ilmaisemaan itseään selkeästi ja ymmärrettävästi saamen kielellä. Sisältö ja aiheet suunnitellaan opiskelijan kanssa yhdessä. Kurssi voidaan suorittaa myös itsenäisesti.

Tavoitteet

Opiskelija

- vahvistaa kirjoittamisen taitoja
- kirjoittaa erilaisia viestinnällisiä tekstejä
- kirjoittaa kertovia ja kuvailevia tekstejä

5.5.8.3 Vieraat kielet, pohjoissaame, B3-oppimäärä

Pohjoissaamen kielen B3-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy pohjoissaamen kielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, pohjoismaisissa kuin koko pohjoiskalottialueen yhteisöissä
- vahvistaa tietämystään pohjoissaamen kielestä ja kulttuurista sekä muista saamen kielistä ja saamelaiskulttuureista ja ymmärtää niiden merkityksen alkuperäiskansan kielinä ja kulttuureina
- hahmottaa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita pienen puhujamäärän kieltä opiskeleva kohtaa, ja pyrkii oma-aloitteiseen kielijäsenyyteen
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.1 (muut kielet) tai B1.1/A2.2 (englanti) ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla. Keskeistä on kehittää jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia. Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Painottuvana näkökulmana ovat saamelaisen elämänmuodon keskeiset piirteet. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin. Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa eri kursseilla. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerrataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen.

Jos ryhmässä on saamelaistaustaisia opiskelijoita, kartoitetaan erityisesti opintojen alkuvaiheessa heidän saamen kielen tai murteen taitojaan ja tavoitteitaan ja mahdollisuuksia saada tukea opinnoilleen lähiympäristöstä.

Arviointi

Pohjoissaamen kielen arviointi perustuu vieraiden kielten yhteisten tavoitteiden sekä saamen kielen B3-oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamisen. Arvioinnin perustana on opiskelulle asetetut tavoitteet ja kurssikohtaiset keskeiset sisällöt. Kursseilla ohjataan opiskelijaa itsearviointiin, jota hän suhteuttaa asettamiinsa tavoitteisiin. Kurssien tarkemmat sisällöt, tavoitteet ja työtavat sovitaan yhteistyössä opiskelijoiden kanssa.

Kurssien arviointi voi perustua

- kokeisiin ja esityksiin, kirjallisiin ja/tai suullisiin kokeisiin, pari ja ryhmätöihin ja esitelmiin kurssien sisällöstä ja painotuksista riippuen
- pari- ja vertaisarviointiin, jolla saadaan palautetta opiskelussa onnistumisesta
- opiskelijan aktiivisuuteen, kiinnostukseen ja jatkuva näyttöön, jota osoitetaan kurssin aikana.

Valtakunnalliset syventävät kurssit arvostellaan numeroasteikolla 4-10 ja koulukohtaiset soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä S.

Kursseilla käsiteltävät kielioppiasiat määräytyvät käytössä olevan oppimateriaalin mukaan. Ajankohtaisia ja paikallisia asioita käsitellään aihepiireistä riippuen esim. katsomalla saamenkielisiä uutislähetyksiä sekä lukemalla saamenkielisiä uutisia sähköisistä viestimistä ja sanomalehdistä.

Työtavat

Kursseilla käytettäviä työtapoja ovat
- lukeminen, kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen sekä työskentely yksin, parin kanssa ja ryhmässä
- uutisten katsominen ja lukeminen, omien tekstien tuotto, tiedonhaku, elokuvat, omien tuotosten tekeminen jne.
- osallistumien erilaisiin saamelaistapahtumiin (esim. Ijahis idja, Skábmagovat, Saamelaisnuorten taidetapahtumat, teatteriesitykset, konsertit, elokuvat, näyttelyt)
- TVT:n käyttö.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä. Koulukohtaiset syventävät kurssit SMB309 ja SMB310 suoritetaan ennen ylioppilastutkinnon kokeeseen osallistumista.

1. Tutustutaan toisiimme ja saamen kieleen (PSMB31, PSMB211)

Kurssilla tutustutaan saamen kielten asemaan maailmassa ja hahmotetaan opiskeltavan saamen kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskelemiin tai osaamiin kieliin. Pohditaan saamen kielen merkitystä opiskelijalle. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmauksia.

Tavoitteet
Opiskelija
- oppii tuntemaan saamen kielet ja niiden historian lyhyesti
- oppii saamen äänteitä, itsensä esittelyn, tervehdykset
- peruskieliopin alkeet

Sisällöt
- arjen vuorovaikutustilanteet
- kohteliaisuudet
- asiointi arjessa
- suulliset äänneharjoitukset sopivien tekstien yhteydessä
- saamen aakkoset
- astevaihtelu, diftongit, vokaalinmuutokset

Aihekokonaisuudet
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

2. Matkalla maailmassa (PSMB32, PSMB212)

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä.

Tavoitteet

Opiskelija:

- oppii selviytymään esimerkiksi parturissa, lääkärissä, matkustaessa sekä tutustuu erityisesti saamelaiseen kanssakäymisen muotoihin
- oppii lisää saamen kielen peruskielioppia

Sisällöt

- sosiaalinen kohtaaminen
- tavanomaiset asiointitilanteet
- verbien aikamuodot
- nominit
- lyhyet kirjoitelmat liittyen omaan elämään ja kokemuksiin

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

3. Kohtaamisia saamelaisalueella (PSMB33)

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa, saamelaiskulttuuriin kuuluvissa tapahtumissa eri puolilla saamelaisaluetta sekä tavanomaisissa asiointitilanteissa. Kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin ja saamelaiskulttuurin piirteisiin eri puolilla saamelaisaluetta. Opetellaan lisää kompensaatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä.

Tavoitteet

Opiskelija:

- oppii lisää kanssakäymisen muotoja
- tutustuu saamelaiseen poronhoitoon ammattina
- tutustuu saamelaisiin elinkeinoihin
- tutustuu sukulaisuuteen, pukeutumiskäytäntöihin, juhliin ja saamelaisalueen koulutusvaihtoehtoihin
- jatkaa peruskieliopin opiskelua ja alkaa harjoitella pitempien kirjoitelmien kirjoittamista

Sisällöt

- saamelainen tapakulttuuri, juhlat
- pukeutuminen
- kulttuurierot ja yhteneväisyydet
- kulttuurien välinen viestintä
- harjoitellaan kirjoittamaan pienimuotoisia kirjoitelmia

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus

4. Hyvinvointi ja huolenpito (PSMB34)

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista kuuntelevana kielenkäyttäjänä, joka ottaa huomioon viestintäkumppaninsa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin sekä saamelaiskulttuurin näkemykseen ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin ykseydestä ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Tavoitteet

Opiskelija:

- oppii tuntemaan eri saamelaisryhmiä ja heidän elämäänsä
- tutustuu erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja eri elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin.
- oppii lisää rohkeaa suullista kielenkäyttöä
- oppii monimuotoisempaa kirjallista ilmaisua

Sisällöt

- arkipäivään liittyvät asiat
- teknologian tuomat muutokset vuorovaikutuksessa ja hyvinvoinnissa
- ihmisen ja luonnon hyvinvointi
- kirjoitelmat
- päättökokeisiin harjoittelu

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- teknologia ja yhteiskunta

5. Sápmi - Saamenmaa (PSMB35)

Kurssilla painottuvat tekstien tulkintataidot. Aihepiireinä ovat muun muassa saamelaiset edustuselimet, järjestöt, saamelaisten asuma-alue, historia ja Saamenmaa.

Tavoitteet

Opiskelija:

- oppii tuntemaan saamelaista asuma-aluetta
- oppii tuntemaan saamelaisia edustuselimiä ja järjestöjä
- oppii tuntemaan saamelaisten historiaa ja Saamenmaata

Sisällöt

- opiskellaan lisää tekstien sisällön ymmärtämistä
- kirjoitetaan sisällöltään vaativampia tekstejä, kuten tiivistelmiä ja esseitä

Aihekokonaisuudet

- hyvinvointi ja turvallisuus
- teknologia ja yhteiskunta

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

6. Kulttuuri ja mediat (PSMB36)

Kurssilla tutustutaan saamelaisalueen kulttuuri-ilmiöihin, kuten teatteriin, kirjallisuuteen, musiikkiin, kansanperinteeseen ja medioihin, nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa.

Tavoitteet

Opiskelija:

- oppii tuntemaan saamelaista teatteria ja käy mahdollisuuksien mukaan teatteriesityksessä
- oppii tuntemaan saamelaisen musiikin juuret ja nykyajan, kuuntelee musiikkia, käy mahdollisuuksien mukaan konsertissa
- oppii tuntemaan esimerkiksi saamelaisen ruokakulttuurin erityispiirteet
- oppii tuntemaan saamelaisen mediaa

Sisällöt

- oppiaineen sisältöihin liittyvät sanat ja termit
- opiskellaan lisää suullista tuottamista ja harjoitellaan edelleen vaativampien kirjoitelmien kirjoittamista kurssin aiheisiin liittyen

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

7. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (PSMB37)

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

Tavoitteet

Opiskelija:

- oppii ammattitermejä, harjoittelee eri ammatteihin ja koulutuksiin sekä työelämään liittyvää sanastoa

Sisällöt

- sanaston rikastuttaminen, suullinen ja kirjallinen tuottaminen kehittyvät edelleen
- kielioppia tarpeen mukaan
- koulu
- opiskelu
- työelämä

Aihekokonaisuudet

- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- teknologia ja yhteiskunta
- aktiivinen kansalaisuus
- yrittäjyys ja työelämä

- monilukutaito ja mediat

8. Saamelainen luontotieto (PSMB38)

Kurssilla harjoitellaan kielitaitoa monipuolisesti. Kurssilla käsitellään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää elämäntapaa saamelais- ja arktisella alueella sekä saamelaisten luontosuhdetta ja elinoloja.

Tavoitteet
Opiskelija:
- saa valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestävään kehitykseen liittyviä aiheita
- oppii tuntemaan luonnon ja ihmisen suhdetta
- tutustuu muuttuvaan elinympäristöön, luontosanoihin ja alkuperäiskansoihin lyhyesti
- oppii tuntemaan kahdeksan vuodenaikaa, ilmansuunnat, sääilmiöt

Sisällöt
- lukemisstrategioiden harjoittelua
- kirjoitetaan erilaisia tarkoituksia varten
- kielioppia tarpeiden mukaan

Aihekokonaisuudet
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Koulukohtaiset syventävät kurssit

9. Kertauskurssi (SMB39)

Kurssilla kerrataan aikaisemmilla kursseilla käytyjä kielioppiasioita ja sanastoa. Kursseilla tehdään puhumis- ja kuunteluharjoituksia sekä kirjoittamistehtäviä. Kurssi suunnitellaan opiskelijan kanssa yhdessä. Kurssin sisällöissä otetaan huomioon oppilaiden taitotaso. Kurssi voidaan suorittaa myös itsenäisesti.

Tavoitteet
Opiskelija
- kertaa kurssilla kielioppia ja sanastoa
- tekee kuuntelu-, kirjoittamis- ja puhumistehtäviä
- harjoittelee erilaisten tekstien tuottamista ja kirjoittaa kirjoitelmia
- kertaa tarvittaessa kielioppia

Aihepiirit ja sisällöt
- pohjoissaamen kielen asema
- opiskelijan suhde saamen kieleen
- sanaston kartuttaminen

Aihekokonaisuudet

- teknologia ja yhteiskunta
- monilukutaito ja mediat

10. Kirjoittamisen kurssi (SMB310)

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan kirjoittamisen taitoja. Kurssilla kirjoitetaan erilaisia viestinnällisiä tekstejä, kuten sähköpostiviestejä, kirjeitä, puheita, vuoropuheluja, kertovia ja kuvailevia tekstejä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija pystyy ilmaisemaan itseään selkeästi ja ymmärrettävästi saamen kielellä. Sisältö ja aiheet suunnitellaan opiskelijan kanssa yhdessä. Kurssi voidaan suorittaa myös itsenäisesti.

Tavoitteet
Opiskelija

- vahvistaa kirjoittamisen taitoja
- kirjoittaa erilaisia viestinnällisiä, kertovia ja kuvailevia tekstejä
- oppii kuuntelemaan pohjoissaamen kieltä ja tulkitsemaan kuuntelemaansa
- oppii ilmaisemaan itseään selkeästi ja monipuolistaa kielen rakenteita

Aihepiirit ja sisällöt

- viestinnälliset tekstit
- kertovat ja kuvailevat tekstit
- Itsensä ilmaisemin ymmärrettävästi ja selkeästi

Aihekokonaisuudet

- Monilukutaito ja mediat
- Teknologia ja yhteiskunta

5.6 Matematiikka

Matematiikan asema aikamme kulttuurissa edellyttää valmiutta ymmärtää, hyödyntää ja tuottaa matemaattisesti esitettyä tietoa. Sillä on merkittävä ja ratkaiseva rooli muun muassa tieteissä, teknologiassa, taloudessa, yrittäjyydessä, terveydenhuollossa ja turvallisuudessa. Matematiikan opetuksen tehtävä on tutustuttaa opiskelija matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin, opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen, ilmiöiden mallintamisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Opetuksen lähtökohdat valitaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja, joissa opiskelijat työskentelevät yksin ja yhdessä. Opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelemaan niitä. Erityisesti opiskelijaa ohjataan hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin. Opiskelijaa rohkaistaan myös käyttämään ajattelua tukevia malleja, kuten kuvia, piirroksia ja välineitä sekä tuetaan opiskelijan taitoa siirtyä toisesta matemaattisen tiedon esitysmuodosta toiseen. Tärkeää on myös harjoitella tehtäviä kaksiosainen ylioppilaskoe ja sähköinen koe huomioiden.

Opiskelijaa myös kannustetaan kehittämään luovia ratkaisuja matemaattisiin ongelmiin. Opetuksessa tutkitaan matematiikan ja arkielämän välisiä yhteyksiä sekä tietoisesti käytetään eteen tulevia mahdollisuuksia opiskelijan persoonallisuuden kehittämiseen, mikä tarkoittaa muun muassa hänen kiinnostuksensa ohjaamista, kokeiluihin kannustamista sekä tiedonhankintaprosessien kehittämistä.

Opiskelija harjaannutetaan käyttämään tietokoneohjelmistoja matematiikan oppimisen ja tutkimisen sekä ongelmanratkaisun apuvälineinä. Matematiikan opiskelussa hyödynnetään muun muassa dynaamisen matematiikan ja symbolisen laskennan ohjelmistoja sekä tilasto-ohjelmistoja, taulukkolaskentaa, tekstinkäsittelyä sekä mahdollisuuksien mukaan digitaalisia tiedonlähteitä. Tärkeää on myös arvioida apuvälineiden hyödyllisyyttä ja käytön rajallisuutta. Edellä mainituista apuvälineistä käytetään jatkossa nimitystä tekniset apuvälineet.

Kurssikuvausten väljyyttä voidaan käyttää resurssien salliessa keskeisten sisältöjen syventämiseen ja eheyttävien kokonaisuuksien muodostamiseen.

Arviointi

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan opiskelijan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä sekä ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitoja. Arvioinnin tulee kehittää opiskelijan kykyä esittää ratkaisuja, tukea opiskelijaa matemaattisten käsitteiden muodostamisprosessissa ja opettaa opiskelijalle oman työnsä arvioimista. Arvioinnin perusteella opiskelija huomaa vahvuutensa sekä sen, mitä ja miten tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää.

Osaamisen arvioinnissa kiinnitetään huomiota laskutaitoon, menetelmien ja teknisten apuvälineiden valintaan ja käyttöön sekä päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perustelemiseen.

Kurssisuoritusten arviointi

Arvioinnin tarkemmista kriteereistä päätetään kunkin kurssin alkaessa. Kurssit voidaan arvioida kirjallisten kokeiden, jatkuvan näytön, opinnoissa edistymisen tai opiskelijan itsearvioinnin perusteella. Valtakunnalliset pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Hyväksytysti suoritetuista koulukohtaisista syventävistä kursseista opiskelija saa suoritusmerkinnän.

Kurssien suorittaminen

Matematiikan pitkän ja lyhyen oppimäärän kurssit suoritetaan vuosittaisen työsuunnitelman mukaisessa järjestyksessä.

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen kursseja luetaan hyväksi seuraavasti: MAA2 → MAB2, MAA3 → MAB3, MAA4 → MAB11, MAA5 → MAB12, MAA6 → MAB7, MAA7 → MAB13, MAA8 → MAB4, MAA9 → MAB14, MAA10 → MAB5, MAA11 → MAB15, MAA12 → MAB16, MAA13 → MAB17,

MAA14 → MAB9 ja MAA15 → MAB10. Jos opiskelija pyytää, hänelle järjestetään mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi.

Siirryttäessä lyhyemmästä pitempään oppimäärään voidaan opiskelijalta edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin pitemmän oppimäärän mukaiset kurssit voidaan lukea hyväksi opiskelijan lyhyemmän oppimäärän mukaisiksi kursseiksi edellä päätetyllä tavalla. Lyhyen oppimäärän kurssi MAB6 puolestaan hyväksi luetaan pitkän oppimäärän kurssiksi MAA16.

5.6.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus

Matematiikan yhteisen opintokokonaisuuden tehtävänä on herättää opiskelijan kiinnostus matematiikkaa kohtaan muun muassa tutustuttamalla hänet matematiikan moninaiseen merkitykseen ihmiselle ja yhteiskunnalle sekä sen ainutlaatuiseen ja kiehtovaan olemukseen tieteenalana. Tässä opintokokonaisuudessa opiskelijalla on tilaisuus vahvistaa pohjaa matematiikan opinnoilleen ja nähdä matematiikka hyödyllisenä ja käyttökelpoisena selitettäessä ja hallittaessa muun muassa yhteiskunnan, talouden ja luonnon tapahtumia, tilanteita ja ilmiöitä.

Kurssin lähtökohtana ovat pitkän matematiikan tarpeet ja pitkästä matematiikasta pyritään antamaan realistinen, mutta silti houkutteleva kuva niille opiskelijoille, jotka ovat kahden vaiheilla, kumpi oppimäärä heidän kannattaisi valita.

Pakollinen kurssi

1. Luvut ja lukujonot (MAY1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- pohtii matematiikan merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- kertaa ja täydentää lukualueet, kertaa peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskennan perusteet
- vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- osaa määrittää lukujonoja, kun annetaan alkuehdot ja tapa, jolla seuraavat termit muodostetaan
- saa havainnollisen käsityksen lukujonon summan määrittämisestä
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kuvaajan ja lukujonojen tutkimisessa sekä lukujonoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Keskeiset sisällöt
- reaaliluvut, peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskenta
- funktio, kuvaajan piirto ja tulkinta
- lukujono

- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- logaritmi ja potenssi sekä niiden välinen yhteys
- muotoa $a^x = b, x \in \boldsymbol{N}$ olevien yhtälöiden ratkaiseminen
- geometrinen jono ja summa

5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa opiskelijalle ammatillisten ja korkeakouluopintojen edellyttämät matemaattiset valmiudet sekä matemaattinen yleissivistys. Pitkän matematiikan opinnoissa opiskelijalla on tilaisuus omaksua matemaattisia käsitteitä ja menetelmiä sekä oppia ymmärtämään matemaattisen tiedon luonnetta. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä, tieteessä ja tekniikassa.

Opetuksen tavoitteet ja aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet on merkitty tavoitteisiin seuraavin alaindeksein:

1. aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
2. hyvinvointi ja turvallisuus
3. kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
4. kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
5. monilukutaito ja mediat
6. teknologia ja yhteiskunta

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa myönteisiä oppimiskokemuksia ja tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä oppii niiden kautta luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa 1,2
- rohkaistuu kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin 1,2
- ymmärtää ja osaa käyttää matematiikan kieltä, kuten seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä 1,2,4,5,6
- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena 4
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita 1,2,3,6
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä 5,6

Pakolliset kurssit

2. Polynomifunktiot ja –yhtälöt (MAA2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- harjaantuu käsittelemään polynomifunktioita
- osaa ratkaista toisen asteen polynomiyhtälöitä ja tutkia ratkaisujen lukumäärää
- osaa ratkaista korkeamman asteen polynomiyhtälöitä, jotka voidaan ratkaista ilman polynomien jakolaskua
- osaa ratkaista yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä, kuten CAS-laskinta, GeoGebraa, tietokonetta tms. polynomifunktion tutkimisessa ja polynomiyhtälöihin ja polynomiepäyhtälöihin sekä polynomifunktioihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Keskeiset sisällöt
- polynomien tulo ja muotoa $(a+b)^n, \ \leq 3, \ n \in \boldsymbol{N}$ olevat binomikaavat
- 2. asteen yhtälö ja ratkaisukaava sekä juurten lukumäärän tutkiminen
- 2. asteen polynomin jakaminen tekijöihin
- polynomifunktio
- polynomiyhtälöitä
- polynomiepäyhtälön ratkaiseminen

3. Geometria (MAA3)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa sekä muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa käsitteleviä lauseita
- osaa ratkaista geometrisia ongelmia käyttäen hyväksi kuvioiden ja kappaleiden ominaisuuksia, yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa ja geometriaan liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Keskeiset sisällöt
- kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- ympyrän, sen osien ja siihen liittyvien suorien geometria
- kuvioihin ja kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

4. Vektorit (MAA4)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- osaa tutkia kuvioiden ominaisuuksia vektoreiden avulla
- ymmärtää yhtälöryhmän ratkaisemisen periaatteen
- osaa tutkia kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä vektoreiden tutkimisessa sekä suoriin ja tasoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Keskeiset sisällöt
- vektoreiden perusominaisuudet
- vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku ja vektorin kertominen luvulla
- koordinaatiston vektoreiden skalaaritulo
- yhtälöryhmän ratkaiseminen
- suorat ja tasot avaruudessa

5. Analyyttinen geometria (MAA5)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää, kuinka analyyttinen geometria luo yhteyksiä geometristen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää pistejoukon yhtälön käsitteen ja oppii tutkimaan yhtälöiden avulla pisteitä, suoria, ympyröitä ja paraabeleja
- syventää itseisarvokäsitteen ymmärtämystään ja oppii ratkaisemaan sellaisia yksinkertaisia itseisarvoyhtälöitä ja vastaavia epäyhtälöitä, jotka ovat tyyppiä
$$|f(x)| = a \quad tai \quad |f(x)| = |g(x)|$$
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä pistejoukon yhtälön tutkimisessa sekä yhtälöiden, yhtälöryhmien, itseisarvoyhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisemisessa sovellusongelmissa.

Keskeiset sisällöt
- pistejoukon yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelien yhtälöt
- itseisarvoyhtälön ja epäyhtälön ratkaiseminen
- pisteen etäisyys suorasta

6. Derivaatta (MAA6)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa määrittää rationaalifunktion nollakohdat ja ratkaista yksinkertaisia rationaaliepäyhtälöitä
- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta, jatkuvuudesta ja derivaatasta

- osaa määrittää yksinkertaisten funktioiden derivaatat
- osaa tutkia derivaatan avulla polynomifunktion kulkua ja määrittää sen ääriarvot
- osaa määrittää rationaalifunktion suurimman ja pienimmän arvon
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä raja-arvon, jatkuvuuden ja derivaatan tutkimisessa ja rationaaliyhtälöiden ja –epäyhtälöiden ratkaisemisessa sekä polynomi- ja rationaalifunktion derivaatan määrittämisessä sovellusongelmissa.

Keskeiset sisällöt
- rationaaliyhtälö ja –epäyhtälö
- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomifunktion, funktioiden tulon ja osamäärän derivoiminen
- polynomifunktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

7. Trigonometriset funktiot (MAA7)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tutkii trigonometrisia funktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- osaa ratkaista sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat muotoa
$$\sin f(x) = a \ \ tai \ \ \sin f(x) = \sin g(x)$$
- osaa trigonometristen funktioiden yhteydet
$$\sin^2 x + \cos^2 x = 1 \ \ ja \ \ \tan x = \frac{\sin x}{\cos x}$$
- osaa derivoida yhdistettyjä funktioita
- osaa tutkia trigonometrisiä funktioita derivaatan avulla
- osaa hyödyntää trigonometrisia funktioita mallintaessaan jaksollisia ilmiöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä trigonometristen funktioiden tutkimisessa ja trigonometristen yhtälöiden ratkaisemisessa ja trigonometristen funktioiden derivaattojen määrittämisessä sovellusongelmissa

Keskeiset sisällöt
- suunnattu kulma ja radiaani
- trigonometriset funktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- trigonometristen yhtälöiden ratkaiseminen
- yhdistetyn funktion derivaatta
- trigonometristen funktioiden derivaatat

8. Juuri- ja logaritmifunktiot (MAA8)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- kertaa potenssien laskusäännöt mukaan lukien murtopotenssit
- tuntee juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä

- osaa tutkia juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita derivaatan avulla
- osaa hyödyntää eksponenttifunktiota mallintaessaan erilaisia kasvamisen ja vähenemisen ilmiöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden tutkimisessa ja juuri-. eksponentti- ja logaritmiyhtälöiden ratkaisemisessa sekä juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktion derivaattojen määrittämisessä sovellusongelmissa.

Keskeiset sisällöt
- potenssien laskusäännöt, murtopotenssit
- juurifunktiot ja –yhtälöt
- eksponenttifunktiot ja –yhtälöt
- logaritmifunktiot ja –yhtälöt
- juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat

9. Integraalilaskenta (MAA9)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään alkeisfunktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan
- osaa määrittää pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja integraalifunktion määrittämisessä sekä määrätyn integraalin laskemisessa sovellusongelmissa.

Keskeiset sisällöt
- integraalifunktio
- alkeisfunktioiden integraalifunktiot
- määrätty integraali
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

10. Todennäköisyys ja tilastot (MAA10)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa havainnollistaa diskreettejä ja jatkuvia tilastollisia jakaumia sekä määrittää ja tulkita jakaumien tunnuslukuja
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja todennäköisyyksien laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja soveltamaan sitä
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä jakaumien tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyksien laskemisessa annetun jakauman ja parametrien avulla.

Keskeiset sisällöt

- diskreetti ja jatkuva tilastollinen jakauma
- jakauman tunnusluvut
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- kombinatoriikka
- todennäköisyyksien laskusäännöt
- diskreetti ja jatkuva todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo
- normaalijakauma

Valtakunnalliset syventävät kurssit

11. Lukuteoria ja todistaminen (MAA11)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy logiikan alkeisiin ja tutustuu todistusperiaatteisiin sekä harjoittelee todistamista
- hallitsee lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- syventää ymmärrystään lukujonoista ja niiden summista
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä lukujen ominaisuuksien tutkimisessa.

Keskeiset sisällöt

- konnektiivit ja totuusarvot
- geometrinen todistaminen
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- induktiotodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut ja Eratostheneen seula
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

12. Algoritmit matematiikassa (MAA12)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää algoritmista ajatteluaan
- osaa tutkia ja selittää, kuinka algoritmit toimivat
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan epälineaarisia yhtälöitä numeerisesti
- osaa tutkia polynomien jaollisuutta ja osaa määrittää polynomin tekijät
- osaa määrittää numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä algoritmien tutkimisessa ja laskutoimituksissa.

Keskeiset sisällöt

- iterointi ja Newton-Raphsonin menetelmä
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- Newton-Cotes-kaavat: suorakaidesääntö, puolisuunnikassääntö ja Simpsonin sääntö

13. Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- osaa tutkia aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- osaa tutkia lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja derivaatan laskemisessa annetun muuttujan suhteen sekä epäoleellisten integraalien, lukujonon raja-arvon ja sarjan summan laskemisessa sovellustehtävissä.

Keskeiset sisällöt

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- käänteisfunktio
- kahden muuttujan funktio ja osittaisderivaatta
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit
- lukujonon raja-arvo, sarjat ja niiden summa

Koulukohtaiset syventävät kurssit

14. Kertauskurssi I (MAA14)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa lukion koko pitkän matematiikan keskeisen sisällön, etenkin pakollisten kurssien osalta
- valmentautuu vastaamaan ylioppilaskokeen tehtäviin
- harjoittelee tehtävien ratkomista sekä teknisiä apuvälineitä hyväksi käyttäen että ilman niitä

Keskeiset sisällöt

- kerrataan opiskeltujen kurssien perusasiat ylioppilaskokeen tehtäviä silmälläpitäen
- ylioppilaskokeen tehtävien rakenne ja niihin vastaaminen

15 Kertauskurssi II (MAA15)

Kurssi on tarkoitettu ylioppilaskirjoituksiin valmentautumiseen.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- kertaa, laajentaa ja täsmentää ongelmanratkaisutaitojaan ylioppilaskirjoituksiin tähdäten

Keskeiset sisällöt
- Ylioppilaskirjoitusten preppaustehtäviä eri kurssialueilta

16. Talousmatematiikka (MAA16)

Kurssi on sama kuin lyhyen oppimäärän MAB6 ja se suoritetaan osallistumalla MAB6-kurssille.

5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa ja käyttää matematiikkaa elämän eri tilanteissa ja jatko-opinnoissa. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä ja monissa eri tieteissä.

Lyhyt matematiikka sisältää valtakunnalliset pakolliset kurssit MAY1, MAB2 - MAB6 sekä valtakunnalliset syventävät kurssit MAB7 ja MAB8, joista ensimmäinen kurssi MAY1 on yhteinen sekä pitkän, että lyhyen matematiikan opiskelijoille. Koulukohtaiset syventävät kurssit ovat MAB9-MAB10 ja soveltavat kurssit ovat MAB9 - MAB17.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija
- osaa käyttää matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja yhteiskunnallisen toiminnan apuvälineenä
- saa myönteisiä oppimiskokemuksia matematiikan parissa työskennellessään, oppii luottamaan omiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa ja rohkaistuu kokeilevaan, tutkivaan ja keksivään oppimiseen
- hankkii sellaisia matemaattisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka antavat riittävän pohjan jatko-opinnoille
- sisäistää matematiikan merkityksen välineenä, jolla ilmiöitä voidaan kuvata, selittää ja mallintaa ja jota voidaan käyttää johtopäätösten tekemisessä
- kehittää käsitystään matemaattisen tiedon luonteesta ja sen loogisesta rakenteesta
- harjaantuu vastaanottamaan ja analysoimaan viestimien matemaattisessa muodossa tarjoamaa informaatiota ja arvioimaan sen luotettavuutta
- tutustuu matematiikan merkitykseen kulttuurin kehityksessä
- osaa käyttää kuvioita, kaavioita ja malleja ajattelun apuna
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

Arviointi

Matematiikan opiskelun arvioinnin tulee kehittää opiskelijan matemaattista ajatteluprosessia ja kykyä esittää matemaattisia ratkaisuja ja matemaattisten käsitteiden muodostamista sekä opettaa opiskelijalle oman työnsä arviointia.

Kurssit arvioidaan kirjallisten kokeiden, projektitöiden, jatkuvan näytön, opinnoissa edistymisen tai opiskelijan itsearvioinnin perusteella. Käytettävistä arviointiperusteista päätetään tarkemmin kunkin kurssin alussa. Opiskelijalle annetaan ohjaavaa ja kannustavaa palautetta kurssin aikana.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota esimerkiksi matemaattisen notaatioon oikeellisuuteen, matemaattiseen ajatteluun, laskutaitoon, menetelmien valintaan ja päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perusteluun.

Lyhyen matematiikan valtakunnalliset pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroarvosanoin. Hyväksytysti suoritetut koulukohtaiset syventävät kurssit MAB9-MAB10 arvioidaan suoritusmerkinnällä ja koulukohtaiset soveltavat kurssit MAB11-MAB17 arvioidaan numeroarvosanoin.

Aihekokonaisuudet

1. Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
Lyhyen matematiikan opetuksessa pyritään vahvistamaan opiskelijoiden tahtoa ja taitoa toimia oma-aloitteisesti sekä lisäämään heidän työn, työelämän ja yrittäjyyden tuntemusta. Tähän sisältyy muun muassa työelämän vaatimuksien opettaminen, kuten aikatauluista kiinnipitäminen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, pitkäjänteisyys ja joustavuus. Näitä taitoja kehitetään tekemällä kurssien aikana esimerkiksi projektitöitä. Työelämän tuntemusta pyritään syventämään perehtymällä eri ammateissa tarvittavaan matemaattiseen osaamiseen.

2. Hyvinvointi ja turvallisuus
Lyhyen matematiikan opetustilanteet järjestetään siten, että opiskelijat harjaantuvat toimimaan vastuullisesti toiset huomioon ottaen. Matemaattisen ajatteluprosessin kehittyminen tukee opiskelijoiden toimimista ongelma- ja poikkeustilanteissa.

3. Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
Opetuksessa pyritään liittämään käsiteltävät aiheet jokapäiväisen elämän ilmiöihin ja opiskelijoita kiinnostaviin aiheisiin. Matematiikan opetuksen avulla voidaan kehittää esimerkiksi opiskelijan kykyä suunnitella omaa talouttaan sekä kykyä tulkita ja ennustaa paikallisia ja globaaleja ilmiöitä matemaattisten mallien avulla.

4. Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
Opetuksessa pyritään korostamaan matematiikan olemassaolon merkitystä ja sen läsnäoloa kaikkialla arkielämässä.

5. Monilukutaito ja mediat
Opiskelija harjaantuu analysoimaan ja hyödyntämään monimuotoisia matemaattisia aineistoja, kuten

tilastoja, sekä arvioimaan lähdemateriaalia kriittisesti. Opiskelija oppii myös tuottamaan matemaattista tekstiä laskujen tueksi käyttäen oikeaoppista matemaattista ilmaisutapaa tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäen. Ryhmätöissä opiskelija syventää vuorovaikutustaitojaan ja oppii sisällön vastuullista jakamista.

6. Teknologia ja yhteiskunta

Lyhyen matematiikan opetuksessa pyritään kiinnittämään huomiota opiskelijan jatko-opiskeluvalmiuksien kehittämiseen, koska teknologian merkitys nyky-yhteiskunnassa korostuu. Opetuksessa pyritään hyödyntämään viesti- ja tietotekniikan sovelluksia matemaattisten ilmiöiden havainnollistamisessa.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit suoritetaan pääsääntöisesti vuosittaisen työsuunnitelman mukaisessa järjestyksessä osallistuen opetukseen. Koulukohtaiset kurssit MAB9 ja MAB10 suoritetaan ennen ylioppilaskirjoituksia muiden opintojen lopuksi.

Itsenäinen suoritustilanne voi tulla poikkeuksena vastaan, kun vaihdetaan pitkästä matematiikasta lyhyeen ja / tai vaihtotilanteessa vaaditaan lisänäyttöä. Kurssin itsenäisestä suorittamisesta on neuvoteltava ja sovittava opettajan kanssa sekä laadittava sopimus itsenäisestä suorituksesta aikatauluineen ja suoritusehtoineen.

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen kursseja luetaan hyväksi seuraavasti:
MAA2 → MAB02, MAA3 → MAB03, MAA6 → MAB07, MAA8 → MAB04, MAA10 → MAB05.

Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot ovat joko lyhyen oppimäärän koulukohtaisia syventäviä kursseja: MAA14 → MAB09 ja MAA15 → MAB10

tai koulukohtaisia soveltavia kursseja seuraavasti:
MAA4 → MAB11, MAA5 → MAB12, MAA7 → MAB13, MAA9 → MAB14, MAA11 → MAB15, MAA12 → MAB16, MAA13 → MAB17.

Lyhyen matematiikan opiskelija voi opiskella myös pitkän oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kurssien hyväksi lukeminen opiskelijan varsinaiseen oppimäärään tapahtuu edellä lueteltujen vastaavuuksien mukaisesti.

Pakolliset kurssit

2. Lausekkeet ja yhtälöt (MAB2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- ymmärtää lineaarisen riippuvuuden, verrannollisuuden ja toisen asteen polynomifunktion käsitteet

- vahvistaa yhtälöiden ratkaisemisen taitojaan ja oppii ratkaisemaan toisen asteen yhtälöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomifunktion tutkimisessa ja polynomiyhtälöihin sekä polynomifunktioihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Keskeiset sisällöt
- suureiden välinen lineaarinen riippuvuus ja verrannollisuus
- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden ja yhtälöparien graafinen ja algebrallinen ratkaiseminen
- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen

3. Geometria (MAB3)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa ja geometriaan liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Keskeiset sisällöt
- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause ja Pythagoraan lauseen käänteislause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö koordinaatistossa

4. Matemaattisia malleja (MAB4)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- näkee reaalimaailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyyttä ja käyttökelpoisuutta
- tutustuu ennusteiden tekemiseen mallien pohjalta
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomi- ja eksponenttifunktion ominaisuuksien tutkimisessa sekä polynomi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisussa sovellusongelmien yhteydessä.

Keskeiset sisällöt
- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen logaritmin avulla
- lukujonot matemaattisina malleina

5. Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- harjaantuu käsittelemään ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- arvioi erilaisia regressiomalleja mm. taulukkolaskentaohjelman avulla ja tekee ennusteita mallien avulla
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä diskreettien jakaumien tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyslaskennassa.

Keskeiset sisällöt
- diskreettien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen
- regression ja korrelaation käsitteet
- havainto ja poikkeava havainto
- ennusteiden tekeminen
- kombinatoriikkaa
- todennäköisyyden käsite
- todennäköisyyden laskulakien ja niitä havainnollistavien mallien käyttöä

6. Talousmatematiikka (MAB6)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää prosenttilaskennan taitojaan
- ymmärtää talouselämässä käytettyjä käsitteitä
- kehittää matemaattisia valmiuksiaan oman taloutensa suunnitteluun
- vahvistaa laskennallista pohjaansa yrittäjyyden ja taloustiedon opiskeluun
- soveltaa tilastollisia menetelmiä aineistojen käsittelyyn
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä laskelmien tekemisessä ja yhtälöiden ratkaisemisessa sovellusongelmissa.

Keskeiset sisällöt
- indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muita laskelmia
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja lukujonojen ja summien avulla

Valtakunnalliset syventävät kurssit

7. Matemaattinen analyysi (MAB7)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan käsitteen muutosnopeuden mittana
- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla

- osaa määrittää sovellusten yhteydessä polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kulun tutkimisessa ja funktion derivaatan sekä suljetun välin ääriarvojen määrittämisessä sovellustehtävissä.

Keskeiset sisällöt
- graafisia ja numeerisia menetelmiä
- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen suljetulla välillä

8. Tilastot ja todennäköisyys II (MAB8)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- vahvistaa ja monipuolistaa tilastojen käsittelytaitojaan
- osaa määrittää tilastollisia tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä jatkuvien jakaumien avulla hyödyntäen teknisiä apuvälineitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa, todennäköisyysjakauman odotusarvon ja keskihajonnan määrittämisessä, todennäköisyyksien laskemisessa annetun jakauman ja parametrien avulla sekä luottamusvälin laskemisessa.

Keskeiset sisällöt
- normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet
- toistokoe
- binomijakauma
- luottamusvälin käsite

Koulukohtaiset kurssit

Syventävät kurssit

9. Lyhyen matematiikan kertauskurssi I (MAB9)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- kertaa, täsmentää ja laajentaa aikaisemmin opiskeltujen kurssien sisältöjä
- palauttaa mieleen ja soveltaa käytettyjä aritmeettisia ja geometrisia ongelmanratkaisumenetelmiä.
- syventää taitojaan käyttää tieto- ja viestintätekniikan sovelluksia matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa.

Keskeiset sisällöt
- lukion aikaisempien kurssien täsmennystä, kertausta ja täydennystä tarvittavin osin.
- aikaisempien ylioppilaskirjoitusten tehtävien ratkaisu tieto- ja viestintätekniikan sovelluksia

hyödyntäen.

10. Lyhyen matematiikan kertauskurssi II (MAB10)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa, laajentaa ja täsmentää tehtävien luku- ja ongelmanratkaisutaitojaan ylioppilaskirjoituksiin tähdäten
- syventää taitojaan käyttää tieto- ja viestintätekniikan sovelluksia matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa.

Keskeiset sisällöt

- lukion aikaisempien kurssien täsmennystä, kertausta ja täydennystä tarvittavin osin.
- aikaisempien ylioppilaskirjoitusten tehtävien ratkaisu tieto- ja viestintätekniikan sovelluksia hyödyntäen.

Soveltavat kurssit

11. Vektorit (MAB11)

Vastaa pitkän oppimäärän kurssia MAA4.

12. Analyyttinen geometria (MAB12)

Vastaa pitkän oppimäärän kurssia MAA5.

13. Trigonometriset funktiot (MAB13)

Vastaa pitkän oppimäärän kurssia MAA7.

14. Integraalilaskenta (MAB14)

Vastaa pitkän oppimäärän kurssia MAA9.

15. Lukuteoria ja todistaminen (MAB15)

Vastaa pitkän oppimäärän kurssia MAA11.

16. Algoritmit matematiikassa (MAB16)

Vastaa pitkän oppimäärän kurssia MAA12.

17. Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAB17)

Vastaa pitkän oppimäärän kurssia MAA13.

5.7 Biologia

Biologian opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun kehittymistä. Opetus lisää ymmärrystä biologian merkityksestä osana luonnontieteellisen maailmankuvan rakentumista. Biologian opetuksen tarkoituksena on lisäksi herättää kiinnostusta bio- ja ympäristötieteisiin. Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia. Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva kestävän elämäntavan välttämättömyydestä ja luonnonvaroja säästävän kiertotalouden merkityksestä.
Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Opetuksen tuella opiskelija myös ymmärtää evoluution merkityksen eliökunnan kehittymisessä.

Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva siitä, että biotieteet ovat nopeasti kehittyviä tiedonaloja, joiden sovelluksia, kuten geeniteknologiaa, hyödynnetään monin tavoin maataloudessa, teollisuudessa ja lääketieteessä. Opetus myös ohjaa opiskelijaa ymmärtämään, miten biologista tietoa voidaan hyödyntää arkielämässä, jatko-opinnoissa ja työelämässä.

Biologian opetukselle on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta, tutkimuksellisuus sekä aktivoivat ja vuorovaikutteiset työ- ja toimintatavat. Biologian opetuksessa tehdään laborointeja ja työskennellään myös digitaalisissa ja koulun ulkopuolisissa opiskeluympäristöissä. Opetuksessa tehdään yhteistyötä erityisesti terveystiedon, mutta myös muiden oppiaineiden kanssa.

Biologian opetuksessa paikallisuutta voidaan huomioida eri aihealueisiin liittyvien esimerkkien avulla, tutkimalla paikallista luontoa, sille tyypillisiä lajeja, kuten tunturikasvillisuutta ja pohjoisia eläinlajeja, sekä näiden lajien vuorovaikutuksia. Erityisen hyvin paikallisuutta voidaan huomioida ekologiassa ja evoluutiossa.

Opetuksen tavoitteet

Biologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kiinnostuu biologisesta tiedosta ja motivoituu biologiaa koskevien uutisten seuraamiseen
- saa ohjausta omien tavoitteiden asettamisessa sekä tukea ja kannustusta oppimisprosessin eri vaiheissa
- ymmärtää, mikä on biologialle tieteenalana ominaista, tuntee biologisia rakenteita ja prosesseja, perinnöllisyyttä sekä ymmärtää evoluution merkityksen
- perehtyy biologisen tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiin
- osaa asettaa kysymyksiä ja tutkimusongelmia tarkasteltavista ilmiöistä
- suunnittelee ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa
- osaa hankkia, käsitellä, analysoida ja tulkita tutkimusaineistoa sekä arvioida ja esittää tutkimustuloksia
- osaa työskennellä digitaalisissa opiskeluympäristöissä, laboratoriossa ja maastossa
- arvioi kriittisesti median kautta välittyvää biologista tietoa
- käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti biologian opiskelun tukena
- perehtyy biologian soveltamiseen eri aloilla
- osaa soveltaa ja käyttää biologisia tietoja ja taitoja arkielämässä
- arvostaa eliökunnan monimuotoisuutta, tiedostaa kestävän kehityksen välttämättömyyden ja ymmär-

tää oman vastuunsa ekosysteemien tulevaisuudesta.

Arviointi

Biologiassa arvioidaan opetuksen tavoitteiden saavuttamista kurssikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Arviointi ohjaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan. Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat opiskelijan tiedot, kuten biologian peruskäsitteiden hallinta, ja taidot, kuten ajattelu-, argumentointi- ja tutkimustaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, yhdistellä, arvioida, havainnollistaa ja esittää biologista tietoa erilaisissa tilanteissa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan kyky arvioida tietoa kriittisesti.

Biologian tietoja ja taitoja opiskelija voi osoittaa paitsi kirjallisissa arvioinneissa myös suullisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, kokeellisessa työskentelyssä sekä laatimalla yksin tai yhteisöllisesti biologisen tutkielman tai projektituotoksen, kuten videon, pelin, vastamainoksen tai verkkosivut.

Biologian pakolliset kurssit ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin ja koulukohtainen soveltava kurssi suoritusmerkinnällä.

Kurssien suoritusjärjestys

Solu ja perinnöllisyys (BI3) -kurssi kannattaa suorittaa ennen Biologian sovellukset (BI5) -kurssia. Ekologia ja ympäristö (BI2) -kurssin suoritusta suositellaan ennen Luonnontuntemus (BI6) -kurssille osallistumista. Muuten kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

Pakolliset kurssit

1. Elämä ja evoluutio (BI1)

Kurssilla perehdytään elämän edellytyksiin ja kaikille eliöille tunnusomaisiin piirteisiin. Kurssilla tutustutaan myös biologian tapaan hankkia ja kuvata tietoa sekä biologiaan osana luonnontieteellistä ajattelua. Keskeinen näkökulma kurssilla on evoluutio ja sen merkityksen ymmärtäminen.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka syventävät kiinnostusta biologiaa ja sen opiskelua kohtaan
- käyttää ja arvioi kriittisesti biologisia tietolähteitä sekä ilmaisee ja perustelee erilaisia näkemyksiä biologialle ominaisella tavalla
- tuntee elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tietää, miten elämän ilmiöitä tutkitaan
- ymmärtää evoluution jatkuvuuden, prosessit ja merkityksen
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen ja tulkita sen kehitystä
- työskentelee kokeellisesti ja toteuttaa pienimuotoisen tutkimuksen tai projektin yhdessä muiden kanssa.

Keskeiset sisällöt

Biologia tieteenä
- elämän ominaisuudet, perusedellytykset ja organisaatiotasot
- biologiset tieteenalat ja tutkimusmenetelmät
- biologisen tiedon esittäminen mallien avulla

Solu elämän perusyksikkönä
- elämän syntyvaiheet
- solujen rakenne ja energiatalous
- DNA ja geenien ilmeneminen

Eliön elinkaari
- suvullinen ja suvuton lisääntyminen
- muuntelu
- kasvu, kehittyminen ja kuolema

Evoluutio
- luonnonvalinta ja sopeutuminen
- lajien syntyminen ja häviäminen
- eliökunnan sukupuu

Biologian kokeellisuuteen liittyvä pienimuotoinen tutkimus tai projekti

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla voidaan harjoitella biologisia tutkimusmenetelmiä, kuten mikroskooppinäytteiden tekoa ja mikroskoopin käyttöä sekä muita laborointitaitoja.

Kurssilla voidaan tehdä aiheisiin sopivia kokeellisia tutkimuksia laboratorioympäristössä ja digitaalisessa ympäristössä simulaatioiden avulla. Biologiaan tieteenalana voidaan tutustua myös vierailun avulla alan yritykseen tai virastoon.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- biologian tieteenalan töihin tutustuminen esimerkiksi digitaalisen materiaalin tai vierailujen avulla

Monilukutaito ja mediat

- biologisten tietolähteiden käyttö ja kriittinen arviointi
- biologinen ajattelu- ja esittelytapa
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta

- teknologian kehittyessä biologinen ymmärrys lisääntyy ja tarkentuu
- evoluution tutkimiseen käytettävä teknologia
- digitaalisissa ympäristöissä toimiminen
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä sekä erilaisten kokeiden simuloinnissa

2. Ekologia ja ympäristö (BI2)

Kurssi tarkastelee ekologian perusteita ja elämän monimuotoisuutta sekä sen uhkia Suomessa ja muualla maailmassa. Keskeisinä teemoina ovat luonnon monimuotoisuutta uhkaavat tekijät ja mahdollisuudet suojella monimuotoisuutta. Kurssi perehdyttää myös muihin ekologisiin ympäristöongelmiin. Kurssilla tehdään itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa pienimuotoinen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskeva tutkimus tai kehittämisprojekti.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää populaatioiden, eliöyhteisöjen ja ekosysteemien rakenteiden, vuorovaikutusten ja toimintojen periaatteet
- osaa vertailla, analysoida ja arvioida ihmisen toiminnan vaikutuksia ekosysteemeissä
- ymmärtää luonnon monimuotoisuuden merkityksen ihmiskunnan tulevaisuudelle
- hahmottaa ympäristöongelmien syitä ja niiden seurauksia ekosysteemeissä sekä tuntee menetelmiä, joilla voidaan tarkkailla ympäristön tilaa ja ratkaista syntyneitä ongelmia
- ymmärtää ekososiaalisen sivistyksen ja kestävän elämäntavan välttämättömyyden sekä oppii toimimaan niiden mukaisesti
- osaa suunnitella ja toteuttaa itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa pienimuotoisen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskevan tutkimuksen tai ympäristön tilaa koskevan yhteisen kehittämisprojektin.

Keskeiset sisällöt

Ekologian perusteet

- elollisen ja elottoman luonnon vuorovaikutukset
- ekosysteemien rakenne ja palautuvuus
- aineiden kierto ja energian virtaus ekosysteemissä
- luonnon monimuotoisuus
- populaatioiden ominaisuudet

- lajien väliset suhteet
- eliöiden sopeutuminen ympäristöönsä ja eliöiden levinneisyys

Ympäristöongelmat, niiden syyt ja ratkaisumahdollisuudet
- ilmastonmuutoksen ekologiset vaikutukset
- luonnon monimuotoisuuteen ja ekosysteemeihin kohdistuvat uhkat
- aineiden kiertoon ja energian virtaukseen liittyvät ongelmat
- paikalliset ympäristöongelmat

Kohti kestävää tulevaisuutta
- ekosysteemipalveluiden merkitys
- ekologisesti kestävä kehitys, kiertotalous ja ekososiaalinen sivistys
- toiminta kestävän elämäntavan edistämiseksi omassa lähiympäristössä

Ekologiaa tai ympäristön tilaa koskeva tutkimus tai ympäristön kehittämisprojekti

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla voidaan harjoitella biologisia tutkimusmenetelmiä, kuten mikroskooppinäytteiden tekoa ja mikroskoopin käyttöä, muita laborointitaitoja, ympäristön havainnointiin liittyviä menetelmiä (piste- ja linjalaskennat, kasvillisuusruudut jne.).

Kurssilla voidaan tehdä ekologisia tai ympäristön tilaa mittaavia kokeellisia tutkimuksia laboratorioympäristössä ja digitaalisessa ympäristössä simulaatioiden avulla. Ekologiaan ja luonnonsuojeluun voidaan tutustua myös vierailun avulla alan yritykseen tai virastoon.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- mahdollinen ympäristön kehittämisprojekti kannustaa opiskelijoita aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ja tietoperustaiseen kriittisyyteen
- ekologian tutkijan ja ympäristösuunnittelijan tai vastaavan työhön tutustuminen esimerkiksi vierailijoiden tai vierailujen avulla

Hyvinvointi ja turvallisuus
- ympäristön saastumisen ja ilmastonmuutoksen vaikutus ihmisten ja eläinten elinmahdollisuuksiin, hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- omien arkielämän valintojen sekä kodin ja koulun toiminnan vaikutus ympäröivään luontoon ja koko

maapalloon
- ekosysteemipalveluihin tutustuminen
- paikallisista globaaleihin ympäristöongelmiin tutustuminen
- valtakunnalliset ja kansainväliset lait ja sopimukset ympäristön suojelussa

Monilukutaito ja mediat
- ekosysteemipalveluihin tutustuminen
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta
- teknologian käyttö ympäristön tarkkailussa ja suojelussa
- erilaisten yhteiskuntien vaikutus ympäristöön
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä sekä erilaisten kokeiden simuloinnissa

Valtakunnalliset syventävät kurssit

3. Solu ja perinnöllisyys (BI3)

Kurssin tarkoituksena on auttaa opiskelijaa syventämään ymmärrystä solun rakenteesta ja toiminnasta. Kurssilla tarkastellaan myös solun toiminnan ohjaamista, solujen lisääntymistä ja periytymisen perusteita. Kurssin työtavoille on keskeistä kokeellisuus ja opiskelijan omat tutkimukset.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- käyttää käsitteitä, malleja ja teorioita tarkastellessaan soluihin ja perinnöllisyyteen liittyviä ilmiöitä
- syventää osaamistaan solun eri osien toiminnasta ja ymmärtää eliöiden rakenteiden ja toimintojen pohjautuvan solutason prosesseihin
- tutkii erilaisia soluja, solukoita ja kudoksia ja tulkitsee niiden rakenteita
- arvioi solujen ja geenien toimintaa koskevan tiedon merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- suunnittelee ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa.

Keskeiset sisällöt

Solu tutkimuskohteena
- miten soluja tutkitaan
- solubiologisen tiedon ja genomitiedon tarve ja käyttö

Eliöt rakentuvat soluista
- biomolekyylit
- tumallisen ja tumattoman solun rakenne ja toiminta

- DNA:n ja RNA:n rakenne
- proteiinisynteesi ja epigeneettinen säätely

Solujen lisääntyminen
- mitoosi ja sen merkitys
- solujen jakautuminen, kasvu ja erilaistuminen

Periytymisen perusteet
- geenit ja alleelit
- sukusolut ja niiden synty meioosissa
- geenien periytyminen ja ominaisuuksien siirtyminen sukupolvelta toiselle
- mutaatiot ja mutageenit

Solubiologinen tutkimus laboratoriossa tai sähköisten aineistojen avulla

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla voidaan harjoitella biologisia tutkimusmenetelmiä, kuten mikroskooppinäytteiden tekoa, mikroskoopin käyttöä ja muita laborointitaitoja.

Kurssilla voidaan tehdä solujen toimintaan liittyviä kokeellisia tutkimuksia laboratorioympäristössä ja digitaalisessa ympäristössä simulaatioiden avulla. Kurssilla voidaan tutustua solu- ja perinnöllisyyden tutkimukseen vierailujen, dokumenttien ja digitaalisten lähteiden avulla. Perinnöllisyyttä voidaan myös tarkastella opiskelijoiden oman perheen ja muun suvun avulla.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- biotieteiden työpaikkoihin tutustuminen esimerkiksi digitaalisten materiaalien tai vierailujen avulla

Hyvinvointi ja turvallisuus
- perimän vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen esimerkiksi erilaisia mutaatioita tai sairauksien periytymistä tutkimalla

Monilukutaito ja mediat
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta

- teknologian käyttö solu- ja perimän ja perinnöllisyyden tutkimuksessa
- solujen ja geenien toiminnan ymmärtämisen merkitys yksilölle ja yhteiskunnalle esimerkiksi terveydenhuollon kannalta
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä sekä erilaisten kokeiden simuloinnissa

4. Ihmisen biologia (BI4)

Kurssilla perehdytään ihmisen anatomiaan ja fysiologiaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat ihmisen elintoiminnot, lisääntyminen sekä perimän ja ympäristön merkitys ihmisen terveyteen. Kurssilla tarkastellaan ihmiselimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa analysoida kudosten ja elinten rakenteiden toimintaperiaatteita
- ymmärtää ihmisen kemiallisen tasapainon säätelyä sekä ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutuksia siihen
- ymmärtää hermoston toiminnan ja hormonaalisen viestinnän merkityksen yksilön toimintojen ohjaajana
- ymmärtää lisääntymiseen ja ihmisen elinkaareen liittyviä fysiologisia muutoksia
- osaa selittää elimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan
- ymmärtää perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen ihmisen terveyteen
- osaa toteuttaa pienimuotoisen ihmisen elimistön toimintaa mittaavan tutkimuksen ja esittää sen tulokset.

Keskeiset sisällöt

Energia, aineenvaihdunta ja sen säätely

- ravintoaineet ja ruoansulatus
- verenkiertoelimistö
- hengityselimistö ja hengityksen säätely

Liikkuminen

- tuki- ja liikuntaelimistö

Elintoimintojen säätely

- hermosto ja aistit
- umpirauhaset ja hormonit
- lämmönsäätely
- kemiallinen tasapaino
- elimistöjen sopeutuminen ja puolustusmekanismit

Lisääntyminen
- hedelmöitys, raskaus ja synnytys
- sukupuolinen kehitys ja seksuaalisuus
- perimän ja ympäristön merkitys

Ihmiselimistön toimintaa mittaava tutkimus

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla voidaan kokeilla yksinkertaisia, lääketieteellisiä mittaus- ja tutkimusmenetelmiä ja muita ihmisen ominaisuuksia mittaavia menetelmiä.

Kurssilla voidaan tutkia mahdollisuuksien mukaan erilaisia elimiä ja tehdä pienimuotoisia tutkimuksia ihmiselimistön toiminnasta. Ihmisen biologiaan liittyviin ammatteihin voidaan tutustua esimerkiksi vierailemalla terveyskeskuksessa, sairaalassa tai neuvolassa tai pyytämällä terveysalan ammattilaista vierailulle.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- terveysalan työpaikkoihin tutustuminen esimerkiksi digitaalisten materiaalien tai vierailujen avulla

Hyvinvointi ja turvallisuus
- perimän, ympäristön ja elintapojen vaikutus yleisesti ihmisten terveyteen sekä omaan terveyteen vaikuttavien tekijöiden tarkastelu elimistön toimintakyvyn näkökulmasta

Monilukutaito ja mediat
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta
- teknologian merkitys ihmisen biologian tuntemuksen lisääntymisessä ja terveydenhuollon kehittymisessä
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä sekä erilaisten kokeiden simuloinnissa

5. Biologian sovellukset (BI5)

Kurssin tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää biologisen tutkimuksen merkityksen tulevaisuuden ongelmien ratkaisemisessa. Kurssilla perehdytään biologian erilaisiin sovelluksiin lääketieteessä, teollisuudessa, elintarviketuotannossa ja luonnonvarojen kestävän kehityksen mukaisessa käytössä. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat geeniteknologian ja mikrobiologian erilaiset sovellukset. Kurssilla opiskelija suunnittelee ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeen tai tutkimuksen.

Ennen kurssin suoritusta kannattaa suorittaa Solu ja perinnöllisyys (BI3) -kurssi.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää biologian innovaatioiden ja sovellutusten merkityksen yhteiskunnassa
- tutustuu bioteknologian menetelmiin, tuotteisiin ja mahdollisuuksiin edistää kestävää tulevaisuutta
- ymmärtää geeniteknologian mahdollisuudet lääketieteessä ja teollisuudessa
- ymmärtää mikrobien merkityksen luonnossa ja erilaisissa bioteknologian prosesseissa
- ymmärtää kasvien ja eläinten jalostuksen merkityksen ravinnontuotannossa
- osaa arvioida bioteknologian ja genetiikan sovellusten mahdollisuuksia, uhkia ja eettisiä kysymyksiä
- osaa suunnitella ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeen tai tutkimuksen yksin tai yhdessä muiden kanssa.

Keskeiset sisällöt

Bioteknologian sovellukset ja merkitys
- ravinnon, energian, tuotteiden ja palvelujen tuottaminen uusiutuvien luonnonvarojen avulla
- bioteknologian sovellukset teollisuudessa ja ympäristönsuojelussa

Mikrobiologian sovellukset ja merkitys
- bakteerien ja virusten rakenne ja toiminta
- bakteerien viljely, käsittely ja tunnistaminen
- mikrobit luonnossa ja ihmisen taloudessa

Geeniteknologian sovellukset ja merkitys
- geenitekniikan menetelmät
- genomitieto
- mikrobit geeniteknologiassa

Kasvi- ja eläinjalostus

Biologian sovellusalaan liittyvä koe tai tutkimus

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla voidaan harjoitella

biologisia tutkimusmenetelmiä, kuten mikroskooppinäytteiden tekoa, mikroskoopin käyttöä ja muita laborointitaitoja.

Kurssilla voidaan tehdä mikrobiologiaan liittyviä kokeellisia tutkimuksia laboratorioympäristössä ja digitaalisessa ympäristössä simulaatioiden avulla. Kurssilla voidaan tutustua bioteknologiayrityksiin ja bioteknologiaa hyväksi käyttävien toimijoiden ja laitosten toimintaan vierailujen, dokumenttien ja muiden digitaalisten lähteiden avulla.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- bioteknologiaa kehittäviin ja käyttäviin työpaikkoihin tutustuminen esimerkiksi digitaalisten materiaalien tai vierailujen avulla

Hyvinvointi ja turvallisuus
- monet bioteknologian sovellukset ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämisessä (esim. antibiootit, siivoustuotteet)
- bioteknologialla pystytään parantamaan ympäristömme turvallisuutta (esim. erilaisilla ilman ja veden puhdistuskeinoilla)
- geeniteknologialla voidaan parannella ravintokasvien ja -eläimien ominaisuuksia ja tätä kautta ravinnon terveellisyyttä ja riittävyyttä

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- bioteknologian avulla voidaan vähentää päästöjen määrää
- teollisuusmaiden avulla on merkitystä bioteknologian käytön lisääntymisessä ja kehittymissä koko maailmassa
- geeniteknologialla on sekä hyötyjä että haittoja kestävän tulevaisuuden kannalta

Monilukutaito ja mediat
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta
- bioteknologian käyttö arkielämässä, teollisuudessa, lääketieteessä
- bioteknologian käytön merkitys yhteiskunnalle ja koko maailmalle
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä sekä erilaisten kokeiden simuloinnissa

Koulukohtainen soveltava kurssi

6. Luonnontuntemus (BI6)

Kurssin tarkoituksena on oppia tuntemaan paikallisia eliölajeja erilaisista elinympäristöistä sekä lajien ekologiaa. Kurssilla käydään erilaisilla maastoretkillä, joilla on tarkoitus harjoitella ekologisia havainnointi- ja tutkimusmenetelmiä (esimerkiksi lintujen havainnointia linjalaskennalla, kasvien tunnistamista kasvillisuusruuduista) sekä ottaa biologisia näytteitä myöhempää tarkastelua varten (esim. vesi-, maa- ja hyönteisnäytteet). Kurssilla on tarkoitus myös perehtyä perinteisen tai sähköisen kasvion tekoon.

Ennen kurssille osallistumista kannattaa suorittaa Ekologia ja ympäristö (BI2) -kurssi.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- oppii tunnistamaan paikallisia eliölajeja
- oppii havainnoimaan luontoa eri tavoin
- tutustuu paikalliseen ympäristöön ja sen eliöiden ekologiaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen ekologia ja ekologiset menetelmät
- paikallisten vesistöjen eliölajit (esim. planktonit, vesikasvit, alkueläimet, selkärangattomat, kalat, linnut)
- paikallisten metsien, tuntureiden ja soiden eliölajit (esim. sienet, kasvit, selkärangattomat, linnut, nisäkkäät)
- ekologiset havainnointi- ja tutkimusmenetelmät
- näytteiden oton perusteet
- oman kasvikokoelman kerääminen

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla harjoitellaan erilaisia näytteenottomenetelmiä sekä ekologisia havainnointi- ja tutkimusmenetelmiä.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdolliseen lajintuntemustenttiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten kasvion, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä aktiivisuuteen. Kurssista saa suoritusmerkinnän.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- maastossa tehtävä näytteenotto ja havainnointi antavat kuvan ympäristöalojen työntekijöiden, erityisesti ekologien työstä

Hyvinvointi ja turvallisuus
- maastossa retkeily virkistää mieltä ja tuo hyvää liikuntaa

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- paikallisen luonnon tuntemus voi lisätä luonnon arvostusta yleisesti ja tätä kautta myös vaikuttaa elämäntapoihin

Monilukutaito ja mediat

- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. kasvion tekemisessä tai muiden havaintojen raportoinnissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta

- maastotyöskentelyssä voidaan hyödyntää GPS-laitteita tai älylaitteiden karttatoimintoja
- älylaitteita sekä älylaitteiden kameroita tai muita kameroita voidaan hyödyntää kasvion tekemisessä

5.8 Maantiede

Maantieteen opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja antaa hänelle valmiuksia ymmärtää maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja näkemyksiä, ottamaan kantaa omassa ympäristössä, lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Opetus harjaannuttaa opiskelijan osallistumis- ja vaikuttamistaitoja sekä tukee opiskelijaa kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttuvana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä. Maantieteen opetuksessa integroituvat luonnontieteelliset ja yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetus antaa opiskelijalle valmiuksia ympäristö- ja ihmisoikeuskysymysten tarkasteluun sekä tukee opiskelijan kasvua ekososiaalisesti sivistyneeksi kansalaiseksi.

Nuorten elämismaailma sekä opiskelijan arkiset kokemukset ja havainnot ovat maantieteen opetuksen lähtökohta. Tutkiva lähestymistapa auttaa opiskelijaa syventämään maantieteellistä ajattelua sekä ymmärtämään arkiympäristössä, paikallisella, alueellisella ja globaalilla tasolla tapahtuvia muutoksia. Geomedian monipuolinen käyttö tukee opiskelijaa maantieteellisen tiedon hankinnassa, analysoinnissa, tulkinnassa ja visuaalisessa esittämisessä. Geomedialla tarkoitetaan karttojen, paikkatiedon, diagrammien, kuvien, videoiden, kirjallisten lähteiden, median, suullisten esitysten sekä muiden maantieteellisten tiedonhankinta- ja esitystapojen monipuolista käyttöä. Ajankohtaisten uutisten käsittely opetuksessa kehittää opiskelijan maailmankuvan rakentumista ja kriittistä ajattelua sekä auttaa häntä ymmärtämään lähiympäristössä ja muualla maailmassa tapahtuvia muutoksia. Opetuksessa hyödynnetään myös koulun ulkopuolisia opiskeluympäristöjä sekä verkkoympäristöjä.

Opetuksen tavoitteet

Maantieteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, mikä on ominaista maantieteelle tieteenalana

- kehittää maantieteellistä ajattelutaitoaan sekä hahmottaa maailmaa ja sen monimuotoisuutta
- ymmärtää, tulkitsee, soveltaa ja arvioi maantieteellistä tietoa sekä hyödyntää monipuolisesti geomediaa tiedon hankinnassa, analysoinnissa ja esittämisessä
- osaa havainnoida arkiympäristöjä sekä kuvata luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita
- osaa kriittisesti pohtia ajankohtaisia maailman tapahtumia ja niihin vaikuttavia tekijöitä
- osaa havainnoida ja arvioida luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön tilaa, niissä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisten hyvinvointia paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti
- ymmärtää, mitä alueellinen kehittyneisyys merkitsee, ja osaa pohtia mahdollisia ratkaisuja eriarvoisuusongelmiin
- ymmärtää, mitä ihmisoikeudet tarkoittavat, ja arvostaa kulttuurien moninaisuutta
- tuntee aluesuunnittelun keinoja sekä osaa osallistua ja vaikuttaa oman lähiympäristönsä kehittämiseen
- kiinnostuu maantieteellisestä tiedosta ja motivoituu seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia eri puolilla maailmaa
- osaa käyttää maantieteellisiä tietoja ja taitoja arkielämässä
- tietää, millaisissa ammateissa ja työtehtävissä maantieteellistä osaamista tarvitaan
- toimii paikallisiin, alueellisiin ja globaaleihin kysymyksiin kantaaottavana ja kestävää kehitystä edistävänä aktiivisena maailmankansalaisena.

Arviointi

Maantieteessä arvioidaan opetuksen tavoitteiden saavuttamista kurssikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään omaa osaamistaan. Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat paitsi opiskelijan tiedot ja peruskäsitteiden hallinta myös maantieteellinen ajattelu- ja argumentointitaito sekä tiedonprosessointitaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, yhdistellä, arvioida, havainnollistaa ja esittää maantieteellistä tietoa erilaisissa tilanteissa. Keskeisiä arvioitavia taitoja maantieteessä ovat karttojen luku- ja tulkintataito, graafiset esittämistaidot sekä muut geomediataidot.

Maantieteen tietoja ja taitoja opiskelija voi osoittaa paitsi kirjallisissa arvioinneissa myös suullisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä laatimalla maantieteellisen tutkielman tai projektituotoksen, kuten videon, pelin, vastamainoksen tai verkkosivut, yksin tai yhdessä toisten kanssa. Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös opiskelijan osoittamat tiedot ja taidot koulussa toteutetussa osallistumis- ja vaikuttamisprojektissa.

Maantieteen pakollinen kurssi ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin ja koulukohtainen soveltava kurssi suoritusmerkinnällä.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

Pakollinen kurssi

1. Maailma muutoksessa (GE1)

Kurssi perehdyttää opiskelijan muuttuvan maailman ja sen alueellisten ongelmien tarkasteluun. Kurssin aikana seurataan ajankohtaisuutisointia eri puolilta maailmaa ja hahmotetaan globaaleja riskialueita sekä luonnonriskien, ympäristöriskien että ihmiskunnan riskien kannalta. Kurssi käsittelee myös eri puolilla maailmaa tapahtuvaa myönteistä kehitystä ja mahdollisuuksia hillitä, varautua, ennakoida sekä sopeutua riskeihin. Keskeisiä näkökulmia ovat ekososiaalinen kestävyys, kiertotalous ja globaalit kehityskysymykset.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan maantieteeseen ja maantieteen tapaan hahmottaa ja tutkia maailmaa
- tunnistaa luonnon toimintaan, ihmisen toimintaan sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen liittyviä riskialueita maapallolla
- ymmärtää, millaisia riskejä maapallon eri alueilla ilmenee ja mitkä tekijät vaikuttavat niihin
- osaa vertailla ja arvioida alueiden riskiherkkyyttä ja riskien vaikuttavuutta alueiden luonnonvarojen ja kehittyneisyyden näkökulmasta
- tietää, millaisten ratkaisujen avulla riskejä voidaan hillitä tai niiden vaikutuksia lieventää, sekä tuntee mahdollisuudet ennakoida ja varautua riskeihin sekä toimia kestävän kehityksen mukaisesti
- osaa analysoida maailman eri alueiden myönteistä kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä
- ymmärtää, että ihminen vaikuttaa omalla toiminnallaan maapallon elinkelpoisuuteen sekä ihmisten hyvinvointiin
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa globaaleja kysymyksiä koskevan tiedon hankinnassa, analysoinnissa ja esittämisessä sekä osaa seurata ja kriittisesti arvioida ajankohtaisia alueellisia uutisia eri medioissa.

Keskeiset sisällöt

Maantiede tieteenalana

- miten maantieteessä tarkastellaan ympäristöä ja maailmaa
- opiskelijan arkiset kokemukset ja havainnot omasta lähiympäristöstä ja muuttuvasta maailmasta
- maantieteelliset tutkimustaidot ja geomedia
- miten maantiedettä hyödynnetään työelämässä ja arjessa
- alueellisia riskejä, myönteistä kehitystä ja innovaatioita koskevat ajankohtaiset uutiset maapallon eri alueilla
- maailman karttakuvan ja paikannimistön syventäminen

Luonnon järjestelmään liittyvät keskeiset globaalit riskialueet, riskien ennakointi ja niihin varautuminen

Luonnonvaroihin ja ympäristöön liittyvät keskeiset globaalit riskialueet, riskien hillintä, niihin varautuminen ja sopeutuminen

- ilmastonmuutos ja muut globaalit ympäristöriskit

- resurssien viisas käyttö sekä kierto- ja biotalous
- maapallon eri alueiden mahdollisuudet ja vahvuudet

Ihmiskunnan globaalit riskialueet ja keskeiset kehityskysymykset
- inhimillisen kehityksen globaalit ongelmat, hyvinvoinnin jakautuminen, eriarvoisuus, haavoittuvuus, nälkä ja pakolaisuus

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla seurataan ajankohtaisia riskiuutisia ja harjoitellaan geomedian käyttöä monipuolisesti.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- kansainvälinen yhteistyö ja kehitysapu
- omat vaikutusmahdollisuudet katastrofialueiden ihmisten auttamisessa

Hyvinvointi ja turvallisuus
- riskien ennaltaehkäisy ja hillitseminen, vaikutusten lieventäminen
- riskeihin ja niiden vaikutuksiin ennakointi ja varautuminen

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- ihmisen oma toiminta vaikuttaa maapallon elinkelpoisuuteen ja ihmisten hyvinvointiin
- valtiot ja järjestöt toimivat yhteistyössä riskien ehkäisyssä, kriisiavun antamisessa jne.
- kestävän kehityksen mukaisesti toimiminen

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- erilaisten kulttuurien tuntemuksen kartuttaminen
- kehittyneisyys erot, niiden syyt ja vaikutukset (mm. riksien ennaltaehkäisyn ja vaikutusten lieventämisen kannalta)
- kansainvälinen yhteistyö ja kehitysapu

Monilukutaito ja mediat
- riskiuutisten seuranta ja luokittelu
- karttojen tulkinta
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta
- erilaisten riskien varoitusjärjestelmien vaikutus yhteiskuntien turvallisuuteen
- teknologian käyttö riskien hillitsemisessä ja vaikutusten lieventämisessä
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä
- digitaalisen geomedian käyttö

Valtakunnalliset syventävät kurssit

2. Sininen planeetta (GE2)

Kurssilla tarkastellaan luonnonmaantieteen ilmiöitä ja syvennetään ilma-, vesi- ja kivikehän rakenteen ja toiminnan tuntemusta. Keskeisenä näkökulmana ovat luonnossa tapahtuvat prosessit ja niihin liittyvät syy-seuraussuhteet. Kurssilla tutustutaan luonnonmaantieteen tutkimusmenetelmiin ja harjoitellaan geomediaa hyväksi käyttäen tulkitsemaan luonnonmaisemia ja niiden syntyä. Kurssi perehdyttää luonnonmaantieteellisen tiedon käyttöön yhteiskunnassa ja arkielämässä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa käyttää luonnonmaantieteen peruskäsitteitä
- osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää luonnonmaantieteellistä tietoa geomediaa hyväksi käyttäen
- ymmärtää maapallon planetaarisuudesta johtuvia ilmiöitä
- ymmärtää elottoman ja elollisen luonnon vyöhykkeisyyden maapallolla
- ymmärtää, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat, ja osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä
- ymmärtää luonnonmaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten arkielämässä.

Keskeiset sisällöt

Maantieteellinen ajattelu
- luonnonmaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- geomedia ja muut luonnonmaantieteen tietolähteet ja niiden käyttö sekä luonnonmaantieteen tutkimusmenetelmät

Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt

Ilmakehä ja vesikehä liikkeessä sekä vyöhykkeisyys
- ilmakehän rakenne ja tuulet
- sateet
- meriveden liikkeet
- sää ja sen ennustaminen
- ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeet

Maapallon rakenne ja muuttuvat pinnanmuodot

- endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina
- luonnonmaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla
- arvokkaat luonnonmaisemat

Luonnonmaantieteellisen tiedon käyttö yhteiskunnassa ja arkielämässä

Työtavat ja -menetelmät

Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla tutustutaan luonnonmaantieteen tutkimusmenetelmiin (esim. maanmittaukseen ja kartoitukseen) ja harjoitellaan geomedian käyttöä esimerkiksi tekemällä kuva- ja kartta-analyysejä. Luonnonmaantieteen työpaikkoihin voidaan tutustua esimerkiksi vierailujen, dokumenttien tai muun materiaalin avulla.

Arviointi

Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

- luonnonmaantieteen työpaikkoihin tutustuminen esim. vierailujen avulla

Hyvinvointi ja turvallisuus

- luonnonvoimien vaikutus ihmisten turvallisuuteen
- luonnonmaiseman vaikutus ihmisen hyvinvointiin

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- ihmisten toiminnan vaikutus muuttuvaan maisemaan

Monilukutaito ja mediat

- karttojen ja luonnonmaisemien tulkinta
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta

- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä
- digitaalisen geomedian käyttö

3. Yhteinen maailma (GE3)

Kurssilla tarkastellaan ihmismaantieteen ilmiöitä ja syvennetään ihmistoiminnan alueellisten piirteiden tuntemusta. Keskeisenä näkökulmana on luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien arviointi ihmistoiminnan kannalta. Kurssilla tutustutaan ihmismaantieteen tutkimusmenetelmiin ja harjoitellaan geomediaa hyväksi käyttäen tulkitsemaan ihmistoiminnan jäsentymistä maapallolla. Kurssi perehdyttää ihmismaantieteellisen tiedon käyttöön yhteiskunnassa ja arkielämässä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa käyttää ihmismaantieteen peruskäsitteitä
- osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää ihmismaantieteellistä tietoa geomediaa hyväksi käyttäen
- osaa analysoida ihmistoiminnan alueellisia piirteitä ja arvioida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta niihin
- tuntee eri kulttuureja ja arvostaa niiden moninaisuutta sekä kunnioittaa ihmisoikeuksia
- osaa arvioida ihmisten hyvinvointia ja ympäristön tilaa maapallon eri alueilla
- ymmärtää ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävän kehityksen merkityksen maailman tulevaisuudelle
- ymmärtää ihmismaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten arkielämässä.

Keskeiset sisällöt

Maantieteellinen ajattelu
- ihmismaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- ihmismaantieteen peruskäsitteet
- geomedia ja muut ihmismaantieteen tietolähteet sekä tutkimusmenetelmät
- miellekartat, paikkojen kokeminen ja alueellinen identiteetti

Väestö ja asutus
- väestönkasvu, asutus, muuttoliikkeet, kaupungistuminen
- kulttuurien moninaisuus ja ihmisoikeuksien toteutuminen

Alkutuotanto ja ympäristö
- kestävä maa-, kala- ja metsätalous

Teollisuus ja energia
- raaka-aineet, energialähteet, biotalous ja teollisuuden sijainti

Palvelut, liikkuminen ja vuorovaikutus
- liikenne, matkailu, globaali talous ja informaatioteknologian kehitys

Ihmistoiminnan alueellinen rakenne
- maankäyttö, keskukset ja periferiat

- kulttuurimaisemien tulkinta karttojen, kuvien ja muun geomedian avulla

Ihmismaantieteellisen tiedon käyttö yhteiskunnassa ja arkielämässä

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla tutustutaan ihmismaantieteen tutkimusmenetelmiin (esim. kyselyt, haastattelut, teemakarttojen luonti) ja harjoitellaan geomedian käyttöä esimerkiksi analysoimalla taulukoita, diagrammeja ja kuvia. Ihmismaantieteen töihin voidaan tutustua esimerkiksi vierailujen, dokumenttien ja muun materiaalin avulla.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- omat vaikuttamismahdollisuudet alueiden kehittämisessä
- ihmismaantieteen töihin voidaan tutustua esim. vierailujen avulla

Hyvinvointi ja turvallisuus
- ihmisten hyvinvointi eri alueilla, väestökehitykselliset asiat

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kestävän kehityksen merkitys maailman tulevaisuudelle
- omat keinot elää mahdollisimman kestävästi
- maaseudulla ja kaupungissa elämisen hyödyt ja haitat mm. ekologisuuden näkökulmasta

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- erilaisten kulttuurien tuntemuksen kartuttaminen

Monilukutaito ja mediat
- karttojen ja kulttuurimaisemien tulkinta
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta
- teknologian kehityksen vaikutus yhteiskuntaan (esim. väestön kehitykseen, elinkeinojen kehittymiseen)
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä
- digitaalisen geomedian käyttö

4. Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta (GE4)

Kurssi perehdyttää aiemmilla kursseilla hankittujen maantieteellisten tietojen ja taitojen soveltamiseen tutkielman laatimisessa tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektin toteuttamisessa. Keskeisiä näkökulmia kurssilla ovat osallistuva suunnittelu, maailmanlaajuiset kehitystrendit ja geomedian käyttö tutkimuksessa ja vaikuttamisessa.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa maantieteellisiä kysymyksiä ja käyttää geomediaa maantieteellisten ongelmien ratkaisemisessa
- kehittää taitojaan hankkia, käsitellä, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää maantieteellistä tietoa
- osaa käyttää paikkatietosovelluksia
- ymmärtää geomedian merkityksen omassa arjessa ja yhteiskunnan eri aloilla
- tuntee maailmanlaajuisia kehitystrendejä ja Suomen kehitysyhteistyön tavoitteet
- ymmärtää kestävän kehityksen merkityksen aluesuunnittelun lähtökohtana ja tuntee kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä suunnitteluun ja kehittämiseen
- osaa käyttää geomediaa maantieteellisen tutkielman laatimisessa tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektissa, jossa on paikallinen, alueellinen tai globaali ulottuvuus.

Keskeiset sisällöt

Geomedian käyttö arjessa, työelämässä ja kestävän kehityksen edistämisessä

Geomedia ja maantieteelliset tutkimustaidot

- kartografian ja paikkatiedon perusteet sekä muu geomedian käyttö maantieteen tutkimuksissa
- ongelmien asettaminen, tutkimusaineiston hankinta, käsittely, analysointi, tulkinta, arviointi, havainnollistaminen ja esittäminen

Kehityksen ohjailu ja kestävä kehitys

- aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet
- kehittyneisyyserot eri aluetasoilla sekä kansainvälinen yhteistyö, maailmanlaajuiset kehitystrendit ja kestävän kehityksen sitoumukset

Maantieteellinen tutkielma tai osallistumis- ja vaikuttamisprojekti

- maantieteellisen pienimuotoisen tutkielman laatiminen geomediaa hyväksi käyttäen tai paikallisen, alueellisen tai globaalin tason osallistumis- ja vaikuttamisprojektin toteuttaminen itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa geomediaa hyväksi käyttäen

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla tutustutaan monipuolisesti erilaisiin paikkatietosovelluksiin ja niiden käyttömahdollisuuksiin. Kurssilla voidaan myös harjoitella karttojen piirtämistä kartanpiirto-ohjelmilla.

Arviointi

Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

- kansainvälinen yhteistyö ja kehitysapu
- Suomen kehitysyhteistyö
- omat vaikutusmahdollisuudet katastrofialueiden ihmisten auttamisessa
- paikkatiedon kerääjien ja kartoittajien työhön tutustuminen
- oman asuinalueen ja muun lähiympäristön aluesuunnitteluun vaikuttaminen

Hyvinvointi ja turvallisuus

- paikkatietosovellusten käyttö esim. retkien suunnittelussa, paikan määrittämisessä hätäpuhelua varten, yleisesti turvallisuuden parantamisessa

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- ihmisen oma toiminta vaikuttaa maapallon elinkelpoisuuteen ja ihmisten hyvinvointiin
- valtiot ja järjestöt toimivat yhteistyössä riskien ehkäisyssä, kriisiavun antamisessa jne.
- kestävän kehityksen mukaisesti toimiminen

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

- erilaisten kulttuurien tuntemuksen kartuttaminen
- kehittyneisyys erot, niiden syyt ja vaikutukset
- kansainvälinen yhteistyö ja kehitysapu

Monilukutaito ja mediat

- karttojen lukutaito
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta

- paikkatietosovellusten käyttö
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä
- digitaalisen geomedian käyttö

Koulukohtainen soveltava kurssi

5. Maailman kulttuurit ja globalisaatio (GE5)

Kurssilla tutustutaan maailman eri kulttuureihin sekä niiden syntyyn ja muutokseen vaikuttaviin asioihin. Keskeisiä näkökulmia kurssilla ovat globalisaatio, valtioiden jako teollisuusmaihin, kehittyviin maihin ja kehitysmaihin, erilaisten kulttuurien syntyyn ja muuttumiseen vaikuttavat asiat, kulttuurien monimuotoisuus, ihmisoikeudet ja tasa-arvo.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- kiinnostuu erilaisista kulttuureista
- oppii tuntemaan erilaisia kulttuureja eripuolilta maailmaa ja osaa vertailla näitä keskenään
- ymmärtää kulttuurien syntyyn ja muutoksen vaikuttavia asioita
- osaa pohtia globalisaation vaikutusta kulttuureihin
- oppii arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta
- kunnioittaa ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa
- tutustuu YK:n vuosituhattavoitteisiin

Keskeiset sisällöt

Kulttuurit ja kulttuuripiirit
- kulttuurit voidaan luokitella kulttuuripiireihin kulttuurien yhteisten ominaisuuksien perusteella (esimerkiksi uskonto tai kieli)
- kulttuuria ja kulttuurien eroja voidaan tarkastella monella tasolla: paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti
- kulttuureihin liittyvät käsitteet, mm. valta-, vähemmistö- ja paikalliskulttuuri
- kulttuurien syntyyn ja muuttumiseen vaikuttavat asiat

Globalisaatio
- globalisaatiota eli maailmanlaajuistumista tarkastellaan eri näkökulmista
- globalisaatio vaikuttaa kulttuureihin sekä myönteisesti että kielteisesti
- globalisaation myötä on syntynyt paikkoja, jotka eivät edusta yhtä tiettyä kulttuuria

Ihmisoikeudet
- ihmisoikeudet ovat samat kaikille ihmisille
- ihmisoikeuksien toteutuminen maailmassa ja toteutumiseen vaikuttaminen

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla tutustutaan monipuolisesti erilaisiin kulttuureihin, globalisaation vaikutuksiin ja ihmisoikeuksiin geomediaa hyödyntäen. Kurssilla voidaan tehdä tutkielmia tai projektitöitä eri kulttuureista tai kulttuuripiireistä, harjoitella videoanalyysiä, kokeilla draamakasvatusta ja muita opiskelumenetelmiä.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä aktiivisuuteen. Kurssista saa suoritusmerkinnän.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- globalisaation tuomat vaikutusmahdollisuudet

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- ihmisoikeuksiin tutustuminen

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- erilaisten kulttuurien tuntemuksen kartuttaminen
- kehittyneisyyserot, niiden syyt ja vaikutukset
- globalisaation hyödyt ja haitat

Monilukutaito ja mediat
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä
- digitaalisen geomedian käyttö

5.9 Fysiikka

Fysiikan opetus tukee opiskelijoiden luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään fysiikan merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opiskelijat kehittävät valmiuksiaan opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Opetuksessa sovelletaan fysiikkaa monipuolisissa tilanteissa, mikä edistää myös opiskelijoiden koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa: fysiikkaa tarvitaan uusien teknologisten ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä.

Opiskelija oppii tarkastelemaan luonnon rakenteita ja ilmiöitä omien aikaisempien tietojensa, käsitystensä ja kokemuksensa pohjalta. Fysiikan opetuksen tuella opiskelijan käsitykset fysiikan käsitteistä rakentuvat niin, että opiskelija oppii tiedostamaan ja kyseenalaistamaan ennakkokäsityksiään ja tarkentamaan maailmankuvaansa hankkimansa uuden tiedon perusteella. Opiskelija oppii ymmärtämään fysiikan käsitteitä sekä kvalitatiivisella että kvantitatiivisella tasolla. Opiskelijan aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat muokkautuvat opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutuksessa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi kohti fysiikan teorioiden mukaista käsitystä ympäröivästä todellisuudesta. Opetus ohjaa luonnontie-

teille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään apuna muun muassa mallintamisessa, mittaamisessa, tutkimusten tekemisessä ja tuotosten laatimisessa.

Opetuksen lähtökohtana ovat ympäristöstä tehdyt havainnot. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelijoiden oma kokeellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita fysiikan opiskeluun. Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin kurssin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti.

Lukiossa fysikaalisen tiedon lähteinä voidaan käyttää kokeellisuuden lisäksi esimerkiksi oppi- ja tietokirjoja, sähköisiä materiaaleja ja alan asiantuntijoita.

Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta fysiikan osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja fysiikan opiskelustrategioiden soveltamisessa
- saa mahdollisuuksia perehtyä fysiikan soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi ja näin ymmärtää kokeellisen toiminnan ja teoreettisen pohdiskelun merkityksen luonnontieteellisen tiedon muodostumisessa
- osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia
- osaa muodostaa, tulkita ja arvioida erilaisia malleja sekä käyttää niitä ilmiöiden kuvaamiseen ja ennusteiden tekemiseen
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti fysiikan tietojensa avulla
- osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia fysiikalle ominaisilla tavoilla
- jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa
- osaa arvioida fysiikan ja teknologian merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta.

Kurssien suorittaminen

Kurssit FY1-FY8 on tarkoitettu suoritettavaksi numerojärjestyksessä aineen kumulatiivisen luonteen vuoksi. Kurssien FY9-FY11 suoritusjärjestys on vapaa.

Arviointi

Arviointi kohdistuu fysiikan yleisten tavoitteiden saavuttamiseen kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään ja tiedostamaan fysiikan osaamistaan. Kurssin arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Fysiikan tietoja ja niiden soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin, kuten selittämällä, graafisesti mallintamalla ja matemaattisia mal-

leja käyttämällä. Erilaisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida työskentelyn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, ongelmanratkaisuprosessin jäsennettyä kuvaamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon kokeellisen työskentelyn taidot sekä tiedon hankinnan ja käsittelyn taidot.

Kurssit arvioidaan kirjallisten kokeiden, jatkuvan näytön, tutkielmien, esitelmien, kokeellisen työskentelyn, opinnoissa edistymisen tai opiskelijan itsearvioinnin perusteella. Käytettävistä arviointiperusteista päätetään tarkemmin kunkin kurssin alussa. Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Koulukohtaiset syventävät ja soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Aihekokonaisuudet

Eri aihekokonaisuudet on merkitty kurssien kuvausten kohdalle seuraavin alaindeksein:

1. aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
2. hyvinvointi ja turvallisuus
3. kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
4. kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
5. monilukutaito ja mediat
6. teknologia ja yhteiskunta

Pakollinen kurssi

1. Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa ja sen opiskelua kohtaan
- ymmärtää, kuinka luonnontieteellinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta 4
- osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita 1,4
- tutustuu aineen ja maailmankaikkeuden rakenteeseen liittyviin peruskäsitteisiin ja jäsentää käsitystään luonnon perusrakenteista 4
- osaa käyttää ja soveltaa liikeilmiöiden käsitteitä jokapäiväisen elämän ilmiöissä 1,2
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa opiskelun tukena 5,6

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys nykyaikana, jatko-opinnoissa ja työelämässä 1,2,3,4,6
- tutustuminen perusvuorovaikutuksiin, maailmankaikkeuden rakenteisiin ja syntyyn sekä aineen rakenteeseen 4
- voima liikkeen muutoksen aiheuttajana ja liikeilmiöt
- tutkimukset ja mallintaminen fysikaalisen tiedon rakentumisessa 4,6
- tulosten kerääminen, esittäminen graafisesti ja luotettavuuden arviointi 1,5,6

Valtakunnalliset syventävät kurssit

2. Lämpö (FY2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa käyttää ja soveltaa lämpöilmiöiden käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä 1,2,3,4,6
- osaa tutkia aineen termodynaamiseen tilaan ja olomuodon muutoksiin liittyviä ilmiöitä
- syventää ymmärrystään energiasta fysiikan keskeisenä käsitteenä 1,2,3,6
- kehittää valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan päätöksentekoon. 1,3

Keskeiset sisällöt
- fysiikan merkitys energiantuotannon ratkaisuissa ja kestävän tulevaisuuden rakentamisessa 3
- lämpö ja lämpötila
- kaasujen tilanmuutokset, lämpölaajeneminen ja paine
- kappaleiden lämpölaajeneminen, jäähtyminen, olomuodon muutokset ja lämpöenergia
- mekaaninen työ, teho ja hyötysuhde
- energian säilyminen lämpöopissa ja lämmön siirtymissuunta
- tutkimusten tai ongelmanratkaisun ideointia ja suunnittelua

3. Sähkö (FY3)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa käyttää ja soveltaa sähköön liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä 1,2,3,6
- harjaantuu matemaattisessa mallintamisessa ja suureyhtälöiden käyttämisessä
- osaa tutkia kokeellisesti sähköön liittyviä ilmiöitä ja osaa tehdä sähköopin perusmittauksia
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tutkimusten tekemisessä.

Keskeiset sisällöt
- fysiikan ja teknologian merkitys jokapäiväisessä elämässä ja yhteiskunnassa
- sähkövirta ja jännite sekä resistanssi ja Ohmin laki
- yksinkertaiset tasavirtapiirit ja Kirchhoffin lait
- sähköteho ja Joulen laki
- kondensaattori, diodi ja LED komponentteina
- sähköstaattinen vuorovaikutus, Coulombin laki ja sähkökenttä
- sähköturvallisuus, kytkentöjen tekeminen ja virtapiirien tutkiminen 2

4. Voima ja liike (FY4)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa käyttää ja soveltaa voiman ja liikkeen käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä 1,2,6

- ymmärtää säilymislakien merkityksen fysiikassa
- osaa tutkia kokeellisesti voimaan ja liikkeeseen liittyviä ilmiöitä
- harjaantuu graafisten esitysten käyttämisessä ja tuottamisessa

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys yksilön ja yhteiskunnan turvallisuudelle 2
- vuorovaikutus liikkeen muutoksen syynä, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä suoraviivainen liike
- Newtonin lait, voimakuvio ja voimien yhteisvaikutus
- etä- ja kosketusvoimia: paino, kitka, noste ja kvalitatiivisesti väliaineen vastus
- liikeyhtälö
- momentti ja tasapaino pyörimisen suhteen yksinkertaisissa tilanteissa
- liikemäärän säilymislaki, impulssiperiaate ja yksiulotteiset törmäykset
- liike- ja potentiaalienergia sekä mekaanisen energian säilymislaki
- mallien käyttäminen ja muodostaminen sekä niiden rajoitukset ja puutteet

5. Jaksollinen liike ja aallot (FY5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa jaksollisen liikkeen ja aaltojen käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä 1,2,6
- perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä ja ääntä
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys lääketieteessä ja musiikissa 2,4,6
- tasainen ympyräliike
- gravitaatiovuorovaikutus
- harmoninen voima ja värähdysliike
- aaltoliikkeen synty ja aaltojen eteneminen
- aaltoliikkeen heijastuminen, taittuminen, diffraktio, interferenssi ja seisovat aallot
- ääni aaltoliikeilmiönä
- mallien ja simulaatioiden suhde todellisuuteen

6. Sähkömagnetismi (FY6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa sähkömagnetismiin ja valoon liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä 1,2,6
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tuotosten muodostamisessa 5,6
- harjaantuu ilmaisemaan itseään fysiikalle ominaisilla tavoilla ja analysoimaan eri tietolähteiden argumentointia. 1,4,5

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys energia- ja viestintäteknologiassa 6

- magnetismi, magneettinen vuorovaikutus ja magneettikenttä
- varatun hiukkasen liike sähkö- ja magneettikentässä
- sähkömagneettinen induktio, magneettivuo, induktiolaki ja Lenzin laki
- generaattori, muuntaja, vaihtovirran synty ja energian siirto sähkövirran avulla 6
- sähkömagneettisen säteilyn spektri, valon heijastuminen, taittuminen, interferenssi ja diffraktio
- tutkimuksen tai ongelmanratkaisuprosessin jäsennetty kuvaaminen 1,4,5

7. Aine ja säteily (FY7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa aineen ja säteilyn käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä 1,2,3,6
- syventää kokonaiskuvaa fysiikasta aineen ja maailmankaikkeuden rakennetta selittävänä tieteenä.

Keskeiset sisällöt

- näkökulmia fysiikan ja kosmologian kehittymiseen 4
- energian kvantittuminen
- sähkömagneettisen säteilyn kvantittuminen ja fotonit
- aaltohiukkasdualismi
- atomiytimen rakenne
- ydinreaktiot, ydinenergia, ytimen sidosenergia sekä energian ja massan ekvivalenssi
- radioaktiivisuus ja hajoamislaki 3
- säteilyturvallisuus ja säteilyn hyötykäyttö 2,6
- tiedonhankinta, esittäminen ja arviointi 1,5

Koulukohtainen syventävä kurssi

8. Kertauskurssi (FY8)

Kurssi on tarkoitettu suoritettavaksi viimeisenä fysiikan kurssina ennen ylioppilastutkintokoetta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa ja palauttaa mieliin lukion fysiikan oppimäärän keskeiset sisällöt
- tutustuu ylioppilaskokeen tehtäviin sekä valmentautuu vastaamaan niihin
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa ratkaisujen muodostamisessa.

Keskeiset sisällöt

- opiskeltujen kurssien perusasiat ylioppilaskokeen tehtäviä silmälläpitäen
- fysiikan ylioppilaskokeen tehtävien rakenne ja niihin vastaaminen
- fysiikan ymmärtämistä mittaavat tehtävät

Koulukohtaiset soveltavat kurssit

9. CERN-tiedekoulu (FY9)

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt

Kurssilla osallistutaan CERNissä järjestettävään tiedekouluun. Lisäksi kurssin suoritukseen kuuluu tiedekoulumatkaa edeltävät ennakkotehtävät sekä tutkielman tekeminen opettajan kanssa sovittavasta modernin fysiikan aiheesta. 1,4,6

10. Elektroniikka (FY10)

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt

Kurssilla perehdytään peruselektroniikkaan ja –komponentteihin teorian, kytkentöjen ja mittausten avulla. Rakennetaan elektroniikkapiirejä ja tutkitaan piirien toimintaa. Piirien rakentaminen voi tapahtua kokoamalla kytkentä kytkentälevyyn, simuloimalla piiri tietokoneohjelmalla tai rakentamalla kytkentä piirilevyyn. Kurssilla pääpaino on kokeellisessa työskentelyssä. 6

11. Työkurssi (FY11)

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt

Harjoitellaan kokeellisia menetelmiä, joilla hankitaan tietoa luonnosta. Syvennetään kokeellisen työskentelyn perusteiden tuntemusta tekemällä fysikaalisia mittauksia ja töitä. Tehtävät työt valitaan siten, että ne syventävät fysiikan kursseilla opittuja asioita empiirisen tutkimustyön kautta. Fysiikan työt tehdään yksin, pareittain tai suuremmissa ryhmissä. Töistä saatuja mittaustuloksia tutkitaan ja arvioidaan sekä verrataan teoreettisiin tuloksiin ja kirjallisuusarvoihin. Lisäksi laaditaan erilaisia työselostuksia. 1,5

5.10 Kemia

Kemian opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opiskelijat kehittävät valmiuksiaan opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Opetuksessa sovelletaan kemiaa monipuolisissa tilanteissa, mikä edistää myös opiskelijoiden koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetus välittää kuvaa kemian merkityksestä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa: kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä.

Kemian opetus tukee opiskelijoiden käsitteiden rakentumista sekä ilmiöiden ymmärtämistä siten, että niiden makroskooppinen, mikroskooppinen ja symbolinen taso muodostavat loogisen kokonaisuuden. Opiskelijoiden aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä ja matemaattisesti. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuo-

rovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa mallintamisen välineenä, tutkimusten tekemisessä ja tuotosten laatimisessa.

Kemian opetuksen lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havainnointi ja tutkiminen. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelijoiden oma kokeellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita kemian opiskeluun. Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin kurssin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan kemikaali-, jäte- ja työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti.

Kemia sisältää valtakunnallisen pakollisen kurssin KE1 ja syventävät kurssit KE2 -KE5 sekä koulukohtaisen syventävän kurssin KE6 ja soveltavan kurssin KE7.

Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta kemian osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja kemian opiskelustrategioiden soveltamisessa
- saa mahdollisuuksia perehtyä kemian soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi
- osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia turvallisesti ja yhteistyössä muiden kanssa
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia
- osaa käyttää erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä sekä ennusteiden tekemisessä
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti kemian tietojensa avulla
- osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia kemialle ominaisilla tavoilla
- jäsentää käsitystään jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöistä kemian käsitteiden avulla
- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa
- osaa arvioida kemian ja siihen liittyvän teknologian merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta.

Arviointi

Arviointi kohdistuu kemian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään ja tiedostamaan kemian osaamistaan. Kurssin arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Kemiallisen tiedon ymmärtämistä ja soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin. Erilaisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida työskentelyn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon kokeellisen työskentelyn taidot sekä tiedon hankinnan ja käsittelyn taidot.

Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Koulukohtainen syventävä ja soveltava kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Aihekokonaisuudet

1. Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Kemian opetuksessa pyritään vahvistamaan opiskelijoiden tahtoa ja taitoa toimia oma-aloitteisesti sekä lisäämään heidän työn, työelämän ja yrittäjyyden tuntemusta kemian alalla. Tähän sisältyy muun muassa työelämän vaatimuksien opettaminen, kuten aikatauluista kiinnipitäminen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, pitkäjänteisyys, joustavuus ja turvallisten työtapojen opettaminen. Työelämän tuntemusta pyritään syventämään tekemällä konkreettisia tai virtuaalisia vierailuja kemian alan työelämän kohteisiin. Kemistien työn sisältöön voidaan perehtyä virtuaalisesti esimerkiksi etäyhteyksien avulla.

2. Hyvinvointi ja turvallisuus

Opiskelijat harjaantuvat toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti työskennellessään kemian laboratoriossa. Jokainen aloittava ryhmä perehdytetään työturvallisuusasioihin sekä kemikaalien ja jätteiden oikeaan käsittelytapaan. Opiskelija osaa myös toimia ongelma- ja poikkeustilanteissa sekä hakeutua ja tarvittaessa ohjata toisia hakeutumaan palvelujärjestelmän tarjoaman avun piiriin.

3. Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Kemian laboratoriotöissä pyritään hyödyntämään arkielämästä tuttuja eli kodista löytyviä kemiallisia aineita, jotta syntyvän haitallisen jätteen määrä olisi mahdollisimman vähäinen. Haitalliset aineet kerätään aina talteen ja hävitetään asianmukaisesti. Opetuksessa pyritään liittämään käsiteltävät aiheet jokapäiväisen elämän ilmiöihin ja kiinnitetään huomiota kemiallisten prosessien ympäristövaikutuksiin sekä luonnon ja ihmisen hyvinvointiin. Metallien ja materiaalinen jalostusprosessien lisäksi perehdytään kierrätys- ja uudelleenkäyttöprosesseihin.

4. Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Opiskelijat perehtyvät merkittävien suomalaisten kemistien saavutuksiin. Lisäksi käydään läpi kansainvälisiä saavutuksia ja nykypäivän tutkimustuloksia kemian alalla.

5. Monilukutaito ja mediat

Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan monimuotoisia kemian julkaisuja ja tekstejä lähdemateriaalina tiedonhakutehtävissä, sekä arvioimaan lähdemateriaalia kriittisesti. Opiskelija oppii myös tuottamaan kemian alaan liittyvää tekstiä, kuten työselostuksia ja mittauspöytäkirjoja käyttäen oikeaoppista kemiallista ilmaisutapaa tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäen. Ryhmätöissä opiskelija syventää vuorovaikutustaitojaan ja oppii sisällön vastuullista jakamista.

6. Teknologia ja yhteiskunta

Kemian opetuksessa käsitellään kemian teollisuuden ja teknologian merkitystä nyky-yhteiskunnassa ja käsitellään teollisesti merkittäviä raaka-aineita sekä niiden jalostusprosesseja. Lisäksi opetuksessa pyritään hyö-

dyntämään teknologian sovelluksia kemiallisten ilmiöiden havainnollistamisessa. Esimerkiksi hyödynnetään kemiallisia ilmiöitä simuloivia ja mallintavia viestintätekniikan sovelluksia.

Kurssien suoritusjärjestys

Suositeltava kurssien suoritusjärjestys on KE1 – KE5. Kurssin KE5 voi kuitenkin suorittaa ennen kurssia KE4. Kertauskurssi KE6 tulee suorittaa viimeisenä.

Pakollinen kurssi

1. Kemiaa kaikkialla (KE1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan
- kehittää valmiuksia osallistua kemiaan liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun
- osaa käyttää ja soveltaa tietoa aineiden ominaisuuksista jokapäiväisen elämän ja ympäristön ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen erilaisia kemian ilmiöitä sekä ottaa huomioon työ-turvallisuusnäkökohdat
- osaa käyttää aineen ominaisuuksien päättelyssä aineen rakenteen malleja, jaksollista järjestelmää ja tietolähteitä.

Keskeiset sisällöt
- kemian merkitys nykyaikana, jatko-opinnoissa ja työelämässä
- atomin rakenne ja jaksollinen järjestelmä pääpiirteissään
- alkuaineiden ja yhdisteiden ominaisuuksia
- aineiden ominaisuuksien selittäminen aineen rakenteen, kemiallisten sidosten ja poolisuuden avulla
- kysymykset tiedonhankinnan lähtökohtana
- turvallinen työskentely, aineen erotusmenetelmät, aineiden ominaisuuksien tutkiminen, havainnointi ja johtopäätösten tekeminen

Valtakunnalliset syventävät kurssit

2. Ihmisen ja elinympäristön kemiaa (KE2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa käyttää ja soveltaa orgaanisiin yhdisteisiin ja ainemäärään liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen orgaanisiin yhdisteisiin, ainemäärään ja pitoisuu-teen liittyviä ilmiöitä
- ymmärtää, kuinka kemiallinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.

Keskeiset sisällöt

- kemian merkitys hyvinvoinnin ja terveyden kannalta
- orgaanisten yhdisteiden, kuten hiilivetyjen, happi- ja typpiyhdisteiden, rakenteiden mallintaminen ja kuvaaminen erilaisilla malleilla
- avaruusrakenne ja isomeria
- orgaanisten yhdisteiden ominaisuuksien selittäminen rakenteen avulla
- ainemäärä ja pitoisuus
- työvälineiden ja reagenssien käyttö sekä liuosten valmistus
- aineen rakenteen analyysimenetelmät, kuten spektroskopia

3. Reaktiot ja energia (KE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa reaktioihin liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen reaktioihin liittyviä ilmiöitä
- ymmärtää aineen ja energian häviämättömyyden merkityksen kemiassa.

Keskeiset sisällöt

- kemian merkitys energiaratkaisujen ja ympäristön kannalta
- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu ja tasapainottaminen
- epäorgaanisten ja orgaanisten yhdisteiden reaktioita sekä niiden sovelluksia
- aineen häviämättömyys kemiallisessa reaktiossa ja sen yksinkertainen laskennallinen käsittely
- energian häviämättömyys kemiallisessa reaktiossa, sidosenergia ja Hessin laki
- kaasujen ominaisuudet ja yleinen tilanyhtälö
- reaktioiden tutkiminen kokeellisesti, titraus analyysimenetelmänä, tutkimustulosten käsitteleminen, tulkitseminen ja esittäminen

4. Materiaalit ja teknologia (KE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa materiaaleihin ja teknologiaan liittyviä kemian käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön ja yhteiskunnan ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen materiaaleihin ja sähkökemiaan liittyviä ilmiöitä
- harjaantuu ilmaisemaan itseään kemialle ominaisilla tavoilla ja analysoimaan eri tietolähteiden argumentointia
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tuotosten muodostamisessa.

Keskeiset sisällöt

- kemian merkitys teknologiassa ja yhteiskunnassa
- metallien ja polymeerien ominaisuudet, käyttö ja elinkaari

- atomin ulkoelektronirakenne ja jaksollinen järjestelmä alkuaineiden jaksollisten ominaisuuksien selittäjänä
- hapetusluvut ja hapetus-pelkistysreaktiot
- sähkökemian keskeiset periaatteet: jännitesarja, normaalipotentiaali, kemiallinen pari ja elektrolyysi
- kemiallisten reaktioiden laskennallinen soveltaminen
- tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu
- yhteistyön rooli kemiallisen tiedon tuottamisessa

5. Reaktiot ja tasapaino (KE5)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa käyttää ja soveltaa reaktioiden ja kemiallisen tasapainon käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen reaktioihin ja kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä
- osaa käyttää laskennallisia ja graafisia malleja reaktionopeuden ja kemiallisen tasapainon kuvaamisessa, selittämisessä ja ennusteiden tekemisessä.

Keskeiset sisällöt
- kemian merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa
- kemiallisen reaktion nopeus ja siihen vaikuttavia tekijöitä
- homogeeninen ja heterogeeninen tasapaino sekä tasapainotilaan vaikuttaminen
- happo-emästasapaino, vahvat ja heikot protolyytit ja puskuriliuokset
- tasapainoon liittyvät graafiset esitykset
- homogeenisen ja happo-emästasapainon laskennallinen käsittely
- tutkimustulosten ja -prosessin arviointi

Koulukohtaiset kurssit

Syventävä kurssi

6. Kertauskurssi (KE6)

Kurssi on tarkoitettu suoritettavaksi viimeisenä kemian kurssina ennen yo-koetta.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- kertaa ja palauttaa mieliin lukion kemian oppimäärän keskeiset asiat
- tutustuu ylioppilaskokeen tehtäviin sekä valmentautuu vastaamaan niihin.
- syventää taitojaan käyttää tieto- ja viestintätekniikan sovelluksia kemian tehtävien ratkaisemisessa.

- *Keskeiset sisällöt*
- opiskeltujen kurssien perusasiat ylioppilaskokeen tehtäviä silmällä pitäen
- yo-kokeen tehtävien rakenne ja niihin vastaaminen

Soveltava kurssi

7. Työkurssi (KE7)

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt

- Harjoitellaan kokeellisia menetelmiä, joilla hankitaan tietoa luonnosta. Tutustutaan kokeellisen työskentelyn perusteisiin tekemällä kemian perustöitä ja –mittauksia. Lisäksi opetellaan käyttämään kemian työvälineitä ja kemikaaleja työturvallisuuden näkökohdat huomioon ottaen.
- Työt valitaan sen mukaan, mitä kursseja oppilaat ovat suorittaneet ennen työkurssia. Tehtävät työt sisältävät kvalitatiivista ja kvantitatiivista analyysiä, synteesejä (esim. suolan valmistus, esterin tai polymeerin valmistaminen), tasapainoon liittyviä töitä, titraus, sähkökemian työ, orgaanisen kemian hapetuspelkistystyö, liukoisuus, vesianalyysi jne. Kemian työt tehdään yksin, pareittain tai suuremmissa ryhmissä. Töistä saatuja mittaustuloksia tutkitaan ja arvioidaan sekä verrataan teoreettisiin tuloksiin ja kirjallisuusarvoihin. Lisäksi laaditaan erilaisia työselostuksia. Kurssin aikana voidaan tehdä myös toiminnallinen opintokäynti.

5.11 Filosofia

Filosofinen ajattelu tarkastelee koko todellisuutta ja eri tapoja hahmottaa sitä. Sen kysymyksenasettelujen tunteminen on olennainen osa yleissivistystä. Filosofiassa ongelmia jäsennetään käsitteellisesti ja keskustellen. Filosofisen ajattelun opiskeleminen harjaannuttaa punnitsemaan käsitysten perusteluja järkiperäisesti. Kyseenalaistavan ja perusteita etsivän luonteensa ansiosta filosofia auttaa hahmottamaan ja jäsentämään nykypäivän jatkuvasti kasvavaa informaatiotulvaa. Tällä tavoin filosofian opiskelu edistää opiskelijoiden yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia.

Filosofiassa opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Tämä edistää opiskelijan kykyä eettiseen pohdintaan ja sen ymmärtämiseen, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajoja käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä. Se auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset rakentuvat ja eroavat toisistaan.

Filosofian opiskelu kehittää arvostelukykyä sekä edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofiassa tuetaan opiskelijoiden perusteltujen yksilöllisten näkemysten muodostamista ja kykyä osallistua järkiperäiseen keskusteluun. Kun opiskelijat paneutuvat filosofisiin kysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin ajattelutaitoihinsa ja yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeitakin ongelmia. Filosofian opiskelu tukee opiskelijoiden kasvua aktiivisiksi ja vastuullisiksi sekä toisia ja yhdenvertaisuutta kunnioittaviksi kansalaisiksi.

Opetuksen tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin kysymyksiin sovellettuina

- osaa käsitteellisesti eritellä, jäsentää ja arvioida informaatiota, erityisesti erilaisia väitteitä, niiden merkityksiä ja perusteluja
- hallitsee johdonmukaisen argumentaation perustaidot ja oppii sitä kautta luottamaan omaan ajatteluunsa sekä arvioimaan sitä kriittisesti ja pohtimaan sen rajoja eri tieteenaloilla ja arkielämässä
- oppii pohtimaan ja jäsentämään käsitteellisesti laajoja kokonaisuuksia sekä ajattelemaan ja toimimaan arvostelukykyisesti niin eettisissä kysymyksissä kuin muillakin elämänalueilla myös informaation ollessa epävarmaa ja ristiriitaista.

Arviointi

Filosofiassa arviointi kohdistuu ajattelun taitojen ja keskeisten käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä kriittisesti eritellä ja problematisoida informaatiota, hahmottaa ja täsmentää sen käsitteellistä rakennetta sekä esittää asiasta perusteltu arvostelma. Arvioinnin tulee tukea ja kehittää opiskelijan taitoa arvioida omaa ajatteluaan ja rohkaista opiskelijoita oman opiskelunsa suunnitteluun ja kehittämiseen. Kurssien arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan kurssikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta voidaan harjoitella oppituntien aikana ja käyttää arvioinnin tukena. Kurssit arvioidaan numeroin. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4-10. Arvosana 4 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Tuntiaktiivisuus otetaan huomioon oppiaineen arvioinnissa.

Arvioinnin monipuolisuus tarkoittaa mm. sitä, että arviointi perustuu jatkuvaan näyttöön ja opiskelijan omaan arvioon suoriutumisestaan. Itse- ja vertaisarviointi tukevat oppimista ja oman tason arviointia. Sähköisiä oppimisalustoja voidaan käyttää kurssin aikaiseen palautteen antamiseen. Filosofiassa opiskelija voi laatia Solo-taksonomian arviointikriteereihin perustuvan itsearviointilomakkeen. Myös vertaispari voi arvioida tekstivastauksen, jonka jälkeen opiskelija tekee omasta tekstistään itsearvioinnin. Tämän lisäksi opettaja voi arvioida ko. vastauksen. Myös sähköiset kokeet toimivat opettajan arvioinnin apuna.

Kurssien suoritusjärjestys

Ensimmäisen pakollisen kurssin jälkeen suoritusjärjestys on vapaa.

Pakolliset kurssit

Johdatus filosofiseen ajatteluun (FI1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- muodostaa perustellun käsityksen filosofian luonteesta ja menetelmistä tutustumalla filosofisiin ongelmiin ja niiden mahdollisiin ratkaisuihin
- oppii arvioimaan väitteiden totuutta sekä harjaantuu esittämään ja vaatimaan erilaisille mielipiteille ja väitteille perusteluja sekä hahmottamaan esitettyjen perustelujen rakennetta ja arvioimaan niiden pä-

tevyyttä
- tuntee ja oppii erilaisten harjoitusten kautta soveltamaan filosofian työtapoja, kuten oletusten kyseenalaistamista, käsitteiden luokittelua ja määrittelemistä sekä ajatuskokeiden ja vastaesimerkkien käyttöä
- perehtyy joihinkin keskeisiin filosofisiin kysymyksiin ja niihin liittyviin käsitteellisiin erotteluihin
- tuntee perustavia tieto-opillisia erotteluja, osaa eritellä ja arvioida kriittisesti erilaisia tiedollisia uskomuksia ja tutustuu tietämiseen joissain lukion oppiaineissa.

Keskeiset sisällöt
- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten ja filosofisen ajattelun luonne filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin ongelmiin sovellettuna
- johdonmukaisen argumentaation ja pätevän päättelyn perusteet ja niiden harjoitteleminen suullisesti ja kirjallisesti
- keskeisiä filosofisia peruskysymyksiä ja -erotteluja: henki ja aine, vapaus ja välttämättömyys, käsitteellinen ja empiirinen, objektiivinen ja subjektiivinen
- tiedon ja informaation, arkitiedon ja tieteellisen tiedon sekä tieteen ja pseudotieteen ero
- tiedon ja argumentaation luonne eri tiedonaloilla: miten väitteitä muodostetaan, koetellaan ja perustellaan joissain lukion oppiaineissa

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Filosofian ensimmäisellä kurssilla monipuoliset opiskelumenetelmät auttavat opiskelijaa ymmärtämään, että asioita voi pohtia syvällisemmin. Argumentaatiota ja loogista päättelyä harjoitellaan erilaisten suullisten ja kirjallisten oppimistehtävien avulla. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen, opettamisen ja arvioinnin välineenä.

Arviointi kohdistuu ajattelun taitojen ja keskeisten käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä kriittisesti eritellä ja problematisoida informaatiota, hahmottaa ja täsmentää sen käsitteellistä rakennetta sekä esittää asiasta perusteltu arvostelma. Kurssin arvioinnissa käytetään erilaisia menetelmiä kuten keskustelua, minä ajattelen- tehtäviä, kirjallisia kokeita, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan kurssikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

2. Etiikka (FI2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- perehtyy filosofisen etiikan keskeisiin käsitteisiin, kysymyksiin ja teorioihin sekä ympäristöfilosofian perusteisiin
- hahmottaa normatiivisten väitteiden luonteen ja suhteen kuvaileviin väitteisiin sekä osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta
- osaa jäsentää oman elämänsä merkityksellisyyttä ja elämänvalintojaan filosofisen käsitteistön avulla
- osaa perustella moraalin velvoittavuuden ja soveltaa moraaliin filosofisia käsite-erotteluja ja johdonmukaista argumentaatiota
- osaa eritellä ja arvioida toimintaa eettisesti sekä kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja arvioitaan filosofisen etiikan välinein.

Keskeiset sisällöt

- moraali ja sitä pohtiva normatiivinen ja soveltava etiikka; hyve-, seuraus-, sopimus-, oikeus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- moraalin luonne normijärjestelmänä ja sen ero juridisiin ja tapanormeihin perustuviin järjestelmiin, moraalinen relativismi
- filosofisia teorioita elämän hyvyydestä ja merkityksellisyydestä sekä hyvästä elämäntavasta
- etiikka ja yksilön moraaliset ratkaisut: ihmissuhteet ja elämänvalinnat
- eläimiä ja ympäristöä koskevia eettisiä kysymyksiä

Opiskelumenetelmät ja arviointi

Monipuoliset oppimistehtävät ohjaavat opiskelijaa hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan ja jakamaan tietoa. Keskusteluja käydään ryhmissä ja parin kanssa ja niiden avulla harjoitellaan asioiden syvempää pohdintaa, eri näkökulmien kriittistä tarkastelua ja etiikan teemojen liittämistä myös omaan elämään. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään opetuksen ja oppimisen apuna. Aihekokonaisuuksista kurssilla painottuvat monilukutaito ja media.

Filosofian etiikan-kurssilla arviointi kohdistuu ajattelun taitojen ja keskeisten käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä kriittisesti eritellä ja problematisoida esimerkiksi eettisiä käsitteitä ja teorioita, hahmottaa ja täsmentää sen käsitteellistä rakennetta sekä esittää asiasta perusteltu arvostelma. Kurssin arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä kuten keskustelua, minä ajattelen –tehtäviä, kirjallisia kokeita, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan kurssikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

3. Yhteiskuntafilosofia (FI3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin sekä perusnäkemyksiin yksilön suhteesta yhteisöihin, yhteiskuntaan ja valtioon
- oppii käyttämään keskeisiä filosofisia käsitteitä yhteiskunnallisen ja poliittisen toiminnan jäsentämiseen sekä omien yhteiskunnallisten ratkaisujensa perustelemiseen
- oppii erittelemään oikeudenmukaisuutta, vallankäyttöä ja työnjakoa yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toiminnassa
- oppii arvioimaan käsitteellisesti yhteiskunnallisen järjestyksen rakentumista, perustelemista ja oikeutusta
- osaa soveltaa oppimaansa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Keskeiset sisällöt

- yhteiskuntajärjestyksen ja yhteiskunnallisten instituutioiden olemassaolo ja oikeuttaminen: yksilö- ja yhteisökeskeiset teoriat yhteiskunnasta, yhteiskuntasopimusteoriat
- oikeudenmukaisuuden eri muodot, niiden perusteleminen ja soveltaminen
- vallan käsite ja muodot, vallan oikeuttaminen, demokratian muodot ja kilpailijat, anarkismi

- työnjako, talous ja hyvinvointi, talouden toimintaperiaatteiden ja omistamisen oikeuttaminen
- poliittiset ihanteet ja niiden toteuttaminen: vapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus; konservatismi, liberalismi ja sosialismi; kansallisvaltiot ja globaali näkökulma
- yhteiskunnalliset jännitteet ja ristiriidat sekä niiden ratkaiseminen: oikeusvaltio ja sen vaihtoehdot, yhteiskuntajärjestyksen luhistuminen – sodat, sisällissodat, terrori sekä holokausti ja muut kansanvainot yhteiskuntafilosofisina ongelmina
- ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä: sukupuolen rakentuminen, informaatioteknologia, kulttuurien kohtaaminen, kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Opiskelumenetelmät ja arviointi

Yhteiskuntafilosofian keskeisiä käsitteitä, teorioita ja ajankohtaisia kysymyksiä opiskellaan vaihtelevien menetelmien avulla kuten dokumenttitehtävien, esitelmien ja mediaan liittyvien tehtävien avulla. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen ja opettamisen apuna.

Yhteiskuntafilosofian kurssilla arviointi kohdistuu ajattelun taitojen ja keskeisten käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä kriittisesti eritellä ja problematisoida informaatiota, hahmottaa ja täsmentää sen käsitteellistä rakennetta sekä esittää asiasta perusteltu arvostelma. Kurssin arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä kuten keskustelua, esitelmiä, kirjallisia kokeita, pari- ja ryhmätöitä, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan kurssikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

4. Tieto, tiede ja todellisuus (FI4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa filosofisia, eri tieteisiin ja arkielämään perustuvia käsityksiä todellisuuden rakenteesta
- osaa eritellä ja arvioida filosofisia teorioita todellisuudesta, totuudesta, tiedosta ja tieteestä
- osaa jäsentää ja eritellä tieteellisen tutkimuksen, päättelyn ja selittämisen luonnetta
- osaa jäsentää havainnon ja tiedon sekä tieteellisten teorioiden ja mallien suhdetta todellisuuteen
- oppii hahmottamaan erityistieteiden tieteenfilosofisia kysymyksiä joissain lukion oppiaineissa.

Keskeiset sisällöt

- metafysiikan keskeiset kysymykset ja käsitteet, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta ja todellisuuden perusrakenteesta
- olemassaolon kysymyksiä: muutos ja pysyvyys, oliot ja ominaisuudet, mahdollinen ja välttämätön, reaalinen ja virtuaalinen
- todellisuuden ilmeneminen ja hahmottaminen
- totuuden luonne ja totuusteoriat
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja menetelmät, tieteellinen päättely; ilmiön, tutkimusaineiston, mallin ja teorian käsitteet sekä niiden keskinäinen suhde
- selittäminen ja tieto luonnon- ja ihmistieteissä sekä formaaleissa tieteissä: tietäminen ja ennustaminen, ymmärtäminen ja tulkinta

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Kurssilla käytetään ajattelua ja argumentaatiota kehittäviä suullisia ja kirjallisia oppimistehtäviä. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen, opettamisen ja arvioinnin välineenä.

Tieto, tiede ja todellisuus -kurssilla arviointi kohdistuu ajattelun taitojen ja keskeisten käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä kriittisesti eritellä ja problematisoida informaatiota, hahmottaa ja täsmentää sen käsitteellistä rakennetta sekä esittää asiasta perusteltu arvostelma. Kurssin arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä kuten erilaisia kirjallisia ja suullisia oppimistehtäviä ja esitelmiä, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan kurssikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

Aihekokonaisuudet filosofiassa
Aihekokonaisuuksia otetaan huomioon filosofian opetuksessa. Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä – aihekokonaisuuteen liittyvistä tavoitteista filosofian opetuksessa korostuvat esimerkiksi ne, että opiskelija osaa käyttää sananvapauttaan sekä analysoida ajankohtaisten esimerkkien valossa vastuullisen sanavapauden rajoja. Minä ajattelen – tyyppiset oppimistehtävät rohkaisevat opiskelijaa perustelemaan mielipiteitään, ideoimaan ja käynnistämään keskusteluja ainakin luokkayhteisössä. Opiskelijoita voidaan osallistaa esimerkiksi kurssin sisältöjen ja työtapojen suunnitteluun, niin että opiskelu on ongelma- ja oppijakeskeistä.

Aihekokonaisuus Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu sisältää tavoitteen, että opiskelija osaa ja tahtoo toimia kestävän kehityksen puolesta omassa arjessaan, lukiolaisena, kuluttajana ja aktiivisena kansalaisena. Kestävän kehityksen päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuudet paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Filosofian etiikan kurssilla pohditaan omia elämäntapoja ja kulutustapoja sekä kannustetaan kestävään elämäntapaan ja toimimaan kestävän kehityksen puolesta. Paikallinen näkökulma voidaan huomioida esimerkiksi pohtimalla, millainen on arktista luontoa pilaamaton ja ekologisesti kestävä elämäntapa ja tuotanto. Lukion ympäristötietoinen toimintakulttuuri voi kannustaa esimerkiksi oppikirjojen ja jätteiden kierrätykseen. Globaalia vastuuta voidaan pohtia myös ihmisoikeuksien edistämisen ja köyhyys ja rikkaus – kysymyksenasettelun näkökulmista erilaisten oppimistehtävien avulla. Aihekokonaisuuden tavoitteita voidaan saavuttaa myös eri oppiaineiden rajat ylittävällä yhteistyöllä kuten teemapäivien avulla.

Yhteiskuntafilosofian (FI3) kurssilla pohditaan nykykulttuurin ajankohtaisia aiheita kuten kulttuurien monimuotoisuutta ja kulttuurien kohtaamista sekä opiskelijan omaa kulttuuri-identiteettiä tai -identiteettejä. Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys – aihekokonaisuus voi sisältyä esimerkiksi erilaisten oppimistehtävien tavoitteisiin.

Monilukutaito ja mediat – aihekokonaisuus otetaan huomioon kaikilla filosofian kursseilla. Opiskelu tapahtuu monipuolisissa oppimisympäristöissä ja opiskelijoiden omia ideoita hyödynnetään kurssisisältöjen ja kursseilla käytettävien työtapojen suunnittelussa. Tavoitteena on, että opiskelija oppii huolehtimaan yksityisyyden suojastaan, turvallisuudestaan ja tietoturvastaan liikkuessa mediaympäristöissä sekä käyttämään mediaa vastuullisesti ja saa tietoa mm. tekijänoikeuksista. Median ja monipuolisten oppimistehtävien avulla käsitellään ajankohtaisia aiheita, kuten yksilö- ja yhteisöeettisiä kysymyksiä (FI2) ja yhteiskuntafilosofian aiheita (FI3).

Teknologia ja yhteiskunta – aihekokonaisuuden eräs tavoite on, että opiskelija ymmärtää ihmisen suhdetta teknologiaan sekä osaa pohtia teknologian osuutta ja merkitystä elämäntapojen muotoutumisessa, yhteiskunnan muutoksissa ja ympäristön tilaan vaikuttavana tekijänä. Tämä on myös kaikkien filosofian kurssien tavoite. Tavoitteena on, että opiskelija osaa pohtia teknologian, talouden ja politiikan vuorovaikutusta sekä teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta esimerkiksi työpaikkojen kehitykseen, työn sisältöihin ja työllisyyteen. Tämä tavoite huomioidaan FI2 ja FI3 – kursseilla. Tavoitteisiin pyritään erilaisten ja ajankohtaisten oppimistehtävien ja työtapojen avulla.

5.12 Psykologia

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi omakohtaisesti tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä, muiden ihmisten ymmärtämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luo opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia.

Opetuksessa luodaan edellytykset psykologisen tiedon ymmärtämiseen ja omakohtaiseen soveltamiseen. Opiskelijaa autetaan oivaltamaan psykologisen tiedon yhteys sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ymmärtämään psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta.

Psykologian opetus on luonteeltaan tutkimusperustaista. Tässä tarkoituksessa opetuksessa käsitellään psykologisen tiedon luonnetta ja tiedonmuodostuksen menetelmiä painottaen ajankohtaisen tutkimuksen ja tutkimusperinteen keskeisiä aihesisältöjä. Opetuksessa tämä tutkimusperustaisuus ja aihesisällöt kytketään ihmisen jokapäiväisen toiminnan ja arjen ymmärtämiseen eli tuodaan tutkimustieto lähelle opiskelijaa.

Opetuksen tavoitteet

Psykologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä, kysymyksenasetteluja ja tiedonhankintakeinoja sekä tuntee psykologian tutkimustuloksia ja pystyy niiden pohjalta arvioimaan tieteellisen tiedon ja tutkimusmenetelmien mahdollisuuksia ja rajoituksia
- ymmärtää psykologiaan ja psykologiseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja osaa soveltaa tietojaan myös psykologisten tutkimusten arviointiin
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan arkielämään, elämäntilanteidensa ja mahdollisuuksiensa tunnistamiseen, oman psyykkisen kasvunsa ja hyvinvointinsa edistämiseen, opiskeluunsa sekä ajattelunsa, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen
- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä
- osaa hyödyntää psykologista tietoa oppiainerajat ylittävien aiheiden ja ilmiöiden erittelyyn
- osaa soveltaa psykologista tietoa tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kestävän kehityksen edistämiseen.

Arviointi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden sekä tiedolliseen osaamiseen että kykyyn soveltaa psykologista tietoa arkipäivän tilanteisiin ja elämään. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamistaitoa ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy arvioimaan ja soveltamaan oppimaansa tietoa.

Arvioinnin monipuolisuus tarkoittaa mm. sitä, että arvioinnilla edistetään opiskelijan oppimista ja annetaan palautetta kurssin tavoitteiden saavuttamisesta. Arvioinnissa painottuvat opiskelijan tuotokset (tehtävät, palautetut työt, kurssi) ja koko oppimisen prosessi. Palautetta annetaan myös sähköisten kokeiden avulla. Arviointikeskustelussa voidaan pohtia opiskelijan osaamistasoa ja sitä, mitä vielä pitäisi tehdä oman tavoitearvosanan saavuttamiseksi. Myös sähköisiä oppimisalustoja voidaan käyttää kurssin aikaisen palautteen antamisessa. Itse- ja vertaisarviointi ovat opiskelijalähtöistä arviointia. Opiskelijat voivat itse laatia itsearviointilomakkeita esim. tavoitteiden tai tehtäväkohtaisten arviointikriteerien perusteella. Myös ryhmätyökaluilla voidaan toteuttaa itse- ja vertaisarviointia.

Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta voidaan harjoitella oppituntien aikana ja käyttää arvioinnin tukena. Kurssit arvioidaan numeroin. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4-10. Arvosana 4 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Tuntiaktiivisuus otetaan huomioon oppiaineen arvioinnissa.

Kurssien suoritusjärjestys

Kaikille pakollinen ykköskurssi suoritetaan ensin. Sen jälkeen suositellaan pääsääntöisesti numerojärjestystä.

Pakollinen kurssi

1. Psyykkinen toiminta ja oppiminen (PS1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää biologisten, psyykkisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden merkityksen ihmisen toiminnan selittämisessä ja ymmärtämisessä
- tuntee psykologian keskeisiä aihepiirejä, kuten tunteet, motivaatio ja kognitiiviset toiminnot, sekä osaa havainnoida ja pohtia ihmisen toimintaa ja omaa psyykkistä hyvinvointiaan näitä kuvaavien käsitteiden avulla
- perehtyy oppimisen prosesseihin liittyvään psykologiseen tietoon ja osaa pohtia omaa opiskeluaan sen pohjalta
- osaa esittää esimerkkejä psykologisen tutkimuksen aihepiireistä ja niihin liittyvistä tutkimuksista sekä analysoida ja arvioida tiedon tutkimusperusteita
- ymmärtää psykologisen tiedon perustuvan tutkimukseen ja tunnistaa tieteellisen ajattelun peruspiirteitä.

Keskeiset sisällöt
Tietoinen ja tiedostamaton psyykkinen toiminta
- ihmisen toimintaan vaikuttavat biologiset tekijät sekä perustieto hermoston toiminnasta
- perustietoa tunteista ja motivaatiosta
- kognitiivisten tulkintojen merkitys ihmisen toiminnassa

Sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutus ihmisen toimintaan
- perustietoa sosiaalistumisesta ja normien omaksumisesta
- esimerkkejä yksilön toimintaan vaikuttavista tilannetekijöistä

Perehtyminen johonkin valinnaiseen ilmiöön, kuten aggressiivisuus, jännittäminen, riippuvuudet, syömiskäyttäytyminen, sosiaalinen vuorovaikutus, onnellisuus tai rakkaus

Opiskelu ja oppiminen psykologian näkökulmista
- oppimisen biologinen, kognitiivinen ja sosiokulttuurinen perusta
- tehokkaat opiskelumenetelmät
- motivaatio ja oppiminen

Psykologisen tiedon muodostuminen
- psykologian tutkimuskohteet
- arkitiedon ja tieteellisen tiedon ero
- esimerkkejä psykologian tutkimusmenetelmistä

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Psykologian ensimmäisellä kurssilla kiinnitetään arvioinnissa huomiota opiskelijoiden tiedolliseen osaamiseen ja kykyyn soveltaa psykologista tietoa arkipäivän tilanteisiin ja elämään. Opiskelija perehtyy johonkin psykologiseen ilmiöön ja tekee siitä arvioitavan tuotoksen kuten esitelmän, pienimuotoisen tutkimuksen, oppimispäiväkirjan tms. Jos ilmiötyöskentelyn aikainen prosessin halutaan jäävän näkyväksi, prosessia voidaan arvioida työskentelyn aikana ja sen jälkeen. Prosessin voi tehdä näkyväksi esimerkiksi oppimispäiväkirjan tai verkkotyövälineiden avulla. Jaetuissa tiedostoissa työstetystä työstä jää näkyväksi se, millaisten ajatuskulkujen ja työstämisen kautta lopputulokseen on päästy. Mikäli arvioitavia tuotoksia jaetaan toisille opiskelijoille, voidaan käyttää myös vertaispalautetta.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

2. Kehittyvä ihminen (PS2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tietää, miten ihmisen kehitystä tutkitaan, ja osaa arvioida tiedon perusteita
- osaa eritellä ihmisen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden vuorovaikutusta
- perehtyy kehityksen osa-alueisiin ja osaa eritellä niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä osaa selittää kehityksen jatkuvuutta yksilön elämänkaaren aikana
- perehtyy erityisesti lapsuus- ja nuoruusiän psykologiaan ja niihin liittyvään teoria- ja tutkimustietoon

- tuntee hermoston toiminnan periaatteita sekä ymmärtää niiden yhteyden yksilön psyykkiseen kehitykseen
- osaa arvioida kehityspsykologista tietoa ja soveltaa sitä itsensä ja muiden ihmisten ymmärtämiseen.

Keskeiset sisällöt

Kehityksen tutkiminen

Kehityksen osa-alueet ja niihin vaikuttavat tekijät lapsuudessa ja nuoruudessa
- fyysis-motorinen kehitys
- kognitiivinen kehitys
- emotionaalinen kehitys
- psykososiaalinen kehitys
- minuuden ja minäkäsityksen kehitys

Nuoruusiän psyykkinen kehitys ja sen erityiset haasteet
- ajattelun kehitys
- identiteetin kehitys: henkilökohtainen, sosiaalinen ja kulttuurinen identiteetti
- sukupuoli-identiteetti ja seksuaalisuuden kehittyminen
- toiminnanohjauksen kehitys ja sen hermostollinen tausta

Kehityksen jatkuvuus elämänkaaren aikana
- elämänkaaren käsite
- kehitykseen vaikuttavien tekijöiden vuorovaikutus
- jokin kehityksen jatkuvuutta selittävä teoria

Kehitykseen vaikuttavat biologiset ja sosiokulttuuriset tekijät
- hermoston kypsyminen
- aivojen muovautuminen elämänkulun aikana
- perimän ja ympäristön vuorovaikutus
- varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteet
- sosialisaatio ja kulttuurierot kehityksessä

Opiskelumenetelmät ja arviointi

Opiskelija perehtyy ihmisen kehityksen johonkin osa-alueeseen tekemällä tapaustutkimuksen. Tietoa kehityksen käsitteellistämisestä ja teorioista jaetaan ja arvioidaan opettajan ja opiskelijoiden välillä sekä opiskelijoiden kesken tieto- ja viestintätekniikan avulla. Kehittyvä ihminen –kurssilla arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden sekä tiedolliseen osaamiseen että kykyyn soveltaa psykologista tietoa arkipäivän tilanteisiin ja elämään.

3. Tietoa käsittelevä ihminen (PS3)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tunnistaa kognitiivista toimintaa ohjaavia yleisiä periaatteita ja osaa soveltaa niitä kognitiivisten ilmiöiden tarkastelemiseen
- perehtyy kognitiivisiin perustoimintoihin eli havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen ja muistiin sekä yhteen korkeamman kognitiivisen toiminnan ilmiöön, kuten päätöksenteko, ongelmanratkaisu, asiantuntijuus tai kielelliset toiminnot
- perehtyy kognitiivisten toimintojen tutkimukseen ja pystyy arvioimaan sitä
- ymmärtää kognitiivisen toiminnan hermostollista perustaa ja yhteyksiä psyykkisiin toimintoihin.

Keskeiset sisällöt

- kognitiivisen toiminnan periaatteita, kuten sisäiset mallit ja havaintokehä
- kognitiivisten toimintojen neuropsykologinen perusta
- kognitiivisen psykologian ja aivotutkimuksen tutkimusmenetelmiä
- havaitseminen, tarkkaavaisuus ja muisti kognitiivisina perustoimintoina sekä niiden biologinen perusta
- jonkin valinnaisen korkeampitasoisen kognitiivisen toiminnon tarkasteleminen, esimerkiksi kieli, ongelmanratkaisu, päätöksenteko tai asiantuntijuus

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Keskeiset sisällöt on johdettu tavoitteista ja tavoitteisiin pyritään monipuolisten menetelmien avulla kuten esimerkkien, esitelmien, pienimuotoisten tutkimus- ja oppimistehtävien avulla. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen ja arvioinnin apuna.

Tietoa käsittelevä ihminen –kurssilla arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointitapoja, jotta voidaan arvioida opiskelijan tiedollista osaamista ja soveltamis- ja arviointikykyä.

4. Tunteet, psyykkinen hyvinvointi ja mielenterveys (PS4)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tutustuu tunteita ja mielenterveyttä koskevaan tutkimukseen ja ymmärtää, miten näitä aiheita voidaan tutkia, ja osaa arvioida tutkimuksia kriittisesti
- osaa kuvata, miten emootiot syntyvät biologisten ja kognitiivisten tekijöiden vuorovaikutuksessa, ja pohtia niiden kulttuurisidonnaisuutta
- osaa eritellä tunteiden merkitystä vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille
- tuntee psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja psyykkisen tasapainon ylläpitämisen keinoja
- osaa tarkastella omaa psyykkistä hyvinvointiaan psykologisen tiedon valossa ja saa perusteita tehdä omaa hyvinvointiaan tukevia ratkaisuja
- ymmärtää mielenterveyteen vaikuttavia psykologisia, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä
- tunnistaa yleisimmät mielenterveyden häiriöt ja ongelmat sekä ymmärtää mielenterveyden ja sen ongelmien määrittelyn haasteellisuuden

- syventyy vähintään yhden mielenterveyden häiriön syihin, oireisiin ja hoitoon.

Keskeiset sisällöt
- tunteiden muodostuminen ja vähintään yhden tunteen biologinen perusta
- tunteet psykologisen tutkimuksen kohteena
- tunteiden universaalisuus ja kulttuurisidonnaisuus
- tunteiden merkitys itseymmärryksen välineenä
- psyykkinen hyvinvointi ja psyykkisen tasapainon ylläpitäminen
- uni ja nukkuminen hyvinvoinnin osatekijöinä
- stressi, kriisit ja niistä selviytymisen keinot
- keskeiset mielenterveyden ongelmat ja niiden hoito
- mielenterveyden ongelmien syntyä selittäviä tekijöitä
- sosiaalisen ympäristön merkitys yksilön hyvinvoinnille
- tutustutaan paikallisiin mielenterveyspalveluihin

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Tunteet, psyykkinen hyvinvointi ja mielenterveys –kurssilla opiskelija syventyy vähintään yhden mielenterveyden häiriön syihin, oireisiin ja hoitoon ja tekee tästä arvioitavan tuotoksen, joka voi olla tapaustutkimus, esitelmä, oppimispäiväkirja, video tms. Opiskelija perehtyy mielenterveyden häiriöihin myös mediassa esitettyjen ajankohtaisten esimerkkien avulla. Myös paikallisia esimerkkejä voidaan hyödyntää opetuksessa. Tietoa jaetaan ja arvioidaan opettajan ja opiskelijoiden välillä sekä opiskelijoiden kesken tieto- ja viestintätekniikan avulla. Arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointitapoja, jotta voidaan arvioida sekä opiskelijan tiedollista osaamista että soveltamis- ja arviointikykyä.

5. Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen (PS5)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää persoonallisuus-käsitteen laaja-alaisuuden
- tunnistaa ja osaa selittää keskeisiä yksilöiden välisiä eroja, kuten temperamentti, persoonallisuuden piirteet, älykkyys, lahjakkuus ja tulkintatyylit
- tuntee yksilöllisten erojen biologista perustaa
- tutustuu persoonallisuutta ja sosiaalipsykologiaa koskevaan tutkimukseen
- syventää ymmärrystään psykologian tutkimusmenetelmistä yksilöllisten erojen ja persoonallisuuspsykologian tutkimuksen osalta
- osaa tarkastella yksilön toimintaa persoonallisuuden, tilannetekijöiden ja kulttuurin vuorovaikutuksen tuloksena
- osaa soveltaa persoonallisuuspsykologista ja sosiaalipsykologista tietoa erilaisuuden ymmärtämiseen.

Keskeiset sisällöt
- persoonallisuuden määrittely
- persoonallisuuden pysyvyys ja muuttuvuus
- vähintään kaksi persoonallisuusteoriaa, persoonallisuuden selittämisen mallia tai näkökulmaa, kuten sosiokognitiivinen, psykodynaaminen tai humanistinen psykologia, temperamenttiteoria tai piirreteoria

- yksilöllisten erojen tutkiminen
- tilannetekijöiden ja ryhmäilmiöiden vaikutus yksilön toimintaan yhteisöissä ja sosiaalisissa verkostoissa
- kulttuurin vaikutus persoonallisuuteen, vuorovaikutukseen ja yhteisölliseen toimintaan

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen –kurssilla opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla, kuten persoonallisuusteorioihin ja persoonallisuustutkimukseen liittyvien oppimistehtävien, esitelmien, pienimuotoisen tutkimuksen, pari- ja ryhmätöiden avulla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy arvioimaan ja soveltamaan oppimaansa tietoa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointimenetelmiä, joilla voidaan arvioida sekä opiskelijan tiedollista osaamista että soveltamis- ja arviointikykyä.

Koulukohtainen soveltava kurssi

6. Sosiaalipsykologia (PS6)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- syventää tietojaan sosiaalipsykologian alueelta
- ymmärtää sosiaalisen ympäristön merkitys yksilö- ja ryhmätasolla
- tietää keskeisiä sosiaalipsykologisia ilmiöitä
- osaa soveltaa tietoa sosiaalipsykologisista ilmiöistä oman ja toisten käyttäytymisen selittämiseen
- osaa analysoida sosiaalipsykologisia ilmiöitä mediassa
- pohtii omia vuorovaikutustaitojaan ja ymmärtää niiden merkityksen yhteistoiminnan perustana
- ymmärtää sosiaalisen vuorovaikutuksen kulttuurisidonnaisuutta
- tutustuu sosiaalipsykologiseen tutkimukseen

Keskeiset sisällöt
- sosiaalipsykologian keskeiset käsitteet, esimerkiksi sosiaalinen kognitio, asenteet, aggressio
- sosialisaatio ja sosiaalinen kehitys
- yksilön ja hänen sosiaalisen ympäristönsä vuorovaikutus
- ryhmän toimintaan liittyvät käsitteet, kuten ryhmäajattelu, roolit, normit, valta, johtajuus
- sosiaalipsykologiset ilmiöt, kuten paine yhdenmukaiseen käyttäytymiseen, kiusaaminen, syrjintä, auttaminen, joukkokäyttäytyminen
- oma ja toisten käyttäytyminen erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä
- sosiaalinen vaikuttaminen
- kulttuurin vaikutus sosiaalisiin ilmiöihin
- teknologian vaikutus ihmisen sosiaalisiin suhteisiin
- sosiaalipsykologian tutkimukset ja tutkimusmenetelmät

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden sekä tiedolliseen osaamiseen että kykyyn soveltaa psykologista tietoa arkipäivän tilanteisiin ja elämään. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamistaitoa ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy arvioimaan ja soveltamaan oppimaansa tietoa.

Arvioinnin monipuolisuus tarkoittaa mm. sitä, että arvioinnilla edistetään opiskelijan oppimista ja annetaan palautetta kurssin tavoitteiden saavuttamisesta. Arvioinnissa painottuvat opiskelijan tuotokset (pienoistutkimus, tehtävät, palautetut työt, kurssi) ja koko oppimisen prosessi. Palautetta annetaan myös sähköisten kokeiden avulla. Arviointikeskustelussa voidaan pohtia opiskelijan osaamistasoa ja sitä, mitä vielä pitäisi tehdä oman tavoitearvosanan saavuttamiseksi. Myös sähköisiä oppimisalustoja voidaan käyttää kurssin aikaisen palautteen antamisessa. Itse- ja vertaisarviointi ovat opiskelijalähtöistä arviointia. Opiskelijat voivat itse laatia itsearviointilomakkeita esim. tavoitteiden tai tehtäväkohtaisten arviointikriteerien perusteella. Myös ryhmätyökaluilla voidaan toteuttaa itse- ja vertaisarviointia.

Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta voidaan harjoitella oppituntien aikana ja käyttää arvioinnin tukena. Koulukohtainen soveltava kurssi arvioidaan numeroin. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4-10. Arvosana 4 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Tuntiaktiivisuus otetaan huomioon oppiaineen arvioinnissa.

Aihekokonaisuudet psykologiassa

Aihekokonaisuuksia otetaan huomioon psykologian opetuksessa. Vapaaehtoistyö, työharjoittelu tai jokin muu lukion ulkopuolinen toiminta voivat olla osa Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä – aihekokonaisuutta. Näitä opiskelijoiden oppimis- ja työelämäkokemuksia voidaan käsitellä ja reflektoida psykologian eri kursseilla. Kaikessa psykologian opiskelussa ohjataan myös sisäiseen yrittäjyyteen sekä viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Opiskelijoita kannustetaan tunnistamaan omia taipumuksiaan ja vahvuuksiaan sekä löytämään omia kiinnostuksen kohteita, jotta hän mm. osaa tehdä opintoihin liittyviä valintoja harkiten. Opiskelijoita voidaan osallistaa esimerkiksi kurssin sisältöjen ja työtapojen suunnittelussa niin, että opiskelu on ongelma- ja oppijakeskeistä.

Hyvinvointi ja turvallisuus – aihekokonaisuus on osa lukion hyvinvointia ja turvallisuutta ylläpitävää toimintakulttuuria, jossa korostuvat yhteisöllisyys sekä keskinäinen välittäminen ja huolenpito. Erityisesti PS1-, PS4- ja PS5-kursseilla kehitetään mm. opiskelijan itsetuntemusta, tunneälyä, hyvinvointia sekä kykyä kohdata muutoksia ja epävarmuutta. Opiskelijaa kannustetaan toimimaan niin, että hän vaikuttaa myönteisesti opiskeluyhteisönsä hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Aihekokonaisuuden toteuttamiseksi voidaan tehdä yhteistyötä paikallisen mielenterveys- ja perhepalvelukeskuksen työntekijöiden kanssa esim. vastavuoroisten vierailujen avulla. Näin lisätään opiskelijoiden kykyä tunnistaa vakavia pulmia ja mataloitetaan opiskelijoiden kynnystä hakea tarvittaessa apua myös kunnan mielenterveyspalveluista.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys – aihekokonaisuudessa lähtökohtana on opiskelijan oma kulttuuri-identiteetti ja omien juurien tuntemus. Psykologian PS1-, PS2-, PS5- ja PS6 -kursseilla voidaan vahvistaa opiskelijan myönteistä kulttuuri-identiteettiä tai kulttuuri-identiteettejä. Tavoitteena on, että opiskelija oppii arvostamaan kulttuurista monimuotoisuutta ja osaa toimia kulttuurisesti moninaisissa verkostoissa ja toimintaympäristöissä. Ennakkoluuloja ja stereotypioita voidaan käsitellä kursseilla erilaisten oppimistehtävien avulla. Esimerkiksi kehityspsykologian (PS2) tai sosiaalipsykologian (PS6) kursseihin liittyvässä tutkimuksessa voidaan hyödyntää lukion kansainvälisiä yhteistyöprojekteja, lukion kansainvälisiä yhteistyökouluja tai opiskelijoiden omia kansainvälisiä suhteita.

Monilukutaito- ja mediat – aihekokonaisuuden eräs tavoite on, että opiskelija saa riittävät viestien tulkinta- ja vastaanottotaidot. Esimerkiksi projektitöissä opiskelija joutuu valikoimaan ja arvioimaan tietoa kriittisesti ja oppii käyttämään saamaansa tietoa eettisesti oikein. Mediapsykologiaan liittyvien tehtävien avulla voi kehittää opiskelijan vuorovaikutus-, viestintä- ja vaikuttamistaitoja. Mediakasvatus on myös opiskelutaitojen kehittämistä. Erilaisten oppimistehtävien avulla opiskelija tottuu käyttämään mediaa opiskelun välineenä ja opiskeluympäristönä: Hän oppii mediakriittisyyttä valinnoissa, mediatekstien tulkinnoissa sekä kuluttajien tarvitsemia yhteiskunnallisia tietoja ja taitoja.

Teknologia ja yhteiskunta – aihekokonaisuuden tavoitteena ovat, että opiskelija kehittää teknologian perustietoja ja – taitoja eri oppiaineissa ja osaa tehdä järkeviä teknologiaa koskevia valintoja kansalaisena ja kuluttajana. Tavoitteena on myös se, että oppii arvostamaan ja soveltamaan kuhunkin käyttötarkoitukseen soveltuvaa teknologiaa. Psykologiassa kyseeseen tulee esimerkiksi aivojen kuvantamiseen tai tekoälyyn liittyvän teknologian ymmärtäminen.

5.13 Historia

Historian opetus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä ja edellytyksiä ymmärtää oman aikansa maailmaa sekä sen muutosprosesseja. Se antaa välineitä nykyisyyden ymmärtämiseen ja avaa näkökulmia tulevaisuuden kehityksen pohtimiseen. Kulttuurien tuntemusta edistävänä oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä sekä tukee opiskelijan kasvua aktiiviseksi ja moninaisuutta ymmärtäväksi yhteiskunnan jäseneksi. Oman alueensa historian tunteminen vahvistaa opiskelijan kotiseutuidentiteettiä ja ymmärrystä menneisyyden merkityksestä nykyisyyden muokkaajana.

Opetuksen lähtökohtana on historian luonne tieteenalana. Huomiota kiinnitetään historiallisen tiedon rakentumisen perusteisiin ja tiedon luotettavuuden kriittiseen arviointiin sekä ilmiöiden moniperspektiiviseen selittämiseen. Historian opiskelu kehittää kykyä hankkia tietoa, erottaa oleellinen tieto epäolennaisesta ja käsitellä laajoja tietokokonaisuuksia. Erityisenä tarkastelun kohteena ovat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden väliset riippuvuussuhteet sekä historian tiedon tulkinnallisuus ja sen käyttö yhteiskunnassa esimerkiksi politiikan välineenä. Historian keskeisiä käsitteitä ovat aika, muutos, jatkuvuus, syy- ja seurausuhteet sekä historiallinen empatia. Historiallinen empatia kehittyy esimerkiksi lukemalla monipuolisesti historiallisia lähteitä ja fiktiivisiä historiallisia tekstejä.
Historian opetuksessa tarkastellaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä, ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä kulttuurin, vallankäytön ja talouden vuorovaikutusta. Perehdytään yksilön merkitykseen ja mahdollisuuksiin toimijana sekä pohditaan yksilöiden ja väestöryhmien toiminnan taustatekijöitä ja motiiveja historiallisissa konteksteissaan. Opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä sekä demokratian ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia oman aikamme ja tulevaisuuden haasteiden ratkaisemisessa. Suomen historiaa tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten. Opetuksessa voidaan painottaa pohjoista näkökulmaa ja Lapin historiaa. Paikallishistoria taas tulee esille osana Suomen historiaa.

Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee historian laaja-alaisuuden ja ymmärtää kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden monimuotoisuutta

- hallitsee Suomen ja maailmanhistorian päälinjat ja keskeisimmät historialliset prosessit taustoineen ja seurauksineen sekä osaa arvioida niiden merkitystä
- ymmärtää nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohtana, kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historialliseen jatkumoon ja syventämään historiatietoisuuttaan
- pystyy muodostamaan ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja demokratiaa arvostavan maailmankuvan sekä osaa toimia niitä edistävänä vastuullisena kansalaisena
- osaa analysoida historiallisia ilmiöitä ja ihmisten toimintaa monipuolisesti kunkin ajan omista lähtökohdista eli ymmärtää, että historian tulkinnat kuvaavat omaa aikaansa
- pystyy rakentamaan menneisyyttä koskevaa tietoa tarkoituksenmukaisia lähteitä käyttäen, arvioimaan sitä kriittisesti sekä ymmärtämään sen monitulkintaisuuden ja suhteellisuuden
- osaa käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisessa ja arvioida kriittisesti historian käyttöä yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona sekä muissa yhteyksissä
- osaa soveltaa historian osaamistaan nykyisyyden ja tulevaisuuden kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja taloudellisten haasteiden arvioimiseen ja nähdä niihin liittyviä vaihtoehtoisia ratkaisukeinoja.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historian tiedonalalle ominaisten tietojen ja taitojen hallinta sekä oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttaminen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat ja edistävät opiskelijan valmiuksia rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia, erotella olennaista ja epäolennaista tietoa, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä sekä arvioida historian ilmiöitä ja historian tiedon käyttöä kriittisesti.

Kurssin arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä, kuten taitoon käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä ja valmiuksiin arvioida kriittisesti historian tulkintoja ja käyttöä.

Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta voidaan harjoitella oppituntien aikana ja käyttää arvioinnin tukena. Vertaispalautetta voidaan antaa esimerkiksi ryhmä- ja paritöiden ohessa tai osana kirjallisten suoritusten arviointia. Kurssit arvioidaan numeroin. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4-10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Tuntiaktiivisuus otetaan huomioon oppiaineen arvioinnissa. Opiskelija voi suorittaa kurssit haluamassaan järjestyksessä.

Työtavat ja menetelmät

Historian opetuksessa käytetään tieto- ja viestintätekniikkaa opetukseen ja opiskeluun pedagogisesti soveltuvilla tavoilla. TVT-taidot korostuvat erityisesti tiedon hankinnassa, tuottamisessa ja jakamisessa. Historian opiskelussa korostuvat sisältöjen lisäksi historian taidot, joten kursseilla harjoitellaan lähdekriittistä ajattelua esseiden ja muiden kirjallisten töiden kautta sekä historian tutkimusta esimerkiksi pari- ja ryhmätöiden avulla. Lähdekritiikkiä harjoitellaan myös seuraamalla monipuolisesti ajankohtaista viestintää. Keskustelu- ja väittelyharjoituksilla pyritään vahvistamaan opiskelijoiden argumentointitaitoja ja itseilmaisua.

Aihekokonaisuuksia
Monilukutaito ja mediat
Teknologia ja yhteiskunta
Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
Kestävä elämäntapa ja globaalikasvatus
Turvallisuus ja hyvinvointi
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Pakolliset kurssit

1. Ihminen ympäristön ja yhteiskuntien muutoksessa (HI1)

Kurssi tarkastelee yksilön, yhteiskunnan ja luonnon välistä vuorovaikutusta eurooppalaisessa ja globaalissa kulttuuriympäristössä. Opetuksen näkökulma on nykyisyyden selittämisessä sekä historiallisten ilmiöiden pitkän aikavälin tarkastelussa. Kurssilla tutustutaan yhteiskunnallis-taloudellisten rakenteiden keskeisiin muutoksiin sekä sosiaali- ja ympäristöhistoriaan maanviljelyksen alusta nykyaikaan. Kurssilla harjoitellaan monipuolisen historiallisen lähdeaineiston hyödyntämistä, historiallisten esseiden laatimista ja lähdekritiikkiä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää ihmisen, luonnon ja yhteiskunnan välisen riippuvuussuhteen ja haasteet osana kestävää tulevaisuutta
- ymmärtää eurooppalaisten kulttuuripiirien ja yhteiskuntien sekä globaalin talouden järjestelmän muodostumisen keskeiset prosessit
- osaa analysoida väestökehityksen, talouden ja yhteiskuntarakenteiden välisiä riippuvuussuhteita ja haasteita
- osaa arvioida kriittisesti tekniikan, tieteen ja muuttuvan informaation merkitystä ihmisten elinolojen muokkaajana
- osaa tuottaa yksin tai ryhmässä historiallista tietoa ja käyttää tiedon tuottamiseen monipuolista, kriittisesti arvioitua lähdeaineistoa.

Työtavat ja arviointi
Kurssilla voidaan harjoitella historiallisten esseiden kirjoittamista ja eri dokumenttitehtävätyyppejä. Opiskelijat voivat vertaisarvioida toistensa harjoitusesseitä. Kurssi arvioidaan numerolla.

Kurssilla painottuvat aihekokonaisuudet
Kestävä elämäntapa ja globaalivastuu: Opiskelija ymmärtää miten ihmisen toiminta on vaikuttanut ympäristöön ja miten ihmisen suhtautuminen luontoon on vaihdellut eri aikakausina. Opiskelija osaa arvioida ihmisen roolia globaalissa maailmassa ympäristön ja talouden näkökulmasta.
Teknologia ja yhteiskunta: Opiskelija osaa tarkastella teknologian vaikutuksia elämäntapaan, yhteiskuntaan ja ympäristöön

Keskeiset sisällöt

Historia tieteenalana
- historian tutkimus, tutkimusmenetelmät ja lähteiden käyttö

Pyyntikulttuureista korkeakulttuureihin ja kauppavaltioihin
- maanviljely, työnjako ja kulttuurin synty
- suurten jokilaaksojen kulttuurit
- Välimeren talousalue ja yhteiskunnat antiikin aikana

Keskiajan talous ja yhteiskunta
- feodaaliyhteiskunta
- keskiajan väestö, kauppa ja kaupunki

Maailmantalouden syntyminen
- löytöretkien edellytykset ja seuraukset yhteiskunnille
- kolonialismi ja globaalin talouden ensiaskeleet

Teollistumisen edellytykset sekä taloudelliset ja yhteiskunnalliset seuraukset
- modernin tieteen ja teknologian kehitys, tuottavuuden kasvu ja elintason nousu
- muutokset sukupuolten asemassa ja työnjaossa
- muuttoliikkeet ja ympäristövaikutukset

Modernin kulutusyhteiskunnan kehitys ja talouskasvun rajat
- laajeneva hyvinvointi ja palveluyhteiskunnan synty
- väestöllinen muuntuminen ja sen yhteiskunnalliset edellytykset ja vaikutukset
- 2000-luvun verkottuva maailma
- neokolonialismi kehitysmaiden ja pohjoisten alueiden näkökulmasta

2. Kansainväliset suhteet (HI2)

Kurssi tarkastelee kansainvälisen politiikan keskeisiä ilmiöitä ja valtasuhteiden muutoksia 1900-luvun alusta nykypäivään. Kurssilla analysoidaan kansainvälistä politiikkaa erilaisten taloudellisten ja ideologisten mallien näkökulmista. Keskeisiä teemoja ovat kilpailun ja yhteistyön välinen jännite, tasapainon ja turvallisuuden tavoittelu sekä erilaisten poliittisten järjestelmien kilpailu. Kurssilla syvennetään tiedon hakemisen, analysoinnin ja tuottamisen taitoja sekä perehdytään kansainvälisiin suhteisiin liittyvien erityyppisten lähteiden tulkintaan ja arviointiin.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- hallitsee kansainvälisen politiikan peruskäsitteistön ja keskeisimmät teoreettiset selitysmallit
- osaa hyödyntää monipuolisia tietolähteitä ja tunnistaa tiedonvälitykseen liittyvää propagandaa eri aikoina. Ymmärtää disinformaation merkityksen yhtenä sodankäynnin muotona.
- osaa eritellä aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen merkityksen kansainvälisten suhteiden historiassa sekä pystyy arvioimaan niiden vaikutusta nykypäivään ja tulevaisuuteen

- osaa analysoida kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen syitä ja vaikutuksia
- seuraa aktiivisesti mediaa, osaa tarkastella kriittisesti ajankohtaisia kansainvälisiä kysymyksiä sekä pystyy arvioimaan konfliktien syitä ja ratkaisumahdollisuuksia.

Kurssilla painottuvat aihekokonaisuudet:
Monilukutaito ja media: Opiskelija oppii havainnoimaan ja erittelemään kriittisesti median kuvaaman maailman suhdetta todellisuuteen ja tunnistamaan esimerkiksi propagandaa ja disinformaatiota.

Opiskelijat seuraavat päivittäin mediaa ja opettaja voi arvioida opiskelijoiden tietämystä valitsemallaan tavalla esim. uutisvisalla. Ajankohtaisten asioiden seuraaminen voidaan laskea osaksi opiskelijan arviointia.

Hyvinvointi ja turvallisuus: Opiskelija ymmärtää yksilöllisen, kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden keskinäisen riippuvuuden ja taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin osana sitä.

Keskeiset sisällöt

Kansainvälisen politiikan perusteet
- kansainvälisen politiikan tärkeimmät käsitteet
- historian käyttö politiikan välineenä

Kansallisvaltioiden huippukausi ja maailmansotien aika
- imperialismin, nationalismin ja muiden aatteiden vaikutukset kansainväliseen politiikkaan ja yhteiskuntiin
- ensimmäisen maailmansodan synty ja seuraukset
- demokraattiset ja totalitaariset valtiot kansainvälisessä politiikassa
- ihmisoikeuskysymykset, holokausti ja muut kansanmurhat
- toinen maailmansota seurauksineen

Jakautunut maailma
- kylmän sodan supervaltakilpailun ideologiset, taloudelliset ja sotilaalliset muodot
- dekolonisaation merkitys ja vaikutukset
- kylmän sodan päättyminen ja sen seuraukset

Keskinäisriippuvuuksien maailma
- Lähi-itä ja muut konfliktialueet sekä vastakkainasettelujen monet muodot
- maailman uudet valtakeskittymät ja niiden vuorovaikutussuhteet
- YK ja muut kansainväliset rauhanrakentajat
- 2000-luvun kriisit ja kiristynyt kansainvälinen tilanne

3. Itsenäisen Suomen historia (HI3)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja taustoineen autonomian ajan loppupuolelta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman kehittyminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansa-

laisyhteiskuntaan sekä poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset murrokset. Kurssilla perehdytään Suomen historian erilaisiin lähteisiin, muuttuviin tulkintoihin ja historian tiedon käyttöön.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan muotoutumisen kehityskulkuja sekä osaa pohtia tulevaisuuden mahdollisuuksia
- hallitsee suomalaisen yhteiskunnan keskeiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset ja niiden merkityksen 1860-luvulta nykypäivään
- osaa suhteuttaa Suomen valtiollisen kehityksen yleiseurooppalaiseen ja maailmanpoliittiseen taustaan
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden ennen ja nykyään
- pystyy arvioimaan Suomen historiasta tehtyjä tulkintoja ja niiden taustalla olevia vaikuttimia historiallisessa kontekstissaan
- osaa eritellä suomalaisuuteen ja suomalaiseen kulttuuriin eri aikoina kuuluneita ihanteita ja niihin liitettyjä mielikuvia sekä niiden vaikutusta nykypäivän Suomeen.

Kurssilla painottuvat aihekokonaisuudet:

Monilukutaito ja media: Kurssilla pyritään toteuttamaan ainerajat ylittävä yhteistyöprojekti äidinkielen kurssin kanssa. Projektissa voidaan esim. yhdistää historiallinen tutkimus ja äidinkielen eri tekstilajien tuottaminen.

Opiskelijat seuraavat päivittäin mediaa ja opettaja voi arvioida opiskelijoiden tietämystä valitsemallaan tavalla esim. uutisvisalla. Ajankohtaisten asioiden seuraaminen voidaan ottaa osaksi arviointia.

Hyvinvointi ja turvallisuus: Opiskelija osaa arvioida hyvinvoinnin ja turvallisuuden suhdetta yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta ja sen kehityslinjoja itsenäisen Suomen historiassa.

Keskeiset sisällöt

Miten Suomesta tuli Suomi?

- Ruotsin ajan perintö ja autonomian merkitys sekä 1860-luvun murroskausi
- kulttuuriset, yhteiskunnalliset ja sosiaaliset muutokset 1800- ja 1900-lukujen taitteessa

Suomen itsenäistymisprosessi ja itsenäisyyden alkuvuodet

- itsenäistyminen kansainvälisessä kontekstissa
- sisällissodan syyt ja seuraukset sekä eheyttämisen aika

Suomi kansainvälisissä konflikteissa

- turvallisuuspoliittiset vaihtoehdot ennen toista maailmansotaa
- Suomi toisessa maailmansodassa
- Lappi sotavuosina ja suhteet saksalaisiin sotilaisiin
- Suomen sisäpolitiikka ja asema kansainvälisessä politiikassa kylmän sodan aikana ja sen jälkeen

Kohti nykyistä Suomea
- yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokset ja hyvinvointivaltio
- kulttuuri, tiede ja osaaminen
- kulttuurisesti monimuotoistuva ja kansainvälistyvä Suomi
- muuttoliikkeen vaikutus Lapin väestökehitykseen ja elinkeinoihin

Valtakunnalliset syventävät kurssit

4. Eurooppalaisen maailmankuvan kehitys (HI4)

Kurssi tarkastelee yhteiskunnallisen ajattelun, aatteiden ja ihmisoikeuksien kehittymistä sekä myyttisiä, uskonnollisia ja tieteellisiä maailmanselityksiä antiikista nykypäivään. Kurssilla perehdytään kulttuuriperintöön, taiteeseen ja tieteeseen oman aikansa ilmentäjinä Euroopassa. Tarkastelun kohteena on eurooppalainen ihminen, yksilön ja yhteiskunnan suhde, sukupuoli ja arkielämä.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee Euroopan keskeisen kulttuuriperinnön ja ymmärtää Euroopan kulttuuriin vaikuttaneita tekijöitä
- osaa eritellä tieteen saavutusten merkitystä ja eri aikakausien maailmankuvia
- osaa arvioida erilaisten aatteiden kehitystä sekä niiden vaikutuksia ympäröivään maailmaan
- kykenee analysoimaan kulttuuria sen historiallisessa kontekstissa sekä ymmärtämään kulttuurin ja politiikan keskinäisen vuorovaikutuksen
- osaa tarkastella eurooppalaista kulttuuria osana kulttuurin globalisaatiota.

Työtavat ja aihekokonaisuudet
Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys: Kurssilla voidaan harjoitella esseemuotoisia kuva-analyyseja sekä arvioida ja tuottaa eri taiteen muotoja historiallisen aikakautensa kuvaajina.

Keskeiset sisällöt

Antiikin kulttuuripiiri
- kulttuurit ja elämäntavat
- tieteen ensiaskeleet ja demokratian synty

Keskiajan kulttuuri
- keskiaikainen maailmankuva
- uskonto, kulttuuri ja kulttuuripiirien vuorovaikutus

Uuden ajan murros
- renessanssi ja tiedon vallankumous
- reformaation merkitys
- itsevaltiuden ajan kulttuuri

Valistuksen aikakausi
- luonnontieteellisen maailmankuvan kehitys

- valistuksen aatepohja ja sen vaikutukset
- ihmisoikeuksien ja tasa-arvoajattelun syntyminen

Aatteiden ja teollistumisen aika
- keskeiset aatesuuntaukset ja taidevirtaukset
- tiede uskonnon haastajana
- porvariston vuosisata ja yhteiskunnalliset muutokset

Monimuotoinen nykyaika
- massojen aika, populaarikulttuurin synty ja sen kaupallistuminen
- kulttuurin globalisoituminen
- sukupuoliroolien murros esimerkiksi naisten yhteiskunnallisen aseman muuttuminen 1800-luvun emansipaatiosta nykypäivään
- tieteen kehitys ja median kasvava merkitys

5. Ruotsin itämaasta Suomeksi (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen kehitystä osana Itämeren alueen historiaa autonomian ajalle asti. Kurssilla perehdytään yhteiskunnan, talouden ja ympäristön lisäksi yhteisöjen ja yksilöiden väliseen vuorovaikutukseen, arjen historiaan ja ihmisten elämäntapaan sekä elinkeinoihin historian eri vaiheissa. Kurssilla syvennytään erityisesti lähiympäristön historian lähteisiin ja erilaisiin tutkimusmenetelmiin.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee suomalaista kulttuuriperintöä
- hahmottaa Suomen historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen
- kykenee yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta
- tuntee Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen
- osaa arvioida suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin.

Työtavat ja aihekokonaisuudet
Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys: Kurssilla voidaan tutustua kotiseutuhistoriaan henkilöhaastattelun avulla. Opiskelija ymmärtää yksilön henkilöhistorian osana paikallista historiaa sekä osaa asettaa ne laajempaan historialliseen kontekstiin.

Kurssilla voidaan toteuttaa vierailu saamelaismuseo Siidaan, Saamelaisarkistoon tai tutustua Inarin kunnankirjaston äänitearkistoon.

Keskeiset sisällöt

Suomen alue ennen ristiretkiä
- tutkimusmenetelmät ja käsitykset Suomen väestöryhmien alkuperästä
- rautakautinen heimoyhteiskuntien Suomi
- saamelaisten historia

Keskiaika
- Itämeren alueen valtiollinen kehittyminen
- kirkollisen ja maallisen vallan muotoutuminen
- yhteiskunta, elinkeinot, elämäntapa ja kulttuuri

Uusi aika
- reformaatio ja vahvistuva hallitusvalta
- Ruotsin suurvaltapyrkimysten vaikutus Suomeen
- sääty- ja maatalousyhteiskunta
- kehittyvä talous

Ruotsista Venäjän osaksi
- Suomen aseman muutos ja yhteiskunnalliset uudistukset Ruotsin ajan lopulla
- Suomen liittäminen Venäjään ja autonomian synty
- kansallinen herääminen, sivistys, tiede ja taide

6. Maailman kulttuurit kohtaavat (HI6)

Kurssilla perehdytään kulttuurin käsitteeseen ja kulttuurieroja koskevan ajattelun muutoksiin sekä tarkastellaan, miten suhtautuminen eri kulttuureihin on vaihdellut ajattelun ja yhteiskuntien rakenteen muuttuessa. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä. Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisten ja Euroopan ulkopuolisten kulttuurien kohtaamista ja vuorovaikutusta historian eri aikoina.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- hallitsee kulttuurintutkimuksen peruskäsitteitä ja erilaisia tapoja jakaa maailma kulttuurialueisiin
- tunnistaa kulttuuristen arvojen ja maailmankuvien ilmenemisen arkielämässä ja sosiaalisissa suhteissa
- ymmärtää tarkastelemansa kulttuuripiirin historiallisen kehityksen sekä sen arvojen ja elämäntapojen moninaisuuden ja osaa eritellä siihen vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien kanssa syntyneitä kulttuurisia eroja ja yhtäläisyyksiä
- osaa analysoida esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa esiintyviä kulttuurisia arvoja ja käytäntöjä
- osaa arvioida monikulttuurisuutta historiallisena osana eurooppalaista kulttuuria ja pystyy erittelemään sille annettuja merkityksiä
- osaa kriittisesti eritellä ja arvioida kulttuurisia eroja koskevia väitteitä sekä eri kulttuureihin liitettyjä stereotypioita.
- ymmärtää alkuperäiskansojen ja valtakulttuurin kohtaamiseen liittyvät haasteet saamelaisuuden ja suomalaisuuden näkökulmasta

Työtavat ja aihekokonaisuudet
Monilukutaito ja media: Opiskelija osaa kriittisesti tarkastella eri kulttuureihin liittyvien symbolien käyttöä mediassa ja populaarikulttuurissa

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys: Opiskelija ymmärtää eri kulttuurien erityispiirteitä ja osaa tarkastella kulttuureja avarakatseisesti, mutta toisaalta myös kriittisesti esimerkiksi ihmisoikeuksien ja ihmisarvon näkökulmasta

Keskeiset sisällöt

Kulttuurintutkimuksen perusteet ja käsitteet

Kurssilla tarkasteltavaksi kohteeksi valitaan yksi tai useampi seuraavista:
- Amerikan alkuperäiskulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Aasian kulttuurit
- Afrikan kulttuurit
- arktiset kulttuurit
- Latinalaisen Amerikan kulttuurit
- Lähi-idän kulttuurit

5.14 Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijan käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta ja antaa hänelle valmiuksia kasvaa yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneeksi aktiiviseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi. Kansalaisyhteiskuntaa, yhteiskunnan rakenteita ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteen sisällöistä.

Yhteiskuntaoppi luo opiskelijalle edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen, arviointiin sekä tulevien kehityssuuntien ja vaihtoehtojen pohdintaan. Lisäksi se vahvistaa talousosaamista, oikeudellista ymmärrystä ja kannustaa aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Lähtökohtana on elävän kiinnostuksen herättäminen yhteiskunnallisiin asioihin ja maailman tapahtumiin. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisen ajattelun taitoihin, kuten monipuoliseen tiedon hankintaan, tiedon ja tilastollisten aineistojen kriittiseen tulkintaan sekä keskustelu- ja argumentointitaitoihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen arvopohjassa korostuvat demokratian peruslähtökohdat, kuten tasa-arvo, sosiaalinen vastuu, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, mielipiteen vapaus ja aktiivinen kansalaisuus sekä työn ja yrittäjyyden arvostaminen.

Opetuksen tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää yhteiskunnan olemuksen ja muutoksen historiallisen kehityksen tuloksena
- tuntee yhteiskuntaa koskevan tiedon muodostumisen perusteet sekä hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- hallitsee Suomen yhteiskuntajärjestelmän, oikeusjärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat sekä osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin

- pystyy rakentamaan vastuuntuntoisen, demokraattisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja erilaisuutta ymmärtävän yhteiskuntakäsityksen
- tuntee vaikutusmahdollisuutensa demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla ja on motivoitunut toimimaan aktiivisena ja vastuullisena kansalaisena
- pystyy hankkimaan monipuolista yhteiskunnallista ja ajankohtaista aineistoa eri lähteistä myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti sanallista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- osaa muodostaa perusteltuja näkemyksiä arvosidonnaisista ja kiistanalaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- osaa eritellä moniulotteisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välisiä yhteyksiä, vertailla yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen vaihtoehtoja sekä arvioida yhteiskunnallisten päätös- ja toimintavaihtoehtojen erilaisia motiiveja ja vaikutuksia eri väestöryhmien kannalta.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin lähtökohtana ovat yhteiskuntaopin tiedonaloille ominaisten tietojen, taitojen ja toimintatapojen hallinta sekä oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttaminen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat ja edistävät opiskelijan kykyä hallita keskeisiä käsitteitä ja suuria kokonaisuuksia sekä arvioida asioiden välisiä yhteyksiä, syy-seuraussuhteita ja niiden merkitystä.

Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen osaamisen näyttöön. Huomiota kiinnitetään opiskelijan tiedonhankintataitoihin, kykyyn ilmaista tietojaan ja argumentoida jäsentyneesti sekä taitoa arvioida ja tulkita kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota.

Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta voidaan harjoitella oppituntien aikana ja käyttää arvioinnin tukena. Vertaispalautetta voidaan antaa esimerkiksi ryhmä- ja paritöiden ohessa tai osana kirjallisten suoritusten arviointia. Kurssit arvioidaan numeroin. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4-10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Tuntiaktiivisuus otetaan huomioon oppiaineen arvioinnissa. Opiskelija voi suorittaa kurssit haluamassaan järjestyksessä.

Työtavat ja menetelmät

Yhteiskuntaopin kursseilla käytetään tieto- ja viestintätekniikkaa opetukseen ja opiskeluun pedagogisesti soveltuvilla tavoilla. TVT-taidot korostuvat erityisesti tiedon hankinnassa, tuottamisessa ja jakamisessa. Yhteiskuntaopin opiskelussa korostuvat sisältöjen lisäksi aktiivisen ja kriittisen kansalaisen taidot, joten kursseilla harjoitellaan lähde- ja mediakriittisyyttä seuraamalla monipuolisesti ajankohtaista viestintää ja mahdollisesti osallistumalla siihen itse. Keskustelu- ja väittelyharjoituksilla pyritään vahvistamaan opiskelijoiden argumentointitaitoja ja itseilmaisua.

Aihekokonaisuuksia
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
Monilukutaito ja mediat
Teknologia ja yhteiskunta
Hyvinvointi ja turvallisuus

Pakolliset kurssit

1. Suomalainen yhteiskunta (YH1)

Kurssi perehdyttää valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin järjestelmiin ja niissä vaikuttamiseen. Kurssi keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat demokratia, yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen aktiivista ja osallistuvaa kansalaisuutta korostaen.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet paikallisella ja valtiollisella tasolla sekä pohjoisen sijainnin aiheuttamat erityispiirteet ja haasteet
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet sekä kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta
- pystyy tarkastelemaan yhteiskuntaa ja sen kehitystä analyyttisesti erilaisista näkökulmista
- tuntee hyvinvointivaltion ja oikeusvaltion perusteet ja pystyy vertailemaan erilaisia hyvinvointimalleja Pohjoismaissa, Euroopassa ja muualla maailmassa
- osaa arvioida kriittisesti yhteiskunnallista tietoa ja yhteiskunnallisten päätösten perusteita paikallisella ja valtiollisella tasolla sekä niiden vaikutuksia eri väestöryhmien ja yhteiskunnallisten toimijoiden kannalta.

Työtavat ja aihekokonaisuudet
Monilukutaito ja media: Opiskelijat seuraavat päivittäin mediaa ja opettaja voi arvioida opiskelijoiden tietämystä valitsemallaan tavalla esim. uutisvisalla. Ajankohtaisten asioiden seuraaminen voidaan ottaa osaksi arviointia.

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä: Kurssille pyydetään vierailijoita mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi kunnanjohtaja ja muita intressiryhmien edustajia.

Hyvinvointi ja turvallisuus: Opiskelija ymmärtää kansalaisten taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta sekä turvallisuuden osana sitä.

Keskeiset sisällöt

Suomalaisen yhteiskunnan rakenne
- Suomen väestön demografinen ja sosiaalinen rakenne
- väestörakenteen muutoksiin vaikuttavat tekijät

Oikeusvaltio ja sisäinen turvallisuus
- kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet
- oikeuslaitos sekä tuomio- ja järjestysvalta
- sisäiset ja ulkoiset turvallisuusuhat

Hyvinvointi ja tasa-arvo
- hyvinvointivaltion tehtävät ja voimavarat
- pohjoismaisen hyvinvointivaltion rahoitus, edut ja haasteet
- yhteiskunnallinen tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

Valta, vaikuttaminen ja päätöksenteko
- yhteiskunnallisen vallankäytön muodot
- demokratia ja muut poliittiset järjestelmät
- Suomen kunnallinen ja valtiollinen päätöksentekojärjestelmä
- kansalaisyhteiskunnan vaikuttamiskeinot: vaalit, puolueet, järjestötoiminta ja aktiivisen kansalaisuuden merkitys
- muuttuva mediakenttä

2. Taloustieto (YH2)

Taloustieteisiin pohjautuva kurssi johdattaa ymmärtämään talouden toimintaperiaatteita ja ajankohtaista talouspoliittista keskustelua. Se käsittelee mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kansalaisten, yritysten ja valtioiden näkökulmista. Kurssilla perehdytään talouden ja politiikan kytköksiin sekä työnteon ja yrittämisen merkitykseen hyvinvointivaltion rahoittamisessa. Lisäksi tarkastellaan talouden ja ympäristön suhdetta kestävän kehityksen näkökulmasta.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa tehdä taloudellisia päätöksiä, hallita omaa talouttaan ja tarkastella taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta ymmärtäen Suomen kytkeytymisen globaaliin talouteen
- ymmärtää työnteon ja yrittäjyyden merkityksen taloudessa ja yhteiskunnassa
- tuntee kansantalouden perusteet, keskeiset käsitteet ja teoriat sekä ymmärtää talouselämän rakenteita ja toimintaperiaatteita
- osaa arvioida kriittisesti taloutta koskevassa keskustelussa esitettyjä argumentteja
- osaa tarkastella talouspoliittisten ratkaisujen erilaisia vaihtoehtoja ja analysoida niiden taustoja ja vaikutuksia.
- ymmärtää pohjoisen sijainnin merkityksen elinkeinojen harjoittamisen, yritystoiminnan ja yleisesti talouden näkökulmasta

Työtavat ja aihekokonaisuudet
Monilukutaito ja media: Opiskelijat seuraavat päivittäin mediaa ja opettaja voi arvioida opiskelijoiden tietämystä valitsemallaan tavalla esim. uutisvisalla. Ajankohtaisten asioiden seuraaminen voidaan ottaa osaksi arviointia.

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä: Opiskelijat voivat harjoitella yritysten perustamista kurssilla ja vertaisarvioida toistensa yritysideoita. Opiskelijat voivat myös kurssin aikana seurata omaa rahankäyttöään ja harjoitella budjetin laatimista.

Kurssille pyydetään vierailijoita mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi kunnanjohtaja ja muiden intressiryhmien edustajia.

Hyvinvointi ja turvallisuus: Opiskelija osaa tarkastella talouden ja turvallisuuden suhdetta yksilön, yhteiskunnan ja kansainväliseen tilanteen näkökulmasta ja arvioida taloudellisten päätösten vaikutuksia hyvinvoinnin ja turvallisuuden näkökulmista.

Keskeiset sisällöt

Kansantalous ja yksilön talous
- talouden peruskäsitteet ja taloutta koskevan tiedon muodostaminen
- oman talouden hoito
- työnteko, yrittäjyys ja yritykset sekä niiden rooli kansantaloudessa
- kansantalouden kiertokulku sekä kotitalouksien ja kansantalouden vuorovaikutus

Markkinat, suhdanteet ja talouselämä
- vapaa kilpailu ja hinnanmuodostus
- rahoituslaitokset, sijoittaminen ja riskien hallinta
- talouden suhdannevaihtelut
- työttömyys ja työvoimapula

Talouspolitiikka
- talouskasvun lähtökohdat, edut ja ongelmat
- verotuksen merkitys veronmaksajille sekä valtion ja kuntien taloudelle
- talouspolitiikan keinot
- politiikan ja markkinavoimien merkitys taloudellisessa päätöksenteossa

Kansainvälinen talous ja Suomi
- globaalitalous
- Suomen ulkomaankauppa ja sen merkitys
- talouden tulevaisuudennäkymät
- arktisten alueiden tulevaisuuden näkymät

3. Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma (YH3)

Kurssi perehdyttää Euroopan taloudelliseen ja poliittiseen yhdentymiseen ja yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentyvässä Euroopassa ja globalisoituvassa maailmassa. Kurssi aikana opitaan seuraamaan ajankohtaisia maailman tapahtumia. Se kannustaa osallistumaan erilaisia kansainvälisen politiikan ilmiöitä koskevaan keskusteluun. Kurssin toteuttamisessa painotetaan tutkivaa oppimista, jossa hyödynnetään mediaa ja muita monipuolisia informaatiolähteitä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa laaja-alaisesti Euroopan unionin toimintaa sekä osaa hankkia sitä koskevaa vertailevaa tietoa
- ymmärtää vaikuttamismahdollisuutensa ja osaa toimia globaalikansalaisena
- osaa eritellä Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja, mahdollisuuksia ja haasteita
- osaa arvioida maailman globalisoitumisen vaikutuksia oman elämänsä ja Suomen taloudellisen ja poliittisen järjestelmän kannalta
- osaa eritellä kansalaisten turvallisuuteen ja kansainväliseen turvallisuus-ympäristöön liittyviä uusia uhkia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.

Työtavat, arviointi ja aihekokonaisuudet

Monilukutaito ja media: Opiskelijat harjoittelevat kriittistä medialukutaitoa seuraamalla kurssin aikana aktiivisesti mediaa. Opettaja voi ottaa median seuraamisen osaksi kurssin arviointi valitsemalla tavalla esimerkiksi uutiseurannalla tai uutispäiväkirjalla.

Hyvinvointi ja turvallisuus: Opiskelija osaa arvioida hyvinvointia ja turvallisuutta ylikansallisesta näkökulmasta ja Suomea osana sitä.

Keskeiset sisällöt

Eurooppalaisuus ja eurooppalainen identiteetti

- arvot, poliittiset kulttuurit ja kulttuurinen moninaisuus
- perusvapaudet ja kansalaisuus
- Suomi ja Pohjoismaat Euroopassa

Euroopan yhdentymisen tavoitteet ja toiminta

- EU:n päätöksenteko ja yhteinen talous- ja rahapolitiikka sekä niiden haasteet
- Suomi osana eurojärjestelmää
- EU:n ja lähialueiden haasteet ja mahdollisuudet

Turvallisuus ja tulevaisuuden muuttuvat haasteet

- Suomen turvallisuusympäristö ja turvallisuuspolitiikka sekä uudet turvallisuusuhat
- kansainvälisen yhteisymmärryksen edistäminen ja Suomi
- globalisaatio, ympäristö, väestö ja kestävä tulevaisuus

Valtakunnallinen syventävä kurssi

4. Kansalaisen lakitieto (YH4)

Kurssilla perehdytään Suomen oikeusjärjestyksen ja oikeuden käytön perusasioihin. Tutustutaan tärkeimpiin oikeudellisiin sopimuksiin ja tiedon lähteisiin sekä paneudutaan tavanomaisten oikeusasioiden hoitamiseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja sen keskeisistä periaatteista
- tuntee Suomen tuomioistuinlaitoksen ja kansalaisen kannalta merkittävät kansainväliset tuomioistuimet
- osaa arvioida oikeutensa, etunsa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana sekä pystyy hoitamaan itse tavanomaisimmat oikeusasiat
- osaa etsiä ja käyttää keskeisiä oikeudellisen tiedon lähteitä
- osaa toimia oikein ja lainmukaisesti sekä osaa soveltaa lakitiedossa hankittuja tietoja ja taitoja.

Työtavat ja aihekokonaisuudet

Hyvinvointi ja turvallisuus: Opiskelijat voivat laatia lainkuuliaisuuskyselyn, jossa havainnoidaan koulun opiskelijoiden käsityksiä oikeasta ja väärästä sekä ajankohtaisista lainsäädäntöön liittyvistä kysymyksistä.

Keskeiset sisällöt

Lakitiedon perusteet

- peruskäsitteet ja oikeudellisen tiedon hankkiminen

Kansalaisen yleisimmät oikeustoimet

- perheoikeus
- työoikeus
- kuluttajansuoja
- velka, vakuudet ja maksukyvyttömyys
- asuminen
- muutoksenhaku viranomaisten päätöksiin
- tekijänoikeudet
- ympäristöoikeus

Rikos- ja prosessioikeus

- rikostutkinta ja syyteharkinta
- oikeudenkäynti ja sen vaihtoehdot
- rangaistukset
- kansainvälinen oikeus ja siihen vetoaminen

5.15 Uskonto

Uskonnonopetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvän yleissivistyksen muodostumista. Uskonnonopetuksessa tutustutaan uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonnottomuuteen. Opetuksessa uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja katsomuksista sekä auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Opiskelijoita ohjataan tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia analyyttisesti eri näkökulmista. Uskonnonopetus antaa valmiuksia oman maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arvioimiseen sekä

uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin. Oppiaine tukee opiskelijan kasvua demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi. Uskonnonopetus ottaa erilaiset näkemykset huomioon ja kunnioittaa yksilöllisiä vakaumuksia.

Oppiaineessa hyödynnetään teologista ja uskontotieteellistä tutkimusta sekä kulttuurin, yhteiskunnan ja taiteen tutkimusta. Lisäksi opetuksessa käytetään eri uskontojen omia lähteitä ja median välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia opiskeluympäristöjä, tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia sekä aktivoivia työtapoja.

Opetuksen tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää kulttuurista lukutaitoaan
- tunnistaa uskontoihin ja kulttuureihin liittyvän pyhän ja sen vaikutukset ihmisen toimintaan
- perehtyy uskontojen historialliseen ja ajankohtaiseen merkitykseen eri puolilla maailmaa
- perehtyy oman uskonnon erityispiirteisiin ja kulttuurivaikutuksiin
- ymmärtää uskontojen sisäistä moninaisuutta
- tuntee uskonnollisen kielen ja symboliikan erityispiirteitä
- ymmärtää uskon ja tieteellisen tiedon suhdetta sekä tuntee uskontojen tutkimuksen keskeisiä näkökulmia ja menetelmiä
- kykenee rakentamaan, jäsentämään ja arvioimaan omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuriidentiteettiään
- kehittää valmiuksia ymmärtää ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus ja toimia eri kulttuureista tulevien ja eri tavoin ajattelevien ihmisten kanssa
- kunnioittaa ihmisoikeuksia ja osaa tarkastella uskontoja ja katsomuksia ihmisoikeusnäkökulmasta
- kehittää valmiuksia toimia vastuullisena ja aktiivisena kansalaisena
- hallitsee uskonnollisiin ja eettisiin kysymyksiin liittyviä ajattelu- ja keskustelutaitoja sekä uskontoihin liittyvän tiedon itsenäistä hankintaa ja kriittistä arviointia.

Arviointi

Arviointi ohjaa ja kannustaa opiskelijoita oman oppimisprosessin pitkäjänteiseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Uskonnon opetuksessa arviointi kohdistuu uskontoihin liittyvään tiedon hallintaan, soveltamiseen ja arvioimiseen sekä katsomuksellisten dialogitaitojen hallintaan. Arvioinnissa korostuvat katsomukselliseen yleissivistykseen ja vuorovaikutukseen liittyvät taidot.

5.15.1 Evankelisluterilainen uskonto

Arviointi

Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta voidaan harjoitella oppituntien aikana ja käyttää arvioinnin tukena. Kurssit arvioidaan numeroin. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4-10. Arvosana 4 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja

taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Tuntiaktiivisuus otetaan huomioon oppiaineen arvioinnissa.

Monipuolisella arvioinnilla edistetään opiskelijan oppimista ja annetaan palautetta kurssin tavoitteiden saavuttamisesta. Arvioinnissa painottuvat opiskelijan tuotokset (tehtävät, palautetut työt, kurssi) ja koko oppimisen prosessi. Palautetta annetaan myös sähköisten kokeiden avulla. Arviointikeskustelussa voidaan pohtia opiskelijan osaamistasoa ja sitä, mitä vielä pitäisi tehdä oman tavoitearvosanan saavuttamiseksi. Myös sähköisiä oppimisalustoja voidaan käyttää kurssin aikaisen palautteen antamisessa. Itse- ja vertaisarviointi ovat opiskelijalähtöistä arviointia. Opiskelijat voivat itse laatia itsearviointilomakkeita esim. tavoitteiden tai tehtäväkohtaisten arviointikriteerien perusteella. Myös ryhmätyökaluilla voidaan toteuttaa itse- ja vertaisarviointia.

Kurssien suoritusjärjestys

Ensimmäinen pakollinen kurssi suoritetaan ensin ja sen jälkeen on vapaa kurssijärjestys.

Pakolliset kurssit

1. Uskonto ilmiönä – kristinuskon, juutalaisuuden ja islamin jäljillä (UE1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää uskonnollisten ja ei-uskonnollisten katsomusten luonnetta ja sisäistä monimuotoisuutta
- osaa jäsentää uskontoa ilmiönä ja tuntee uskontojen tutkimusta
- tuntee juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, niiden keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan
- osaa keskustella juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä
- kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisissa ja monikulttuurisissa ympäristöissä ja työelämässä.

Keskeiset sisällöt
- uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely ja tutkiminen
- nykyajan uskonnollisuus, sekularisaatio, uskonnottomuus ja uskonnonvapaus
- maailman ja Suomen uskontotilanne
- Lähi-idän monoteististen uskontojen kulttuuritausta, synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet
- pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa
- juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, etiikka, elämäntapa, suhde yhteiskuntaan eri puolilla maailmaa sekä merkitys länsimaiselle kulttuuripiirille
- ajankohtaisia katsomusten kohtaamiseen liittyviä kysymyksiä

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Monipuoliset työskentelytavat ja valitut sisällöt auttavat opiskelijaa ymmärtämään uskontoa ilmiönä, eri uskontojen käsittelyä ja kriittistä arviointia mediassa sekä uskontojen välistä vuorovaikutusta ja dialogia. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla esimerkiksi mediapäiväkirjan tai –analyysin, keskustelun ja kirjallisten kokeiden avulla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy soveltamaan ja arvioimaan op-

pimaansa tietoa sekä hallitsee vuorovaikutustaitoja katsomuksellisissa kysymyksissä. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen, opettamisen ja arvioinnin apuna.

2. Maailmanlaajuinen kristinusko (UE2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää kristinuskon merkitystä, kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta
- tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset ja niiden syntytaustan ja pystyy vertailemaan niiden keskeisiä piirteitä
- perehtyy kristinuskon erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida ja arvioida ajankohtaista kristinuskoon liittyvää keskustelua.

Keskeiset sisällöt
- kristinuskon asema ja vuorovaikutus ympäröivän kulttuurin kanssa eri puolilla maailmaa
- katolisen, ortodoksisen ja protestanttisen, erityisesti luterilaisen, kristillisyyden synty, erityispiirteet, eettinen ajattelu ja yhteiskunnalliset vaikutukset
- karismaattinen kristillisyys ja kontekstuaalinen teologia
- kristillisperäisten uskontojen pääpiirteet
- uskonnon asema ja sen taustat eri puolilla Eurooppaa
- ekumenia ja katsomusten dialogi
- ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Monipuoliset työskentelytavat ja valitut sisällöt auttavat opiskelijaa ymmärtämään kristinuskon käsittelyä mediassa ja sen kriittistä arviointia. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy soveltamaan ja arvioimaan oppimaansa tietoa.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

3. Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UE3)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneitä uskontoja osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- tuntee Intiassa ja Kiinassa syntyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- tietää luonnonuskontojen levinneisyyden ja keskeiset piirteet
- perehtyy uusien uskonnollisten liikkeiden taustaan ja keskeisiin piirteisiin
- kehittää valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.

Keskeiset sisällöt
- hindulainen maailmankuva ja elämäntapa sekä hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin, yhteiskuntaan ja politiikkaan

- Intian nykypäivän uskontotilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet
- buddhalainen elämäntapa sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntaukset ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin
- Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan
- Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuus Japanin etnisenä uskontona sekä uskontojen vaikutuksia yhteiskuntaan ja politiikkaan Japanissa
- Aasian uskontojen vaikutus länsimaissa
- luonnonuskontojen ja voodoon tai vodoun keskeiset piirteet ja levinneisyys
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

Opiskelumenetelmät ja arviointi

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä – kurssilla käytetään monipuolisia opiskelumenetelmiä. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen, opettamisen ja arvioinnin tukena. Monipuolinen arviointi kohdistuu keskeisten sisältöjen ymmärtämiseen sekä tiedon soveltamiseen ja arviointiin, mutta myös vuorovaikutustaitojen kehittymiseen.

4. Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa (UE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa
- perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla
- ymmärtää, että tietoa uskonnoista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla
- osaa analysoida uskonnonvapauteen ja uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua
- osaa toimia aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä
- kehittää valmiuksia osallistua uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin.

Keskeiset sisällöt

- Suomen uskontotilanne, suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio
- uskonnollisten yhteisöjen muodot ja niiden suhde yhteiskuntaan
- uskonnot yhteiskunnan muokkaajina Suomessa eri aikoina
- uskontojen ja katsomusten välinen dialogi tämän päivän Suomessa
- uskonto ja uskonnolliset yhteisöt suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset
- uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa
- uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina
- uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa
- uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri Suomessa
- osana kurssia voidaan toteuttaa vapaaehtoisprojekti tai perehtyä jonkin uskonnollisen yhteisön yhteis-

kunnalliseen toimintaan

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Kurssilla käytetään monipuolisia työskentelytapoja, jotka kehittävät katsomuksellista yleissivistystä ja vuorovaikutustaitoja. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen, opettamisen ja arvioinnin välineenä. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt sekä pystyy arvioimaan ja soveltamaan oppimaansa tietoa.

5. Uskonnot tieteessä, taiteessa ja populaarikulttuurissa (UE5)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä ajankohtaista tutkimusta
- hahmottaa uskonnon ja taiteen suhdetta: uskonnollisen taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa ja uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen
- perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja
- tutustuu uskonnolliseen symboliikkaan ja siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja
- tuntee muinaissuomalaisen uskonnon ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä.

Keskeiset sisällöt
- uskonnon tutkimuksen ajankohtaisia näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla: uskontotieteen ja teologian eri tutkimusalat sekä taiteentutkimus, kulttuurintutkimus ja yhteiskuntatieteet
- uskonnon, taiteen ja populaarikulttuurin eri muotojen vuorovaikutus
- uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri uskonnon ja sen erityispiirteiden kuvaajana
- uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa ja populaarikulttuurissa
- Raamatun kertomusten ja kristillisen opin erilaisten tulkintojen tarkastelu taiteen eri muotojen avulla
- muinaissuomalainen uskonto kuten saamelaisten kansanusko ja kristinusko suomalaisessa kulttuuriperinnössä

Opiskelumenetelmät ja arviointi
Kurssin tavoitteet ja sisällöt ohjaavat opiskelijaa hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan ja jakamaan uskontoihin sekä tieteeseen, taiteeseen ja populaarikulttuuriin liittyvää tietoa. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy soveltamaan ja arvioimaan oppimaansa tietoa. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen, opettamisen ja arvioinnin apuna.

6. Uskonnot ja media (UE6)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tutustuu uskontoon liittyviin ajankohtaisiin teemoihin mediassa
- osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita

- osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- osallistuu uskontoon liittyvän mediasisällön tuottamiseen tai laatii media-analyysin.

Keskeiset sisällöt

- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus
- uskonnollinen media ja median hyödyntäminen uskonnoissa
- median vaikutus uskontoilmiöihin, kuten asenteet ja uskontoihin liittyvät mielikuvat, uskonnot ja konfliktit, uskonnot ja rauhan rakentaminen, uskontokritiikki
- uskontoon liittyvän mediasisällön tuottaminen tai media-analyysi

Opiskelumenetelmät ja arviointi

Monipuoliset työtavat ohjaavat opiskelijaa pohtimaan uskontoon ja mediaan liittyviä asioita eri näkökulmista, hakemaan uutta tietoa ja tarkastelemaan kriittisesti sekä mediaa että omaa ajattelutapaansa. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla esimerkiksi itse tuotetun mediasisällön tai media-analyysin avulla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy soveltamaan ja arvioimaan oppimaansa tietoa. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppimisen, opettamisen ja arvioinnin apuna.

Aihekokonaisuudet evankelisluterilaisessa uskonnossa

Aihekokonaisuuksia otetaan huomioon evankelisluterilaisen uskonnon opetuksessa. Eri aihekokonaisuuksien tavoitteista uskonnossa painottuvat kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä monilukutaito ja mediat sekä kestävä elämäntapa ja globaali vastuu. Aihekokonaisuuksien yhteisenä tavoitteena on, että opiskelija osaa havainnoida ja analysoida nykyajan uskonnollisia ilmiöitä ja toimintaympäristöjä. Opiskelijan tavoitteena on ymmärtää uskonnon kulttuurinen näkökulma. Uskonnot muovaavat kulttuureja ja kulttuuri vaikuttaa uskontojen monimuotoisuuteen. Myös perheet ja yhteisöt voivat olla monikulttuurisia. Tärkeää on ymmärtää uskonnon rooli osana kulttuuri-identiteettiä sekä pohtia enemmistönä tai vähemmistönä elämiseen liittyviä kysymyksiä. Opetuksessa käytetään ajankohtaisia aineistoja ja opetusmenetelmiä. Aihekokonaisuuden toteuttamisessa voidaan tehdä yhteistyötä esimerkiksi paikallisten kristillisten seurakuntien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

Jotta opiskelija voi tulkita ja ymmärtää ympäröivää maailmaa, hän tarvitsee tietoa uskontojen ja katsomusten moninaisuudesta esimerkiksi mediakasvatuksen avulla. Opiskelija harjoittelee taitoa kohdata erilaisia katsomuksia omaavia ihmisiä ja ymmärtää niiden taustalla olevia kulttuureja sekä käydä muiden kanssa vuoropuhelua oman kodin uskonto- ja kulttuuritaustasta käsin ja muita kunnioittaen. Opiskelijan tulee oppia ilmaisemaan omia tunteitaan, ajatuksiaan ja näkemyksiään. Opiskelija harjoittelee eri tekstilajien lukemisen taitoa: tavoitteena on, että hän osaa lukea, tulkita, käsitellä ja arvioida uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä kirjoituksia, symboleja, myyttejä, kuvia, musiikkia, metaforia, kielikuvia ja muita ilmaisutapoja. Kehittämällä monilukutaitoa ja kykyä lähdekritiikkiin, opiskelija syventää ja laajentaa omaa ymmärrystään maailmasta.

Kaikki uskonnon kurssit ja erityisesti maailmanuskontojen kurssit (UE1, UE3), uskonto taiteessa ja populaarikulttuurissa (UE5) sekä uskonnot mediassa – kurssi (UE6) kehittävät media- ja monilukutaitoa. Kursseilla opiskelija oppii tekemään havaintoja sekä hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista, hakemaan uutta tietoa ja tarkaste-

lemaan ajattelutapojaan. Luovaa ajattelua ja yleistävästä asenteesta luopumista edesauttaa, että opiskelijalla tulee olla mahdollisuus analysoida ja arvioida asioita kriittisesti eri näkökulmista. Eettisen ajattelun valmiudet kehittyvät vähitellen. Sähköisiä oppimateriaaleja, kokeita ja välineitä hyödynnetään pedagogiikassa. Esimerkiksi UE6-kurssilla opiskelijan tulee perehtyä yhteen uskonnontutkimuksen alaan, tuottaa mediasisältöä tai laatia media-analyysi.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu ovat myös uskonnon opetukseen liittyviä aihekokonaisuuksia. Kursseilla tutustutaan kirkkojen ympäristötyöhön, ympäristödiplomeihin, kirkkojen ilmasto-ohjelmiin ja ajankohtaisiin kestävää kehitystä edistäviin tapahtumiin. Uskontojen merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa – kurssilla (UE4) tavoitteena on, että opiskelija osaa analysoida uskonvapauteen ja uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua. Kurssilla seurataan em. keskustelua eri medioista ja osallistutaan keskusteluun myös itse. Uskonnon arvioinnissa korostuukin katsomukselliseen yleissivistykseen ja vuorovaikutukseen liittyvät taidot. Kurssien ja aihekokonaisuuksien sisältöjen kautta opiskelija saa valmiuksia toimia aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä. UE4-kurssin osana voidaan toteuttaa vapaaehtoisprojekti tai perehtyä katsomusten yhteiskunnalliseen toimintaan. UE2-kurssilla seurataan eri medioissa käytävää ajankohtaista keskustelua ja käydään itse keskustelua ihmisoikeusetiikasta, uskonnonvapaudesta, ekumeniasta ja katsomusten dialogista sekä tarkastellaan kristinuskon ja katsomusten kohtaamiseen liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä.

5.15.2 Ortodoksinen uskonto

Opetuksen luonne ja yleistavoitteet

Ortodoksisen uskonnon opetuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle monipuolinen uskonnollinen sivistys, joka tukee hänen ortodoksista identiteettiään. Sisältö pohjautuu kirkon opilliseen, liturgiseen, eettiseen, raamatulliseen, historialliseen ja kulttuuriseen ainekseen.

Työtavat ja arviointi

Kursseilla käytetään monipuolisia työtapoja kuten yksilö-, pari- ja ryhmätöitä. Opiskelijoita kannustetaan itsenäiseen tiedonhakuun ja lähteinä käytetään alan kirjallisuutta, eri medioita sekä sähköisiä tietoverkkoja. Opiskelijoita rohkaistaan osallistumaan opetuskeskusteluihin ja työskentelemään yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa sekä jakamaan omaa osaamistaan. Opiskelijat tekevät kurssien sisältöihin liittyviä erilaisia tuotoksia, joita voivat olla suulliset ja kirjalliset esitykset, tutkielmat, videot, opiskelupäiväkirjat, raportit, haastattelut tai jonkin muun mediasisällön tuottaminen tai media-analyysin laatiminen. Kunkin kurssin alussa sovitaan käytettävät työtavat ja tehtävät tuotokset yhdessä opiskelijoiden kanssa. Tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään monipuolisesti oppimisprosessin aikana opiskelijoiden tuotosten laatimisessa ja niiden esittämisessä.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, miten opiskelija hankkii uskonnollista tietoa sekä miten hän kykenee muokkaamaan ja soveltamaan hankkimaansa tietoa omissa tuotoksissaan. Arvioinnissa lähdetään liikkeelle kurssin tavoitteista ja siitä, kuinka ne ovat toteutuneet kunkin opiskelijan kohdalla. Arvioinnissa käytetään apuna opiskelijoiden tekemiä kurssitöitä, kurssikokeita ja lisäksi otetaan huomioon opiskelijoiden tekemä itsearviointi. Opiskelijoiden suorittamaa itsearviointia ja vertaisarviointia harjoitellaan eri kursseilla. Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

Pakolliset kurssit

1. Uskonto ilmiönä – ortodoksisuus, juutalaisuus ja islam (UO1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa jäsentää uskontoa ilmiönä ja tuntee uskontojen tutkimusta
- tutustuu juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin syntyyn ja niiden luonteeseen
- ymmärtää juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin keskinäiset suhteet historiassa ja nykypäivänä
- tuntee kolmen monoteistisen uskonnon keskeiset piirteet, niiden kulttuuriperintöä ja vaikutusta erityisesti idän kristillisyyteen ja yhteiskuntaan
- tietää kristinuskon synnyn ja kehittymisen keskeiset vaiheet
- ymmärtää kristillisen kirkon jakaantumiseen ja vapaiden suuntien syntyyn vaikuttaneet syyt sekä tunnistaa niiden tunnuspiirteitä
- osaa keskustella Lähi-idän ja Euroopan ajankohtaisista asioista uskontojen näkökulmasta
- tunnistaa eri katsomusten merkityksen yksilön tämän päivän arjessa ja työelämässä.

Keskeiset sisällöt
- uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely ja tutkiminen
- nykyajan uskonnollisuus, sekularisaatio, uskonnottomuus ja uskonnonvapaus
- Lähi-idän monoteististen uskontojen yhteiset juuret, kulttuuritausta ja yhteiset piirteet
- pyhien kirjojen asema, merkitys ja tulkinta juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa
- Lähi-idän uskontojen vaikutus kulttuuriin ja arkeen Euroopassa
- apostoli Paavalin lähetystyö Jerusalemista Eurooppaan
- ensimmäiset kristilliset synodit
- kristillisen kirkon jakaantuminen
- katolinen kirkko ja protestantismin synty
- Luther ja Pohjoismaat
- vapaat kristilliset suunnat
- uskonnottomuus

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

2. Ortodoksisuus maailmassa (UO2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tietää ortodoksisen kirkon apostolisen perinteen
- tunnistaa kirkon opettajien merkityksen kirkon perinteessä
- tuntee ortodoksisuuden keskeiset opilliset painotukset ja eettisen ajattelun perustan

- osaa tarkastella ortodoksisen kirkon merkitystä yksilöllisestä ja yhteisöllisestä näkökulmasta
- perehtyy ortodoksisuuden ja sen käytänteiden erityispiirteisiin
- tuntee askeesin ja luostarilaitoksen syntyyn vaikuttaneet historialliset tekijät
- tuntee ortodoksisia paikalliskirkkoja ja idän kirkon eri suuntauksia
- ymmärtää ortodoksisen kirkon hallintorakenteen kehittymistä ja nykyistä toimintaa
- perehtyy Suomen ortodoksisen kirkon tunnuspiirteisiin
- tutustuu kirkkojen välisiin yhteyksiin.

Keskeiset sisällöt
- kristillisen kirkon laajeneminen
- patriarkaatit ja paikalliskirkot
- orientaaliset kirkot
- askeesin ja luostarilaitoksen synty ja niiden yhteiskunnallinen merkitys
- ortodoksinen oppi, etiikka ja antropologia synodien ja kirkon suurien opettajien kautta
- ihmisen elämänkaari ja ortodoksisuus
- ortodoksinen tapakulttuuri
- Itä-Euroopan ortodoksisuus ja uusortodoksinen maailma
- Suomen ortodoksinen kirkko ennen ja nyt, tutustutaan paikkakunnan oman ortodoksisen seurakunnan toimintaan
- ekumenia ja uskontojen välinen vuorovaikutus

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

3. Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UO3)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneitä uskontoja osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- tuntee Intiassa ja Kiinassa syntyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- tietää luonnonuskontojen levinneisyyden ja keskeiset piirteet
- perehtyy uusien uskonnollisten liikkeiden taustaan ja keskeisiin piirteisiin
- kehittää valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä
- osaa tarkastella uskontojen piirteitä myös oman uskonnon näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt
- hindulaisuuden monimuotoisuus, maailmankuva ja elämäntapa sekä vaikutuksia Intian kulttuuriin, yhteiskuntaan ja politiikkaan
- Intian nykypäivän uskontotilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet
- buddhalaisuuden opetukset, elämäntapa, suuntaukset ja vaikutuksia Aasian kulttuureihin ja yhteiskuntiin

- Kiinan vanha kansanusko, kungfutselaisuus ja taolaisuus ja näiden vaikutuksia kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan
- Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuus Japanin etnisenä uskontona sekä uskontojen vaikutuksia yhteiskuntaan ja politiikkaan Japanissa
- Aasian uskontojen vaikutus länsimaissa
- luonnonuskontojen ja vodoun keskeiset piirteet
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

Aihekokonaisuudet: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

4. Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa (UO4)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- perehtyy suomalaiseen uskonnollisuuteen ja sen vaiheisiin ennen ja nyt
- tutustuu uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-yhteiskunnassa
- perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla
- tunnistaa kirkon toiminnan ihmisen arjen tukena osana tämän ajan yhteiskuntaa
- ymmärtää, että tietoa uskonnoista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla
- osaa analysoida uskonnonvapauteen sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua ja siihen vaikuttavaa lainsäädäntöä
- kehittää valmiuksia toimia aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä oman uskonnon lähtökohdista käsin
- kehittää valmiuksia osallistua uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin.

Keskeiset sisällöt
- suomalainen uskonnollisuus ennen ja nyt, uskonto ja uskonnolliset yhteisöt Suomessa, sekularisaatio
- uskonnollisten yhteisöjen muodot ja niiden suhde yhteiskuntaan
- uskonnot yhteiskunnan muokkaajina Suomessa eri aikoina
- uskontojen ja katsomusten välinen dialogi tämän päivän Suomessa
- uskonto ja lainsäädäntö, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset
- uskonnon merkitys, näkyvyys ja oikeudet julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa
- ortodoksiset järjestöt kolmannen sektorin toimijoina
- uskonnot yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa Suomessa
- uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri Suomessa
- tutustutaan paikkakunnan uskonnollisten yhteisöjen toimintaan

Aihekokonaisuus: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä.

5. Taide ortodoksisuudessa ja muissa uskonnoissa (UO5)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tutustuu taidemuotoihin uskonnon ilmentäjänä
- tunnistaa ja tietää ortodoksisen taiteen erityispiirteet
- perehtyy sekä ortodoksisen että muiden uskontojen taiteen ilmaisumuotoihin opillisten asioiden välittäjinä
- tunnistaa eri uskontojen opin ilmenemismuotoja taiteessa
- ymmärtää sakraalin ja uskonnollisen taiteen eron
- tunnistaa uskonnon vaikutuksen nyky- ja populaaritaiteeseen.

Keskeiset sisällöt
- uskonnot, taide ja kulttuurin eri muodot
- sakraalin ja uskonnollisen taiteen ero
- ortodoksisen taiteen erityispiirteet: jumalanpalvelus, kirkkomusiikki, arkkitehtuuri, ikonitaide
- uskontojen oppi taiteen keinoin: kuvataide, musiikki, rakennustaide ja draama

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja media, teknologia ja yhteiskunta.

6. Ortodoksisuus ja uskonnot mediassa (UO6)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tutustuu mediassa esiintyviin ajankohtaisiin teemoihin, jotka kytkeytyvät uskontoon
- osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita
- osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- perehtyy mediakuvaan ortodoksisuudesta ja eri uskonnoista kansallisesti ja kansainvälisesti
- osallistuu uskontoon liittyvän mediasisällön tuottamiseen tai laatii media-analyysin.

Keskeiset sisällöt
- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus
- ortodoksisen kirkon mediamaailma
- 2median vaikutus uskontoilmiöihin, esimerkiksi asenteet ja uskontoihin liittyvät mielikuvat, uskonnot ja konfliktit, uskonnot ja rauhan rakentaminen, uskontokritiikki
- uskontoon liittyvän mediasisällön tuottaminen tai media-analyysi

Aihekokonaisuudet: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, monilukutaito ja mediat, teknologia ja yhteiskunta.

5.16 Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto on perustaltaan monitieteinen oppiaine. Sen tiedeperustaan kuuluu ihmis-, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteitä sekä filosofia. Elämänkatsomustiedon opetuksessa ihmisiä tarkastellaan luonnollisina toimijoina, jotka luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset katsomukset ja käytännöt nähdään yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tuloksena syntyneinä. Elämänkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina. Oppiaineessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämäänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee opiskelijoiden elämänkatsomuksen ja identiteetin muotoutumista sekä heidän yhteisöllisten hyvän elämän ihanteidensa ja käytäntöjensä rakentumista. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia.

Elämänkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, arvostelukykyä ja tilannetajua, toisten ja yhdenvertaisuuden kunnioittamista sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja.

Opetuksen tavoitteet

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa tukea ja perusteita identiteettinsä ja elämänkatsomuksensa rakentamiseen
- hallitsee keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja ja osaa soveltaa niitä sellaisten kysymysten käsittelyyn, joissa pyritään yhteisen kestävän toimintalinjan löytämiseen erilaisista näkemyksistä huolimatta
- laajentaa ja syventää katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää arvostelu-, harkinta- ja toimintakykyään oppimalla reflektoimaan omaa ja muiden ajattelua ja toimintaa
- kunnioittaa ja osaa perustella periaatteita ja käytäntöjä, jotka edistävät ihmisoikeuksia, kulttuurien välistä myönteistä kohtaamista, yhteiskunnallista ja globaalia oikeudenmukaisuutta sekä kestävän tulevaisuuden rakentamista.

Opetuksessa käytettävät työtavat

- erilaisia työskentelytapoja käytetään vaihtelevasti kaikilla kursseilla
- kursseilla käytetään oheismateriaalina oppikirjaa
- työskentelyssä hyödynnetään tieto- ja viestintätekniikan erilaisia, kulloinkin ajankohtaisia sovelluksia
- Keskustelut, pari- ja ryhmätehtävät esimerkiksi aihepiirien alustukset, omat esitelmät ja tutkielmat

Arviointi

Elämänkatsomustiedossa arvioidaan sekä opiskelijan kykyä tarkastella ja ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti ja taitavasti että hänen laaja-alaista katsomuksellista ymmärrystään. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus. Katsomusten, arvostusten ja uskomusten arviointi- ja ilmaisutavoissa arvostetaan eri näkökulmien ja vaihtoehtoisten katsomustapojen huomioimista pelkkien mielipiteiden esittämistä monipuolisemmin.

Arviointi tukee ja kehittää opiskelijan kykyä arvioida oman elämänkatsomuksensa ja identiteettinsä rakentumista sekä rohkaisee opiskelijaa oman opiskelunsa suunnitteluun ja kehittämiseen. Elämänkatsomustiedossa korostuvat erilaiset katsomukselliseen yleissivistykseen ja vuorovaikutukseen liittyvät taidot, ja kurssien arvioinnissa ne otetaan monipuolisesti huomioon.

Kurssien arviointi perustuu opiskelijan oppimispäiväkirjaan, tuntiaktiivisuuteen ja erikseen kurssilla sovittuihin palautettaviin tehtäviin sekä kurssikokeeseen.

Kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

Pakolliset kurssit

1. Maailmankatsomus ja kriittinen ajattelu (ET1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja osaa soveltaa maailmankatsomuksellisia käsitteitä ja hahmottaa niiden välisiä yhteyksiä sekä osaa eritellä erilaisten maailmankatsomusten piirteitä ja lähtökohtia
- ymmärtää, miten yksilölliset ja yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat maailmankatsomuksen muotoutumiseen, ja osaa eritellä oman katsomuksensa ja siihen liittyvien uskomusten muotoutumista
- osaa tarkastella kriittisesti niin omia kuin muiden uskomuksia sekä erilaisten medioiden tarjoamaa informaatiota
- osaa hyödyntää eri oppiaineissa oppimaansa elämänkatsomuksensa muodostamisessa ja erottaa tieteellisen, ei-tieteellisen ja epätieteellisen maailmankuvan.

Keskeiset sisällöt

- maailmankatsomuksen, maailmankuvan ja elämänkatsomuksen käsitteet sekä niiden keskinäinen suhde ja asema omassa elämänkatsomuksessa
- erilaisia maailmankatsomuksia – esimerkiksi sekulaareja, uskonnollisia, poliittisia ja elämäntapaan liittyviä – sekä niiden piirteiden ja perusoletusten tutkimista eri tieteiden tarjoamin välinein
- tyypillisiin informaation käsittelyyn ja ympäröivän todellisuuden jäsentämiseen liittyvien kognitiivisten vääristymien tarkastelu sekä omassa että muiden ajattelussa
- koulun, median, politiikan, tieteen, taiteen, viihdeteollisuuden sekä uskonnollisten ja kulttuuristen yhteisöjen vaikutus maailmankuviin ja -katsomuksiin sekä omaan elämänkatsomukseen
- median ja muiden informaation lähteiden toimintalogiikka sekä niihin kohdistuva kriittinen katsomuksellinen ajattelu sekä katsomuksellisen argumentaation erittely erilaisista näkökulmista

Keskeiset aihekokonaisuudet

- kulttuurinen tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

2. Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee erilaisia ihmiskäsityksiä ja osaa eritellä ja arvioida, miten erilaiset ihmiskäsitykset ja -ihanteet johtavat erilaisiin ja joskus keskenään ristiriitaisiin vastauksiin ihmiselämän keskeisistä kysymyksistä
- osaa pohtia oman identiteettinsä osatekijöitä sekä soveltaa erilaisia ihmiskuvallisia ja katsomuksellisia vaihtoehtoja keskeisiin omaa hyvää elämäänsä koskeviin kysymyksiin
- ymmärtää ihmisarvon perustavan eettisen merkityksen, tuntee keskeisimmät ilmisoikeusasiakirjat ja osaa soveltaa ihmisoikeusajattelua erilaisissa yhteyksissä, kuten uskonnon- ja sanavapautta koskevissa kysymyksissä
- tutustuu erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä ja osaa eritellä ja arvioida niiden taustalla olevia maailmankatsomuksellisia perusteita
- kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämänkatsomustaan sekä niihin liittyviä näkemyksiään ja tuntemuksiaan toisia ja yhdenvertaisuutta kunnioittaen, johdonmukaisesti ja luovasti.

Keskeiset sisällöt
- luonnon- ja ihmistieteellisiä, sekulaareja ja uskonnollisia, filosofisia ja populaarikulttuuriin kuuluvia ihmiskäsityksiä ja -ihanteita
- ihmisen olemassaolon peruskysymyksiä: ihmissuhteet, sukupuolisuus ja seksuaalisuus; opiskelu ja työ, vanheneminen ja kuolema
- identiteetti, elämänvalinnat ja elämänhallinnan keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- ihmisarvo, ihmisen arvokkuus ja ihmisoikeudet, ihmisoikeusasiakirjoja: YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus
- erilaisia käsityksiä hyvästä elämästä sekä toisten ihmisten, eläinten ja ympäristön asemasta siinä

Keskeiset aihekokonaisuudet
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Syventävät kurssit

3. Yksilö ja yhteisö (ET3)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- hahmottaa yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja omalle yksilölliselle identiteetilleen ja saa välineitä myönteisen yhteisöllisyyden hyödyntämiseen oman identiteettinsä rakentamisessa
- ymmärtää, että sosiaalisia ilmiöitä sekä yhteiskunnallisia rakenteita ja muutoksia voidaan tarkastella tieteellisesti ja että näillä on suuri merkitys yksilön elämänvalinnoille
- osaa jäsentää omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä sekä arvioida yksilön vaikutusmahdollisuuksia ja vastuuta eri alueilla ja kasvattaa valmiuttaan rakentavaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen

- ymmärtää ja osaa perustella ihmisoikeuksien, uskonnon- ja omantunnon vapauden, yhdenvertaisuuden, demokratian, rauhan, yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden sekä kestävän tulevaisuuden rakentamisen lähtökohtia ja periaatteita
- osaa tarkastella kriittisesti yhteiskuntaa ja sen rakenteita sekä kasvattaa yhteiskunnallista kuvittelukykyään ja aktiivisuuttaan siten, että hahmottaa tulevaisuuden mahdollisuuksina ja vaihtoehtoisina tapahtumakulkuina, joihin pystyy myös omalla toiminnallaan vaikuttamaan.

Keskeiset sisällöt

- ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys: yksityinen ja julkinen, tunnustussuhteet ja merkitykselliset toiset, roolit ja yhteisölliset normit
- yhteiskuntatutkimuksen perusteita, kuten sosiaaliset tosiasiat, yhteiskunnalliset rakenteet ja modernin länsimaisen yhteiskunnan erityispiirteet sekä näiden vaikutus yksilön elämään
- taloudellisen ja poliittisen vallan suhde nyky-Suomessa sekä globaalissa markkinataloudessa, yksilön kuluttajana ja kansalaisena tekemien valintojen vaikutukset yhteiskunnan eri tasoilla
- ihmisoikeudet, uskonnon- ja omantunnon vapaus, globaali oikeudenmukaisuus ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen moraalisina ja poliittisina vaatimuksina sekä näitä vaatimuksia vastustavat näkemykset ja toimet mukaan lukien ihmisoikeusloukkaukset sekä holokausti
- yhteiskunnalliset utopiat ja dystopiat sekä niiden kriittinen potentiaali: ihanteet ja kauhukuvat nykyisyyden suurennuslaseina ja toiminnan motivoijina

Keskeiset aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- teknologia ja yhteiskunta

4. Kulttuurit katsomuksen muovaajina (ET4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kulttuurin merkityksen ihmisyydelle ja omalle elämänkatsomukselleen sekä saa välineitä myönteisen kulttuurisen identiteetin rakentamisessa
- osaa käyttää kulttuurintutkimuksen käsitteistöä ja muodostaa kulttuureja koskeviin kysymyksiin oman perustellun kantansa sekä tunnistaa vihapuheen ja erottaa sen sanavapauden vastuullisesta käytöstä
- hahmottaa suomalaisuuden historiallisesti rakentuvana ja muuttuvana jatkumona, johon kuuluvat niin ulkoiset vaikutteet kuin sisäinen moninaisuus sekä vähemmistökulttuurit
- ymmärtää, että kulttuurit ovat vuorovaikutuksessa keskenään eikä mikään kulttuuri ole kehittynyt ilman ulkoisia vaikutteita kulttuurin ydinpiirteisiin, kuten elämäntapoihin, kieleen, teknologiaan ja uskomuksiin
- osaa hahmottaa erilaiset elämänkatsomukselliset ratkaisut ja identiteettivalinnat sekä maailman kulttuurisen moninaisuuden rikkautena ja perustella niiden yhdenvertaisen kohtelun.

Keskeiset sisällöt

- kulttuurin käsite ja merkitys sekä sen erilaiset luokittelut ja käyttötavat, kulttuuri merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana, erilaisia teorioita kulttuurien kehityksestä ja suhteesta toisiinsa

- kulttuuriperintö: tapakulttuurin monet muodot, kulttuurinen itseilmaisu, kulttuurin vaikutus yksilön maailmankuvaan ja elämänkatsomukseen, Unescon maailmanperintöohjelma
- suomalaisen kulttuurin ja identiteetin historiallinen rakentuminen, suomalaisuuden monimuotoisuus ja suomalaiset vähemmistökulttuurit
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus sekä monokulttuurisuuden mahdottomuus: monikulttuurisuus ja globaali kulttuuri sekä niiden erilaiset katsomukselliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset
- etnosentrisyyden ja rasismin sekä keskinäisen kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden historiaa ja nykypäivää eri kulttuureissa

Keskeiset aihekokonaisuudet
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaalivastuu

5. Katsomusten maailma (ET5)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- kehittää kykyään lukea, tulkita ja ymmärtää erilaisia uskonnollisia ja uskonnottomia maailmankatsomuksia ja verrata niiden lähtökohtia ja elämäntapaa omaan elämänkatsomukseensa
- ymmärtää, että maailmankatsomukset, uskonto ja uskonnollisuus ovat historiallisesti rakentuneita, erittäin monimuotoisia ja muuttuvia ilmiöitä, joilla on merkittävä kulttuurinen ja yhteiskunnallinen merkitys
- tutustuu uskontojen, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden tieteelliseen tutkimukseen, määrittelyyn ja selittämiseen hahmottaen sen lähtökohtia ja tavoitteenasetteluja
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoja, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida maailmankatsomuksellisiin järjestelmiin, kuten sekulaariin humanismiin ja uskontoihin, liittyviä kysymyksiä sekä muodostaa niihin oman perustellun kantansa
- perehtyy uskontokritiikin keskeisiin argumentteihin, tutustuu humanismin ja vapaa-ajattelun historiaan
- perehtyy Lähi-idän uskontoihin sekä joihinkin muihin uskontoihin ja maailmankatsomuksellisiin järjestelmiin hahmottaen niiden keskeisiä piirteitä, sisäistä monimuotoisuutta sekä vaikutusta kulttuuriin ja yhteiskuntaan erityisesti suomalaisesta näkökulmasta.
- paikallisuus: saamelaisten perinteiset uskomukset ja uskonnollisuuden ilmenemismuodot, muiden uskontojen (kristinuskon) vaikutus kulttuuri- ja uskontoperinteeseen

Keskeiset sisällöt
- katsomuksen ja uskonnon sekä uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden tutkiminen, määritteleminen ja selittäminen, käsityksiä uskontojen alkuperästä
- uskonnollisten ilmiöiden tulkinnassa käytettyjä käsitteitä, kuten myytti, pyhä, riitti, symboli ja teismi, paikallisuus: käsitteiden ilmeneminen saamelaisten perinteisessä uskonnollisuudessa
- uskontokritiikki, ateismi, agnostismi ja sekulaarin humanismin maailmankatsomukselliset perusteet
- kristinuskon, islamin ja juutalaisuuden sekä joidenkin muiden uskontojen ja maailmankatsomuksellisten järjestelmien historiallinen ja maantieteellinen levinneisyys ja jakautuminen, pyhät kirjat, oppi, elämäntapa ja suhde yhteiskuntaan, paikallisuus: vaikutus saamelaisten perinteiseen uskontoon

- tämän päivän merkittävien maailmankatsomuksellisten järjestelmien, kuten sekulaarin humanismin ja suurten uskontojen, suhde yhteiskuntaan, tapakulttuuriin, moraaliin, politiikkaan ja tieteeseen; liberaali ja fundamentalistinen uskonnollisuus, sekularisaatio ja uskonnottomuus, paikallisuus: näiden suhde saamelaisalueen nykyiseen kulttuuriin, uskonnollisuuteen ja niiden ilmenemismuotoihin

Keskeiset aihekokonaisuudet
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- Monilukutaito ja mediat

6. Teknologia, maailmankatsomukset ja ihmiskunnan tulevaisuus (ET6)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tunnistaa nykyaikaisten maailmankatsomusten kannalta historiallisesti, kulttuurisesti ja katsomuksellisesti merkittäviä historiallisia käänteitä ihmiskunnan tavassa elää
- ymmärtää kulttuurien ja yhteiskuntamuotojen kontingentin ja rakentuneen luonteen
- osaa arvioida evoluution, abstraktien eettisten järjestelmien, valistuksen ja tieteellis-teknologisen vallankumouksen merkitystä nykyaikaisille maailmankatsomuksille ja oman elämänkatsomuksensa rakentumiselle
- hahmottaa erilaisia suhtautumistapoja teknologiaan ja sen kehitykseen sekä ymmärtää teknologian ja teknisen muutoksen yhteydet ympäristössä, yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuviin muutoksiin
- osaa arvioida teknologian ja teknisen muutoksen roolia kestävän tulevaisuuden rakentamisen osana sekä pystyy osallistumaan ihmiskunnan ja maapallon tulevaisuutta koskevaan keskusteluun.

Keskeiset sisällöt
- ihmislajin evoluutio ja kulttuurievoluutio: kielen rooli inhimillisten kulttuurien ja innovatiivisuuden synnyssä
- suurten filosofioiden ja maailmankatsomuksellisten järjestelmien ja uskontojen eettisten ja aatteellisten perustojen kehittyminen abstrakteiksi ja yleisinhimillisiksi
- ihmiskunnan suuret maailmankuvalliset, -katsomukselliset ja teknologiset murrokset sekä niiden vaikutukset ihmisten käsitykseen maailmasta ja itsestään: ihminen ympäristönsä ja itsensä muokkaajana
- Prometheus-myytistä tekno-utopioihin ja -dystopioihin, ihmisen suhde valistuksen ideaaleihin ja teknologiseen kehitykseen
- tulevaisuuden tutkimus, tekoäly, humanismi, transhumanismi ja niiden kritiikit tieteen uusimpien tulosten valossa

Keskeiset aihekokonaisuudet
- teknologia ja yhteiskunta
- monilukutaito ja mediat
- kestävä elämäntapa ja globaalivastuu

5.17 Terveystieto

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoituksena on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Lähtökohtana on elämän kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena hyvinvointina sekä toiminta- ja työkykynä. Terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä tarkastellaan terveysosaamisen eri osa-alueiden kautta. Näitä ovat terveyteen liittyvät tiedot, taidot, itsetuntemus, kriittinen ajattelu sekä eettinen vastuullisuus.

Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairauksia sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla sekä yksilön, perheen, yhteisön että yhteiskunnan ja globaalista näkökulmasta. Terveysosaamiseen sisältyy terveyteen ja sairauteen liittyvän sisältötiedon ja toiminnallisten taitojen ohella terveystiedon hankinta, kriittinen arviointi, tulkinta ja soveltaminen sekä ymmärrys ympäristön ja perimän vaikutuksista terveyteen. Osaamiseen kuuluu myös terveyteen liittyvien arvojen pohdinta ja näkemys eri terveyskulttuureista ja terveyden ja sairauksien historiasta kansainvälistyvässä maailmassa.

Terveystiedon opetuksessa tehdään yhteistyötä muiden oppiaineiden kanssa sekä tuetaan opiskelijoiden osallisuutta ja terveysosaamisen hyödyntämistä yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämisessä. Paikallisuutta voidaan huomioida terveystiedon opetuksessa esimerkiksi tutustumalla paikallisen väestön terveydentilaan ja perinnöllisiin sairauksiin, tarjottaviin terveyspalveluihin ja huomioimalla muita mahdollisuuksia huolehtia omasta hyvinvoinnista.

Opetuksen tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tarkastella ja perustella terveyteen ja sairauteen liittyviä ilmiöitä moniulotteisina kokonaisuuksina yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalista näkökulmista
- ymmärtää tieteellisen tiedon ja kokemustiedon merkityksen eron terveyden ja sairauden riskien, syiden, vaikutusmekanismien ja seurausten selittämisessä
- osaa edistää omaa ja ympäristönsä terveyttä ja turvallisuutta, ymmärtää yleisimpien sairauksien ehkäisyn ja hoidon periaatteita sekä itsehoitoon ja mielenterveyden suojaamiseen liittyviä toimintatapoja
- perehtyy terveyttä koskevan tiedon hankintamenetelmiin, käyttää terveystiedon käsitteitä asianmukaisesti ja osaa kriittisesti arvioida ja tulkita terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa, terveysviestintää ja sekä erilaisia terveyskulttuureihin liittyviä ilmiöitä
- pohtii terveyteen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja osaa perustella niihin liittyvä näkemyksiään
- ymmärtää yhteiskunnan olosuhteiden ja terveys- ja muiden yhteiskuntapoliittisten päätösten vaikutuksia kansanterveyteen, väestöryhmien välisiin eroihin, terveydenhuollon rakenteisiin ja ihmisten terveyskäyttäytymiseen.

Arviointi

Arviointi kohdistuu terveystiedon tavoitteiden saavuttamiseen terveysosaamisen eri osa-alueilla kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota terveyttä ja sairautta koskevan tiedon ja syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen sekä siihen, miten opiskelija osaa soveltaa,

analysoida, arvioida ja yhdistää erilaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan toiminnallisten taitojen kehittyminen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään terveyttä ja sairautta koskevaa eettisestä arvopohdintaa ja taitoja perustella terveysvalintoja sekä arvioida yhteisössä tehtyjä terveyttä ja sairautta koskevia ratkaisuja. Kurssin arvosana perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön terveysosaamisen eri osa-alueilla. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Terveystiedon pakollinen kurssi ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

Pakollinen kurssi

1. Terveyden perusteet (TE1)

Pakollisella kurssilla syvennetään perusopetuksen aikana opittua terveysosaamista ja ymmärrystä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Lisäksi opitaan tunnistamaan ja arvioimaan terveyden edellytysten toteutumista omassa elämässä, lähiyhteisöissä ja ympäristöissä sekä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Keskeistä on myös itsehoitovalmiuksien ja arjen terveysosaamisen kehittäminen, mielenterveyden suojaaminen sekä ajankohtaisten ja opiskelijoiden esille nostamien asioiden käsittely.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää arjen terveysosaamistaan, ymmärtää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ja osaa arvioida niiden toteutumista ja merkitystä omassa elämäntavassaan ja ympäristössään
- osaa hankkia, käyttää ja arvioida terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä pohtia terveyskulttuuriin, mediaan ja teknologiseen kehitykseen liittyviä ilmiöitä eettisestä ja terveysnäkökulmasta
- tunnistaa ja ymmärtää terveyttä ja sairauksia sekä terveystottumuksia selittäviä teorioita, malleja ja ilmiöitä tutkimus- ja kokemustiedon näkökulmasta
- soveltaa itsehoitoon liittyviä toimintamalleja ja toimintatapoja
- tietää kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien merkityksen yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta ja pohtii niiden ehkäisyyn liittyviä ratkaisuja sekä terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä yhteiskunnassa.

Keskeiset sisällöt

- fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toiminta-, opiskelu- ja työkyky: terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, painonhallinta, uni ja lepo, seksuaaliterveys, opiskeluhyvinvointi
- omasta terveydestä huolehtiminen ja muut itsehoitovalmiudet sekä hätäensiapu
- riippuvuuden eri muodot, tupakka, alkoholi ja huumeet, peli- ja nettiriippuvuus
- kansantaudit ja keskeiset tartuntataudit
- terveyttä, terveystottumuksia ja -ongelmia selittäviä keskeisiä biologisia, psykologisia ja kulttuurisia ilmiöitä, teorioita ja malleja

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla harjoitellaan mahdollisuuksien mukaan hätäensiavun antamista.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Hyvinvointi ja turvallisuus
- omasta hyvinvoinnista huolehtiminen
- itsehoitovalmius
- hätäensiapu
- fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toiminta-, opiskelu- ja työkyky
- riippuvuudet ja niistä eroon pääseminen
- kansantaudit ja keskeiset tartuntataudit

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- terveyskulttuurien ilmiöiden tuntemus

Monilukutaito ja mediat
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta
- teknologian käyttö itsehoidossa ja terveydenhuollossa
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä

Valtakunnalliset syventävät kurssit

2. Ihminen, ympäristö ja terveys (TE2)

Kurssilla tarkastellaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta voimavarana ja perehdytään sosiaaliseen kestävyyteen osana kestävän tulevaisuuden tavoitteita. Keskeistä on myös tarkastella perimän ja ympäristöön liittyvien tekijöiden yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen ja toimintakykyyn.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- hahmottaa ja arvioi perimän ja ympäristöön liittyvien tekijöiden, kuten psykososiaalisen, rakennetun ja

luonnonympäristön, yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen ja toimintakykyyn
- tunnistaa elämänkulkuun ja kehitykseen liittyviä tapahtumia ja osaa esitellä erilaisia toimintatapoja ja selviytymisen keinoja
- osaa soveltaa terveysosaamistaan terveyttä, sairautta ja turvallisuutta koskevissa kysymyksissä ja niihin liittyvien arvojen pohdinnassa
- osaa arvioida sosiaalisen tuen ja vuorovaikutuksen merkitystä terveydelle, esitellä mielenterveyteen vaikuttavia keskeisiä tekijöitä ja mekanismeja sekä esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja kriisien käsittelyyn
- osaa tulkita ja arvioida kriittisesti terveysviestintään liittyviä ilmiöitä
- osaa perustella ja arvioida elämäntapaan, kulttuuriin ja ympäristöön liittyvien valintojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille
- osaa analysoida turvallisuuteen ja väkivallan ehkäisyyn liittyviä tekijöitä ja ymmärtää henkilökohtaisten rajojen kunnioittamisen ja suojelemisen merkityksen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, yhteisöissä ja ympäristöissä.

Keskeiset sisällöt
- perimän, luonnonympäristöjen ja rakennetun ympäristön sekä psykososiaalisen ympäristön ja yhteisöjen terveysvaikutukset
- terveys ja elämänkulku, kuolema osana elämänkulkua
- ihmissuhteet ja sosiaalinen tuki
- seksuaalisuus ja seksuaalioikeudet sekä seksuaali- ja lisääntymisterveys
- mielenterveyttä suojaavat ja kuormittavat tekijät
- erilaiset kriisit ja niiden kohtaaminen
- työhyvinvointi ja ergonomia
- turvallisuus ja väkivallan ehkäisy
- media- ja kulttuuriympäristön ja terveysviestinnän merkitys ja kriittinen tulkinta

Työtavat ja -menetelmät
Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua.

Arviointi
Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet
Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- työhyvinvointi ja ergonomia

Hyvinvointi ja turvallisuus
- perimän, ympäristön, elämäntavan ja kulttuurin vaikutus terveyteen ja toimintakykyyn
- selviytymiskeinot erilaisissa elämäntilanteissa
- terveysosaamisen lisääminen
- turvallisuus ja väkivallan ehkäisy, henkilökohtaisten rajojen kunnioitus ja suojeleminen

- seksuaaliterveys

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- sosiaalisen kestävyyden periaatteet

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- kulttuurien vaikutus terveyskäyttäytymiseen

Monilukutaito ja mediat
- terveysviestintään liittyvien ilmiöiden tulkinta ja arviointi
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä, soveltamisessa ja esittämisessä

3. Terveyttä tutkimassa (TE3)

Kurssilla luodaan kokonaiskuvaa terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn historiallisista kehityslinjoista ja tulevaisuuden haasteista pääpiirteissään. Kurssilla vahvistetaan opiskelijan valmiuksia hankkia ja arvioida terveyteen liittyvää tutkimus- ja arkitietoa ja soveltaa terveysosaamistaan aktiivisena kansalaisena. Kurssilla perehdytään terveyteen vaikuttavien tekijöiden kriittiseen arviointiin ja pohditaan tutkimuksen ja päätöksenteon mahdollisuuksia terveyden edistämisessä lähiyhteisöissä, yhteiskunnassa ja globaalisti.

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- osaa kuvata ja analysoida yhteiskunnallisten olosuhteiden, terveys- ja muun yhteiskuntapolitiikan, teknologian ja terveyspalvelujen muutoksia, kehitystä sekä yhteyksiä väestön terveyteen
- osaa arvioida terveyteen ja terveyden eriarvoisuuteen vaikuttavia tekijöitä Suomessa ja globaalisti sekä osaa kuvata terveyserojen kaventamiseen vaikuttavia tekijöitä
- osaa hankkia ja arvioida terveyteen liittyvää tutkimus- ja arkitietoa ja suunnitella pienimuotoisia terveystutkimuksia tai toimintakyvyn mittauksia
- perehtyy tieteellisen tutkimuksen mahdollisuuksiin terveyden edistämisessä sekä sairauksien ehkäisyssä ja hoidossa
- osaa pohtia terveyteen ja sairauteen liittyviä eettisiä kysymyksiä
- tunnistaa keskeisiä globaaleja terveyskysymyksiä ja niiden parissa toimivien järjestöjen roolia ja tehtäviä terveyden edistämisessä.

Keskeiset sisällöt
- yhteiskunnallisten olosuhteiden, terveys- ja muun yhteiskuntapolitiikan, tieteellisen tutkimuksen, terveyskäsitysten ja teknologian kehitys, muutos ja yhteydet väestön terveyteen

- terveys- ja sosiaalipalvelujen kehitys, muutos ja yhteydet väestön terveyteen sekä keskeiset terveys- ja sosiaalipalvelujen toimijat
- terveyserot ja niihin vaikuttavat tekijät Suomessa ja maailmalla, terveyserojen kaventaminen
- terveyden ja terveyskäyttäytymisen tutkiminen
- keskeiset terveyteen ja sairauteen liittyvät eettiset ja oikeudelliset kysymykset, potilaan oikeudet
- globaalit terveyskysymykset ja niihin vaikuttaminen

Työtavat ja -menetelmät

Kurssilla käytetään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työtapoja, kuten itsenäisesti opiskelua, parin kanssa tai pienessä ryhmässä työskentelyä sekä opettajan johdolla opiskelua. Kurssilla voidaan tehdä pienimuotoisia terveystutkimuksia.

Arviointi

Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opiskelijan muiden tuotosten, kuten projektitöiden, tutkimusraporttien, oppimispäiväkirjojen tai mediaesitysten, arviointiin sekä opiskelun edistymisen jatkuvaan havainnointiin.

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

- tutkimuksen ja päätöksenteon mahdollisuudet edistää terveyttä
- terveyspolitiikan (ja muun yhteiskuntapolitiikan) vaikutus väestön terveyteen
- globaalien terveyskysymysten parissa toimivat järjestöt

Hyvinvointi ja turvallisuus

- terveyteen ja sairauteen liittyvät eettiset kysymykset
- terveyden edistäminen, sairauksien ehkäisy ja hoito
- terveys- ja sosiaalipalveluiden kehitys
- terveyskäyttäytyminen

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- globaalien terveysjärjestöjen toiminta ja globaalit terveyskysymykset
- terveyserot maailmalla ja niiden kaventaminen
- globaaleihin terveyskysymyksiin vaikuttaminen

Monilukutaito ja mediat

- tutkimus- ja arkitiedon hankkiminen ja arvioiminen
- tiedon etsiminen, tulkitseminen ja tuottaminen eri muodoissa (tekstit, kuvaajat, taulukot)
- opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen esim. tutkimuksessa tai projektissa
- mahdollinen mediamateriaalin tuottaminen

Teknologia ja yhteiskunta

- teknologian kehityksen vaikutus terveyden edistämiseen
- tietotekniikan sovellusten hyödyntäminen tiedonetsinnässä, analysoinnissa, tietojen yhdistämisessä,

soveltamisessa ja esittämisessä

5.18 Liikunta

Liikunnanopetuksen tehtävänä on opettaa opiskelijalle sellaisia taitoja ja tietoja, joiden avulla hän pystyy ylläpitämään ja kehittämään fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyään sekä hyvinvointiaan. Liikunnanopetuksella tuetaan opiskelijaa vastuulliseen omasta fyysisestä aktiivisuudesta ja toiminta- ja opiskelukyvystä huolehtimiseen sekä istuvan elämäntavan vähentämiseen. Opetuksessa korostetaan terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan merkitystä osana liikunnallista elämäntapaa. Liikunnassa opiskelija kokee iloa, onnistumista ja liikunnallista pätevyyttä sekä oppii keinoja oman jaksamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Liikunnassa edistetään kaikkien opiskelijoiden tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, osallisuutta, kestävää elämäntapaa, yhdessä toimimisen taitoja, toisten huomioon ottamista ja yhteisöllisyyttä.

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla kesä- ja talviliikuntaa sekä sisä- ja ulkoliikuntaa turvallisesti ottaen monipuolisesti huomioon opiskeluympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet. Toimintakykyä koskevien sisältöjen osalta tehdään yhteistyötä terveystiedon kanssa. Opetuksessa ja ryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon henkinen ja fyysinen turvallisuus. Opiskelijat osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja ottavat vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta. Liikuntateknologian avulla voidaan tukea opetuksen tavoitteiden saavuttamista. Opetuksen eriyttämisessä otetaan huomioon opiskelijoiden yksilöllisiä lähtökohtia ja kehitystarpeita.

Opetuksen tavoitteet

Oppiaineen opetuksen tavoitteena on fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn edistäminen. Opiskelija oppii liikkumaan aktiivisesti ja turvallisesti sekä pitämään huolta fyysisestä aktiivisuudestaan ja toimintakyvystään.

Fyysisen toimintakyvyn osalta tavoitteena on oppia soveltamaan liikunnallisia perustaitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa. Opiskelija oppii arvioimaan ja sen pohjalta harjoittamaan fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus). Liikunnanopetuksen sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin kuuluvat parhaansa yrittäminen, aktiivinen työskenteleminen, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen sekä toisia kunnioittava vuorovaikutus. Opiskelija ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä toiminnasta, ottaa toiset huomioon sekä oppii auttamaan ja avustamaan muita liikuntatunneilla. Opiskelija osallistuu kurssin sisällön suunnitteluun.

Arviointi ja työtavat

Liikunnan arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle palautetta opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta, oppiaineen opiskelun etenemisestä ja edistää opiskelijan oppimista. Liikunnan arviointi koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta. Fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon opiskelijan terveydentila ja erityistarpeet. Soveltuvin osin arvioinnissa käytetään hyväksi tieto- ja viestintätekniikkaa (esimerkiksi suoritusten videointi). Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan itsearviointi ja vertaisarviointi.

Liikunnan kursseilla työtapoina käytetään yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentelyä opettaja- tai opiskelijajohtoisesti. Toteutuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintätekniikkaa mahdollisuuksien mukaan lajien tekniikkaharjoitteissa. Kurssien toteutuksessa tehdään soveltuvin osin yhteistyötä paikallisten liikuntatoimijoiden kanssa. Kursseja ei voi suorittaa itsenäisesti.

Pakolliset kurssit ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin.

Kurssien suoritusjärjestys on vapaa. Kurssit järjestetään hajautetusti siten, että liikunnan opiskelu jakautuu useampaan jaksoon.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla syvennetään peruskoulussa opittuja liikuntataitoja ja -tietoja sekä annetaan mahdollisuus tutustua monipuolisesti erilaisiin liikuntamuotoihin ja -lajeihin. Opetus tukee opiskelijoiden toimintakykyä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvua osallisuuteen sekä kannustaa terveyttä edistävän liikunnan harrastamiseen ja liikkuvan elämäntavan omaksumiseen.

1. Energiaa liikunnasta (LI1)

Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää fyysisen aktiivisuuden ja toimintakyvyn terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksenä. Opiskelija harjaantuu liikuntataidoissaan ja kehollisessa ilmaisussaan sekä saa tietoja ja kokemuksia fyysisten ominaisuuksien harjoittamisesta monipuolisesti. Opiskelija saa kokemuksia yhdessä liikkumisesta reilun pelin hengessä. Opiskelijan koettu liikunnallinen pätevyys vahvistuu uuden oppimisen, liikunnan tuoman ilon ja virkistyksen myötä.

Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat liikunnallisten perustaitojen soveltaminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittaminen eri liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa opiskeluympäristön mahdollisuuksia monipuolisesti käyttäen.

Aihekokonaisuus: Hyvinvointi ja turvallisuus.

2. Aktiivinen elämäntapa (LI2)

Tavoitteena on opettaa ja kannustaa opiskelijaa liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen sekä riittävän päivittäisen fyysisen aktiivisuuden saavuttamiseen. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään, että liikuntaharrastusten lisäksi toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia tukeva fyysinen aktiivisuus muodostuu arjen valinnoista ja pitkäkestoisen istumisen välttämisestä.

Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat fyysisten ominaisuuksien arviointi, hengitys- ja verenkiertoelimistöä kuormittava liikunta, lihaskuntoharjoittelu ja kehonhuolto. Opiskelijat ohjataan havainnoimaan arkisia toimintatapojaan ja valintojaan fyysisen aktiivisuuden ja terveyden näkökulmista. Opiskelijat saavat ohjausta ja palautetta liikunnallisen elämäntavan ja fyysisesti aktiivisen arjen toteuttamiseen.

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kurssien tavoitteena on kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä edistävän liikunnan harjoittaminen, vastuu omasta ja yhteisestä toiminnasta sekä myönteiset kokemukset omasta kehosta, koetusta liikunnallisesta pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä. Opettaja tarkentaa syventävien kurssien sisällöt yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.

3. Terveyttä liikkuen (LI3)

Kurssilla syvennetään erityisesti fyysiseen toimintakykyyn liittyviä taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on oman säännöllisen liikunnan edistäminen sekä fyysisten ominaisuuksien seuraaminen ja kehittäminen. Opettaja ohjaa liikuntaohjelman suunnittelua ja toteutusta. Liikuntasuunnitelmaa toteutetaan mahdollisuuksien mukaan liikuntateknologiaa hyväksi käyttäen.

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, teknologia ja yhteiskunta.

4. Yhdessä liikkuen (LI4)

Kurssilla syvennetään erityisesti sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on edistää opiskelijoiden sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän aktiivinen osallisuus, toiminnallisuus ja yhteistoiminta. Kurssin sisältönä voi olla jokin yhdessä toteutettava liikunta, kuten vanhojenpäivän tanssit tai muu projektiluonteinen kokonaisuus.

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

5. Hyvinvointia liikkuen (LI5)

Kurssilla syvennetään erityisesti psyykkisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä rentouttavien ja elämyksellisten liikuntakokemusten kautta. Monipuoliset liikuntatehtävät mahdollistavat osallisuuden, liikunnallisen pätevyyden ja kehollisen ilmaisun kokemuksia.

Aihekokonaisuus: Hyvinvointi ja turvallisuus.

5.19 Musiikki

Lukion musiikinopetus perustuu ajatukselle, että musiikki on olennainen osa kulttuuria ja inhimillistä toimintaa. Musiikinopetus tähtää siihen, että opiskelija tiedostaa musiikkisuhteensa ja syventää sitä. Omakohtainen musiikkisuhde vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukee itsetuntoa. Opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan musiikin monenlaisia ilmenemismuotoja ja merkityksiä. Musiikin opiskelu tarjoaa elämyksiä, kokemuksia, taitoja ja tietoja sekä tilaisuuksia mielikuvituksen käyttöön. Ne kaikki lisäävät opiskelijan musiikillista sivistystä sekä rohkaisevat häntä luovaan taiteelliseen ajatteluun ja elinikäiseen musiikin harrastamiseen.

Olennaista musiikin opetuksessa ja oppimisessa on ilmaiseminen, yhdessä tekeminen ja myönteiset kokemukset. Musiikillinen osaaminen sekä luovan ja kriittisen ajattelun taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Yhdessä musisoiminen on ainutlaatuista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa sosiaalisia ja kommunikaatiotaitoja. Laulaminen, soittaminen, kuunteleminen ja luova tuottaminen ovat sekä työtapoja että opetuksen keskeisiä sisältöjä, joita musiikin yhdistäminen muuhun taiteelliseen ilmaisuun rikastaa. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaiset valmiudet ja kiinnostuksen kohteet siten, että musiikin kursseilla pyritään tarjoamaan jokaiselle opiskelijalle mielekkäitä musiikillisia tehtäviä.

Taideaineena musiikki luo koulun kulttuuritoimintaa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Se on merkittävä osa lukion juhlia ja muita tapahtumia. Musiikinopiskelu syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Se auttaa arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta ja ymmärtämään kulttuurien- ja taiteidenvälistä vuorovaikutusta. Opiskelija kehittää valmiuksiaan taiteelliseen työskentelyyn, aktiiviseen kulttuurivaikuttamiseen, teknologian hyödyntämiseen musiikillisessa ilmaisussa sekä median tarjonnan kriittiseen tarkasteluun.

Opetuksen tavoitteet

Musiikinopetuksen tavoitteena on, että opiskelija

Musiikin merkitys ja hyvinvointi
- tiedostaa oman suhteensa musiikkiin ja oppii käyttämään musiikkia hyvinvointinsa edistämiseen
- oppii arvostamaan erilaisia käsityksiä musiikista

Musiikillinen osaaminen
- oppii ilmaisemaan itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen ja säveltäen.
- kehittää taitoaan kuunnella musiikkia ja tulkita kuulemaansa, myös musisoidessaan.
- syventää musiikin eri tyyleihin, lajeihin ja historiaan liittyvää osaamistaan

Kulttuurinen osaaminen ja monilukutaito
- tunnistaa oman kulttuuri-identiteettinsä ja oppii arvostamaan paikallisen kulttuurin monimuotoisia ilmenemiä
- oppii ymmärtämään musiikkikulttuurien monimuotoisuutta sekä toimimaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa, myös kansainvälisissä yhteyksissä
- oppii tiedostamaan äänen ja musiikin vaikutuksia arjen toimintaympäristöissä
- oppii tulkitsemaan äänen ja musiikin käyttöä mediassa

Oppimaan oppiminen
- pyrkii kehittämään omaa oppimistaan ja osaa hyödyntää omia vahvuuksiaan opiskelutaitojen valinnassa.
- osaa toimia vastuullisesti ja pitkäjänteisesti aktiivisessa vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa.
- osaa asettaa musiikinopiskelulleen tavoitteita sekä ohjata ja arvioida työskentelyään niiden suuntaisesti.

Arviointi

Musiikin opetuksessa arviointi tukee myönteisesti jokaisen opiskelijan musiikillisen osaamisen kehittymistä ja musiikkisuhteen syventymistä. Oppimisprosessin aikana opiskelijat saavat ja antavat monipuolista palautetta, mikä ohjaa opiskelijaa arvioimaan ja edistämään omaa oppimistaan.

Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Pitkällä olevan oppijan osalta yritetään löytää keinoja oppilaan alisuoriutumisen välttämiseen. Opettaja voi auttaa uusien, täsmennettyjen tavoitteiden luomisessa ja rohkaista niiden saavuttamiseen. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Arviointimenetelminä käytetään monipuolisesti eri keinoja kuten itsearviointia, ryhmän vertaisarviointia sekä suullista ja kirjallista palautetta opiskelijan työskentelyn etenemisestä ja tavoitteiden saavuttamisesta. Kaikessa musiikin arvioinnissa pyritään kannustavaan ja opiskelijan omaa musiikillista harrastuneisuutta innostavaan lähtökohtaan. Kurssien arvioinnissa merkittävintä on opiskelijan taito asettaa omat tavoitteet, halu kehittää omaa osaamistaan sekä taitojen karttuminen kurssin edetessä. Arviointia ja asetettuihin tavoitteisiin pyrkimistä tuetaan suullisen palautteen, vertaisarvioinnin ja itsearvioinnin kautta. Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Koulukohtainen soveltava kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Työtavat

Musiikinopiskelussa työtavat ovat pääsääntöisesti käytäntöön painottuvia. Perehdytään musiikkityyleihin ja sisältöihin soittaen, laulaen, liikkuen, kuunnellen sekä tutkien ja teoreettisia asioita kerraten. Laajemmissa asiakokonaisuuksissa tietoa etsitään ja jäsennetään uudelleen eri lähdemateriaalien pohjalta, musiikkiteknologiaa ja tietoteknisiä laitteita hyödyntäen. Musiikin opiskelussa pyritään käyttämään mahdollisimman monipuolisia työtapoja.

Suoritusjärjestys

Musiikin kurssit voidaan suorittaa opiskelijalle itselleen parhaiten soveltuvassa järjestyksessä. Pakollinen kurssi (MU1) tulee kuitenkin olla suoritettuna ennen muille kursseille osallistumista.

Pakolliset kurssit

1. Musiikki ja minä (MU1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija löytää omat tapansa toimia musiikin alueella. Osallistumalla musiikilliseen toimintaan hän saa kokemuksia musisoinnista, syventää omaa osaamistaan ja pohtii asemaansa musiikin kuuntelijana, tulkitsijana, tekijänä ja kulttuuripalvelujen käyttäjänä. Omakohtaisen musiikkisuhteen kautta opiskelija ymmärtää musiikin merkityksiä elämässä ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kurssilla tutustutaan opiskelijoiden omaan ja muuhun paikalliseen musiikkitoimintaan.

Opiskelija kehittää äänenkäyttöään ja soittotaitoaan musiikillisen ajattelun ja ilmaisun välineenä. Kurssilla syvennetään musiikin ja musiikkikäsitteiden tuntemusta käytännön musisoinnin avulla. Opiskelija oppii tarkkailemaan ääniympäristöään ja perehtyy kuulonhuoltoon.

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, monilukutaito ja mediat.

2. Moniääninen Suomi (MU2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan suomalaista musiikkia ja vahvistaa omaa kulttuuristaa identiteettiään. Opiskelija tutkii erilaisia Suomessa esiintyviä musiikkikulttuureja ja niiden sisäisiä osakulttuureja sekä oppii ymmärtämään niiden taustatekijöitä, kehitystä ja olennaisia piirteitä. Kurssin toteuttamisessa otetaan myös huomioon, että suomalaiset musiikkikulttuurit ovat osa eurooppalaista ja globaalia musiikkimaailmaa.

Opiskelussa käytetään monipuolisia työtapoja, erityisesti musisointia ja kuuntelua. Musisoitaessa kiinnitetään huomiota oman taiteellisen ilmaisun sekä kuuntelu- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Musiikkiohjelmistoon valitaan eri musiikinlajeja populaari- ja taidemusiikista perinnemusiikkiin.

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat, teknologia ja yhteiskunta.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

3. Ovet auki musiikille (MU3)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan itselleen uusia musiikinlajeja, musiikkityylejä ja -kulttuureja sekä ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta. Hän tarkastelee eri musiikkikulttuurien käytäntöjen samankaltaisuutta tai erilaisuutta ja oppii ymmärtämään, miten jokainen kulttuuri määrittelee itse oman käsityksensä musiikista. Kurssilla tutustutaan syvällisesti joihinkin musiikinlajeihin tai musiikkikulttuureihin. Opiskelija kehittää musisointitaitojaan sekä taitojaan hankkia ja käsitellä tietoa. Kurssin voi suorittaa myös projektina.

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys.

4. Musiikki viestii ja vaikuttaa (MU4)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu musiikin käyttöön ja vaikutusmahdollisuuksiin eri taidemuodoissa, monimediaisissa tieto- ja viestintäympäristöissä sekä yhteiskunnassa. Opiskelija tutkii musiikin yhteyttä tekstiin, kuvaan ja liikkeeseen sekä perehtyy tarkemmin musiikin käyttötapoihin esimerkiksi elokuvassa, näyttämöllä, joukkoviestimissä tai verkkoympäristöissä muutaman rajatun näytteen avulla. Sisältöjen tarkastelussa painottuu pyrkimys kokonaisuuksien ymmärtämiseen. Musiikin vaikuttavuutta tutkitaan analysoimalla olemassa olevaa materiaalia tai tuottamalla sitä itse. Kurssin voi suorittaa myös oppiaineidenvälisenä tai monialaisena projektina.

Aihekokonaisuus: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, monilukutaito ja mediat, teknologia ja yhteiskunta.

Koulukohtainen soveltava kurssi

5. Projektikurssi (MU5)

Kurssin tavoitteena on syventää opiskelijan omaa musiikillista osaamista ja harrastuneisuutta. Opiskelijat suunnittelevat projektikokonaisuuden yhdessä opettajan kanssa. Työskentely tapahtuu joko itsenäisesti kurssia suorittaen tai osallistumalla kurssille, silloin kun kurssi järjestetään.

Projektikokonaisuuden sisältö muodostuu kahdesta, kirjallisesta ja suullisesta, osasta. Esimerkkiprojekti voi olla vaikka konserttikokonaisuuden valmistelu, ohjelmiston ja musiikkikappaleiden asia- ja teoriaosioihin perehtyminen kirjallisesti sekä varsinaisen konsertin läpivieminen aina harjoittelusta esiintymiseen. Varsinaiset tarkennukset sisältöön suunnitellaan projekti- ja ryhmäkohtaisesti.

5.20 Kuvataide

Kuvataideopetuksen lähtökohtana on kulttuurisesti monimuotoinen todellisuus, jota tutkitaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Opiskelijoiden kokemukset, mielikuvitus, luova ajattelu ja tavoitteellinen työskentely luovat perustan moniaistiselle taideoppimiselle. Kuvataideopetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijoita ilmaisemaan ja arvottamaan omia ja muiden kuvakulttuureja taiteen keinoin. Opetuksen keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä omassa elämässään ja yhteiskunnassa. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistetaan oppimalla vastaanottamaan, ymmärtämään ja uudistamaan traditioita. Opiskelijat tarkastelevat taiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä esteettisiä, ekologisia ja eettisiä arvoja. Opetus luo edellytyksiä kriittisen ajattelun kehittämiselle, elinympäristöön vaikuttamiselle ja kestävän elämäntavan edistämiselle.

Kuvataideopetuksessa havainnoidaan, tuotetaan, tulkitaan ja arvotetaan kuvia visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja hyödyntämällä. Opetuksessa syvennetään opiskelijan monilukutaitoa. Opiskelijat tutkivat kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia, yhteiskunnallisia ja globaaleja merkityksiä. Opetuksessa perehdytään erilaisiin taidekäsityksiin. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskelijoiden omat kuvakulttuurit, ympäristön kuvakulttuurit ja taiteen maailmat, joita tutkitaan rakentamalla yhteyksiä niiden välille. Sisältöjä valitaan opiskelijoille merkityksellisistä ja vieraista kuvakulttuureista. Kansallinen, alueellinen ja paikallinen kulttuurit luovat luonnollista siltaa vieraiden kulttuurien tutkimiseen ja arvostamiseen. Opiskelijat osallistuvat sisältöjen ja ilmaisun keinojen valintaan. Opetuksessa perehdytään ajankohtaisiin visuaalisen kulttuurin kuvastoihin, ilmiöihin, toimintatapoihin ja osallistumisen muotoihin.

Opetuksessa luodaan edellytyksiä työtapojen ja opiskeluympäristöjen monipuoliselle käytölle. Opiskelijoita kannustetaan välineiden, materiaalien ja ilmaisun keinojen kokeilemiseen sekä niiden luovaan soveltamiseen. Uudet teknologiat ja mediaympäristöt ovat sekä tutkittavia ilmiöitä että kuvallisen tuottamisen välineitä. Tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään monipuolisesti opetuksessa, kurssitöiden tekemisessä sekä tiedonhaussa. Opiskelijoiden kulttuurista osaamista syvennetään yhdessä museoiden ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Kuvataideopetus tarjoaa mahdollisuuksia lukion toimintakulttuurin kehittämiselle sekä luo valmiuksia opiskelijan lukion jälkeisille opinnoille.

Opetuksen tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa
- rakentaa kulttuuri-identiteettiään erilaisia kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla
- syventää monilukutaitoaan ja kulttuurista osaamistaan kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja ympäristönlukutaitoa kehittämällä, kehittää monilukutaitoaan ja kulttuurista osaamistaan erilaisia kuvia, mediaa ja ympäristöjä tutkimalla
- oppii olemaan mediakriittinen digitaalisten medioiden käytössä
- ottaa kantaa sosiaalisin ilmiöihin ja ilmaisee havaintojaan, mielikuviaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- syventää kuvallisen tuottamisen taitojaan materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja tarkoituksenmukaisesti käyttäen
- harjaantuu tavoitteelliseen, teemalliseen ja prosessinomaiseen työskentelyyn, itsearviointiin ja yhteistyöhön
- ymmärtää työskentelyyn sisältyvien aistinautintojen, tunteiden, kauneuden elämyksien ja luovan ajattelun merkityksen omalle oppimiselle
- kehittää sekä kriittistä että luovaa ajattelua sopivassa tasapainossa
- käyttää tutkivaa lähestymistapaa itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä
- soveltaa vastuullisesti kuvallisen viestinnän keinoja osallistuessaan ja vaikuttaessaan kuvien avulla
- tulkitsee kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria erilaisia kuvatulkinnan menetelmiä ja käsitteistöjä käyttäen
- tarkastelee taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle eri aikoina ja eri kulttuureissa
- tutkii kuvailmaisussaan nykyisyyttä ja tulevaisuutta kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän kehityksen näkökulmista.

Arviointi

Kuvataiteen arviointi on kannustavaa, pitkäkestoista, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arviointi tukee opiskelijan omakohtaista suhdetta kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin. Monipuolinen arviointi edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Näin arvioinnilla tuetaan opiskelijan oppimaan oppimisen taitojen syventämistä. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Osa itsearviointiprosessia on omien tavoitteiden asentaminen ja tällöin opiskelija voi paremmin arvioida omaa opiskeluaan. Arviointi kohdistuu visuaaliseen havaitsemiseen ja ajatteluun, kuvalliseen tuottamiseen, visuaalisen kulttuurin tulkintaan sekä esteettiseen, ekologiseen ja eettiseen arvottamiseen. Kurssien arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kuvataiteellisen osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Arvioinnilla ohjataan työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön yksin ja ryhmässä. On tärkeä ymmärtää, että arviointi on jatkuva prosessi ja että arviointia tehdään koko oppimisprosessin ajan. Arvioinnin tulee olla kannustavaa, ei liian kriittistä. Oppimisprosessin aikana käydyt arviointikeskustelut ohjaavat opiskelijoiden oppimista.

Suoritusjärjestys

Opiskelija voi suorittaa kuvataiteen kurssit itselleen parhaiten soveltuvassa järjestyksessä. Pakollinen kurssi (KU1) tulee kuitenkin olla suoritettuna ennen muille kursseille osallistumista.

Pakolliset kurssit

1. Kuvat ja kulttuurit (KU1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin sisältöjä, ilmiöitä, prosesseja ja toimintatapoja kulttuurisesti moninaisessa todellisuudessa
- käyttää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuuriin keinoja kuvailmaisussaan ja tekee omakohtaisia ratkaisuja
- tarkastelee omia ja muiden opiskelijoiden kuvakulttuureja sekä taiteen, median ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä
- tutkii kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista itsenäisesti sekä yhteistoiminnallisesti
- tarkastelee erilaisia kuvia teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista kuvatulkinnan menetelmiä soveltaen
- ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa.
- on tietoinen omaan alueen kulttuurin juurista ja osallistuu sekä kulttuurin ylläpitämiseen että kehittämiseen

Keskeiset sisällöt

- omat kuvat identiteettien rakentajina, kulttuurisen moninaisuuden ilmentäjinä ja kulttuuriperinnön uudistajina
- kuvallinen vaikuttaminen omissa ja muiden kuvissa, taiteessa, mediassa ja muissa ympäristöissä
- erilaiset käsitykset taiteesta ja muusta visuaalisesta kulttuurista
- kuvataiteen käsitteistö, kuvatyypit ja kuvastot
- kuvalliset, sanalliset ja muut kuvatulkinnan keinot
- ajankohtaiset ilmiöt taiteessa, mediassa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa

Aihekokonaisuudet: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat

2. Muotoillut, rakennetut ja luonnon ympäristöt (KU2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii ympäristön kuvakulttuurien yhteyksiä omiin kuviin, taiteeseen ja kulttuuriperintöön kuvallisen tuottamisen taitojaan syventäen
- tarkastelee rakennettuja ja luonnon ympäristöjä kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän kehityksen

kannalta

- käyttää arkkitehtuurin, muotoilun ja tuotteistamisen sisältöjä, ilmiöitä, prosesseja ja toimintatapoja kuvallisen tuottamisen lähtökohtana
- osallistuu ja vaikuttaa erilaisiin ympäristöihin visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- tarkastelee luonnon, arkkitehtuurin ja muotoilun henkilökohtaisia, yhteisöllisiä, yhteiskunnallisia ja globaaleja merkityksiä
- ymmärtää taiteen merkityksen erilaisissa ympäristöissä, niiden suunnittelussa ja ajankohtaisissa ympäristökysymyksissä.
- tutkii ja oppii arvostamaan oman alueen luonnon- ja kulttuurinresursseja paikallisen ympäristön muokkaamisessa.

Keskeiset sisällöt

- ympäristön kuvakulttuurit identiteettien rakentajina ja kulttuuriperinnön uudistajina
- luonto, rakennettu ympäristö, muotoilu, tuotteistaminen, palvelut, mediaympäristöt ja virtuaalimaailmat kuvallisen tuottamisen lähtökohtana
- ympäristön suunnittelun ja muotoilun käsitteistö ja kuvastot
- ympäristön kuvakulttuurien tulkinnan keinot

Aihekokonaisuudet: Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, kestävä elämäntapa ja globaali vastuu, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Syventävät valtakunnalliset kurssit

3. Osallisena mediassa (KU3)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii median yhteyksiä muihin ympäristöihin, omiin kuviin, taiteeseen ja kulttuuriperintöön kuvallisen viestinnän sekä tieto- ja viestintäteknologian osaamistaan syventäen
- tarkastelee mediakulttuureja kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän kehityksen kannalta
- käyttää median sisältöjä, ilmiöitä, suunnitteluprosesseja ja toimintatapoja kuvallisen tuottamisen lähtökohtana
- osallistuu ja vaikuttaa mediaympäristöihin visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- tarkastelee mediakulttuurien henkilökohtaisia, yhteisöllisiä, yhteiskunnallisia ja globaaleja merkityksiä
- ymmärtää visuaalisuuden merkityksen mediaviestinnässä, mediaympäristöissä ja mediaesityksissä sekä niiden suunnittelussa ja tuottamisessa.

Keskeiset sisällöt

- mediakulttuurit identiteettien rakentajina ja kulttuuriperinnön uudistajina
- median sisällöt, tuotteet, palvelut, ilmiöt ja ympäristöt kuvallisen tuottamisen lähtökohtana
- median käsitteistö, kuvatyypit ja kuvastot
- mediaesitysten tulkinnan keinot
- ajankohtaiset ilmiöt mediassa ja muissa ympäristön kuvakulttuureissa
- yhteistyö musiikki- ja muiden aineryhmien kanssa multimedian tekemisessä

Aihekokonaisuudet: Monilukutaito ja mediat, teknologia ja yhteiskunta

4. Taiteen monet maailmat (KU4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii taiteen sisältöjen, ilmiöiden ja toimintatapojen yhteyksiä omiin kuviin, ympäristöön ja kulttuuriperintöön ilmiökeskeistä lähestymistapaa hyödyntäen
- tarkastelee eri aikoina ja eri ympäristöissä tuotettua kuvataidetta kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän kehityksen kannalta
- soveltaa erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä
- tarkastelee kuvataiteen merkityksiä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle soveltamalla kuvatulkinnan menetelmiä
- tutkii omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- ymmärtää taiteen merkityksen rakennetuissa ja luonnon ympäristöissä, omissa kuvissa sekä vaikuttamisessa ja osallistumisessa.

Keskeiset sisällöt

- taiteen maailmat identiteettien rakentajina, kulttuurisen moninaisuuden ilmentäjinä ja kulttuuriperinnön uudistajina
- eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotettu kuvataide
- kuvataiteen käsitteistö, kuvatyypit ja kuvastot
- kuvalliset, sanalliset ja muut taiteen tulkinnan keinot
- ajankohtaiset ilmiöt ja kysymykset nykytaiteessa ja ympäristön kuvakulttuureissa ja omissa kuvissa
- taidehistoriallista yhteisprojektityöskentelyä muiden aineryhmien kanssa

Aihekokonaisuudet: Hyvinvointi ja turvallisuus, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat, teknologia ja yhteiskunta

5.21 Opinto-ohjaus

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa opinnoissa lukioaikana ja huolehtia siitä, että opiskelijalle karttuu riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee elämään liittyvissä siirtymä- ja muutostilanteissa, kuten siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään sekä kohti täysivaltaista ja aktiivista yhteiskunnan jäsenyyttä.

Ohjaustoiminta muodostaa koko lukiokoulutuksen ajan kestävän jatkumon, jonka aikana opinto-ohjauksen kurssit ja muu ohjaus tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden hankkia perustiedot ja -taidot, joiden varassa hänen on mahdollista suunnitella lukio-opintojaan ja jatko-opintojaan sekä pohtia urasuuntautumistaan. Henkilökohtainen, luokkamuotoinen, pienryhmä- ja vertaisohjaus tukevat opiskelijaa kiinnostusten kartoittamisessa, vahvuuksien tunnistamisessa, urasuunnittelussa sekä valinta- ja ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelijan tulee voida keskustella lukio-opintoihinsa, urasuunnitte-

luunsa, jatkokoulutusvalintoihinsa sekä elämäntilanteeseensa ja tulevaisuuteensa liittyvistä kysymyksistä. Pienryhmissä opiskelijalla on mahdollisuus käsitellä asioita, jotka ovat jaettavissa muiden opiskelijoiden kanssa ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

Opinto-ohjauksen tavoitteet

Ohjaus toteutetaan tavalla, joka vahvistaa opiskelijoiden aktiivista toimijuutta, osallisuutta ja vastuullisuutta. Tavoitteena on, että opiskelija löytäisi omat yksilölliset, myös elinikäistä oppimista tukevat tapansa oppia. Opiskelijaa tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa sekä etsimään tietoa siitä, miten ja mistä hän saa apua mahdollisiin opiskelun haasteisiin. Ohjauksella edistetään opiskeluvalmiuksien kehittymistä ja opintojen sujumista sekä tuetaan nuorta elämänsuunnittelun ja –hallinnan taidoissa sekä koulutukseen ja uravalintoihin liittyvissä päätöksissä. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy urasuunnittelussaan ja päätöksenteossaan arvioimaan realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan.

Opiskelijan tiedonhakutaitoja vahvistetaan ohjaamalla häntä monipuolisesti erilaisia opiskeluympäristöjä hyödyntäväksi, aktiiviseksi ja kriittiseksi tiedonetsijäksi, joka osaa myös soveltaa etsimäänsä tietoa. Tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutuksiin, ammattialoihin ja urasuunnitteluun liittyvät tietolähteet, ohjauspalvelut ja sähköiset hakujärjestelmät sekä osaa käyttää niissä olevaa informaatiota urasuunnittelun ja jatko-opintoihin hakeutumisen tukena.

Opinto-ohjauksen avulla opiskelija saa tietoa opiskelusta muissa oppilaitoksissa, lukion jälkeisistä jatko-opiskeluvaihtoehdoista, työ- ja elinkeinoelämästä sekä yrittäjyydestä. Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus tutustua monipuolisesti ammatteihin ja työelämään sekä kansanopistojen, toisen asteen ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen koulutustarjontaan. Opiskelijaa ohjataan siten, että hän osaa etsiä tietoa myös muiden maiden tarjoamista opiskelumahdollisuuksista ja työskentelystä ulkomailla.

Opiskelija saa ohjausta jatko-opintojensa suunnittelussa sekä opintoihin hakeutumisessa. Tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee lukio-opintojaan ja tekee valintojaan siten, että hänellä on valmiudet hakeutua jatko-opintoihin välittömästi lukio-opintojen jälkeen. Opiskelijaa tuetaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman laatimisessa ja suunnitelmien päivittämisessä.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit järjestetään hajautetusti ja järjestämisajankohta tarkennetaan vuosittaisessa työsuunnitelmassa. Kurssit suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä.

Pakolliset kurssit

1. Minä opiskelijana (OP1)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu lukio-opintojen käytänteisiin, opintojen rakenteeseen sekä ylioppilastutkintoon

- harjaantuu lukiossa vaadittaviin opiskelutaitoihin sekä omien vahvuuksien ja kiinnostusten kohteiden kartoittamiseen liittyvissä keskeisissä tiedoissa ja taidoissa
- pohtii elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen liittyviä kysymyksiä.

Keskeiset sisällöt

- opiskelu- ja tiedonhankintataidot, oppimaan oppiminen
- lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suunnittelu; henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja ylioppilastutkintosuunnitelma
- jatko-opintojen pohtiminen ja ammatillinen suuntautuminen; jatko-opinto- ja urasuunnitelma
- itsetuntemus ja sen kehittäminen
- elämänhallintataidot
- oman oppimisen arviointi
- jatko-opintoihin ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyvät tietolähteet, sähköiset ohjauspalvelut ja hakujärjestelmät
- työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin tutustuminen
- lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat

Aihekokonaisuudet

OP1-kurssin tavoitteet ja sisällöt liittyvät läheisesti seuraaviin aihekokonaisuuksiin ja niiden sisältöihin:

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu suunnittelemaan omaa toimintaansa, oppii ennakoivaa ajattelua ja tilannearviointia sekä ottamaan kohtuullista riskiä ja kestämään myös epäonnistumisia ja pettymyksiä. Hän myös rohkaistuu ideoimaan, tekemään aloitteita, käynnistämään keskusteluita ja vaikuttamaan eri yhteisöissä sekä toimimaan yrittäjämäisesti. Lisäksi hän oppii tunnistamaan omia taipumuksiaan, vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan sekä osaa tehdä opintoihin ja työhön liittyvät valintansa harkiten.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää omaan, lukioyhteisön ja yhteiskunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa pohtia, miten niiden ylläpitämiseen voi osallistua. Elämänhallintataitoihin kuuluu, että opiskelijalla on taitoja ja keinoja ratkaista ristiriitoja, toimia ongelmatilanteissa, kohdata epävarmuutta sekä hakea apua itselle ja muille, ja hän osaa toimia hyvinvointia edistävästi.

Monilukutaito

Opiskelija harjaantuu hakemaan, valitsemaan, käyttämään ja jakamaan tietoa ja käyttämään sitä oman opiskelunsa ja tulevaisuuden suunnittelun apuna. Hän oppii hyödyntämään tehokkaasti ja vastuullisesti eri viestintäympäristöjä ja -välineitä ja käyttämään niitä itseilmaisussa, vuorovaikutuksessa ja yhteisöllisessä oppimisessa.

Teknologia ja yhteiskunta

Opiskelija oppii näkemään teknologian osuuden ja merkityksen yksilön elämäntapojen muotoutumisessa sekä tulevaisuuden koulutus- ja työelämään sekä yhteiskuntaan vaikuttavana tekijänä. Hän oppii teknologiavälitteisiä opiskelun ja yhteistyön taitoja. Opiskelija pohtii teknologian käyttöä muun muassa eettisistä, taloudellisista, hyvinvointi- ja turvallisuusnäkökulmista.

Työskentelymuodot ja -ympäristöt

Luokkamuotoisen opiskelun lisäksi kurssilla opiskellaan itsenäisesti tai pienryhmissä. Osa työskentelystä tapahtuu myös sähköisissä oppimisympäristöissä. Kurssiin voi kuulua vierailuja koulun ulkopuolisiin kohteisiin, kuten oppilaitoksiin, yrityksiin ja virastoihin sekä erilaisille koulutus- ja työelämämessuille. Opiskelijoiden kanssa käydään vuosittain henkilökohtainen keskustelu hänen opiskeluihinsa ja/tai jatkokoulutus- tai ammattisuunnitelmiinsa liittyen. Lisäksi ajankohtaisia tai opiskelijoiden elämästä nousevia teemoja voidaan käsitellä pien- tai vertaisryhmissä.

Kurssin arviointi

Kurssia ei voi tenttiä ja se arvioidaan suoritusmerkinnällä. Suorittaakseen kurssin opiskelijan on oltava läsnä opinto-ohjauksen tunneilla tai korvattava poissaolonsa itsenäisillä töillä sekä osallistuttava ohjauskeskusteluihin. Lisäksi hänen on osallistuttava vuosittain kurssiin kuuluviin opiskelija- tai oppilaitosvierailuihin.

2. Jatko-opinnot ja työelämä (OP2)

Tavoitteet
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää edelleen itsetuntemustaan sekä elämänsuunnittelu- ja elämänhallintataitojaan
- perehtyy jatkokoulutuksen ja työelämän kannalta sellaisiin keskeisiin teemoihin, jotka auttavat ura- ja elämänsuunnittelutaidoissa sekä antavat valmiudet jatko-opintoihin ja työelämään siirtymiselle
- tutustuu toisen ja korkea-asteen erilaisiin koulutusvaihtoehtoihin sekä muuhun koulutustarjontaan
- lisää työelämätaitojaan sekä syventää työelämätuntemustaan.

Keskeiset sisällöt

- jatko-opintomahdollisuudet Suomessa ja ulkomailla
- työelämätietous, muuttuva ja monimuotoinen työelämä
- yrittäjyys
- työelämä- ja työnhakutaidot
- työelämään sekä jatko-opintoihin tutustuminen
- jatko-opintojen ja tulevaisuuden suunnittelu, jatko-opintoihin hakeutuminen
- henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman päivittäminen
- lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat

Aihekokonaisuudet

OP2-kurssin sisällöt ja tavoitteet liittyvät läheisesti seuraaviin aihekokonaisuuksiin ja niiden sisältöihin:

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
Tavoitteena on, että opiskelija vahvistaa taitojaan toimia aktiivisena kansalaisena. Hän laajentaa työelämän ja yrittäjyyden tuntemustaan sekä ymmärtää työelämän ja yrittäjyyden lähtökohtia ja tulevaisuudennäkymiä. Hän saa kokemuksia koulutus- ja työelämästä esimerkiksi oppilaitos- ja työpaikkavierailuiden tai työelämään tutustumisen muodossa, ja löytää omia kiinnostuksen kohteita, toimintatapoja ja -kanavia. Opiske-

lija kehittää ja käyttää sekä yhteiskunnassa että työelämässä tarvittavia taitoja, kuten kieli-, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja. Hän harjaantuu suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan ja valintojaan, jotka pohjautuvat monipuoliseen itsetuntemukseen.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
Opiskelija tutustuu siihen, mistä osallisuus ja toimintakykyisyys muodostuvat kulttuurisesti moninaistuvassa yhteiskunnassa ja kansainvälistyvässä työelämässä. Hän pohtii muun muassa eri kulttuuriperintöjen, arvojen ja taloudellisten toimintaympäristöjen vaikutusta oman kulttuuri-identiteettinsä ja elämäntapojensa rakentumiseen. Tavoitteena on, että opiskelija kykenee aitoon, kunnioittavaan vuorovaikutukseen moninaisissa verkostoissa ja toimintaympäristöissä.

Työskentelymuodot ja -ympäristöt

Kurssi koostuu mm. luokkamuotoisesta ja itsenäisestä opiskelusta, osin sähköisesti. Sen sisältöjä käsitellään esim. ryhmätöissä sekä keskustellen pien- ja vertaisryhmissä tai luokan kanssa yhdessä, joten läsnäolo kurssilla on välttämätön. Lähialueen yritykset ja virastot ovat mahdollisia vierailukohteita, tai vaihtoehtoisesti niistä kutsutaan vierailijoita koululle. Kurssiin voi kuulua myös työelämään tutustumisen jakso.

Kurssin arviointi

Kurssia ei voi tenttiä ja se arvioidaan suoritusmerkinnällä. Suorittaakseen kurssin opiskelijan on tehtävä sen aikana annetut työt ja osallistuttava kurssin tunneille, vierailuihin ja työelämään tutustumiseen.

5.22 Teemaopinnot

Teemaopinnot ovat eri tiedonaloja yhdistäviä opintoja. Ne eheyttävät opetusta ja kehittävät opiskelijoiden taitoja hahmottaa ja ymmärtää yksittäistä oppiainetta laajempia kokonaisuuksia. Teemaopintojen keskeisenä tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia usean eri oppiaineen tietojen ja taitojen yhdistämiseen ja soveltamiseen. Teemaopintojen tavoitteet ja sisällöt tarkennetaan ja konkretisoidaan opetussuunnitelmassa. Tavoitteita ja sisältöjä täsmennetään edelleen lukion vuosittaisessa työsuunnitelmassa. Opiskelijoiden kanssa yhdessä suunnittelu on tärkeää ja opiskelijoiden omia ajatuksia ja näkökulmia hyödynnetään kurssisisältöjä ja tavoitteita muodostettaessa. Valtakunnalliset syventävät kurssit TO1, TO2 ja TO3 järjestetään vuorovuosin.

Opetuksen tavoitteet

Teemaopintojen tavoitteena on, että opiskelija
- rohkaistuu etsimään eri tieteen- ja taiteenalojen keskeisten käsitteiden ja näkökulmien välisiä yhteyksiä ja muodostaa niiden pohjalta kokonaisuuksia
- hahmottaa ongelmia, ilmiöitä tai kysymyksiä sekä innostuu etsimään niihin ratkaisuja yksin ja yhteistyössä muiden kanssa
- hyödyntää eri aloilta hankkimiaan tietoja ja taitoja
- hakee informaatiota eri lähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta
- soveltaa osaamistaan ja kehittää tieto- ja viestintäteknologisia taitojaan käytännön toiminnassa
- työskentelee tavoitteellisesti ja toimii rakentavasti ryhmän jäsenenä.

Arviointi

Teemaopintojen arviointi perustuu opiskelijan taitoihin hakea tietoa, arvioida ja soveltaa sitä sekä tuottaa luotettavien lähteiden pohjalta jäsentyneitä kokonaisuuksia. Olennaisia arvioinnin kohteita ovat opiskelijan taidot arvioida kriittisesti tietolähteitä sekä ymmärtää eri tietojen ja taitojen välisiä yhteyksiä. Työskentelyn arviointi kohdistuu sen tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Opiskelijoille annetaan ohjaavaa palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoista sekä työvälineiden käytöstä. Teemaopintojen arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointimenetelmiä, esimerkiksi itsearviointia ja vertaispalautetta voidaan hyödyntää. Hyväksytysti suoritetusta kurssista opiskelija saa suoritusmerkinnän.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

1. Monitieteinen ajattelu (TO1)

Kurssin tavoitteena on tarjota tilaisuuksia ajattelun taitojen kehittämiseen laaja-alaisesti ja oppiainerajat ylittävästi. Opiskelijat oppivat hahmottamaan eri tieteen- ja taiteenalojen välisiä yhteyksiä sekä niiden keskeisten periaatteiden ja käsitteiden vuorovaikutusta yhtä tiedonalaa laajemmissa kokonaisuuksissa. Kurssin aikana opiskelijat kehittävät kriittistä ja luovaa ajatteluaan itsenäisesti ja yhteistoiminnassa muiden kanssa. He analysoivat ja arvioivat erilaisia käsitejärjestelmiä ja näkökulmia ja käyttävät niitä johtopäätösten ja ratkaisujen tekemiseen. Kurssin keskeiset sisällöt valitaan vähintään kahdesta eri oppiaineesta tai aihekokonaisuudesta.

2. Tutkiva työskentely teknologialla (TO2)

Tieto- ja viestintäteknologian kurssin tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee, toteuttaa ja esittää yksin tai yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa johonkin ilmiöön tai aihepiiriin liittyvän dokumentoidun projektin, tutkielman, keksinnön tai muun tuotoksen. Samalla hän kehittää osaamistaan tieto- ja viestintäteknologiassa. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija saa tilaisuuksia oppiainerajat ylittävään työskentelyyn ja yhteistyöhön. Kurssin keskeisillä sisällöillä on yhteys kahden tai useamman eri oppiaineen tietoihin ja taitoihin sekä aihekokonaisuuksiin.

3. Osaaminen arjessa (TO3)

Vapaaehtoistoiminnan, työelämän, liikennekasvatuksen tai kansainvälisen toiminnan kurssilla opiskelija saa tilaisuuksia tietojensa ja taitojensa soveltamiseen käytännön työtehtävissä ja tilanteissa. Tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden koulussa hankkiman osaamisen ja arkielämän välistä yhteyttä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja kehittää työelämässä tarvittavaa osaamista koulun ulkopuolisissa toimintaympäristöissä. Hän saa mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia osaamisensa syventämiseen myös kansainvälisessä yhteistyössä. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

5.23 Lukiodiplomit

Lukion opetussuunnitelmassa määriteltäviin soveltaviin kursseihin voivat kuulua eri aineissa ja aineryhmissä suoritettavat lukiodiplomit. Lukiodiplomien tehtävänä on antaa opiskelijalle mahdollisuus osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan pitkäkestoisen näytön avulla. Lukiodiplomi kuvaa monipuolisesti opiskelijan tavoitteellista työskentelyä, kehittyneitä taitoja ja syvällistä osaamista. Opiskelija tutkii ja ilmaisee kulttuurisesti moninaista todellisuutta eri oppiaineille ominaisin keinoin. Lukiodiplomi ilmentää opiskelijan ajattelun, tuottamisen, tulkinnan ja arvottamisen taitoja sekä omaehtoista harrastuneisuutta.

Lukiodiplomeja on mahdollista suorittaa kotitaloudessa, kuvataiteessa, käsityössä, liikunnassa, mediassa, musiikissa, tanssissa ja teatterissa. Lukiodiplomit tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden arvioida lukio-opintojen aikana karttunutta osaamistaan ja vahvuuksiaan jatko-opintojen näkökulmasta. Lukiodiplomit täydentävät lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen osoittamaa osaamista.

Lukiodiplomeja on koulutuksen järjestäjän päätöksellä mahdollista suorittaa lukiossa yhdessä tai useammassa aineessa ja aineryhmässä. Opetushallitus antaa ohjeet kunkin lukiodiplomin suorittamisesta.

Opetuksen tavoitteet

Kaikkia lukiodiplomeja yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija

- asettaa lukiodiplomin suorittamiselle omat lähtökohdat ja tavoitteet
- työskentelee tavoitteellisella otteella itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa
- tutkii ja ilmaisee kulttuurista todellisuutta eri tiedonaloille ominaisilla tavoilla
- soveltaa lukioaikana karttunutta osaamista ja omaehtoista harrastuneisuutta
- valitsee tarkoituksenmukaisia opiskeluympäristöjä, työtapoja ja ilmaisun keinoja
- arvioi asetettujen tavoitteiden saavuttamista, työskentelyä, lopputulosta ja kokonaisuutta.

Arviointi

Lukiodiplomin arviointi perustuu opiskelijan tai opiskelijoiden ryhmänä itsenäisesti toteuttamaan lukioaikaisen erityisen osaamisen ja harrastuneisuuden näyttöön. Opiskelijan toteuttama lukiodiplomi arvioidaan kokonaisuutena kurssin päätyttyä. Lukiodiplomin arvioinnissa annetaan palautetta lukiodiplomille asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Lukiodiplomin arviointi on monipuolista ja luotettavaa, ja se vastaa opiskelijan aineessa tai aineryhmässä osoittamaa osaamisen tasoa. Lukiodiplomin suorittamiseen sisältyy opiskelijan itsearviointia.

Ivalon lukiossa lukiodiplomeja voi suorittaa kuvataiteessa ja musiikissa. Opiskelijoille tarjotaan valtakunnalliset soveltavat kurssit: Kuvataiteen lukiodiplomi KULD2 ja Musiikin lukiodiplomi MULD6.

Valtakunnalliset soveltavat kurssit Ivalon lukiossa

Kuvataiteen lukiodiplomi (KULD2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan kuvataiteessa. Kuvataiteen lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin laaja-alaista osaamistaan tuottamalla, tulkitsemalla ja arvottamalla monipuolisesti erilaisia kuvia. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat opiskelijan lukiodiplomille asettamiin tavoitteisiin sekä hänen valitsemaansa tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan. Kuvataiteen lukiodiplomi muodostuu teoksesta sekä työskentelyprosessia, itsearviointia ja kuvataiteen tuntemusta kuvaavasta portfoliosta.

Musiikin lukiodiplomi (MULD6)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa lukioaikanaan näytön musiikillisesta erityisosaamisestaan ja erityisestä harrastuneisuudestaan musiikissa. Opiskelija osoittaa musiikillista osaamistaan ja harrastuneisuuttaan valmistamalla musiikin taidollista ja tiedollista hallintaa osoittavan projektin tai kokoamalla näytesalkun lukioaikaisista musiikkiopinnoistaan ja -toiminnastaan. Musiikin lukiodiplomin voi toteuttaa joko yksin tai ryhmän jäsenenä. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat musiikin lukiodiplomin erilaisiin toteutustapoihin ja osa-alueisiin. Musiikin lukiodiplomi muodostuu neljästä osasta, jotka ovat opiskelijan musiikillinen omaelämäkerta, musiikkiprojekti tai musiikillinen näytesalkku, yhteenveto ja arvioitsijoiden lausunto.

6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tavoitteet

”Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijan oppimista ja työskentelyä tulee arvioida monipuolisesti.”
(Lukiolaki 629/1998, 17 § 1 mom., muutettu lailla 1116/2008)

Opiskelijan oppimisen arvioinnin tehtävänä on edistää opiskelijan oppimista. Lähtökohtana on, että opiskelijat ymmärtävät, mitä heidän on tarkoitus oppia ja miten oppimista arvioidaan. Arvioinnilla opiskelijaa kannustetaan omien tavoitteiden asettamiseen ja tarkoituksenmukaisten työskentelytapojen valintaan. Opintojen aikainen arviointi ja palautteen antaminen ovat osa opiskelijan ja opettajan välistä vuorovaikutusta. Palaute sekä itse- ja vertaisarviointi ohjaavat opiskelijaa tarkentamaan asetettuja tavoitteita ja kehittämään työskentelyään tavoitteiden suuntaisesti.

Opiskelijan oppimisen arviointi antaa opiskelijalle palautetta opintojen edistymisestä ja oppimistuloksista sekä lukio-opintojen aikana että opiskelun päättyessä. Lisäksi arviointi antaa tietoja opiskelijan huoltajalle sekä jatko-opintojen järjestäjien, työelämän ja muiden vastaavien tahojen tarpeita varten. Opiskelijan oppimisen arviointi auttaa myös opettajaa ja kouluyhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Arvosanan antaminen on yksi arvioinnin muoto.

6.2 Kurssisuorituksen arviointi

Opiskelijan oppimista arvioidaan kurssin aikana. Arvioinnilla edistetään opiskelijan oppimista ja annetaan palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta.

Opiskelijan kurssisuorituksesta annetaan arvosana kurssin päätyttyä. Annettavan arvosanan tulee perustua monipuoliseen näyttöön oppiaineen ja kurssin tavoitteiden saavuttamisesta. Erilaisten tuotosten lisäksi käytetään opiskelijan oppimisen ja työskentelyn havainnointia. Kurssi voidaan arvioida myös ilman koetta. Arvosanan antamisen tukena voidaan käyttää opettajan ja opiskelijan välisiä keskusteluja sekä opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnin kohteina ovat opiskelijan tiedot ja taidot. Arviointi ei kohdistu opiskelijoiden arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin menetelmistä ja käytänteistä päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa, ainekohtaisten opetussuunnitelmien yhteydessä.

"Opiskelijalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen." (Lukiolaki 629/1998, 17 § 2 mom., muutettu lailla 1116/2008)

Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin kurssin tavoitteet ja arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle kurssin alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa. Arviointiperusteista tiedottaminen parantaa opiskelijoiden ja opettajien oikeusturvaa ja tukee opiskelijaa työskentelyn suunnittelussa.

Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriö, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, tulee ottaa huomioon arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisiin tapoihin

osoittaa osaamisensa. Kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa.

6.2.1 Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät

"Edellä 1 momentissa tarkoitettu arvostelu annetaan numeroin tai muulla opetussuunnitelmassa määrätyllä tavalla. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4…" (Lukioasetus 810/1998, 6 § 2 mom.)

Pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien arvosana annetaan numeroin lukuun ottamatta opinto-ohjauksen kursseja ja teemaopintojen kursseja, joista annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Valtakunnalliset soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S = suoritettu, H = hylätty). Paikallisesta syventävästä tai soveltavasta kurssista voidaan antaa arvosanaksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarvosana tai suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Paikallisten syventävien ja soveltavien kurssien arvioinnista päätetään opetussuunnitelmassa, ainekohtaisten opetussuunnitelmien yhteydessä.

Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat täydentää ja täsmentää arvosanaa. Kesken olevan kurssisuorituksen merkintätavasta ja suorituksen täydentämiskäytännöistä voidaan päättää opetussuunnitelmassa. Kesken olevasta kurssista annetaan merkintä K (=kesken). Kesken oleva kurssi tulee pääsääntöisesti suorittaa loppuun seuraavaan uusintakuulustelupäivään mennessä. Jos opiskelijalla on useampi kurssi kesken, opiskelija tekee yhdessä ryhmänohjaajan kanssa suunnitelman kesken olevien kurssien suorittamisesta.

Jos kurssi on suoritettu itsenäisesti tai kyseessä on koulukohtainen syventävä tai soveltava kurssi, suoritus kirjataan opiskelijan kokonaiskurssimäärään vain silloin, kun siitä on saatu hyväksytty arvosana (vähintään numero 5 tai S-merkintä).

6.2.2 Itsenäisesti suoritettu kurssi

"Osa opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti." (Lukioasetus 810/1998, 4 § 1 mom.)

"Opiskelijalle voidaan hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta." (Lukioasetus 810/1998, 4 § 2 mom.)

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksytty arvosana. Opetussuunnitelmassa tulee päättää tarkemmin opinnoista, jotka edellytetään itsenäisesti opiskeltaviksi, ja niiden suoritusperiaatteista. Itsenäisen opiskelun periaatteet on määritelty tarkemmin opetussuunnitelman luvussa Opiskeluympäristöt ja –menetelmät.

Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti kurssin kokonaisuuden kannalta.

6.2.3 Suullisen kielitaidon kurssien arviointi

Toisen kotimaisen kielen A-oppimäärän syventävän kurssin 8, B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 ja äidinkielenomaisen oppimäärän syventävän kurssin 8 sekä vieraiden kielten A-oppimäärän syventävän kurssin 8 ja B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kursseista annetaan numeroarvosana käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluvasta suullisen kielitaidon kokeesta annetaan numeroarvosana käyttäen asteikkoa 4–10.

”Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa arvioidaan erillisellä kokeella, jonka laatimisesta vastaa opetushallitus. Suullisen kielitaidon kokeen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella.” (Lukiolaki 629/1998, 17 § 3 mom., muutettu lailla 1116/2008)

”Lukiolain 17 §:n 3 momentissa tarkoitettu suullisen kielitaidon koe koostuu tehtävistä, joissa arvioidaan opiskelijan ääntämistä sekä kerronta- ja keskustelutaitoa. Koe arvioidaan numeroin käyttäen 2 momentissa tarkoitettua asteikkoa. Suullisen kielitaidon kurssin arvosana perustuu suullisen kielitaidon kokeeseen sekä muihin kurssin aikaisiin näyttöihin.” (Lukioasetus 810/1998, 6 § 4 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 1117/2008)

Kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen suoritus ja muut kurssin aikaiset näytöt arvioidaan asianomaiselle kielelle ja oppimäärälle opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten. Kurssin arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut kurssin suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen.

6.2.4 Opinnoissa edistyminen

"Opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä on annettava riittävän usein tietoa opiskelijalle ja hänen huoltajalleen. Tietojen antamisesta määrätään tarkemmin opetussuunnitelmassa." (Lukioasetus 810/1998, 6 § 1 mom. Opiskelijan kurssisuorituksesta annetaan arvosana kurssin päätyttyä ja jakson päätyttyä opiskelija saa jaksotodistuksen, joka on myös sähköisesti opiskelijan ja huoltajan nähtävissä Wilma-ohjelmassa.

Jotta oppilaitos voisi varmistaa, että huoltajat saavat asetuksen mukaisen tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, lukio voi edellyttää huoltajan allekirjoitusta tai vastaavaa sähköistä kuittausta tiedotteisiin sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä. Alaikäiset opiskelijat palauttavat jaksotodistukset ryhmänohjaajille huoltajan allekirjoituksella varustettuna tai huoltajat kuittaavat sähköisesti saaneensa tiedon opintojen edistymisestä.

"Opetussuunnitelmassa määrätään oppiaineittain tai aineryhmittäin kursseista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä asianomaisen aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiseen. Opiskelijalle, joka ei ole suorittanut edellä mainittuja opintoja hyväksytysti, tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen." (Lukioasetus 810/1998, 7 § 1 mom.)

Opiskelijan opintojen etenemistä tulee seurata. Menettelystä, kuten esimerkiksi mahdollisen etenemisesteen käytöstä, päätetään opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Opiskelijalle tulee pyynnöstä antaa mahdollisuus hylätyn kurssiarvosanan korottamiseen osoittamalla osaamista kurssin keskeisissä tiedoissa ja taidoissa. Opetussuunnitelmassa määrätään tarkemmin uusimisen tavoista.

Opetussuunnitelmassa määrätään, millä tavoin opiskelijalle annetaan mahdollisuus korottaa myös hyväksyttyä kurssiarvosanaa. Arvioinnin tulee olla tällöinkin monipuolista. Lopulliseksi kurssiarvosanaksi tulee kyseisistä suorituksista parempi.

Hylätyn kurssiarvosanan korottaminen

Opiskelijalla, joka on saanut hylätyn kurssiarvosanan, on oikeus korottaa hylättyä arvosanaa. Hän voi asianomaisen opettajan kanssa sovittuaan tehdä sen seuraavin tavoin:

- Opiskelija voi korottaa hylätyn kurssin arvosanaa uusintakuulustelussa. Hylättyä kurssiarvosanaa voi yrittää korottaa kaksi kertaa saman lukuvuoden aikana TAI
- Opiskelija valitsee opinto-ohjelmaansa ko. kurssin, kun se on tarjolla seuraavan kerran TAI
- Opiskelija suorittaa kurssin uudestaan itsenäisesti opiskelemalla

Hyväksytyn kurssiarvosanan uusiminen

Opiskelijalla on oikeus uusia hyväksytty kurssi yhden kerran. Hän voi suorittaa uusimisen asianomaisen opettajan kanssa neuvoteltuaan seuraavasti:

- Opiskelija voi korottaa hyväksytyn kurssin arvosanaa uusintakuulustelussa TAI
- Opiskelija valitsee opinto-ohjelmaansa ko. kurssin, kun se on tarjolla seuraavan kerran TAI
- Opiskelija suorittaa kurssin uudestaan itsenäisesti opiskelemalla

Opiskelijan kurssiarvosanaksi tulee suorituksista parempi.

Kesken olevan kurssin suorittaminen

Kesken oleva kurssi tulee pääsääntöisesti suorittaa loppuun seuraavaan uusintakuulustelupäivään mennessä:

- Opiskelija suorittaa puuttuvan kokeen uusintakuulustelussa. Puuttuvat työt tulee myös palauttaa seuraavaan uusintakuulustelupäivään mennessä TAI
- Opiskelija valitsee opinto-ohjelmaansa ko. kurssin, kun se on tarjolla seuraavan kerran TAI
- Opiskelija suorittaa kurssin uudestaan itsenäisesti opiskelemalla

Jos opiskelijalla on useampi kurssi kesken, opiskelija tekee yhdessä ryhmänohjaajan kanssa suunnitelman kesken olevien kurssien suorittamisesta.

Uusintakuulusteluja järjestetään säännöllisin väliajoin ja osallistuminen uusintakuulusteluun edellyttää etukäteen tapahtuvaa sitovaa ilmoittautumista. Aiheettomasti uusintakokeesta pois jääneen opiskelijan katsotaan käyttäneen uusintaoikeutensa.

6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen

"Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suorittamansa opinnot tai muutoin hankittu osaaminen arvioiduksi ja tunnustetuksi. Osaamisen tunnustamisella voidaan opiskelijalle lukea hyväksi ja korvata lukion oppimäärään kuuluvia pakollisia, syventäviä tai soveltavia opintoja. Opiskelijan osaamisen tunnustamisessa noudatetaan, mitä 17 ja 17 a §:ssä säädetään opiskelijan arvioinnista ja siitä päättämisestä. Tarvittaessa osaaminen on osoitettava koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla." (Lukiolaki 629/1998, 23 § 1 mom., muutettu lailla 1116/2008)

"Päätös osaamisen tunnustamisesta tehdään sitä erikseen pyydettäessä ennen mainittujen opintojen tai hyväksiluettavaa osaamista koskevan opintokokonaisuuden alkamista." (Lukiolaki 629/1998, 23 § 2 mom., muutettu lailla 1116/2008)

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa (629/1998, 23 §, muutettu lailla 1116/2008) säädetään, tulee opintojen hyväksilukemisella ja muutoin hankitun osaamisen tunnustamisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa.

Opiskelija hakee muualla suorittamiensa opintojen tai muutoin hankkimansa osaamisen tunnustamista. Opiskelijan tulee esittää selvitys opinnoistaan tai osaamisestaan. Lukio voi pyytää opiskelijaa täydentämään näyttöä suhteessa lukiokoulutuksen tavoitteisiin. Myös opintojen laajuuteen kiinnitetään huomiota. Opiskelijoille annetaan tietoa osaamisen tunnustamisen käytännöistä.

Muualla suoritettuja opintoja tai muutoin hankittua osaamista voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin pakollisiksi, syventäviksi tai soveltaviksi kursseiksi. Mikäli opinnot tai muutoin hankittu osaaminen luetaan hyväksi opetussuunnitelman perusteiden mukaan numerolla arvioitavaan kurssiin, tulee kurssista antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tueksi voidaan tarvittaessa edellyttää lisänäyttöjä. Muutoin hankitun osaamisen arvioinnissa menetellään kuten opetussuunnitelman perusteissa ja opetussuunnitelmassa kurssien ja oppimäärän arvioinnista määrätään.

Luettaessa opiskelijalle hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamaan arviointiin. Jos kyseessä on lukion opetussuunnitelmassa numeroin arvioitava kurssi, sen arvosana muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1–5	lukioasteikko	asteikko 1–3
1 (tyydyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyydyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyydyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritettu kurssi vastaa, ylempää vai alempaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi.

Ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksilukemisessa ja osaamisen tunnustamisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin kotimaassa suoritettujen opintojen osalta.

Lukiolain 34 §:n mukaan muualla suoritettujen opintojen hyväksi lukemista koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. (Lukiolaki 629/1998, 34 § ja 34 b §, muutettu lailla 958/2015.)

Lukiolain 34 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Valitus tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. (Lukiolaki 629/1998, 34 a § 2 mom. ja 34 b §, muutettu lailla 958/2015.)

Opiskelijalla voi olla päättötodistuksessaan oppiaineesta vain yhden laajuinen oppimäärä. Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Näitä vastaavuuksia on määritelty tarkemmin oppiaineiden oppimäärien yhteydessä. Tällöin pitkän oppimäärän kurssien arvosanat siirtyvät suoraan lyhyiden kurssien arvosanoiksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän syventäviä tai soveltavia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Vastaavuudet on määritelty matematiikan ainekohtaisen opetussuunnitelman kohdalla. Paikallisista syventävistä ja soveltavista kursseista luetaan oppiaineen oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit. Jos opiskelija pyytää, tulee hänelle järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä kesken oppimäärän lyhyemmästä pitempään oppimäärään menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Jos opiskelijan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääränä on suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus, häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaista opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän kursseista. Suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisesti suoritetut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän kursseihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssin arvosanaksi. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssit korvaavat suomen/ruotsin kielen ja kirjallisuuden -oppimäärän kurssit siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärästä, mutta ei molemmista.

6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi

"Kunkin oppiaineen tai aineryhmän arvioinnista päättää opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä." (Lukiolaki 629/1998, 17 a §, muutettu lailla 1116/2008)

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskelemista oppiaineen kursseista. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kurssivalintoihin. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät.

Eri oppiaineiden pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit on kuvattu lukion opetussuunnitelman perusteissa. Matematiikan yhteinen kurssi luetaan opiskelijan suorittamaan matematiikan oppimäärään mukaan. Teemaopintojen valtakunnalliset syventävät kurssit eivät muodosta oppimäärää, vaan ne ovat erillisiä kursseja. Opiskelijan opiskelemia pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja ei voi jälkikäteen poistaa lukuun ottamatta hylättyjä teemaopintokursseja.

Paikallisten syventävien, valtakunnallisten soveltavien ja paikallisten soveltavien kurssien mahdollisesta kuulumisesta jonkin oppiaineen oppimäärään määrätään opetussuunnitelmassa. Paikallisista syventävistä, valtakunnallisista soveltavista ja paikallisista soveltavista kursseista luetaan oppiaineen oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Oppiaineen oppimäärässä opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään seuraavasti:

Opiskelijan opiskelemia pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja,	joista voi olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään
1–2 kurssia	0
3–5 kurssia	1
6–8 kurssia	2
9 kurssia tai enemmän	3

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien kurssiarvosanojen aritmeettisena keskiarvosanana.

"Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus erillisessä kuulustelussa arvosanan korottamiseen." (Lukioasetus 810/1998, 8 § 3 mom.)

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyyttä ja parempaa oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvosanoista määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa.

Oppiaineen oppimäärän arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi

- paikallisten syventävien, valtakunnallisten soveltavien ja paikallisten soveltavien kurssien pohjalta annetulla lisänäytöllä
- mikäli opiskelijan arvioinnista päättävät harkitsevat, että opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssiarvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Päättötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Pakollisten oppiaineiden ja valinnaisten vieraiden kielten oppimääristä annetaan lukioasetuksen mukainen numeroarvosana. Opinto-ohjauksesta ja teemaopintojen kursseista annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin, sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.

Opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

6.4 Lukion oppimäärän suoritus

"Lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia. Opetusta eri oppiaineissa ja opinto-ohjausta annetaan keskimäärin 38 tuntia kestävinä kursseina. Opiskelijalle vapaaehtoiset opinnot voivat olla kestoltaan edellä mainittuja lyhyempiä tai pitempiä. Lähiopetuksessa opetukseen tulee tuntia kohti käyttää vähintään 45 minuuttia." (Lukioasetus 810/1998, 1 § 1 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

Opiskelija opiskelee oman opiskelusuunnitelmansa mukaan pakollisia, syventäviä ja soveltavia kursseja lukion oppimäärän suorittamiseksi. Opiskelijan tulee suorittaa pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja vähintään siinä laajuudessa, kuin määrätään lukion tuntijakoa koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (Valtioneuvoston asetus 942/2014).

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät hyväksytysti ja valtakunnallisten syventävien kurssien määrä on vähintään 10 ja lukion vähimmäiskurssimäärä 75 kurssia täyttyy. Valtakunnallisina syventävinä kursseina tarjottavista teemaopintojen kursseista, paikallisista syventävistä, valtakunnallisista soveltavista ja paikallisista soveltavista kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Jos opiskelija vapautetaan lukiolain 13 §:n mukaan jonkin oppiaineen opiskelusta, hänen tulee valita sen tilalle muita opintoja niin, että säädetty kurssien vähimmäismäärä täyttyy.

Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

”Edellä 17 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Opiskelija voi pyytää rehtorilta opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen tai päättöarvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.” (Lukiolaki 629/1998, 34 d § 1 mom., muutettu lailla 958/2015)

”Opiskelija saa vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista siten kuin hallintolaissa säädetään. Otettuaan oikaisuvaatimuksen tutkittavakseen aluehallintovirasto voi muuttaa hallintopäätöstä, kumota päätöksen, hylätä oikaisuvaatimuksen tai palauttaa asian rehtorille uudelleen käsiteltäväksi.” (Lukiolaki 629/1998, 34 d 2 mom., muutettu lailla 958/2015)

Aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 34 d §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla (lukiolaki 629/1998, 34 e § 2 mom., muutettu lailla 958/2015). Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisumahdollisuudesta.

6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

”Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Kesken lukion oppimäärän suorittamista eroavalle opiskelijalle annetaan erotodistus, johon merkitään arvostelu suoritetuista opinnoista. Yhden tai useamman aineen oppimäärän suorittaneelle annetaan todistus oppimäärän suorittamisesta.” (Lukioasetus 810/1998, 8 § 1 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

”Päättö- ja erotodistukseen sekä yhden tai useamman aineen suorittamisesta annettavaan todistukseen sovelletaan mitä 6 §:ssä säädetään. Todistus suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.” (Lukioasetus 810/1998, 8 § 2 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän. Lukioasetuksessa säädetty todistus suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.
2. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun opiskelija on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
3. Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- suoritetut opinnot
- paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko
- selvitys kielten oppimääristä
  S2/R2 = äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä
  A = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkaneen A-kielen oppimäärä
  B1 = perusopetuksessa alkaneen B1-kielen oppimäärä
  B2 = perusopetuksessa alkaneen valinnaisen B2-kielen oppimäärä
  B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen B3-kielen oppimäärä
  ÄO/M = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi/suomi)
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen päättämien lukion opetussuunnitelman perusteiden 2015 mukainen.

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvosana merkitään todistuksissa ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä, mihin opetukseen opiskelija on osallistunut.

Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus merkitään todistuksessa äidinkieli ja kirjallisuus -kohtaan.

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen kurssien määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi: kiitettävä…9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu).

Teemaopinnoista merkitään hyväksytysti suoritetut kurssit käyttäen kurssien nimiä ja niistä saatua suoritusmerkintää (suoritettu).

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset lukio-opintoihin liittyvistä näytöistä, kuten esimerkiksi suoritetut lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely muista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät sisälly oppiaineiden oppimääriin.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän kursseista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet ja niissä suoritetut kurssit sekä muut opiskelijan suorittamat lukio-opinnot. Todistukseen merkitään kunkin kurssin numeroarvosana tai merkintä kurssin suorittamisesta (S = suoritettu, H = hylätty).

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista rekisteriä, josta ilmenevät suoritetut kurssit ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistukseen merkitään opiskelijan suorittama kokonaiskurssimäärä. Kokonaiskurssimäärään ei lasketa valtakunnallisina syventävinä kursseina suoritettuja hylättyjä teemaopintokursseja, hylättyjä paikallisia syventäviä, hylättyjä valtakunnallisia soveltavia eikä hylättyjä paikallisia soveltavia kursseja.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Todistus suullisen kielitaidon kokeesta ja lukiodiplomitodistus annetaan lukion päättötodistuksen liitteinä.

Todistus suullisen kielitaidon kokeesta

Lukioasetuksella säädetyn suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annettavaan todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- kokeessa suoritettu kieli ja sen oppimäärä ja kokeesta saatu arvosana
- paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekir-

joitus
- arvosana-asteikko.

Lukiodiplomitodistus

Lukiodiplomitodistus on lukion päättötodistuksen liite, ja se merkitään lisätietoja-kohtaan. Lukiodiplomitodistukseen merkitään seuraavat tiedot:
- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- oppiaine tai vastaava, jonka lukiodiplomitodistuksesta on kyse
- arvosana
- lukiodiplomiaineessa suoritettujen kurssien määrä mukaan lukien lukiodiplomikurssi
- paikkakunta, todistuksen päivämäärä (sama kuin lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko.

LIITE 1 Inarin kunnan peruskoulujen ja lukion järjestyssäännöt

1 Järjestyssääntöjen tarkoitus ja soveltaminen

Näiden järjestyssääntöjen tarkoituksena on edistää koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Nämä järjestyssäännöt ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan. Järjestyssäännöt ovat voimassa oppilaan ollessa koulussa tai osallistuessa koulun toimintaan koulun ulkopuolella. Järjestyssääntöjä on noudatettava esimerkiksi luokkaretkillä, leirikouluissa ja työssä oppimisessa.

2 Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet

Oppilaiden yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sekä muut oikeudet

Kaikki oppilaat ovat yhdenvertaisia.

Kaikilla oppilailla on oikeus yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun, oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä oikeus yksityiselämän suojaan.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Oppilaita on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Oppilaalla on oikeus saada opetusta kaikkina koulun työpäivinä, oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön sekä muihin lainsäädännössä määriteltyihin etuuksiin ja palveluihin.

Kouluissamme noudatetaan 1) opetuksen järjestäjän hyväksymää suunnitelmaa oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ja 2) tasa-arvosuunnitelmaa.

Oppilaan velvollisuudet

Oppivelvollisuusikäisellä oppilaalla on velvollisuus osallistua opetukseen, kunnes oppivelvollisuus on suoritettu. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut kymmenen vuotta.

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäydyttävä asiallisesti.

Oppilaalla on velvollisuus osallistua opetukseen, ellei hänelle ole myönnetty lupaa poissaoloon.

Poissaolon syystä on annettava selvitys.

3 Turvallisuus, viihtyisyys ja opiskelun esteetön sujuminen

Hyvä käytös

Hyvien tapojen mukaiseen käyttäytymiseen kuuluu muun muassa toisten huomioon ottaminen, työ- ja opiskelurauhan edistäminen ja kunnioittaminen, tervehtiminen, ohjeiden noudattaminen sekä hyvät ruokailutavat.

Oppitunneille on saavuttava ajoissa. Muistakin sovituista ajoista on pidettävä kiinni.

Jokaisen tulee edistää hyvää työrauhaa ja viihtyisyyttä opiskelutilanteessa.

Kouluun tulee pukeutua asiallisesti. Asialliseen pukeutumiseen kuuluu esimerkiksi tarkoituksenmukainen pukeutuminen eri oppitunneille ja se, ettei pukeuduta toisia loukkaavalla tavalla tai hyvän tavan vastaisesti.

Oleskelu ja liikkuminen

Välitunnille lähdetään viivyttelemättä. Välitunti vietetään sille varatulla alueella.

Siisteydestä ja ympäristöstä huolehtiminen

Koulun omaisuudesta, oppimateriaaleista ja omista tavaroista on pidettävä hyvää huolta.

Toisten omaisuutta on kunnioitettava.

Roskaaminen ja sotkeminen heikentävät yhteistä viihtyvyyttä. Jokaisen on siivottava jälkensä.

Vahinkoa aiheuttanut henkilö on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon vahingonkorvauslain mukaisesti.

Turvallisuuteen liittyvästä viasta tai puutteesta on ilmoitettava rehtorille tai koulun henkilökuntaan kuuluvalle.

Turvallisuus

Välitunneilla, oppitunneilla ja koulun toiminnassa koulualueen ulkopuolella on käyttäydyttävä niin, että kenenkään turvallisuutta ei vaaranneta.

Turvallisuuteen liittyvästä viasta tai puutteesta on ilmoitettava rehtorille tai koulun henkilökuntaan kuuluvalle.

Kulkuvälineet asetetaan niille varattuihin paikkoihin.

Tietokoneen, matkapuhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttö

Koulun tietokoneita, matkapuhelimia ja muita mobiililaitteita, internettiä ja koulun tietoverkkoa käytetään vain opiskeluun soveltuvalla tavalla. Erikseen sovittaessa oppilas voi käyttää myös omia laitteita oppituntien tai muun opetussuunnitelman mukaisen opetuksen aikana.

Mobiililaitteen opetusta häiritsevä käyttö oppituntien tai muun opetussuunnitelman mukaisen opetuksen aikana on kielletty.

Päihteet ja vaaralliset esineet

Lailla kiellettyjen, vaarallisten tai omaisuuden vahingoittamiseen tarkoitettujen esineiden tai aineiden tuominen kouluun on kiellettyä.

Kiellettyjä aineita ja esineitä ovat muun muassa alkoholi, tupakkalain tarkoittamat tupakka ja tupakkatuotteet alaikäisillä, huumausainelain tarkoittamat huumausaineet, veitset, ampuma-aseet, voimakkaat laserosoittimet sekä vastaavat esineet ja aineet.

Kurinpito

Kullakin kouluasteella noudatetaan kyseisen kouluasteen kurinpitoa koskevaa lainsäädäntöä. Perusopetuslain mukaisia kurinpitokeinoja ja muita seuraamuksia ovat siivousvelvoite, kasvatuskeskustelu, jälki-istunto ja oppilaan määrääminen tekemään kotitehtäviään.

Perusopetuslain ja lukiolain mukaisia kurinpitokeinoja ja muita seuraamuksia ovat oppilaan määrääminen poistumaan, oppilaan opetukseen osallistumisen evääminen, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Lukiolainen voidaan erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa opetustilasta oppilas, joka ei noudata poistumismääräystä. Opettajalla ja rehtorilla on oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat. Rehtori tai opettaja voi ottaa häiritsevät tai vaaralliset esineet tai aineet tarvittaessa haltuunsa.

Rehtorilla ja opettajalla on velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, häirinnästä tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

LIITE 2 Ivalon lukion tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön suunnitelma

1. Visio

Koulun tehtävä on tarjota edellytykset elinikäiseen oppimiseen. Opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille sellaiset tieto- ja viestintätekniikan (TVT) perustaidot, jotka mahdollistavat menestyksen jatkoopinnoissa ja työelämässä. Taustalla on konstruktivistinen oppimiskäsitys, jonka mukaan oppilas itse on aktiivinen toimija tiedon hankkijana, jäsentäjänä ja tuottajana

2. Nykytilanne

2.1 Laitteet

Lukion opettajilla on henkilökohtaiset kannettavat (10 kpl), joille on telakat luokissa opettajanpöydillä. Opettajien työhuoneessa on opettajien käytössä kaksi kannettavaa tietokonetta. Nämä koneet ovat kouluverkossa. Oppilaskäytössä on 20 tablet-tietokonetta, joita säilytetään opettajien huoneessa. Kunta hankkii jokaiselle opiskelijalle kannettavan tietokoneen kunnan taloudellisen tilanteen niin salliessa. Opiskelija voi halutessaan lunastaa kannettavansa itselleen lukio-opintojen päättyessä.

Kansliassa toimistosihteerillä on pöytäkone ja rehtorilla kannettava, jotka ovat hallinnonverkossa. Myös opinto-ohjaajalla on työhuoneessaan oma pöytäkone.

Koululla on luokissa neljä SMART Boardia (ATK, SM, BG, FK), dokumenttikameroita, dataprojektoreja, verkkotulostus molemmissa koulun monistuskoneissa sekä skanneri kanslian monistuskoneessa.

Lukiolla on kaksi Netti-Niiloa ja runsaasti AbittiUSB-tikkuja langattomien sähköisten kurssikokeiden pitämistä varten. Koululla on myös tarvittava välineistö langallisten sähköisten yo-kokeiden järjestämistä varten. Lukuvuoden 2015 - 2016 aikana lukio osallistui kahteen sähköisten yo-kokeiden harjoitukseen.

2.2 Käyttöympäristö

Pääosassa tietokoneita on käyttöjärjestelmänä Windows 7. Opiskelijat ovat voineet halutessaan päivittää käyttöjärjestelmän Windows 10:een, opettajien koneille Windows 10:ä ei ole ainakaan toistaiseksi asennettu. Koulussa käytetään Microsoftin Office 365 Education -ohjelmistopakettia, joka on sekä opettajien että opiskelijoiden käytössä. Lisäksi käytössä ovat olleet ainakin Googlen vastaavat palvelut pilvipalveluineen. Hallinnossa käytetään Kurre- ja Primus-ohjelmia. Lisäksi hallinnossa käytetään seuraavia ohjelmia: workflow (sähköiset laskut), regime (virkamääräykset), sähköiset lomakkeet ja dynasty (sähköiset päätökset).

Kaikille opettajille ja opiskelijoille on tehty omat käyttäjätunnukset ja salasanat koulun verkkoon. Lisäksi perusopetuksen opettajalla on toinen tunnus luokkakäyttöä varten. Opettajat tekevät poissaoloilmoitukset, virkavapaushakemukset ja matkalaskut sähköisesti.

Etäopetuksessa käytetään esimerkiksi Microsoftin Skype for Business-sovellusta.

Matemaattisluonnontieteellisissä aineissa hyödynnetään sähköisiä mittausjärjestelmiä ja CAS-laskentaa.

2.3 Opetus- ja oppilaskäyttö

Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään apuna useissa oppiaineissa mm. äidinkielen ja vieraiden kielten kirjoitelmien kirjoittamisessa sekä reaaliaineiden esitelmien ja tutkielmien tekemisessä. Internet on tärkeä apu tiedonhaussa. Sähköpostin, pilvipalvelujen ja esim. Peda.net -oppimisympäristön avulla välitetään mm. kirjoitustehtäviä opettajille. Koululla on (kevät 2016) kaksi Netti-Niiloa ja runsaasti AbittiUSB-muistitikkuja langattomien sähköisten kokeiden järjestämistä varten Abitti-ohjelmassa. Näin tarjotaan opiskelijoille harjoitusmahdollisuuksia sähköisiä ylioppilaskokeita varten.

Lukion saamen kielten opetus tapahtuu osittain etäopetuksena. Myös muita oppiaineita voidaan tarvittaessa opettaa etäopetuksena. Etäopetuksessa käytettäviä ohjelmia ovat mm. iLinc, Peda.net, Hangouts, Google Docs, Moodle, Skype for Business, Office 365 Education ja Smart Bridgit.

Eri oppiaineissa on mahdollista käyttää myös sähköisiä oppikirjoja.

2.4 Opettajien taitotaso

Opettajien taitotaso Inarin kouluissa vaihtelee suuresti. Kaikki opettajat osaavat TVT-perustaitoja ja käyttävät päivittäin työssään ainakin sähköpostia, Wilma-ohjelmaa, Peda.net-sivustoa, tekstinkäsittelyä sekä tiedonhaun ohjelmia. Useissa oppiaineissa on käytössä oppikirjasarjoihin liittyviä sähköisiä materiaaleja ja oppimisympäristöjä.

Opettajat käyttävät sähköisiä koetyökaluja kurssikokeiden laatimisessa (Abitti, kirjankustantajien tarjoamat työkalut). Ensimmäisiä sähköisiä kurssikokeita pidettiin keväällä 2015 ja niiden määrä on kasvanut koko ajan. Ensimmäiset sähköiset ylioppilaskirjoitusharjoitukset järjestettiin syksyllä 2015 muutamassa oppiaineessa. Sähköisesti kirjoitettavien oppiaineiden määrä kasvaa niin, että keväällä 2019 kaikki kokeet järjestetään sähköisesti. Tulevaisuudessa kaikki lukion opettajat osaavat käyttää sähköisten ylioppilaskirjoitusten käyttöliittymää. Opettajien taitoja ylläpidetään tarvittavalla koulutuksella.

2.5 Tiedotus

Koulujen sisäisessä tiedottamisessa käytetään sähköpostia, Peda.nettiä ja Wilmaa sekä myös puhelinta ja keskusradiota. Ulkoisessa tiedottamisessa käytetään peda.netin etusivun sähköistä ilmoitustaulua sekä Wilmaa. Lukiolla on myös blogi, jossa kerrotaan koulun tapahtumista.

2.6 TVT-tukipalvelut

Koulut saavat atk-tukipalvelut LapIT Oy:ltä, jolta Inarin kunta ostaa palvelut. Lisäksi jokaisessa koulussa on yksi opettaja, joka toimii tvt-opettajana. Ivalon lukiolla toimii myös kolmihenkinen tvt-tiimi.

2.7 Ohjelmisto- ja laitehankinnat

Laitehankinnoista päättää rehtori yhdessä opettajakunnan kanssa. Opettajat voivat tehdä esityksiä hankinnoista rehtorille. Tietokoneet hankitaan leasing-periaatteella atk-palvelut järjestävän LapIT Oy:n kautta.

3. Opettajien täydennyskoulutus

Tieto- ja viestintäteknologian opetuskäyttö kehittyy nopeasti ja vuoden 2016 opetussuunnitelmassa painotetaan aiempaa voimakkaammin tvt:n merkitystä osaamisessa ja uuden oppimisessa. Lisäksi oppilaille on määritelty asteittain kehittyvät taitotasot. Tämä asettaa opettajille uusia vaateita opettamiseen, jolloin oman osaamisen kehittäminen on tärkeää jokaiselle opettajalle.

Uusien TVT -opetusohjelmien ja -laitteiden käyttöönottoa tuetaan järjestämällä tarvittavaa koulutusta. Koulutusta tarvitaan laitteiden käyttötaitojen kehittämisen ohella pedagogisten taitojen vahvistamiseen. Tavoitteena tulee olla oppimisen edistäminen TVT:n avulla. Tällöin pyrkimyksenä olisi kehittää oppitunneilla merkityksellistä ja ilmiökeskeistä oppimista oppilaskeskeisesti tutkivalla otteella käyttäen TVT-välineitä. Lisäksi on löydettävä toimivat keinot opettaa oppilaille mediakriittisyyttä, tietoturvaa, yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä sekä monilukutaitoa.

4. TVT-tavoitteet ja niiden toteuttaminen

4.1 Käytännön taidot ja oma tuottaminen

Tieto- ja viestintätekniikan perustaidot ovat jo opiskelijalla hallussa. Mikäli näin ei ole, opiskelija pyritään perehdyttämään ko. perustaitoihin. Lukion oppiaineissa järjestetään sähköisiä kurssikokeita, joiden avulla harjoitellaan sähköisiä ylioppilaskirjoituksia varten. Kokeiden yhteydessä harjoitellaan sähköisen vastauksen tuottamista Abitti-ympäristössä. Erityisesti matemaattisluonnontieteellisissä aineissa opetellaan matemaattisen tekstin tuottamista sähköisillä työvälineillä. Tvt:tä hyödynnetään lisäksi kuvaajien, mittausten ja mallinnusten tekemiseen.

Median tuottamiseen käytettäviä taitoja (videon kuvaaminen, äänen tallentaminen) syvennetään. Opiskelijat voivat eri oppiaineissa tehdä omia tallenteita, joita voidaan käyttää esim. oppimateriaaleina. Opettaja voi tehdä myös omia tallenteita samaan käyttötarkoitukseen. Videot voidaan laittaa esim. omalle kanavalleen Youtubessa, Office 365:ssä, peda.netissä tms. sovelluksessa, jolloin niihin voidaan palata myös myöhemmin.

Eri oppiaineissa opiskelijat kirjoittavat ja palauttavat opettajille aineita ja esitelmiä erilaisia pilvipalveluita apuna käyttäen. Opiskelijaa voidaan ohjata myös hankkimaan ilmaisia mobiilisovelluksia eri oppiaineisiin liittyen. Lisäksi sosiaalisen median työkalujen käyttöä pyritään myös lisäämään (vrt. tiedonhallintataitojen hyödyntäminen).

4.2 Tiedonhankinta ja tutkiva työskentely

Opettajia kannustetaan luomaan oppimistilanteita, joissa voidaan käyttää TVT-välineitä ja ohjelmia monipuolisesti. Tällöin opettajat ohjaavat opiskelijoita toimimaan annetuissa puitteissa esim. käyttämään ryhmätyön laatimisessa koulussa käytössä olevaa oppimisalustaa tai sosiaalisen median työkaluja.
Opiskelijoita muistutetaan lähdekriittisyydestä.

4.3 Viestintä ja vuorovaikutus

Koulu kasvattaa opiskelijoiden yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja eri ympäristöissä, etenkin sähköisessä ympäristössä. Kommunikoinnissa voidaan käyttää apuna sosiaalisen median työkaluja (Facebook, Skype, Youtube, Twitter, erilaiset opetustarkoituksiin soveltuvat verkossa pelattavat pelit jne.). Ryhmätöitä voidaan tehdä sosiaalisen median työkalujen avulla, esim. OneDrive, Google Drive tai jokin blogi-ohjelma. Myös peda.net –työkaluja hyödynnetään eri tavoin.

4.4 Vastuullinen ja turvallinen toiminta

Opiskelijoiden kanssa kerrataan tekijänoikeuteen liittyviä asioita. Eettisiin ongelmiin, joihin oppilaat voivat törmätä Internetissä, voidaan pureutua uskonnon, elämänkatsomustiedon ja filosofian tunneilla. Tietoturvaa voidaan käsitellä yleisesti kaikkien oppiaineiden tunneilla.

Jokainen opettaja on tarpeen vaatiessa velvollinen perehdyttämään omat opiskelijansa edellä mainittuihin asioihin oman oppiaineensa yhteydessä.

LIITE 3 KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
***Taito-taso* A1.1**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Kielitaidon alkeiden hallinta	Opiskelija selviytyy satunnaisesti viestintäkumppanin tukemana muutamasta, kaikkein yleisimmin toistuvasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta.	Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja (esim. eleet, piirtäminen, sanastot, netti). Opiskelija osaa joskus arvailla tai päätellä yksittäisten sanojen merkityksiä asiayhteyden, yleistiedon tai muun kielitaitonsa perusteella. Opiskelija osaa ilmaista, onko ymmärtänyt.	Opiskelija osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia (tervehtiminen, hyvästely, kiittäminen) joissakin kaikkein rutiininomaisimmissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija ymmärtää vähäisen määrän yksittäisiä puhuttuja ja kirjoitettuja sanoja ja ilmauksia. Opiskelija tuntee kirjainjärjestelmän tai hyvin rajallisen määrän kirjoitusmerkkejä.	Opiskelija osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmaisuja. Opiskelija ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso **A1.2**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Kehittyvä alkeiskielitaito	Opiskelija selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppaniin.	Opiskelija tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja. Opiskelija osaa pyytää toistamista tai hidastamista.	Opiskelija osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Opiskelija tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	Opiskelija pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Opiskelija ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi ja hallitsee hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia. .

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso **A1.3**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Toimiva alkeiskielitaito	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin..	Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee edelleen usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä ja ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.

TASOJEN KUVAUSASTEIKKO KEHITTYVÄN KIELITAIDON					
Taito-taso **A2.1**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Peruskielitaidon alkuvaihe	Opiskelija pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa sekä toisinaan ylläpitämään viestintätilannetta	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään turvautuen harvemmin eikielellisiin ilmaisuihin. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä melko usein ja osaa jonkin verran soveltaa viestintäkumppanin ilmaisuja omassa viestinnässään.	Opiskelija selviytyy lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää yleisimpiä kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja sekä esittää kohteliaasti esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin. .	Opiskelija ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä selkeää puhetta sisältäviä tekstejä. Opiskelija ymmärtää lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien viestien ydinsisällön ja tekstin pääajatukset tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä. Opiskelija pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn asiayhteyden tukemana.	Opiskelija pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Opiskelija osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso **A2.2**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Kehittyvä peruskielitaito	Opiskelija selviää kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista ja pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteessa.	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään käyttäen tarvittaessa vakiosanontoja pyytäessään tarkennusta avainsanoista. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin. Opiskelija käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki)	Opiskelija osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisimpiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Opiskelija pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja.	Opiskelija pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta. Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.	Opiskelija osaa kuvata luettelomaisesti (ikäkaudelleen tyypillisistä) jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita käyttäen tavallista sanastoa ja joitakin idiomaattisia ilmauksia sekä perustason rakenteita ja joskus hiukan vaativampiakin. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso **B1.1**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Toimiva peruskielitaito	Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan mielipiteitään melko vaivattomasti jokapäiväisissä viestintätilanteissa.	Opiskelija pystyy jossain määrin olemaan aloitteellinen viestinnän eri vaiheissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin. Opiskelija osaa kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen. Opiskelija pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ilmauksien merkityksistä.	Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussäännöt. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon joitakin tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.	Opiskelija ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia selkeästä ja lähes normaalitempoisesta yleiskielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatukset, avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.	Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja myös hiukan yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää melko laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso **B1.2**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Sujuva peruskielitaito	Opiskelija pystyy osallistumaan viestintään melko vaivattomasti myös joissakin vaativammissa viestintätilanteissa kuten viestittäessä ajankohtaisesta tapahtumasta.	Opiskelija pystyy olemaan aloitteellinen tuttua aihetta käsittelevässä vuorovaikutustilanteessa käyttäen sopivaa ilmausta. Opiskelija pystyy korjaamaan väärinymmärryksiä melko luontevasti ja neuvottelemaan myös melko mutkikkaiden asioiden merkityksestä.	Opiskelija osaa käyttää erilaisiin tarkoituksiin kieltä, joka ei ole liian tuttavallista eikä liian muodollista. Opiskelija tuntee tärkeimmät kohteliaisuussäännöt ja toimii niiden mukaisesti. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.	Opiskelija ymmärtää selväpiirteistä asiatietoa sisältävää puhetta tutuista tai melko yleisistä aiheista ja selviää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä. Opiskelija ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta tai epämuodollisesta keskustelusta.	Opiskelija osaa . kertoa tavallisista, konkreeteista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen. Opiskelija ilmaisee itseään suhteellisen vaivattomasti ja pystyy kirjoittamaan henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä ja ilmaisemaan ajatuksiaan myös joistakin kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja sekä monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita. Opiskelija hallitsee ääntämisen perussäännöt muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso **B2.1**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Itsenäisen kielitaidon perustaso	Opiskelija pystyy viestimään sujuvasti myös joissakin itselleen uusissa viestintätilanteissa, joissa käytetään joskus käsitteellistä, mutta kuitenkin selkeää kieltä.	Opiskelija pystyy tuomaan oman kantansa esille ja toisinaan käyttämään vakiofraaseja, kuten ”Tuo on vaikea kysymys” voittaakseen itselleen aikaa. Opiskelija pystyy neuvottelemaan myös mutkikkaiden asioiden ja käsitteiden merkityksestä. Opiskelija pystyy tarkkailemaan omaa ymmärtämistään ja viestintäänsä sekä korjaamaan kieltään.	Opiskelija pyrkii ilmaisemaan ajatuksiaan asianmukaisesti ja viestintäkumppania kunnioittaen ottaen huomioon erilaisten tilanteiden asettamat vaatimukset.	Opiskelija ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksista puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia sekä ilmaisemaan kuulemastaan pääkohdat. Opiskelija ymmärtää suuren osan ympärillään käydystä keskustelusta. Opiskelija ymmärtää monenlaisia kirjoitettuja tekstejä, jotka voivat käsitellä myös abstrakteja aiheita ja joissa on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä.	Opiskelija osaa ilmaista kohtuullisen selkeästi ja täsmällisesti itseään monista kokemuspiiriinsä liittyvistä asioista käyttäen monipuolisia rakenteita ja laajahkoa sanastoa, johon sisältyy myös idiomaattisia ja käsitteellisiä ilmauksia. Opiskelija pystyy osallistumaan myös melko muodollisiin keskusteluihin ja hallitsee kohtalaisen laajan sanaston ja vaativiakin lauserakenteita. Ääntäminen on selkeää, sanojen pääpaino oikealla tavulla ja puhe sisältää joitakin kohdekielelle tyypillisiä intonaatiomalleja.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso **B2.2**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Toimiva itsenäinen kielitaito	Opiskelija pystyy käyttämään kieltä monenlaisissa myös itselleen uusissa viestintätilanteissa, joissa tarvitaan monipuolista kieltä.	Opiskelija pyrkii antamaan palautetta, esittämään täydentäviä näkökohtia tai johtopäätöksiä. Opiskelija pystyy edistämään viestinnän sujumista sekä tarvittaessa käyttämään kiertoilmaisuja ja pystyy neuvottelemaan myös mutkikkaiden asioiden ja käsitteiden merkityksestä. Opiskelija osaa käyttää ymmärtämistä tukevia strategioita, kuten pääkohtien poimimista ja esimerkiksi tekemään muistiinpanoja kuulemastaan.	Opiskelija pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan luontevasti, selkeästi ja kohteliaasti sekä muodollisessa että epämuodollisessa tilanteessa ja valitsemaan kielenkäyttötavan tilanteiden ja niihin osallistuvien henkilöiden mukaan.	Opiskelija ymmärtää elävää tai tallennettua selkeästi jäsennettyä yleiskielistä puhetta kaikenlaisissa tilanteissa ja ymmärtää jonkin verran myös vieraita kielimuotoja. Opiskelija pystyy lukemaan eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä ja tiivistämään niiden pääkohdat. Hän pystyy tunnistamaan asenteita ja arvioimaan kriittisesti kuulemaansa ja tai lukemaansa.	Opiskelija osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti. Hän hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreetteja ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita. Opiskelija osaa viestiä spontaanisti ja kirjoittaa selkeän ja jäsentyneen tekstin. Ääntäminen on hyvin selkeää, sanojen pääpaino oikealla tavulla ja puhe sisältää joitakin kohdekielelle tyypillisiä intonaatiomalleja.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso **C1.1**	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	***Viestintästrategioiden käyttö***	***Viestinnän kulttuurinen sopivuus***	***Tekstien tulkintataidot***	***Tekstien tuottamistaidot***
Taitavan kielitaidon perustaso	Opiskelija pystyy vuorovaikutukseen monipuolisesti, sujuvasti ja täsmällisesti kaikenlaisissa viestintätilanteissa.	Opiskelija ottaa luontevasti vastuuta viestinnän etenemisestä. Opiskelija osaa muotoilla uudelleen, mitä haluaa ilmaista sekä pystyy perääntymään, kun kohtaa vaikeuksia ja käyttää taitavasti kieleen tai kontekstiin liittyviä vihjeitä tehdessään johtopäätöksiä tai ennakoidessaan tulevaa.	Opiskelija pystyy käyttämään kieltä joustavasti ja tehokkaasti sosiaalisiin tarkoituksiin, myös ilmaisemaan tunnetiloja, epäsuoria viittauksia, esim. ironiaa ja leikkimielisyyttä.	Opiskelija ymmärtää yksityiskohtaisesti myös pitempiä esityksiä tutuista ja yleisistä aiheista, vaikka puhe ei olisikaan selkeästi jäsenneltyä ja sisältäisi idiomaattisia ilmauksia tai rekisterin vaihdoksia. Opiskelija ymmärtää yksityiskohtaisesti monipolvisia käsitteellisiä kirjoitettuja tekstejä ja pystyy yhdistämään tietoa monimutkaisista teksteistä.	Opiskelija osaa ilmaista itseään sujuvasti, täsmällisesti ja jäsentyneesti monenlaisista aiheista tai pitämään pitkähkön, valmistellun esityksen. Opiskelija pystyy kirjoittamaan hyvin jäsentyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista varmalla, persoonallisella tyylillä. Opiskelijan kielellinen ilmaisuvarasto on hyvin laaja. Ääntäminen on luontevaa ja vaivatonta kuunnella. Puherytmi ja intonaatio ovat kohdekielelle tyypilliset.